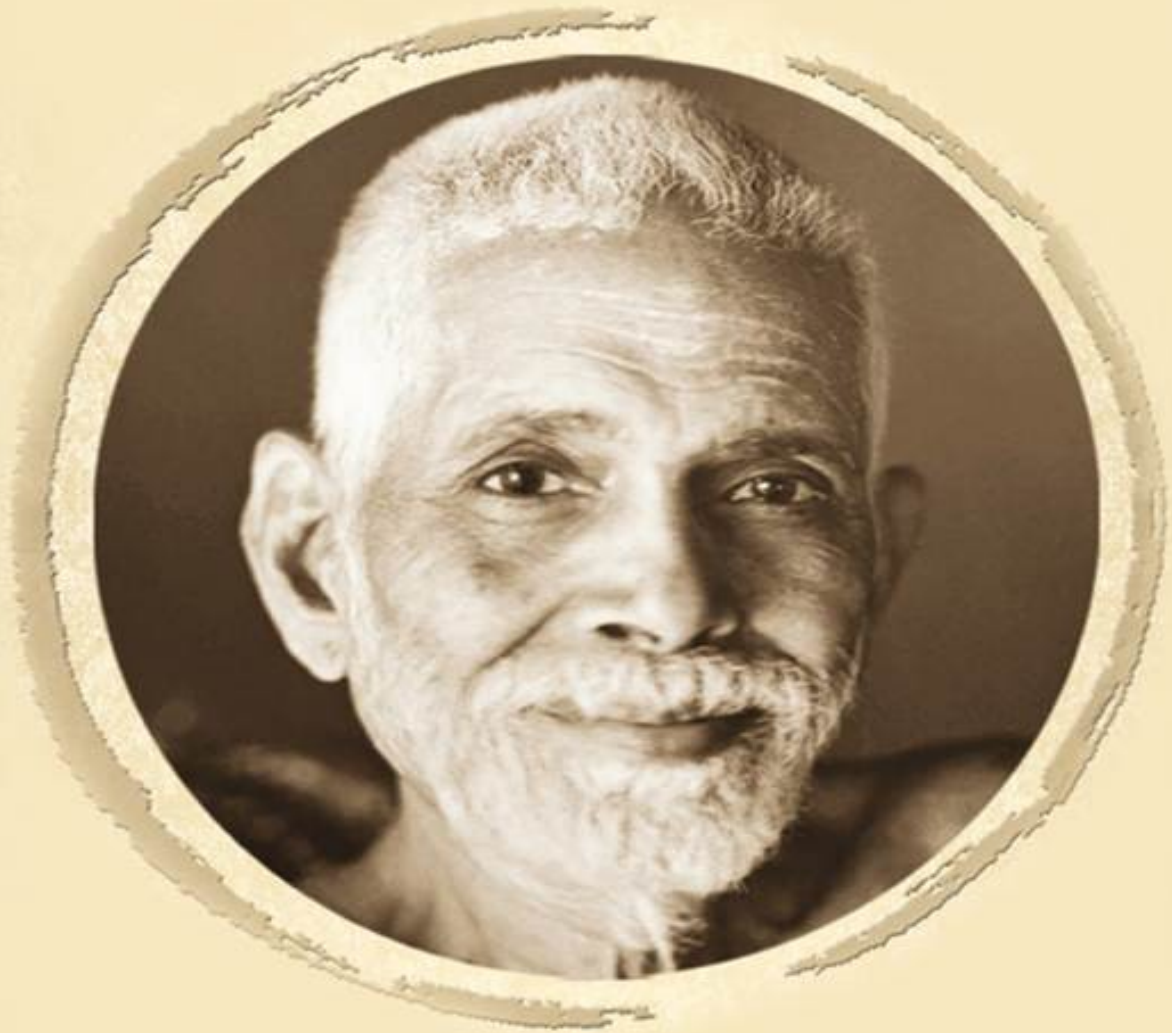

Maha Joga

Ramane Maharšija

Lakšmana Šarma

Upanišadsko nasleđe u svetlu učenja Ramane Maharšija

VAŽNO UPOZORENJE!

**Materijal je namenjen ličnoj
upotrebi!**

Sva prava zadržana.

**Nijedan deo ove knjige ne može
se objavljivati, postavljati na
internetu Ili deliti s drugima
bez prethodne pismene dozvole
od
strane vlasnika autorskih
prava.**

MAHA JOGA
UPANIŠADSKO NASLEĐE
U SVETLU UČENJA
RAMANE MAHARŠIJA

Lakšmana Šarma

Prevod s engleskog:
Nebojša Petrušić

Beograd
februar 2024.

Naslov originala:

MAHA YOGA

*Or the Upanishadic Lore
in the Light of the Teaching of*

BHAGAVAN SRI RAMANA

Lakshmana Sarma

Copyright © Aruna, 2024

Izdavač: ARUNA, Beograd

Lektura u korektura: Slobodanka K. Vanjkević

Plasman i distribucija: 064 15 77 045

Internet knjižara: aruna.rs

Štampa: „Zuhra”, Beograd

Tiraž: 200 primeraka

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

233-852.5Y

929:1 Багаван Шри Рамана Махарши

ЛАКШМАНА Шарма, К., 1879-1965

Maha joga : upanišadsko nasleđe u svetlu učenja Ramane Maharšija /
Lakšmana Šarma ; prevod s engleskog Nebojša Petrušić. - Beograd : Aruna,
2024 (Beograd : Zuhra). - 182 str. ; 21 cm

Prevod dela: Maha yoga / Lakshmana Sarma. - Tiraž 200. - Str. 3: Uvodna
reč / Pol Branton. - Str. 7-11: Predgovor / T. N. Venkataraman

ISBN 978-86-6052-029-8

a) Joga

COBISS.SR-ID 136051977

UVODNA REČ

U ovoj knjizi, autor otkriva filozofski aspekt učenja Šri Ramane Maharšija, primenjujući advaitski kriterijum verodostojnosti i nazivajući ga pravim draguljem carstva Advaita. Autor dosledno zastupa ideju da su svet, Bog i individualna duša u suštini isto, ističući da je njihova prividna razdvojenost samo iluzija.

Iako nisam stručnjak za metafiziku da bih ocenio njegove zaključke, primećujem njegovu posvećenost svojim tvrdnjama i upotrebu Učiteljevih reči kao oslonca za svoje argumente. Njegovo ubedljivo i čvrsto argumentovanje čini izazovnim osporavanje njegovih izjava. Bez obzira na sve, autor je uneo mnogo istinitih tačaka o drugim aspektima Maharšijevog učenja, kao što su priroda ličnog ega i značaj predanosti. Njegov stil pisanja karakteriše jasnoća misli i izražavanja, što me je uvek fasciniralo – i njegov intelekt i književna veština. Sa zadovoljstvom preporučujem ovu knjigu onima koji su zainteresovani za metafizički aspekt Maharšijevih zabeleženih misli i izreka.

Pol Branton

PREDGOVOR

Maha Joga ili upanišadsko nasleđe, u svetlu učenja Bagavana Šri Ramane, istovremeno predstavlja temeljno izlaganje njegovih učenja kao i pregled celokupne filozofije Vedante, drevnog nasleđa Upanišada. Za aspiranta koji se priprema za praksu Samoispitivanja – koja je kamen temeljac Šri Ramaninih učenja i suština upanišadskog nasleđa – od velikog je značaja da ima jasno i utemeljeno razumevanje teorijske osnove na kojoj se zasniva praksa Samoispitivanja. Ova knjiga, prosvetljujući ključne aspekte Šri Ramaninog učenja, pruža tragaocima neposredan uvid u njih.

Autor knjige, Šri K. Lakšmana Šarma, poznat kao „Ko“, bio je potpuno kompetentan da napiše ovakvo delo, jer je proveo više od dve decenije u bliskom kontaktu sa Bagavanom Šri Ramanom, duboko proučavajući njegovo učenje pod njegovim direktnim vođstvom. Njihovo blisko druženje započelo je kada je Šri Bagavan upitao Lakšmana Šarmu da li je upoznat sa *Ulladu Narpadu*. Nakon što je Šarma objasnio da nije, zbog nedostatka razumevanja klasičnog tamilskog jezika, izrazio je želju da prouči delo ukoliko mu Šri Bagavan pomogne u razumevanju. Tada je Šri Bagavan počeo da mu detaljno objašnjava značenje svakog stiha. Lakšmana Šarma, strastveni poštovalac sanskrita, počeo je da sastavlja sanskritske stihove, jasno pojašnjavajući značenje svakog stiha, kako mu je Bagavan objasnio. Svaki stih koji je napisao na sanskritu predavao je Bagavanu na proveru i odobrenje. Ovaj proces se nastavljao dok

svaki stih nije dobio Bagavanovo odobrenje. Tokom nekoliko meseci, svi stihovi *Ulladu Narpadu* su prevedeni na sanskrit.

Međutim, Lakšmana Šarma nije se zaustavio na tome. Bilo je toliko zadivljen dubokim značenjem *Ulladu Narpadu* da je bio podstaknut da nastavi s ispravkama svog sanskritskog prevoda. Dve ili tri godine neumorno je ispravljao svoj prevod, uvek uz pomoć i vođstvo Šri Bagavana, koji je cenio njegove iskrene napore. Bagavan je jednom prilikom primetio da je upornost Lakšmana Šarme u ispravkama prevoda bila veliki *tapas*, tj. duhovna disciplina. Zahvaljujući predanom trudu na stvaranju verodostojnog sanskritskog prevoda *Ulladu Narpadu*, Lakšmana Šarma je bio blagoslovljen da direktno od Šri Bagavana prima obuhvatna uputstva koja se odnose na suštinu Njegovih učenja.

Na početku, Lakšmana Šarma nije imao nameru da objavi svoj sanskritski prevod *Ulladu Narpadu*, koji je pripremao isključivo za ličnu upotrebu. Još manje je razmišljao o pisanju opsežnog teksta koji bi detaljno predstavio učenje Šri Bagavana. Međutim, krajem 1931. godine, pojavila se jedna knjiga za koju se govorilo da tumači Šri Bagavanova učenja. Nakon što ju je Lakšmana Šarma pročitao, bio je razočaran zbog toga što je smatrao da knjiga pruža iskrivljenu sliku Šri Bagavanovog učenja. Zabrinut, pristupio je Šri Bagavanu i molećivim glasom rekao: „Ako se tvoja učenja ovako pogrešno tumače za vreme tvog života, šta će tek biti posle? Neće li ljudi pomisliti da si ti odobrio ovu knjigu? Zar ne bi trebalo javno osuditi ovakvo pogrešno tumačenje?“ Na ovo, Šri Bagavan je odgovorio: „Svako reflektuje učenje u skladu sa sopstvenom čistoćom uma (*antahkarana*). Ako misliš da možeš vernije da izložiš učenje, napiši svoje tumačenje.“ Ohrabren Šri Bagavanovim rečima, Lakšmana

Šarma je započeo pisanje tamilskog tumačenja *Ulladu Narpadu*, koje je prvi put objavljeno 1936. godine, a potom i *Maha Jogu*, objavljenu 1937. godine. Šri Bagavan je kasnije primetio da je od svih tumačenja *Ulladu Narpadu* tada dostupnih, tamilsko tumačenje Lakšmana Sarma bilo najbolje.

Maha Joga se temelji na dva sanskritska dela, *Sri Ramana Hridayam* i *Guru Ramana Vachana Mala*. *Sri Ramana Hridayam* je sanskritski prevod Lakšmana Šarme *Ulladu Narpadu* (Četrdeset stihova o Stvarnosti) i *Ulladu Narpadu Anubandam* (Dodatak Četrdeset stihova o Stvarnosti), dva ključna tamilska dela koja je napisao Šri Bagavan, dok je *Guru Ramana Vachana Mala* zbirka od 350 stihova sastavljena od strane Lakšmana Šarme, od kojih su oko 300 prevodi izabranih stihova iz *Guru Vachaka Kovai* (Venac Guruovih Izreka) Šri Muruganara. Ova dela jasno predstavljaju usmena učenja Šri Bagavana¹. Lakšmana Šarma je sastavio *Guru Ramana Vachana Mala* uz pomoć Šri Bagavana i Šri Muruganara, i tokom ovog rada je imao priliku da temeljno prouči učenje Šri Bagavana i da od Njega prima suštinska uputstva. Na pitanje zašto je Maha Jogu i tamilsko tumačenje *Ulladu Narpadu* napisao pod pseudonimom „Ko“, Lakšmana Šarma je odgovorio da je u tim knjigama zapisao samo ono što je naučio od Šri Bagavana i Šri Muruganara, i da je pomislio: „Ko je to napisao?“

Pored brojnih citata iz „*Sri Ramana Hridayam*“ i „*Guru Ramana Vachana Mala*“ koji se često navode u ovoj knjizi, autor je zabeležio i mnoge druge izreke Šri Bagavana i razgovore s njim, posebno u poslednjem poglavlju. Autentičnost ovih izreka potvrđena je činjenicom da se većina može pronaći u knjigama „*Maharšijevo*

Jevanđelje“ (Maharshi’s Gospel) i „*Razgovori sa Šri Ramanom Maharšijem*“ (Talks with Sri Ramana Maharshi), koje su kasnije objavljene.

U uvodnoj reči prvog izdanja „Maha Joge“, koja je uključena i u ovo izdanje, Pol Branton piše da autor „*razotkriva filozofski aspekt Šri Ramane Maharšijevog učenja kroz advaitski test verodostojnosti*“, nazivajući ga dragocenim doprinosom carstvu Advaita. Međutim, u predgovoru istom izdanju autor ističe da je njegova namera bila suprotna; smatra da su učenja Šri Bagavana osnovni autoritet i da ona, zapravo, potvrđuju verodostojnost drevnog nasleđa Upanišada, a ne obrnuto. Citiramo reči samog autora:

„Drevno nasleđe – Upanišade – dobilo je značajnu potvrdu u životu i učenju Mudraca sa Arunačale, poznatog kao Bagavan Šri Ramana. Njegova pismena i usmena učenja su glavni izvor otkrovenja za njegove učenike sa Istoka i sa Zapada, dok je drevno znanje od neprocenjive koristi jer je u potpunom skladu sa ovim učenjima. Učenja živog Mudraca su izuzetno zanimljiva i za one koji drevno znanje smatraju glavnim autoritetom. Ova knjiga nastoji da predstavi sintezu starog i novog otkrovenja.“

Prvo izdanje „Maha Joge“ brzo je našlo put do inteligentne publike i prevedeno na francuski jezik od strane Žan Herberta, koji ju je smatrao „najveličanstvenijom knjigom“. Ovaj francuski prevod prvi put je objavljen 1939. i ponovo 1940. godine, kao prvi tom edicije pod nazivom „*Études sur Ramana Maharshi*“, a Svami Sidešvarananda, osnivač i predsednik Šri Ramakrišnine misije u Francuskoj, napisao je opširan predgovor, zaključujući:

„...Maharšijev misticizam je utemeljen na dubokom intelektualnom razumevanju života i njegovih problema. Da bi se ovaj misticizam shvatio, neophodno je Maharšija postaviti u njegovo filozofsko i kulturno okruženje. Sa ove tačke gledišta, nijedno delo nije tako moćno i vernije nasleđu Indije od ove veličanstvene studije koja je ovde predstavljena. Njen autor, dr K. Lakšmana Šarma, naš prijatelj, proveo je dugi niz godina uz Maharšija, trudeći se da ga razume u svetlu Mudračevih reči o filozofskim problemima i o životu prosvetljenja. Mudrac, kao uzvišena vatra koja gori na bregu Arunačala, postao je pravi svetionik za one koji žele da vide obnovljeno delovanje upanišadskih učenja kroz vreme.“

Nakon srdačnog prijema prvog izdanja „Maha Joge“, Lakšmana Šarma bio je podstaknut da uradi reviziju i proširi knjigu za njeno drugo izdanje, uvodeći nekoliko izmena koje su se pojavile i u trećem i četvrtom izdanju. Od tada, „Maha Joga“ je prevedena i objavljena na različite evropske jezike, uključujući nemački i portugalski.

Značajno je pomenuti i naslov knjige. U zaključku devetog poglavlja, autor navodi: „Mudrac je jednom rekao autoru ove knjige da je Samoispitivanje zapravo Velika Joga, tj. „Maha Joga“, jer, kao što je ovde prikazano, sve Joge su uključene u Traganje.“ Upravo zbog toga, knjiga je dobila naziv „Maha Joga“. Nekoliko godina nakon objavljivanja knjige, Šri Bagavan je naišao na stih iz *Karma Purane* (2.11.7) u kojem Gospod Šiva kaže: „*To (Joga), u čemu čovek*

vidi Sopstvo (Atmana) koje sam Ja, jedino čisto i večno blaženstvo, smatra se „Maha Jogom“ koja pripada Vrhovnom Gospodu“. Pošto je ovaj stih potvrdio njegove reči da je Samoispitivanje praksa usmerena na Sopstvo, on ga je ručno prepisao u svoj primerak „Maha Joge“, na kraju devetog poglavlja. Sledeći segment je faksimil tog stiha u Šri Bagavanovom rukopisu:

यन्न पश्यति चात्मानं नित्यानन्दं निश्चिनम् ।
सामेकं स महायोगो भावितः परमेश्वरः ॥
- कूर्मपुराणम्

Srećni smo objavljujemo još jedno izdanje ove dragocene knjige, uvereni da će i dalje pružati vođstvo i inspiraciju svim tragaocima za Istinom.

Šri Ramanašramam,
14. april 1984.

T. N. Venkataraman

BELEŠKA AUTORA

MAHA JOGA je direktan metod ka otkrivanju Istine o Sebi. Ona nema ničeg zajedničkog sa onim što se obično naziva „Joga“, jer je sasvim jednostavna i oslobođena misterioznosti. Bavi se konačnom Istinom našeg Bića koja je sama po sebi sasvim jednostavna.

MAHA JOGA oslobađa sledbenika verovanja, ne da bi ga vezala novim verovanjima, već s namerom da ga osposobi za uspešno Traganje za Istinskim Sopstvom, koje transcendira sva verska ubeđenja.

MAHA JOGA je opisana kao proces odučavanja. Sledbenik mora da se oduči celokupnog znanja, jer, budući da je relativno, ono predstavlja neznanje i stoga postaje prepreka.

Ova Istinska Joga je predmet Upanišada. Međutim, Istina koja se pronalazi ovom Jogom je večna i povremeno zahteva potvrdu od živih svedoka. Knjiga polazi od razumne pretpostavke da nam jedino živ Učitelj može preneti upanišadsku Istinu, a ne same Upanišade, koje su samo reči i još ponešto, dok je živi Učitelj inkarnacija Istine za kojom tragamo. Živi Učitelj našeg doba je Mudrac sa Arunačale, Bagavan Šri Ramana, a njegov život je sažeto prikazan u prvom poglavlju ove knjige. Njegova učenja se u ovom delu smatraju ključnim autoritetom, dok se upanišadsko nasleđe posmatra kao sledeće po vrednosti, dopunjujući i obogaćujući ta učenja. Čitalac ima slobodu da ne prihvati ništa od

navedenog ukoliko ne pronađe da je u saglasnosti sa stvarnim Mudračevim učenjem.

PRVO POGLAVLJE: MUDRAC SA ARUNAČALE

Postoji duboka Istina u nama, istina nas samih, koja ima moć da nas oslobodi kroz praktično znanje. Međutim, onaj ko želi da bude slobodan, mora da traži i s punim poštovanjem ispituje onoga ko je oslobođen. Tako kaže drevno nasleđe. ² Na taj način se ističe važnost obraćanja *živom* učitelju Istine stvarnog Sopstva, ukoliko takav može da se pronade. Znanje koje dolazi proučavanjem svetog nasleđa nije od velike vrednosti; čovek može da nauči više i brže iz tišine živog učitelja, nego što bi tokom celog života prikupio proučavajući knjige.

Veliki učitelj, Šri Ramakrišna Paramahansa, rekao nam je da postoje dve vrste Mudraca. Prvi su oni koji su rođeni s misijom da podučavaju i uzdižu druge ljude, i drugi – koji nemaju takvu misiju. Prvi su od rođenja neuprljani svetovnim željama. Oni postižu stanje Oslobođenja otprilike nakon faze dečaštva, a to čine sa malo, ili bez ikakvog napora. Ovi drugi se rađaju podložni svetovnim željama i slabostima, i moraju da prođu kroz dug period neprekidnog i ispravno usmerenog napora da bi dostigli isti cilj. Naravno, prva vrsta mudraca je retka, ali kada se takav pojavi, privlači veliki broj učenika i obožavalaca, donoseći im veliku dobrobit kroz svoje prisustvo. Bagavan Šri Ramana predstavlja

istinski primer takvog Mudraca, poslednjeg u nizu velikih koji su obnovili i potvrdili učenje drevnog Otkrovenja.

Maharši se rodio na jugu Indije, u selu Tiručuli, oko 30 milja udaljenom od Madurajja, i dobio je ime Venkataraman. Otac mu je umro kada je imao dvanaest godina nakon čega su ga podizali majka i ujaci. Dečaka su poslali da stekne obrazovanje, prvo u Dindigul, a onda u Madurai, veliki centar hodočašća. Njegovi staratelji nisu ni naslućivali koja sudbina čeka dečaka. Ulagali su napore da ga usmere prema svojim merilima i pripreme za svetovni život pružajući mu „dobro obrazovanje“.

Dečaku ni u kom slučaju nije nedostajalo inteligencije. Međutim, bio je nepopravljivo ravnodušan prema školi; nije pokazivao interes da uloži najmanji napor da nešto nauči i zapamti, pa bi čak i kada bi nešto naučio, to činio bezvoljno. Razlog leži u tome što nije osećao „želju za uspehom u svetu“, karakterističnu za svakog natprosečnog dečaka. Sada znamo da je bio jedno od retkih bića koja su bila obdarena duhovnošću. To savršenstvo, koje će ga kasnije učiniti duboko poštovanim Učiteljem miliona ljudi, već je postojalo u njemu u prikrivenom obliku. Zakon prirode je takav da duhovna obdarenost čini čoveka ravnodušnim prema svetovnim dobrima. Prosečna osoba, koja često nije dovoljno duhovno obdarena, teško odoleva svetovnim željama i primorana je da uloži značajan napor kako bi postigla ono što se u društvu smatra uspehom. Poznato je da je i Šri Ramakrišna pokazivao snažnu odbojnost prema „ovom obrazovanju koje se stiče za zarađivanje hleba“.

Zbog toga je dečak Ramana jedva stekao nešto školskog znanja. Međutim, sudbina mu je stavila u ruke drevnu svetu knjigu na tamilskom jeziku, koja detaljno opisuje priče o šezdeset tri Sveca Šivinog kulta. Sa velikim oduševljenjem je pročitao ovu knjigu. Postoji razlog da verujemo kako je već tada bio na visokom nivou duhovnog savršenstva kao Svetac, i da je završio ovu etapu duhovne evolucije. Ramana je posedovao sposobnost za nešto mnogo više - za status Mudraca. U poglavlju o Predanosti moći ćemo bolje da razumemo razliku između Sveca i Mudraca. Za sada, dovoljno je reći da se Mudrac od Sveca razlikuje kao zrelo voće od cveta. Svetaštvo je samo nada u mudraštvo, koje predstavlja pravo savršenstvo. Kada je Hristos rekao svojim učenicima: „Budite savršeni kao što je vaš Otac Nebeski,“ mislio je na Mudraca, a ne na Sveca.

Još u detinjstvu, Ramana je stalno osećao prisustvo nečega Vrhunski svetog, čije je ime bilo Arunačala. Ovo saznajemo iz pesme koju je Mudrac kasnije napisao za svoje učenike. Vidimo da je iz prethodnih života sa sobom doneo duboku i zrelu predanost tom misterioznom Biću, koje većina nas naziva Bogom, ali bi se ispravnije moglo opisati kao duhovni centar života. Ovo se pokazalo jednom prilikom u njegovom detinjstvu, kada je ujak oštro razgovarao s njim. Potražio je utehu i mir, ali ne kod svoje zemaljske majke, već kod Božanske Majke u seoskom hramu. Ponekad bi upadao u stanje koje je izgledalo kao izuzetno dubok san, iz kog ništa nije moglo da ga probudi. S obzirom na savršenstvo koje je kasnije postigao, a koje uživa i u budnom

stanju, možemo da pretpostavimo da je ovo prividno spavanje zapravo bilo duhovno iskustvo na višem nivou postojanja.

Tako se nastavio njegov dvostruki život na paralelnim ravnima – živeći u svetu mehanički i nezainteresovano, kao da mu taj život zapravo ne pripada, dok je istovremeno vodio život u duhu koji ljudi oko njega nisu mogli ni da zamisle. Ovakav život je trajao do njegove šesnaeste godine kada je bio u završnom razredu srednje škole i očekivalo se da polaže ispit za upis na univerzitet u Madrasu. Međutim, nešto se dogodilo što je iznenadno okončalo njegovo školovanje.

Period između šesnaeste i sedamnaeste godine je kritičan za sve. Kod prosečnog čoveka um je tada preplavljen maštanjima i željama koje se vrte oko svesti o čulnosti. Ipak, za neke izuzetne duše to je vreme buđenja istinskog života, u odnosu na koji je ono što zovemo životom, zapravo smrt – života koji započinje procvatom duhovnih savršenstava koja već postoje u njima u prikrivenom obliku. Ovakve primere nalazimo u životima svih Svetaca i Mudraca sveta.

Činjenica je, takođe, što se dešavalo u životima Mudraca prošlosti, da ovo buđenje po pravilu započinje iznenadnim strahom od smrti. Strah od smrti nije nepoznat običnom čoveku, budući da se javlja često. Ali postoji razlika u reakciji na ovaj strah. Kod običnog čoveka ništa se bitno ne menja; on razmišlja o smrti samo kad vidi nečiju sahranu; ponekad počne da filozofira, više ili manje po navici; međutim, ovo raspoloženje traje samo do sledećeg obroka. Posle toga ponovo postaje „normalan“, bujica njegovog života teče istim tokovima kao i ranije.

Mudrac drugačije reaguje na misao o smrti. On mirno razmišlja o problemu smrti, koristeći svoju inteligenciju s punom snagom i ova refleksija postaje polazna tačka za koncentrisan napor za transcendiranje teme smrti. Tako je bilo u slučaju Gautama Bude.³ Tako je bilo i u slučaju Ramane.

Razmišljao je: „*Ko ili šta je to što umire? Ovo vidljivo telo je ono što umire. Rodbina će se okupiti, odneti ga na lomaču i spaliti. Ali kad ovo telo umre, da li ću i Ja umreti? To zavisi od toga šta Ja zapravo jesam. Ako sam Ja ovo telo, onda ću i Ja umreti kada ono umre; ali ako Ja nije to, Ja ću preživeti.*“

Upravo u tom trenutku, u njegovom umu se pojavila intenzivna želja da otkrije hoće li njegovo pravo Sopstvo preživeti smrt. Razmišljao je o najsigurnijem načinu da to sazna i odlučio je da odigra proces umiranja. Zamišljao je da je njegovo telo mrtvo. Mrtvo telo ne govori, ne diše i ne oseća ništa. Ovo je zamislio toliko realistično da mu je telo postalo nepomično i ukočeno kao leš. Njegova životna energija se povukla iz tela i koncentrisala se u umu, koji se tada okrenuo unutra, vođen željom da pronade pravo Sopstvo, ukoliko ono postoji. U tom trenutku, misteriozna snaga se uzdigla iz dubine njegovog bića, preuzimajući kontrolu nad umom i životom; pod uticajem te sile, on – zapravo njegov um i život – bio je povučen unutra. Ono što se dogodilo predstavlja misteriju, ali možemo saznati nešto o tome iz Mudračevih učenja. Pretpostavljamo da je, pod uticajem sile koju vernici nazivaju „milost“, um uronio duboko u izvor sveg života (i uma) i stopio se s tim Izvorom. Sve se to dogodilo dok je bio potpuno budan, pa je postao svestan svog Istinskog Sopstva, oslobođenog od misli. To

Sopstvo je oslobođeno ropstva, želja i strahova, ispunjeno mirom i srećom. Stanje koje je tada dostigao je stanje bez ega, opisano u jednom od sledećih poglavlja – stanje u kojem vlada jedino Stvarno Sopstvo, u spokojnom miru. Tako je Ramana postao Mudrac. Nikada nećemo saznati kako izgleda to stanje dok ga sami ne dostignemo i ne boravimo u njemu. Ali, zahvaljujući Ramaninom Otkrovenju, možemo razumeti šta ono nije.

Iz ovoga vidimo da je trajna, jednousmerena odlučnost da pronađemo stvarno Sopstvo – što predstavlja najviši i najčistiji oblik predanosti – put ka sticanju tog Sopstva. Ovaj pristup u skladu je s izrekom drevnog Otkrovenja koja kaže: „*Ovo Sopstvo će pronaći jedino onaj koga Ono snažno privlači u potpunoj predanosti. Njemu se Sopstvo razotkriva kakvo Ono zaista jeste.*“ Ovo je najviša istina svih religija. Nju je Hristos izrazio drugačije: „*Traži i biće ti dato; pokucaj i otvoriće ti se.*“

Upravo je ovo put na koji Mudrac upućuje u odgovorima učenicima i u svojim beleškama. U jednom od kasnijih zapisa on ga naziva „*Direktnim Putem za sve*“, putem kojeg se transcendiraju svi životni problemi. Stanje koje postizemo kroz doslednost na ovom putu naziva se *Prirodno Stanje – Sahađabava*, jer se u njemu Sopstvo manifestuje onako kakvo Ono zaista jeste, a ne kakvim se čini neznalicama. Takođe se opisuje kao Stanje koje karakteriše odsustvo ega i uma. Istina o tom Stanju, kakvom su je razotkrili Mudrac i drevno Otkrovenje, biće tema narednih poglavlja. Za sada je dovoljno reći da je *Prirodno Stanje* najviše što postoji – da za onoga ko je dostigao to

Stanje ne postoji ništa više za čim bi trebalo da teži. Hodočašće života za njega je okončano.

Sa ovim iskustvom Ramana je postao „*gjani*“, ili tačnije – razotkrio se *gjani* koji je oduvek bio u njemu. Za njega, stoga, nije bilo dalje evolucije u duhovnosti. Iskustvo je potpuno odvojilo um i telo od Sopstva. Drugim rečima, um više ne poistovećuje telo sa Sopstvom. S obzirom da je neznanje samo ovo poistovećivanje, a sam um, kako će se kasnije videti, proizilazi iz ovog neznanja, ovaj veliki Događaj se naziva i uništenjem ili rastapanjem uma. Dakle, tačno je da za *gjanija* ne postoje ni um, ni telo, ni svet. Međutim, to ne znači da su telo i um uništeni na način da ih drugi više neće videti. Za druge će Mudračevo telo i um i dalje postojati, i izgledaće da događaji utiču na njih. U tom smislu životna istorija *gjanija* može da se nastavi. On može da bude prividno aktivan na različite načine, iako ove akcije više nisu zaista njegove. Tok zbivanja posle ovog velikog Događaja, a nešto od toga je ovde ispričano, više ne pripada *gjaniju*. To ga više ne dotiče ni na koji način.

Ramana nikada nije čitao niti čuo o *Bezimenom*, *Bezobličnom*, *Neopisivom* – poznatom kao *Brahman* – zato nije sumnjao u Stanje koje je postigao ovim događajem. Kasnije, kada je saznao da su svete knjige opisale stanje Oslobođenja kao ono u kojem se Sopstvo doživljava kao identično sa Stvarnošću, nije imao nikakvih poteškoća da shvati da je sam dostigao to Stanje.⁴

Sve što se kasnije dešavalo u životu Mudraca, nakon ovog značajnog događaja, dotiče samo telo i um, a ne samog Mudraca. Božanske osobine i moći koje su svojstvene prirodnom stanju brzo

su se manifestovale, jer je njihovo ostvarenje bilo neophodno za ispunjenje Mudračeve misije u svetu.

Tako se dogodilo da je odmah nakon ovog velikog događaja, Mudračev um, u trenucima kada nije bio potpuno apsorbovan u Prirodnom Stanju, počeo da oseća potrebu za povezivanjem s nekim objektom. Jedini objekat koji je bio prihvatljiv bio je Bog, u čijoj ljubavi su šezdeset tri Sveca pronašla svoju najvišu sreću.

Zato je Ramana počeo češće da posećuje hram. Tamo bi stajao u Božanskom prisustvu, dok bi potoci suza tekli iz njegovih očiju – suze karakteristične za najstrastvenije obožavaoce. Uvek je najiskrenija molitva svih poklonika bila da poseduju tako duboku predanost kao što je ova, i smatralo se da je obilan tok suza znak najviše predanosti, plod same Božanske milosti. Razumemo ovu manifestaciju kod Ramane samo ako pretpostavimo da je u prethodnom životu bio takav obožavalac. Možda su u ovom slučaju potoci suza služili nekoj Božanskoj svrsi. Suze Božanske ljubavi su pročišćujuće, i oni koji ih prolivaju postaju uzvišeni. Prenosnici svesti se pri tom transformišu. Zato možemo da pretpostavimo da su na ovaj način Ramanini telo i um prošli kroz promene koje su ih učinile dostojnim da služe kao prebivalište velikog Učitelja, Glasnika Boga.

Istovremeno s ovim manifestacijama, Ramana je osećao snažan osećaj vrelina u telu. Sve ovo je trajalo dok Mudrac nije stigao u Tiruvanamalai i našao se u Prisustvu u tamošnjem hramu. Postoje priče da je i Šri Ramakrišna doživljavao sličan osećaj topline u telu.

Videli smo kako je Ramana, kao đak, bio izuzetno nezainteresovan za učenje. Posle svog nenapornog traganja za stvarnim Sopstvom, postao je još nezainteresovaniji, jer je često ulazio u misteriozno stanje koje je dostigao. Čak i kad nije bio u tom stanju, nije iskazivao nikakvu sklonost ka učenju. Stariji članovi porodice nisu mogli da shvate šta se događa s mladićem. Stalno su bili ljuti na njega zbog njegove nezainteresovanosti za školovanje, a sada su bili još više frustrirani. Njegov stariji brat, koji je takođe bio učenik, posebno se razljutio zbog ovog novog ponašanja. Jednog dana, oko šest nedelja nakon njegovog prvog iskustva Stanja bez ega, brat ga je uhvatio kako ulazi u to stanje umesto da uči. To je izazvalo oštru kritiku: „Kakva korist od ovih stvari (knjiga i svega što pripada đaku) nekome ko je postao takav?“

Te reči su pogodile metu. Ipak, efekat koji su izazvale bio je neočekivan za onoga ko ih je izgovorio. Dečak se i dalje samo smeškao, i ponovo se prihvatao knjige. Ali u sebi je razmišljao: „Da, u pravu je. Kakvu korist imam od knjiga i škole?“ Odmah mu je sinula ideja da mora da napusti dom i ode da živi daleko, gde ga oni koji ga smatraju svojim neće pronaći.

Ranije je od rođaka saznao da je njegova voljena „Arunačala“ isto što i Tiruvanamalai, opšte poznato mesto hodočašća. Vrativši se sa hodočašća, i odgovarajući na pitanje odakle dolazi, rekao mu je da je bio na „Arunačali“. Ovo je bilo veliko iznenađenje za mladića koji nikada nije pomislio da se Arunačala nalazi na zemlji; rođak mu je tada objasnio da je Arunačala samo drugo ime za Tiruvanamalai.⁵

Ovo mesto je bilo prilično udaljeno od Maduraija da bi u ovom trenutku moglo biti njegovo odredište, ali ipak ne toliko daleko da ne može tamo i da krene. Zato je odlučio da potajno napusti dom i uputi se tamo, a da nadalje čini onako kako ga vodi Proviđenje. Sreća mu je išla na ruku u tom poduhvatu; školarina starijeg brata za taj mesec još nije bila plaćena, i brat mu je dao pet rupija da to učini. Od te sume je uzeo samo tri rupija, smatrajući da će biti dovoljni za njegovo putovanje vozom. Ostatak novca je ostavio zajedno s pismom koje izražava njegovu odluku da krene u potragu za svojim Božanskim Ocem, ističući da ne treba organizovati nikakvu potragu za njim.

Kupio je kartu i ušao u voz u Maduraiju, ali čim je zauzeo svoje mesto, ušao je u Stanje bez ega, i ostao u njemu skoro sve vreme. Tokom puta nije osećao glad i skoro ništa nije jeo. Iako je napravio grešku u planiranju putovanja, srećom, sve se dobro poklopilo. Morao je da prepešači deo puta jer mu nije ostalo dovoljno novca. Međutim, usput je založio svoje zlatne minđuše, i sa dobijenim novcem uspeo da stigne u Tiruvanamalai vozom.

Odmah je otišao Prisustvu u hramu i zaplakao u ekstazi: „Oče, došao sam, sledeći Tvoju zapovest“. I odjednom je goruća vrelina u telu nestala, a s tim i osećaj da nešto nedostaje. Posle ovog više nije bilo izliva suza, sem jednom, kada je mnogo kasnije sastavljao devocijsku himnu za svoje učenike, jednu od njegovih „*Pet Himni Arunačali*“.

Izašavši iz hrama, potpuno je promenio svoj spoljašnji izgled, ali to je učinio mehanički, bez razmišljanja ili donošenja odluka. Berber mu je ponudio svoje usluge, i uskoro mu je potpuno obrijao

glavu. Smanjio je svoju odeću na minimum potreban za pokrivanje – platno oko bedara, a ostatak novca, odeće i svega što je doneo sa sobom s poslednjeg zaustavljanja na putovanju, bacio je na stepenice pored bazena. Sve ovo je urađeno s uverenjem da telo nije on, i da ne zaslužuje poseban tretman. Čak je propustio kupanje koje obično sledi nakon brijanja. Međutim, prilikom povratka u hram, pokvasio ga je iznenadni pljusak.

Dugo vremena nakon toga, nije imao stalno mesto boravka. Mir je pronalazio bilo gde bi mogao da ostane u Stanju bez ega, neometan od znatiželjnih ili neozbiljnih ljudi. Često je bio potpuno nesvestan tela i okoline tokom dugih perioda. Ljudi koji su posmatrali njegovo ponašanje pretpostavljali su da je pustinjač koji se obavezao na ćutanje. Nisu ga nagovarali da govori, a on nije činio ništa da im objasni njihovu zabludu. Ostajao je tih. Ova spontana tišina trajala je mnogo godina, te je tokom vremena izgubio sposobnost govora. Kasnije, kada su dolazili učenici i postavljali mu pitanja, morao je da piše svoje odgovore. Ipak, vremenom je s naporom povratio sposobnost govora.

Nikada mu nije nedostajalo hrane jer su ljudi prepoznali njegovu uzvišenu duhovnost i rado brinuli o njegovim potrebama, želeći da steknu zasluge služenjem sveca. Međutim, u početku je imao problema s nestašnim dečacima, što ipak nije remetilo njegov unutrašnji mir.

Ubrzo nakon dolaska u Tiruvanamalai, kao rezultat neprekidnog iskustva Stanja bez ega, ostvario je Istinu najvišeg drevnog Otkrovenja: „*Ja i moj Otac smo jedno*“. Tako je postao

savršeni Mudrac. Više nije morao da uranja u sebe da bi uživao sreću stvarnog Sopstva. Posedovao ju je sve vreme, bilo da je bio svestan sveta ili ne. Na taj način je bio u stanju da ispuni svoju misiju u svetu kao Glasnik Boga – ili, tačnije, Stvarnog Sopstva, pošto nema drugog Boga do Sopstva. Ovo predstavlja Stanje neometanog iskustva stvarnog Sopstva koje je poznato kao Prirodno Stanje (*Sahaḍabava*).⁶

Intenzivna potraga za nestalim dečakom, koju je pokrenula njegova porodica, pokazala se neuspešnom. Međutim, nekoliko godina nakon njegovog bekstva, sasvim slučajno su saznali da se nalazi u Tiruvanamalaiju. Prvo je došao stric, a potom i majka, saletajući ga nagovaranjem da se vrati kući ili da živi blizu njih, ako već ne želi da živi s njima. Međutim, nisu mogli da ostave nikakav utisak na njega; izgledalo je kao da nije priznavao njihova prava na njega. Takva svojatanja su se zasnivala na pretpostavci da je njegovo telo on sam.

Mnogo kasnije je majci i starijem bratu – jedinom živom u to vreme, dozvolio da žive s njim. Iskoristio je prednost ove prilike da podučava i vodi svoju majku putem ka duhovnom savršenstvu.

U ranom periodu života u Tiruvanamalaiju, Mudrac je prolazio kroz mnoga iskušenja, ali ništa nije moglo da naruši njegov mir. On je postao živ primer istine, kako je izraženo u Giti i drugim svetim knjigama – čovek koji je čvrsto ukorenjen u Stanju bez ega neće biti uzdrman ni najtežim nevoljama.⁷ Izgleda ispravno objašnjenje da su događaji spoljašnjeg sveta, uključujući čak i one fizičke, nestvarni za *gjanija*, jer on prebiva u Stanju neranjive sreće. Ta sreća je toliko obilna da isijava iz njega,

privlačeći učenike i obožavaoce, vezujući ih za ceo život. Mnogi ga, zaista, vide kao Boga u ljudskom obličju.

Zanimljiva je činjenica o ovom Mudracu da nikada nije posedovao nikakvo knjiško znanje koje se tiče stvarnog Sopstva. Drevno nasleđe koje otkriva onoliko istine o Sopstvu koliko se može izraziti rečima, nije nikada došlo do njega, niti ga je iko inicirao u tajne tog nasleđa. Nije čak ni znao da postoji tako nešto dugo nakon što je zadobio Stanje koje je bilo tema tog nasleđa. Međutim, kada su mu došli učenici, a neki od njih želeli da se njihovo unutrašnje razumevanje određenih nejasnih odlomaka iz svetog nasleđa rasvetli, morao je da pročita te knjige. Razumeo je njihova skrivena značenja savršeno lako, jer su one opisivale upravo to stanje – Stanje bez ega – koje je on neprekidno doživljavao kao svoje. Zato je bio u mogućnosti da jasno izloži pravilan smisao tih odlomaka, smisao koji nadmašuje sposobnost razumevanja najmarljivijih proučavalaca tog nasleđa. Tako se dogodilo da je ovaj Mudrac bio izuzetak od opšteg pravila drevnog nasleđa koje kaže da svako ko teži Stanju Oslobođenja mora postati učenik kompetentnog Učitelja koji bi ga inicirao u tajne. Za kompetentnog Učitelja postoji reč „Guru“.

Još jedna poučna osobina Mudraca je ta da više podučava Tišinom nego rečima. Posetioци mu dolaze iz raznih krajeva sveta s mnogo pitanja. No, kada se nađu u njegovom prisustvu i, nakon što se dostojno poklone, često zaborave na njih. Vremenom uviđaju da ona jednostavno nestanu. Shvataju da neka pitanja ne traže odgovor, ili da su odgovori već duboko u njima samima.

Mudrac, međutim, potpuno spremno odgovara na bilo koje pitanje, pod uslovom da nije isključivo svetovno. Pritom su mu rečenice jasne, ali kratke. Po pravilu su njegova učenja oslobođena tehničkih termina kojima obiluje većina knjiga. Kako govori, tako i piše. To se može smatrati dokazom da govori iz sopstvenog iskustva, a ne iz poznavanja knjiga. Učen čovek ne može da priča a da ne koristi frazeologiju knjiga koje je proučavao. Moglo bi se reći da knjige često vladaju čovekom, umesto da čovek vlada knjigama.

Mudrac je napisao nekoliko veoma kratkih knjiga, ispunjenih dubokim značenjem. Međutim, nije ih pisao zato što je želeo da bude pisac, već zato što su ga na to nagovorili neki učenici koji su žarko želeli da čuju Otkrovenje od samog Mudraca – budući da nisu bili zadovoljni postojećim svetim nasleđem. Na zahtev učenika, takođe je preveo na tamilski određene delove starog svetog nasleđa. Učenici ovog Mudraca su u povoljnijem položaju u odnosu na one koji se oslanjaju na drevno nasleđe prošlosti. Mudrac je takođe usmeno odgovarao na pitanja učenika, a ti odgovori su pažljivo zabeleženi.

Učenici iz svih krajeva sveta dolaze kod Mudraca i crpe dobrobiti iz njegovog tihog uticaja, kao i iz učenja u skladu sa snagom njihove želje za oslobođenjem od ropstva. Njihovi utisci o njemu se razlikuju zavisno od njihovog mentaliteta, ali svi priznaju da je jedinstvena ličnost vredna dubokog poštovanja. Koja je tajna ove njegove moći? Tajna leži u tome što je Mudrac dostigao stanje Oslobođenja kojem svako teži, više ili manje iskreno. Neki u njegovom prisustvu naslućuju blagodeti tog stanja Bivanja.

Jedna posebna osobina koja ga čini jedinstvenim jeste činjenica da ni pohvala ni pokuda nemaju nikakav uticaj na njega. Niti mu prija da čuje reči hvale o sebi, niti ga povređuju reči kritike i omalovažavanja. Možda se čini da ovo nije od suštinskog značaja, ali je činjenica da neke druge savršenosti karaktera mogu biti uočljive kod svakog dobrog čoveka, ali ne i ova posebna osobina. Ovo je zaista jedina osobina po kojoj može da se prepozna *gjani*. Istaknuto je da čak i najsvetiji ljudi, ako nisu dostigli Stanje bez ega, reaguju na pohvale i pokude isto kao i obični ljudi. Sve dok i tračak ega opstaje, nemoguće je ne biti pogođen pohvalom ili kritikom. Jedino *gjanija* u Stanju bez ega one ne dotiču.

Budući da je lišen ega, *gjani* ne razlikuje sebe od drugih, niti prepoznaje razlike u ličnostima. Za njega ne postoje ni pol, ni bogatstvo, ni socijalni status. Njegov osećaj jednakosti je apsolutan. Čak se prema životinjama, poput pasa, mačaka i veverica, odnosi s istim poštovanjem kao prema ljudima. Iako deluje neverovatno, u njegovim očima niko nije neznalica niti grešnik.

Mnogi tvrde da jedino *gjani* može da prepozna *gjanija*, i da otuda niko ne može sa sigurnošću da tvrdi da li je neko *gjani*. Međutim, ovo nije potpuno tačno. Onaj ko ozbiljno odluči da pronađe kompetentnog vodiča – Gurua – na putu Oslobođenja, mora doneti odluku da li je osoba koju je odabrao, *gjani*. Ako je čistog i predanog uma, Božanska milost će mu pomoći da učini pravi izbor. Takođe bi mu bilo od pomoći da razume duboke istine kojima podučava Mudračevo Otkrovenje. Pomenuli smo već neka obeležja pravog *gjanija*, a još neka će biti zabeležena kasnije.

Misija rođenog Mudraca ili Glasnika Boga ima dvostruki karakter. On obnavlja i potvrđuje suštinu starog Otkrovenja. Takođe svojim učenicima služi kao centar Božanske milosti, posebno onima koji ga intuitivno, ili kroz razumevanje Svetog učenja, prepoznaju kao otelotvorenje Boga, i zato osećaju prema njemu istu predanost kao prema Bogu, pošto ne vide razliku između njih. Ovo je u skladu s duhom drevnog svetog nasleđa, što je izraženo u sledećem stihu:

**ईश्वरो गुरुरात्मेति मूर्तिभेदविभागिने ।
व्योमवद्व्याप्तदेहाय दक्षिणामूर्तये नमः ॥**

„Klanjam se Gospodu Božanske Mudrosti, beskrajnom kao nebo, koji je trojstvo u jednom, kao Bog, Guru i Stvarno Sopstvo.“ Izgleda da za onoga ko razume ovu istinu i postane učenik i poklonik Mudraca, možda nije sasvim neophodno da ode ili stalno živi pored njega. *Gjani* transcendirira vreme i prostor i, prema tome, on je prisutan svuda.

Sada ćemo proučiti učenja svih Mudraca, uvek posebno ističući učenja Ovog.⁸

DRUGO POGLAVLJE: DA LI SMO SREĆNI?

Svet je za nas sredstvo za postizanje cilja, naime sreće. Bar je tako za većinu nas. Postoje i oni koji tvrde da smo ovde zbog sveta, a ne zbog sebe, smatrajući da ne bi trebalo da živimo isključivo za sebe, već i za dobrobit sveta. Međutim, to je sasvim drugo pitanje. Realnost je da, pre svega, živimo za sebe, ali isto tako i za svet, u zavisnosti od toga koliko je dobrobit sveta i naša dobrobit. S obzirom na ovakav odnos, pre ili kasnije ćemo morati ozbiljno da razmotrimo pitanje da li smo pronašli sreću, i ukoliko nismo, zašto. Moraćemo ozbiljno da se zapitamo, da li smo se, tražeći sreću u ovom svetu, možda bazirali na nekim pogrešnim pretpostavkama.

U život ulazimo s verom da sreća može da se dobije kroz svet, i većina ljudi zadržava tu veru do samog kraja. Nikada se ne zaustave da bi razmislili. Ne obraćaju pažnju na činjenicu da se njihove nade u sreću nisu ostvarile. Kako onda mogu da razmotre sledeće pitanje: zašto su se ove nade izjalovile?

Nijedna religija niti filozofija sveta ne može za nas da učini ono što mi sami možemo da učinimo za sebe kada se zaustavimo i duboko razmislimo. Ono što dobijamo od njih su samo obilje intelektualnog materijala – apstraktne misli i reči koje nemaju direktnu vezu sa suštinom onoga što zaista jesmo. Stvarna korist

dolazi samo iz onoga što otkrijemo iz sopstvenog iskustva. Međutim, čak ni to neće automatski ukazati na prave vrednosti, sve dok ne zastanemo da o njemu razmislimo. Ako religije i filozofije mogu da ubrzaju taj proces, tada one za nas čine sasvim dovoljno.

Ono što nas sprečava da duboko razmislimo često je uverenje da od života dobijamo, ili da ćemo uskoro dobiti, ono što želimo – a to je sreća. Jedino što može uzdrmati ovo uverenje je iskustvo tragične strane života. Mudrac sa Arunačale nam je objasnio da je to deo Prirode, koristeći analogiju snova da bi to ilustrovao. Kada sanjamo o prijatnim stvarima, ne budimo se; ali buđenje se odmah dešava kada imamo košmare. Bezbrižno uživanje u životu, prirodno, ometa ozbiljno razmišljanje o suštinskim temama. Kad je reč o ovome, čak ni ljudi s religioznim umovima nisu ništa bolji od nas ostalih.

Pretpostavimo da smo svesni da život može biti razočaravajuć, čak i sasvim nesnosan – da smo do tog zaključka došli ili na osnovu ličnog iskustva ili kao predstavnici ljudske rase. Ovu pretpostavku moramo uzeti u obzir, budući da ovakva ispitivanja imaju smisla samo za one koji su već došli do takvih zaključaka. U stvarnosti, mnogi od nas su se suočili sa ovim osećanjima više puta, iznova i iznova.

Kada smo se suočili sa ovim osećanjima, često smo posezali za uobičajenim sredstvima, kao što su konsultacije sa sveštenicima i astrolozima, molitvama Bogu; ovi pristupi su poznati lekovi smišljeni protiv bolesti koja nam svima nanosi patnju. Međutim, ovi pristupi često samo odlažu trenutak krize.

Ovaj ciklus će se ponavljati sve dok ne pronađemo dublje razumevanje zašto se ovo dešava.

U našem traganju za srećom tokom svih ovih teških godina, često smo bili blizu da je steknemo, ali svaki put smo se osećali prevareno. S obzirom na to, važno je sada ozbiljno razmisliti o načinu na koji smo pristupali sreći. Postavlja se pitanje da li smo možda započeli svoje traganje bez pravilnog razumevanja njene istinske prirode i izvora. Sada, pre nego što nastavimo po starom, vreme je da se dublje zapitamo o suštini sreće i kako je možemo istinski postići.

Nasuprot tome, ono što nam svet pruža je prolazno i promenljivo, poznato kao zadovoljstvo. Važno je napomenuti da su sreća i zadovoljstvo dve potpuno različite stvari. Međutim, mi pretpostavljamo da je zadovoljstvo sastavni deo sreće. Verujemo da, ako uspemo da osiguramo stalni tok zadovoljstva, time postizemo i sreću. Međutim, sama priroda zadovoljstva je prolazna, jer proizilazi iz naše reakcije na spoljašnje faktore. Neki nam pružaju zadovoljstvo, pa pokušavamo da ih dobijemo i sačuvamo, ali isti objekti nam ne pružaju stalno zadovoljstvo. Ponekad čak mogu izazvati patnju. Stoga, često shvatamo da moramo prihvatiti i patnju kako bismo iskusili zadovoljstvo. Zadovoljstvo i patnja su, zapravo, nerazdvojni saputnici.

Mudrac sa Arunačale nam kaže da čak ni zadovoljstvo ne dolazi iz stvari. Ako bi to bilo tako, onda bi više stvari značilo više zadovoljstva, manje stvari manje zadovoljstva, a potpuni nedostatak stvari ne bi pružao nikakvo zadovoljstvo. Ali to nije slučaj. Bogati, koji imaju obilje materijalnih dobara, nisu zaista

srećni, a ni siromašni, koji imaju malo, nisu nužno nesrećni. A svi oni postaju zaista srećni tek kada dožive dubok san bez snova. Da bismo bili sigurni da neometano uživamo u snu, opskrbljujemo se raznim veštačkim pomagalima poput mekih kreveta i jastuka, zavesa protiv komaraca, toplih prekrivača ili ventilatora, i dr. Nesanica se smatra velikim problemom, zbog čega ljudi ponekad pribegavaju i opasnim supstancama kako bi poboljšali kvalitet sna. Sve ovo ukazuje na to koliko volimo da spavamo. A volimo, jer tokom sna doživljavamo sreću.

Zato opravdano pretpostavljamo da je istinska sreća, kako su mnogi mudri ljudi podučavali, nešto što je svojstveno našoj unutrašnjoj prirodi. Mudraci su oduvek podučavali da zadovoljstvo ne postoji nezavisno, da se ne nalazi u spoljašnjim objektima. Čini se da je to tako zbog puke slučajnosti. Zadovoljstvo se izaziva oslobađanjem prirodne sreće, koja je zaključana u dubinama našeg bića. Ovo oslobađanje se dešava samo kada, nakon intenzivnih napora, dobijemo željeni objekat ili kada se otkloni omraženi.

Kao što izgladneli ulični pas glođe suvu kost, oseća ukus sopstvene krvi i može da pomisli da je to ukus kosti, tako i mi pretpostavljamo da zadovoljstvo koje doživljavamo potiče od stvari koje tražimo i stičemo. Može se reći da je želja uzrok progonstva našeg bića i želje za srećom, koja već postoji unutar nas. Takođe, i da samo u trenucima kada želja nestane, možemo privremeno da okusimo delić te unutrašnje sreće.

Gotovo sve vreme života provodimo želeći nešto da dobijemo ili se nečega oslobodimo, što nas istovremeno čini nesrećnima.

Želja da se oslobodimo nečega proizilazi iz straha. Zato su želja i strah dva neprijatelja sreće. Dok smo podložni njihovom uticaju, teško možemo da doživimo istinsku sreću. Sama ta podložnost želji i strahu predstavlja izvor nesreće, a što su želja i strah jači, dublja je i nesreća.

Želja nam svaki put kaže: „Sada, kada ostvariš ovo, bićeš srećan.“ Bezuslovno joj verujemo i trudimo se da postignemo željeno. Nesrećni smo kada nam to nedostaje, ali često zaboravljamo na tu nesreću tokom napora. Ako to ne dobijemo, patimo. Čak i kad dobijemo, to nam ne donosi pravu sreću, jer se želja odmah okreće ka nečem drugom za čim ćemo težiti. Na taj način, ne uspevamo da prepoznamo kako se želja neprestano igra s nama. Suština je u tome što je želja poput beskrajnog bunara koji se nikad ne može napuniti. Ona je kao plamen koji neprestano guta onog ko je hrani.⁹

Kao što nema kraja željama, tako nema kraja ni strahovima. Jer nema kraja onome što zbog straha želimo da izbegnemo.

Tako dolazimo do zaključka da sve dok želje i strahovi imaju vlast nad nama, nećemo doživeti pravu sreću. Ako smo spremni da ostanemo u njihovom ropstvu, moramo, kao razumna bića, da odbacimo sve nade u sreću.

Međutim, postavlja se pitanje: Zar ne možemo jednostavnom snagom volje da otklonimo želje i strahove? Iskustvo nam kaže „Ne“. Možda se možemo, poput stoika, boriti s njima i privremeno ih savladati. Međutim, ta pobjeda je obično privremena, jer se želje i strahovi često vraćaju. Na kraju, odustajemo od borbe. Bez pomoći nekog drugog, osećamo da ne možemo da dostignemo

trajno oslobođenje. Ko nam može pomoći, ako ne onaj koji je sam prevladao želje i strahove, i tako osigurao savršenu sreću?

Ako smo iskreno i ozbiljno rešeni da se oslobodimo ovih naših neprijatelja – neprijatelja sreće, moramo da potražimo onoga ko je već postigao takvo oslobođenje. Samo nam takva osoba može pokazati put i pružiti snagu da koračamo njime, jer poznaje i cilj i put. Drevno nasleđe nas uči – a sada vidimo da je to tačno – da onaj ko ozbiljno teži za slobodom mora da traži onoga ko je već sam oslobođen i da mu s punim poštovanjem postavlja pitanja. Onaj ko oseća snažnu potrebu da se izleči od nesreća koje su neodvojive od života, ne može više da živi bez potrage za nekim ko je kompetentan da ga vodi pravim putem. Ova potreba postaje neizbežna, baš kao što bolestan čovek ne može da odustane od traženja lekara.

U prošlosti su postojali ljudi koji su postigli istinsku sreću i bili sposobni da pomognu drugima. Ono što su ti Učitelji podučavali svoje učenike zabeleženo je, više ili manje verodostojno, u spisima religija koje su, pretpostavlja se, osnovali. Međutim, zapisi koje sada nalazimo su nepotpuni i ponekad iskrivljeni nedostatkom jasnoće uma onih koji su ih zapisivali. Učenja su se prenosila usmeno i često nisu bila zabeležena dugo vremena nakon smrti Učitelja.¹⁰

Ovi zapisi, kakvi god da su, ne mogu da imaju istu vrednost kao reči koje čujemo od živog Učitelja. To je zato što možemo biti sigurni da su učenja izvorna kada ih čujemo direktno od Učitelja, a

takođe, živi Učitelj je centar duhovne snage koja nam nedostaje.
Jedan od takvih Učitelja je Mudrac sa Arunačale.

TREĆE POGLAVLJE: NEZNANJE

Mudrac je jedini koji može da postavi tačnu dijagnozu naših nevolja i propiše pravi lek. On jedini može da odmota zamršeno klupko ispravnog i pogrešnog znanja koje ispunjava naše umove.

Prvo što nam Mudraci poručuju jeste da je uzrok svih naših patnji isključivo u nama samima, a ne izvan nas. Buda je, kako kažu, rekao: „Vi sebi sami nanosite patnju; niko vas na to ne prisiljava.“ Mudrac sa Arunačale iznosi isto stanovište u odgovoru na pitanje da li u samom planu sveta postoji nešto korenito pogrešno: „Svet, onakav kakav jeste, sasvim je u redu; mi smo ti koje bi trebalo kriviti zbog pogrešnog načina razmišljanja. Ono što treba da uradimo je da pratimo prvobitnu grešku do mesta odakle ona izvire u našoj podsvesti, i iskorenimo je. Tada će sve biti u redu.“

Otkrivanje i ispravljanje naše temeljne greške predstavlja jedini efikasan lek; svi ostali su samo ublažavajuća sredstva. Najviše što se za njih može reći je da na svoj način pomažu da nas dovedu do pravog leka. Religiozna verovanja i prakse, koja dele svet, imaju vrednost samo u toj meri. Često samo zarobljavaju i oslabljuju um, odlažući dan Oslobođenja. Sa ove tačke gledišta, iskren i ozbiljan skeptik može biti u daleko boljem položaju od zadržtog vernika, onog koji nema razuma da vidi da sve ove religije

postoje zbog čovečanstva, a ne čovečanstvo zbog njih. Takav čovek se neoprezno i lakomislno drži svojih uverenja kao stvarnih iskustava Istine, same Istine, umesto da ih shvati kao sredstvo putem kojeg se Istina stiže. Često ni ne razmatra mogućnost da se njegova uverenja lako mogu pokazati kao pogrešna.

Čovek koji sebe naziva skeptikom zapravo nije pravi skeptik ako veruje da postoji nešto što je apsolutno istinito, i da je jedino to bitno. Može se smatrati da je onaj koji je predan istini najbolji od svih obožavalaca. Nijedan vernik nije vredan pažnje ako ne razume da je istina sveobuhvatna i da bi verovanja trebalo čuvati kao sveta samo radi istine. Takav pojedinac je u mnogo nepovoljnijem položaju od iskrenog i ozbiljnog skeptika, jer, pre svega, može biti vrlo nevoljan da započne istraživanje koje je opisano u ovim poglavljima. Ako se obrati Mudracu i zatraži vođstvo, vrlo je lako moguće da će pogrešno shvatiti ono što bi Mudrac mogao da mu kaže. Iz tog razloga Mudraci obično ne iznose sva učenja na isti način svima. Oni često skrivaju dublje istine od onih čiji umovi nisu otvoreni.¹¹ Stoga, svako ko želi u potpunosti da primi uputstva od *gjanija* mora biti spreman da ostavi po strani svoja uverenja. Ne sme biti fanatično vezan ni za jednu veru. Učenik otvorenog uma, koji ima malo ili nikakvo knjiško znanje, nalazi se u boljoj poziciji od učenih čiji su umovi porobljeni različitim ubeđenjima.

Mi tada otvorenih umova odlazimo kod Mudraca i pitamo ga zašto smo zarobljeni željama i strahovima. On nam ukazuje da je to zato što nedovoljno poznajemo sebe – mislimo da smo nešto što zapravo nismo.

Na prvi pogled, ovaj odgovor može da izgleda kao duplo pogrešan. Nismo u stanju da prepoznamo kako je pravilno ispravno znanje o sebi neophodno za ostvarenje životnih ciljeva. Često želimo da znamo kako da osvojimo svet prema svojim prohtevima ili da mu se prilagodimo kako bismo iz njega izvukli maksimum. Ne shvatamo nužnost pravilnog poznavanja sebe u svemu ovome. Drugi aspekt je naša potpuna uverenost da već dovoljno dobro poznajemo sebe.

Verujemo u vrednost znanja i trudimo se da saznamo istinu o svemu što susrećemo u životu. Naša fanatična posvećenost ovom cilju je takva da smatramo da je sticanje znanja obaveza koju svi moraju da imaju. Sva ova znanja se odnose na svet, a ne na nas same. Tokom vekova, narodi ili grupe naroda nagomilavali su ogromne količine znanja – bilo da se radi o istoriji, geografiji, astronomiji, hemiji, fizici, etici, teologiji, biologiji, sociologiji, pa čak i onome što ponosno nazivamo filozofijom ili metafizikom. Ako je sve ovo znanje, onda je zajedno sa njegovim nagomilavanjem moralo da dođe do postojanog porasta ljudske sreće. Međutim, to nije tako.

Može se tvrditi da nam akumulirano znanje pruža veću kontrolu nad prirodnim silama, što se čini korisnim. Međutim, stvarnost je drugačija. Ova kontrola je nesrećnom sudbinom dodeljena samo nekolicini, a što je veća ova neravnoteža, dublja je degradacija i očaj u koji tonu mase. Svest o njihovoj neumoljivoj bedi samo pojačava osećaj nesreće među masama, a to može čak i da zatruje to malo sreće ili prividne sreće koja je dostupna onima koji nisu potpuno sebični.

Milenijum, koji su naučnici već zaboravljenog doba prorekli, sada je udaljeniji nego ikada pre. Paradoksalno, nauka je dovela svet do tačke u kojoj je opstanak ljudske rase ozbiljno ugrožen. Tvrditi da je sve ovo znanje bilo korisno je krajnje zlonamerno, neprimereno onome ko teži čistoj i nepomućenoj sreći. Ovo nas navodi na sumnju u samu prirodu ovog znanja i postavlja se pitanje može li se sreća zaista dobiti putem takvog znanja. Učenja Mudraca potvrđuju ove sumnje, a Mudrac sa Arunačale čak karakteriše sve ovo znanje kao *neznanje*.

Jednom prilikom, mladić koji je nedavno završio fakultet, posebno se baveći naučnim istraživanjem, došao je kod Mudraca i postavio mu pitanje o „šupljem zidu neznanja“ s kojim se naučnici suočavaju u potrazi za konačnom istinom univerzuma. Mladić je istraživao „beskonačno malo“ i mogao je samo da nagađa o postojanju i ponašanju misterioznih entiteta poput elektrona, protona, pozitrona i neutrona, ali nije mogao direktno da dopre do njih i neposredno ih spozna. Osim toga, nije uspeo da pronade jedinu konačnu supstancu koja je uzrok svega.

S druge strane, u svojim istraživanjima „beskonačno velikog“, nije mogao da prodre dalje od nebule ili zvezdane prašine, pretpostavljajući da je to sirov materijal stvaranja. Takođe, nije mogao da otkrije tajne temelja sve objektivnosti, poput vremena i prostora.

Mudrac je odgovorio da *istraživanje spoljašnjeg sveta nikada ne može dovesti ni do čega osim neznanja. On je naglasio da kada neko teži da spozna nešto drugo osim samog sebe, ne trudi se da*

spozna istinu o sebi, znanje koje se tako stiže ne može biti pravo znanje (Ulladu Narpadu, stih 11).

Iako može da deluje čudno što se celokupno ljudsko znanje diskredituje jednim zamahom, malo nepristrasnog razmišljanja jasno će pokazati da *gjani* ima ispravan pogled na stvarnost. Prvo, kao što smo već videli, ovo znanje je već sumnjivog porekla jer nije doprinelo ljudskoj sreći. Drugo, ne postoji prava usaglašenost među onima koje smatramo stručnjacima.

Često ljudi i ne saznaju da postoje neusaglašenosti, jer većina onih koji se smatraju stručnjacima složni su u stvaranju buke, dok oni koji imaju dublje razumevanje, a ne slažu se s većinom, praktično deluju u tišini. Paradoksalno, često se dešava da su ovi potonji u pravu, a ne bučna većina sastavljena od prosečnih umova. Običan čovek često pretpostavlja da postoji nauka nezavisno od naučnika. Međutim, slično kao u religiji i filozofiji, i u nauci postoje razlike u mišljenju koje proizilaze iz razlika u urođenoj inteligenciji i karakteru pojedinaca.

Gospodin Bernard Šo je primetio da je preobraćanje divljaka u hrišćanstvo zapravo pretvaranje hrišćanstva u divljaštvo. Njegova primedba ukazuje na to da sam čin krštenja i proučavanja katehizma ne dovodi nužno do promene suštinske prirode čoveka. Divljak ne prestaje da bude divljak samo zato što je primio hrišćansko učenje. Šo dalje ističe da pokušaj pronalaženja istine zahteva od tragaoca određeno savršenstvo uma i srca, što je retko. Uprkos univerzalnom obrazovanju, broj zaista kompetentnih istraživača nije znatno porastao. Iz ovoga proizilazi ideja da iste činjenice mogu dovesti do različitih

zaključaka kod različitih ljudi. Zbog toga moramo da se složimo da je Mudrac, ipak, možda u pravu.

Objašnjenje koje je Mudrac dao jeste: da bi neko poznavao istinu o bilo kojoj stvari, mora prvo da poznaje sebe. On pritom misli da onaj ko ne poznaje sebe, od početka čini grešku koja iskrivljuje sve znanje koje stiče svojim istraživanjima. Znalac Sopstva oslobođen je mogućnosti da napravi ovu grešku, pa je zato jedino on kompetentan da pronade istinu o svetu ili o pojavama u njemu. Kvalitet potencijalnog istraživača neizostavan je element znanja koje on stiče. Sticanje pravog znanja je moguće samo ukoliko je potencijalni znalac pravilno opremljen za takvu potragu.

Ovo je tačno objašnjenje činjenice, koju bi mnogi porekli, zašto je nauka pretrpela neuspeh. Naučnik smatra da nema potrebe da dobro poznaje sebe. U svakom slučaju, on započinje svoje istraživanje objektivne stvarnosti s određenim pogrešnim predstavama o sebi.

Ali, zar mi ne poznajemo sebe? Mi mislimo da poznajemo. Prosečan čovek je vrlo siguran da dobro poznaje sebe. Verovatno ne bi ni mogao da uvidi da nije u pravu, čak i ako mu to kaže Mudrac. Da bismo shvatili i prihvatili činjenicu da ne poznajemo sebe, da su sve one predstave koje smo stvarali o sebi bile netačne, potreban je vrlo napredan i pročišćen um. Mudraci nam poručuju da su naše predstave o sebi mešavina istine i zabluda.

Grupa sledbenika jedne religije, koja strogo osuđuje korišćenje 'idola' u verskim obredima, jednog dana se obratila Mudracu s pitanjima. Njihova namera bila je da od njega dobiju

priznanje da je pogrešno obožavati Boga u nekom idolu. Jedan od njih je upitao Mudraca: „Ima li Bog neki oblik?“ Mudrac je odgovorio: „Ko kaže da Bog ima oblik?“ Čovek je tada upitao: „Ako je Bog bezobličan, nije li onda pogrešno obožavati Ga u idolu?“ Mudrac je rekao: „Pusti Boga na miru: reci mi da li ti imaš oblik?“ On je bez oklevanja odgovorio: „Da, ja imam oblik, kao što vidite.“ Mudrac je rekao: „Šta! Da li si ti ovo telo koje je visoko oko metar i nešto, tamne puti, s bradom i brkovima?“ „Da“. „Ako je tako, zašto telo ne kaže onima koji se spremaju da ga odnesu na spaljivanje: „Ne, ne, ne smete me odvesti. Ova kuća je moja i hoću da ostanem ovde!“ Tada je sagovornik konačno uvideo gde je pogrešio, i rekao: „Nisam bio u pravu; ja nisam telo; ja sam život koji obitava u njemu.“ Tada je Mudrac objasnio: „Slušaj. Sve do sada si ozbiljno verovao da si ovo telo, ali sada vidiš da nisi bio u pravu. Shvati, ovo je prvobitno neznanje. Iz njega neminovno proizilazi celokupno neznanje koje porobljava ljude. Sve dok ovo osnovno neznanje opstaje, ne znači puno da li smatraš da Bog ima oblik ili ga nema. Ali kada ovo osnovno neznanje nestane, s njim će i sva ostala nestati.“ Mudrac, vidimo, postavlja dijagnozu bolesti – ropstvo željama i strahovima – kao nečega što je izazvano nepoznavanjem našeg istinskog Sopstva, i pogrešnom pretpostavkom koja iz toga sledi, da je telo Sopstvo. A ovo se potvrđuje zapažanjem da se želja i strah javljaju zbog tela.

Većina od nas nije ništa mudrija od sagovornika u ovom dijalogu. Svi smo potpuno ubeđeni da je telo – koje je neprekidno prisutno u našim mislima i koje je predmet sve naše zabrinutosti –

naša istinska priroda. Prethodni dijalog takođe pokazuje da ovo verovanje nije ispravno.

U prethodnom dijalogu, sagovornik je verovao u besmrtnost Sopstva, pa prema tome, nije imao drugog izbora nego da prizna svoju grešku. Ipak, postoje materijalisti i ateisti koji tvrde da ne postoji drugo Sopstvo osim tela. Međutim, kada imamo *gjanija* kao učitelja, argumenti ovih ljudi nemaju značaja. On govori s autoritetom direktnog iskustva, što nas čini spremnijim da više verujemo njemu nego ovim polufilozofima. Ipak, Mudrac ne koristi mnogo reči niti kaže: „Moraš mi verovati, jer ja o ovoj činjenici imam znanje iz prve ruke.“ Naprotiv, nastoji da nas ubedi pomoću argumenata koji proizilaze iz našeg sopstvenog iskustva. Punu snagu ovih argumenata verovatno teško možemo da uvidimo sve dok ne usvojimo celokupno Njegovo Otkrovenje. Za sada, zadovoljićemo se njihovim sažetim prikazom.

Na prvom mestu, Sopstvo neprekidno postoji u sva tri stanja postojanja koja su nam poznata, to jest, budnom stanju, spavanju i dubokom snu, dok telo postoji samo u prva dva, ali ne i u trećem. Ovo možda neće biti potpuno ubedljivo, posebno onima čiji su umovi duboko upleteni u materijalistički način razmišljanja. Ipak, čak i oni mogu da primete da postoji stanje – dubok san – u kojem Sopstvo postoji bez tela.

Drugi argument jeste da je Sopstvo jedina nesporna stvarnost, dok se u stvarnost svih ostalih stvari – uključujući telo, pa čak i um – može posumnjati. Ovaj argument će se bolje razumeti kada dođemo do poglavlja o svetu. Kada shvatimo punu

snagu ovih argumenata, materijalistički argumenti više neće privlačiti našu pažnju.

Ali tada neko može da postavi pitanje: „Šta je sa onim obožavaocima i filozofima koji tvrde da znaju da telo nije Sopstvo? Oni nikako ne mogu da poveruju da su telo i Sopstvo identični, jer čvrsto veruju u postojanje Sopstva koje je različito od tela. Kažu da je duša neverovatno suptilno biće koje boravi u telu, kao što čovek stanuje u kući, i da privremeno nastanjuje telo, a zatim ga napušta kako bi se preselila u novo. Nisu li oni svojom nepokolebljivom verom zaštićeni od ove iluzije? Da li su i oni neznalice, kao sagovornik u prethodnom dijalogu?“ Istina je da oni na početku misle da su iznad običnih ljudi zbog svojih verovanja. Međutim, vremenom se trgnu iz svoje zablude. Tada uviđaju da je njihovo znanje samo teorijsko – a ne i praktično – i da nisu ni u kom slučaju bolji od ostalih. Shvataju kako i dalje brkaju telo – bilo grubo ili suptilno – sa Sopstvom, baš kao i ostali. Ako je telo nisko rastom, i oni su mali; ako je visoko, i oni su visoki; ako je svetle puti, i oni su svetli; ako je slabo i bolesno, i oni sami su takvi, a ako se telo oporavi, i oni postaju krepkiji. Tako, njihov odnos prema umu direktno odražava njihov odnos prema sebi: ako je um pažljiv, veseo, bistar, ili suprotno, i oni sami postaju takvi. Njihova zavisnost od želja i straha se nije smanjila, već može čak i da se poveća zbog dodatnih elemenata samopoštovanja.

Mudraci su nam rekli da ćemo prestati da se poistovećujemo sa telom – i time konačno biti oslobođeni patnje koja dolazi kroz njega – samo kada postignemo direktno iskustvo stvarnog Sopstva. Kao što sada imamo neposredno iskustvo tela kao

Sopstva, tako moramo da imamo direktno neposredno iskustvo Sopstva kakvo zaista jeste.¹² Uzrok ovog neznanja je ukorenjena navika misli, koja je izgrađena u umu kroz dugotrajno ponavljanje pogrešnih akcija i mišljenja. Iz toga proizilaze mnoge vezanosti za stvari. Ove misaone navike formiraju samu strukturu uma. Samo uvođenje suprotne misli – koja je vrlo slaba, poput novorođenčeta – malo će promeniti stvari. Um će i dalje teći istim tokovima navika; i dalje će biti podložan istim privlačnostima i odbojnostima. Ovo će se desiti jer, iako je moguće da učeni filozof povremeno oseti da nije telo, ne može sa istom lakoćom postići osećaj da nije um. Ovo dvostruko neznanje će prestati jedino kada se Sopstvo spozna – ne teorijski, već praktično, tj. kroz stvarno iskustvo Sopstva.

Sve dok se takvo ostvarenje ne dogodi, filozof se ne može smatrati oslobođenim od neznanja. Neznanje će i dalje opstajati u svojoj punoj snazi. Njegova učenost čak ništa ne menja u njegovom karakteru. Naprotiv, kako Mudrac ističe (*Ulladu Narpadu Anubandham*, stih 36), učeni filozof čak lošije prolazi od drugih ljudi. Njegov egoizam raste jer je ponosan na svoje znanje; njegovo srce postaje opterećeno novim vezanostima – od kojih su nepismeni oslobođeni – koje mu ne ostavljaju vremena za napore ka pronalaženju stvarnog Sopstva. Često nije ni svestan hitne potrebe pripremanja sebe za taj poduhvat usklađivanjem sadržaja svog uma i usmeravanjem njegovih energija ka Sopstvu, a ne ka svetu. Iz toga proizilazi da onaj ko Sopstvo poznaje jedino iz knjiga, ne zna o njemu ništa više od običnih ljudi. Zato njemu Mudrac liči na gramofon: on je za njegovu učenost isto što i

gramofon za dobre ploče, koje uvek iznova pušta (*Ulladu Narpadu Anubandham*, stih 35).

Knjige, trebalo bi da zapamtimo, nisu ništa više od putokaza na putu do mudrosti koja nas oslobađa. Ta mudrost nije sadržana u samim knjigama. Sopstvo koje treba da spoznamo je unutra, a ne spolja. Tek kada se otvori Oko mudrosti, Sopstvo će se otkriti u svojoj punoj slavi i sjaju, direktno, bez posrednika. Međutim, proučavanje knjiga može stvoriti iluziju da je Sopstvo nešto spolja, što treba spoznati kao objekat, posredstvom uma.

Ogromna zbrka koja prevladava u filozofskim i teološkim spekulacijama proizilazi iz ovog neznanja, kako navodi Mudrac. Svako je potpuno uveren da se teško razumljiva pitanja koja se odnose na svet, dušu i Boga konačno i zadovoljavajuće mogu rešiti intelektualnom spekulacijom, potkrepljenom argumentima koji proizilaze iz običnog ljudskog iskustva. Međutim, to iskustvo je oblikovano ovim neznanjem.

Filozofi i teolozi su se prepirali od samog početka kreacije – ako je uopšte i bilo kreacije – o prvobitnom uzroku, načinu stvaranja, prirodi vremena i prostora, i tako dalje, u beskraj. Međutim, nije se došlo do neke konačne istine. Mudrac nam objašnjava da nema konačnog zaključka koji ne može da bude uzdrman novim, ili prividno novim argumentima koje iznose novi sagovornici – sve dok se ne ostvari stvarno Sopstvo. Za onoga ko je ostvario Sopstvo, ovi sporovi se završavaju. Za ostale se sigurno nastavljaju, osim ako poslušaju savet Mudraca da sva ova pitanja ostave po strani i da se svim srcem posvete traganju za Sopstvom. Moramo bar privremeno da prihvatimo učenje Mudraca

o ovome, kako bismo sprečili da nas ove rasprave odvuku od traganja, ili da prepoznamo duboku istinu da ovakva pitanja nisu od suštinskog značaja i da na njih nije potrebno odgovarati. Ono što je zaista bitno jeste pronaći Sopstvo. Ova pitanja se pojavljuju, ako se uopšte i pojavljuju, samo onima koji smatraju da su um i telo Sopstvo (*Ulladu Narpadu Anubandham*, stih 34).

Na taj način shvatamo da je uzrok svih naših patnji neznanje stvarnog Sopstva. Ovo neznanje mora biti otklonjeno ako želimo da uvek uživamo u stvarnoj sreći. Otklanjanje uzroka je jedini pravi lek. Sve ostalo je samo ublažavajući tretman koji kasnije čak može da šteti i pogorša bolest. Ovog neznanja možemo se osloboditi jedino stvarnim iskustvom Sopstva.

Ovo nije lak zadatak jer je instrument pomoću kojeg moramo da se oslobodimo, um. On mora da se okrene od svega i usmeri prema istinskom Sopstvu. Međutim, um nije spreman da se okrene od svojih uobičajenih preokupacija. Ako se okrene na silu, neće se dugo zadržati, i uskoro će se ponovo vratiti starim sadržajima. Ovo se dešava zato što je um prepun predstava koje su potomci ovog neznanja, a ove predstave se, prirodno, bore da brane život svog roditelja, neznanja, jer je njegov život takođe i njihov. Zato moramo uništiti sve predstave u umu.

Budući da su sve one potomci prvobitnog neznanja, verovatno su lažne. A očigledno je da se lažno znanje suprotstavlja svetlu Istine. Stoga je potrebno da ispitamo ove predstave i da ih odbacimo ako pronađemo da su netačne, ili čak samo sumnjive. Jedino tako ćemo se sačuvati od izdajničkih

pobuna iza naših leđa dok smo zaokupljeni traganjem za stvarnim Sopstvom.

U ovom ispitivanju, moramo se voditi apsolutnom predanošću Istini. Gita nam poručuje: „*Onaj ko voli Istinu i preda celokupno svoje biće ljubavi prema Istini, pronaći će je.*“ [13](#) Ovaj preduslov je izuzetno važan. Delimična ljubav prema Istini nije moguća. Takva ljubav podrazumeva sklonost ka neistini u većoj ili manjoj meri. Savršena ljubav prema Istini znači potpunu spremnost da se odbaci sve što se utvrdi kao neistinito, u rezultatu nepristrasnog ispitivanja. Ovo uključuje sposobnost da se temeljno ispitaju sva trenutna verovanja o svetu, duši i Bogu, bez vezivanja za njih. Istinoljubac se odlikuje time što nije vezan ni za svoja ni za tuđa verovanja. On posmatra svoja verovanja kao privremena i mirno razmatra mogućnost da budu prevaziđena i napuštena. Oslobođenost od vezanosti za svoja verovanja omogućava nepristrasno ispitivanje njihove valjanosti. Ako uvidi da su ta ispitivanja neopravdana, ne samo da ih odbacuje, već se uvek čuva mogućnosti njihovog povratka, sve dok ne izgube snažan uticaj na njega. Stoga se moramo truditi da budemo predani Istini i samo Istini, oslobođenoj grešaka. Radi nje, moramo se odreći ljubavi prema našim sadašnjim verovanjima, omogućavajući tako Istini da suvereno vlada našim srcima kada je pronađemo.

Ono što je poznato kao filozofija je isključivo nepristrasno i pažljivo ispitivanje svih naših predstava, kompletnog sadržaja našeg uma. Ovo je jedina prava filozofija. Sve ostalo može se nazvati pseudofilozofijom. Možemo slobodno reći da su pseudofilozofi oni koji ili nisu shvatili činjenicu da nemaju znanje o

Sopstvu ili su potpuno zadovoljni ostajući pod uticajem tog neznanja.

Sada ćemo razmotriti kako da budemo sigurni da ćemo, prilikom našeg filozofiranja, izbeći zamke koje vrebaju na našem putu i doći do saznanja koja neće štetiti u traganju za istinskim Sopstvom.

ČETVRTO POGLAVLJE: AUTORITET

Videli smo da pre nego što započnemo Traganje za stvarnim Sopstvom, što će nas osloboditi ropstva željama i strahovima, moramo za njega da se pripremimo preispitivanjem svojih ideja i odbacivanjem onih koje bi mogle da ometaju Traganje. Ovo preispitivanje sadašnjih ideja, kao priprema za Samoispitivanje, naziva se filozofija. Jer, filozofija je sredstvo, a ne cilj sam po sebi.

No, važno je razlikovati filozofiju i „filozofiju“. Ako nije autentična, umesto da nas vodi ka Traganju, mogla bi da nas odvede u dublje neznanje koje je uzrok svih naših nevolja. Prava filozofija sastoji se u nepristrasnoj kritici svih sadašnjih predstava o svetu, duši i Bogu. Filozofije koje imaju za cilj potvrdu ovih predstava nisu korisne za uspešno traganje i trebalo bi ih izbegavati. Da bi bila stvarno od pomoći, filozofija mora početi prepoznavanjem osnovnog neznanja, kako je naglašeno u prethodnom poglavlju. To znači da su sve naše sadašnje ideje sumnjivog porekla, kako je objasnio Mudrac, te moraju da prođu kroz temeljnu kritiku i budu zamenjene drugim idejama koje su besprekorne i korisne za Traganje.

Tokom ove kritike, nužno je razmotriti dokaze za ili protiv valjanosti naših ideja. Međutim, ključno je koristiti prave dokaze.

Koji su pravi dokazi? Da li je to obično iskustvo čoveka? Takvo iskustvo proizilazi iz osnovnog neznanja! Oslanjanje na takav dokaz bi dovelo do toga da ideje koje kritikujemo nazivamo filozofskim istinama. Ono što nam je potrebno su dokazi druge vrste.

Sada možemo da razumemo zašto je filozofija stekla naziv zaludnosti. Teško je poreći da filozofije, u većini slučajeva, nisu uspele da pruže stvarnu pomoć u razrešavanju zagonetke života. Ovo posebno važi za Zapad. Ovaj neuspeh očigledno proizilazi iz korišćenja netačnih dokaza – običnog iskustva ljudi, koje, kako smo videli, nije pouzdano jer je plod neznanja. Filozofi su pogrešno započinjali svoje teorije, ne priznajući to neznanje. Prirodno, dolazilo se do zaključaka koji su potvrđivali to neznanje, postavljajući prepreke putu do Oslobođenja.

Neki tvrde da je telo Sopstvo, dok drugi smatraju da je um Sopstvo. Obe strane se slažu u tvrdnji da je svet stvaran, a da je Sopstvo pojedinca samo jedno od beskrajno mnogo sopstava. Postoje i oni koji smatraju da Sopstvo nije ni telo ni um kakav poznajemo, već zamišljaju postojanje nekog superiornog uma koji predstavlja pravo Sopstvo. Sva ova gledišta se slažu u tumačenju da je Sopstvo konačno. Međutim, konačnost je uzrok ropstva. Ako je, kako ovi filozofi tvrde, Sopstvo zaista konačno – konačno po svojoj prirodi – tada moramo reći zbogom svim nadama za oslobođenje. Dakle, suštinska razlika između ovih gledišta ne postoji. Ove filozofije ne mogu da nam pomognu da se oslobodimo osnovnog neznanja.

Da bi neko pravilno filozofirao, mora da izbegava greške ovih filozofa. Mora da bira dokaze na ispravan način i nastoji da pronađe dokaze koji nisu plod neznanja.

Stoga, pouzdan dokaz nije iskustvo neznalice, već iskustvo Mudraca (*gjanija*), onih koji su potpuno oslobođeni ovog neznanja. Samo na osnovu njihovog iskustva možemo da izgradimo filozofiju koja će olabaviti stegu u kojoj nas sada drži neznanje, omogućavajući nam da započnemo Traganje i istrajemo u njemu do samog kraja kako bismo stekli istovetno iskustvo.

Profesor Džejms iz Amerike je smatrao da se do Istine ne može doći svedočanstvom koje nije iskustvo običnog čoveka. Ovu nužnost je nastojao da zastupa u svojoj knjizi „Raznolikosti religioznog iskustva“ (*Varieties of Religious Experience*). U većoj meri se koristio sadržajem druge knjige „Kosmička svest“ (*Cosmic Consciousness*) dr Baka, gde su sakupljena svedočanstva izuzetnih ljudi. Međutim, celokupno svedočanstvo tretirano je nekritički jer autori nisu imali jasnu predstavu o osnovnom neznanju. Postoje najmanje tri tipa izuzetnih ljudi, ali svi oni nisu na istom stupnju svesti. Oni koji su pružili svedočanstvo izuzetnih iskustava, pripadaju jednom od tri tipa: Jogijima, Svecima i Mudracima (*gjanijima*). Moramo napraviti razliku između njih i otkriti one koji su merodavni svedoci u našem ispitivanju.

Svedočanstvo Jogija je nepouzđano jer nisu transcendirali područje neznanja, što se jasno vidi u činjenici da se međusobno razlikuju. Isti je slučaj i sa Svecima. Mudraci se, međutim, ne razlikuju međusobno, jer su transcendirali neznanje.

Jedan *gjadi* nikada ne protivreči drugom *gjaniju*, a otkrovenje nam kaže da su svi *gjaniji* jedno. Tačnost ovog učenja moći ćemo da potvrdimo kasnije.

Iako su Sveci, između Jogija i Svetaca, oni koji više zaslužuju da ih sledimo, moramo praviti razliku među njima. Kako ćemo videti u poglavlju o Predanosti, njihova gledišta se razlikuju u skladu sa stepenom njihove zrelosti. Što su bliži Mudraštvu, to su njihovi iskazi mudriji. Ipak, postoje i Sveci čiji iskazi proizilaze iz loših sklonosti. Nalazimo da i Sveci poseduju raspoloženja, ili tačnije, raspoloženja poseduju njih, što nije slučaj s Mudracima.

Iskustva Jogija su vrlo složena, što čini njihove opise neodoljivo privlačnim za nas. Međutim, činjenica je da čak nisu ni svesni koliko njima gospodari neznanje. Njihov cilj nije prestanak neznanja, već dosezanje unutar carstva neznanja visokog statusa koji im se čini vrednim težnje. Ubeđeni su da je sam um Sopsstvo, iako to ponekad i negiraju. Veruju u neko blaženo postojanje u kojem će um preživeti, beskrajno proslavljen i obdaren čudesnim moćima, smatrajući to najvišim mogućim dobitkom. Neki su čak ambiciozniji, nadajući se da će nakon dostizanja ovih moći, koje pogrešno nazivaju Oslobođenjem, biti u stanju da preuzmu kontrolu nad svetom i da ga promene do neprepoznatljivosti, stvarajući pravi raj na zemlji. Sveci su oslobođeni ovakvih ambicija.

Mudrac Šankara jasno je pokazao da ni Jogiji ni Sveci ne mogu da imaju pravu viziju Istine. U svom delu „*Viveka Chudamani*“ (stih 365), on kaže da je vizija Istine koju stiču ne-

mudraci sklona iskrivljavanju usled uplitanja uma, što nije slučaj s Mudracima.¹⁴

Prema rečima Mudraca, taj proslavljeni um Jogija je samo telo suptilnije vrste, a mišljenje da je to Sopstvo predstavlja prvobitno neznanje u još opasnijem obliku. Običan čovek je zapravo u mnogo boljem položaju od Jogija, jer je ovaj drugi samo dublje potonuo u neznanje i odgodio dan Oslobođenja.

Stoga, i pored poštovanja prema Jogijima, moramo odbaciti njihovo svedočanstvo. Sveci zaslužuju duboko poštovanje, ali za sada treba da ostavimo po strani njihova svedočanstva i da svoju filozofiju izgradimo samo na svedočanstvima Mudraca. Tek kada to učinimo, možemo uzeti svedočanstva Svetaca i proučiti ih u svetlu učenja Mudraca. Ovo proučavanje ima veliku vrednost za nas, kako ćemo ubrzo uvideti.

Gledajući unazad, Mudraca je bilo u svim proteklim epohama, a njihova svedočanstva su do nas došla sačuvana u određenim knjigama zvanih *Upanišade* ili *Vedanta*. U ovim knjigama postoje mnogi odlomci čija nas moć ubeđenja vodi direktno do srca, istinskog Sopstva koje nam govori kroz njih. Učenik je na taj način svestan dve stvari – da je učenje istinito i da je učitelj *Gjani*.

Nema sumnje da su ozbiljnom učeniku draže reči Mudraca od svih knjiga, ukoliko može da ga pronađe. Može se opravdano sumnjati u izvornost izreka drevnog Otkrovenja, ali isto tako ne možemo nikako da sumnjamo u izvornost učenja Mudraca. U još smo boljoj poziciji ako je Mudrac sam zapisao svoja učenja, a dodatna prednost je što se, ako sumnjamo u naše ispravno razumevanje nekog odlomka, možemo obratiti samom Mudracu

kao najboljem mogućem tumaču, onome ko nam pruža Otkrovenje.

Učenici Mudraca sa Arunačale se zato nalaze u mnogo boljoj poziciji od onih koji se oslanjaju na stare knjige ili *pandite* koji su ih proučili. Mudrac je zapisao svoja učenja, sam objasnio značenja nekih odlomaka i davao usmena objašnjenja na mnoga pitanja koja su mu postavljana, a koja su pažljivo zabeležena od strane učenika.¹⁵

Nezavisno od ovih razmatranja, veoma je značajno povezati se sa živim Mudracem, kako nam kaže staro Otkrovenje. Oni koji u tome ne uspeju, gube veliku priliku. Učitelj koji nije *gjadi*, već samo učenjak, ne može da razume duh drevnog Otkrovenja, a još manje je sposoban da probudi duhovne energije u učeniku, jer ih ni sam nije pokrenuo. Neophodno je da Guru ili Učitelj koji nas podučava bude otelotvorenje Mudrosti koju treba da nam prenese.

Učenje našeg Mudraca predstavlja za nas novo Otkrovenje. S obzirom na iznete razloge, ovo Otkrovenje je za nas najviši autoritet. Trebalo bi ga uzeti kao polaznu osnovu naše filozofije, koristeći staro Otkrovenje u meri u kojoj bi poslužilo kao objašnjenje ili dopuna učenju.

Postoji, naravno, prećutno gledište ortodoksnih učenjaka, a to je da je drevno Otkrovenje glavni autoritet, dok su reči živog *gjadija* autoritativne samo kao odjeci tog Otkrovenja. O ovom gledištu ćemo govoriti kasnije. Sada ćemo nastojati da steknemo jasnu i racionalnu sliku o tome šta se krije iza reči „autoritet“.

Autoritet je zapravo samo svedočanstvo Mudraca, *gjadija*, koje nam daje predstavu o njihovom iskustvu Istinskog Sopstva

koje transcendiraju neznanje. Naziva se autoritet jer je jedini pouzdan dokaz o Istinskom Sopstvu i stanju Oslobođenja do kojeg možemo da dođemo, sve dok smo sami podložni neznanju.

Postoji jedan prividan sukob između autoriteta i razuma. Evropski student filozofije, koji je nekoliko godina sedeo kraj stopala Mudraca, jednom mu je napomenuo da je, kako istorija pokazuje, ovo „doba razuma“. Prema tome, neophodno je da učenje koje slušamo i prihvatamo bude u skladu sa razumom. Mudrac je odgovorio rečima: „Čiji je intelekt? Ti moraš odgovoriti „Moj“. Dakle, intelekt je tvoje oruđe, koristiš ga za procenjivanje razlika. Nisi intelekt, niti je on nešto što postoji nezavisno od tebe. Ti si postojeća stvarnost, dok je intelekt samo pojava. Moraš pronaći ono što jesi i čvrsto se držati toga. U dubokom snu nema intelekta, kao što ga nema niti kod deteta. Intelekt se razvija s godinama. No, kako bi došlo do razvoja ili pojave intelekta bez njegove klice u snu ili detinjstvu? Istorijske činjenice su istinite onoliko koliko su tačni zapisi istoričara.“

Može i ovako da se kaže: korišćenje intelekta je ograničeno onim iz čega potiče, naime, prvobitnim neznanjem. Za one nesvesne svoje podložnosti ovom neznanju, kao i za one zadovoljne dok mu ostaju podložni, intelekt predstavlja savršeno sredstvo za ostvarivanje namera. On je, gotovo rečeno, izuzetno oruđe u službi tog neznanja.

Međutim, da bi se transcendiralo neznanje, nema smisla oslanjati se na intelekt. Najviše što intelekt može da postigne za nas jeste da prepozna sopstvena ograničenja i prestane da koči naše traganje za istinom. To može da postigne tek kada počne da

shvata činjenicu o svom okaljanom poreklu i neophodnosti oslanjanja na dokaze Mudraca. To bi predstavljalo pomoć u Traganju za istinskim otkrovenjem Sopstva. Tako sukob između razuma i otkrovenja ostaje samo prividan.

Naše poverenje u svedočanstvo Mudraca nije neopravdano, samim tim što se ono samo stavlja na proveru. Mudraci nam govore o stvarnom Sopstvu i putu zadobijanja direktnog iskustva tog Sopstva, ne da bismo slepo verovali svemu što nam kažu, već da bismo potvrdili njihovo učenje sopstvenim Iskustvom Sopstva. Suština njihovog učenja nije u njihovim pričama o Stanju Oslobođenja ili istinskoj prirodi Sopstva, već u onome što kažu o metodi kojom ćemo zadobiti to Stanje. Zato ovaj Mudrac prvo savetuje učeniku da mora pronaći Sopstvo kroz Samoispitivanje koje on podučava. Sve ostalo (čemu podučava), služi samo kao pomoć u Samoispitivanju. Trebalo bi da prihvatimo ovo učenje samo da bismo ga isprobali, kako bismo mogli da započnemo Samoispitivanje i uspešno ga završimo.

Sav osećaj konflikta između razuma i vere u Gurua nestaju čim počnemo da proučavamo (njegova) učenja. Mudraci nas po pravilu pozivaju na iskustva nas samih, kao svetovnih ljudi – u tome ni Mudrac sa Arunačale nije izuzetak. Istina je, kao što smo već videli, da je naše iskustvo diskreditovano, budući da je potomak prvobitnog neznanja. Ali Mudraci su u stanju da čak i iz njega izvuku činjenice koje nam pomažu da lakše prihvatimo njihovo učenje, koje izgleda revolucionarno u skoro svakom pogledu. Svetlo koje bacaju na naša prošla iskustva omogućuje

nam da vidimo da zaista ne postoji stvarni sukob između vere i razuma.

Budući da je ovo prava priroda onoga što nazivamo autoritetom, sledi da je u krajnjoj meri svako svoj autoritet. Pre nego što čovek prihvati učenje Mudraca kao autoritativno, mora sam da odluči da li je taj Mudrac zaista neko ko je lično iskusio Stvarno Sopstvo i postigao Stanje Oslobođenja, ono koje sam želi da dostigne. On mora sam da zaključi da osoba o kojoj se radi doživljava istinsku, neprekidnu sreću zbog toga što je oslobođena želja i strahova, tj. neprijatelja sreće. Od učenika se ne očekuje da slepopreda svoj razum dok ne pronađe onoga kome će moći da ga preda, ali uz zagarantovanu neprocenjivu dobit. Mudrac kojem učenik preda svoj razum, postaje njegov Guru ili Učitelj.

Nemoguće je navesti striktna pravila koja će pomoći početniku u složenom zadatku prepoznavanja Mudraca. Može se reći da nikakva pravila zapravo nisu potrebna. Onome kome je suđeno da pronađe Mudraca i postane njegov učenik, neće biti teško da ga prepozna kada ga pronađe. Pravila će malo koristiti onima kojima nije suđeno. Božanska Milost igra ključnu ulogu u procesu u kojem Mudraca prepoznajemo kao takvog i prihvatamo za svog Gurua. Kada se izbor jednom donese, učenik može da koristi dostupne testove kojima se dokazuje mudraštvo, da bi potvrdio svoj izbor. Ključni dokazi u tom procesu su iskrenost i unutrašnji mir Mudraca, odraženi u stalnoj sreći oslobođenoj želja i straha. Takođe, nepostojanje ega koje se uglavnom potvrđuje ravnodušnošću prema pohvalama i kritikama, kao što smo već istakli. Dodatni testovi će biti predstavljeni tokom daljeg izlaganja.

Sada ćemo pažljivo razmotriti mišljenje ortodoksnog učenjaka koji nije sedeo kraj stopala Mudraca. Ovo mišljenje izgleda ovako: postoje određene knjige koje su nesumnjivo autoritativne u celosti, jer imaju Božansko poreklo. Svaka rečenica ili njen deo je Božanski, i nije nam dozvoljeno da sumnjamo u njihovu istinitost i autoritet. Kaže se da te knjige „same sebe dokazuju“ – da su „*svatahpramanam*“. U ovom smislu, autoritet je vrsta duhovnog diktatorstva koje je nametnuto spolja. Podložnost tragaoca za Istinom ide još i dalje od toga. Ne samo da mora da prihvati sveto nasleđe kao autoritativno, već mora i da se unapred obaveže da će prihvatiti interpretacije protumačenih odlomaka koje ovi panditi nude.

Ovo razmišljanje proizilazi iz jedne od neželjenih posledica organizovanja religija u crkve ili hijerarhije. Bitno je naglasiti da je ovo gledište sasvim razumljivo za osobu koja je zadovoljna životom u neznanju. No, za one koji teže višem razumevanju, potreban je drugačiji autoritet. Čak i sveto nasleđe ima svoju relativnu vrednost (*Guru Vachaka Kovai*, stih 147) i potrebni su određeni dokazi za potvrđivanje njihove vrednosti. Ono što se može smatrati nepobitnim dokazom jeste Sopstvo.

Zastupnici ortodoksnog stajališta odbacuju ideju da svedočanstva Mudraca poseduju sopstveni autoritet, smatrajući da drevno nasleđe već nosi jedinstvenu svetost kojoj ništa ne treba dodavati.

Međutim, prava istina je sasvim drugačija. Razlog zbog kojeg drevno nasleđe ima autoritativnu prirodu leži u činjenici da sadrži odlomke koji su verni zapisima svedočanstava Mudraca iz

prošlosti. Mudraci su uvek nepromenjeni, transcendirajući vreme, kako nam saopštava drevno nasleđe. Takođe, u svetom nasleđu pronalazimo smernice da prihvatimo uputstva od Mudraca. Suština je u tome da Mudrac nije obična osoba, već manifestacija Božanstva, što jasno izražavaju reči Gite (7.18): „*Ja sam Mudrac*“. Čini se da ovo, koje je osnovno učenje drevnog nasleđa, nije dovoljno shvaćeno od strane učenjaka.

Pored toga, najprirodnije je da započnemo sa učenjem Mudraca, jer smo svojim intuitivnim opažanjem sposobni da procenimo da li je učitelj *gjeni*. Na ovaj način, ograničavamo se u sudu o Mudracima iz prošlosti.

Takođe, ne možemo da budemo sasvim sigurni da su knjige onakve kakve ih sada nalazimo – pouzdan zapis onoga što su Mudraci izrekli. Moguće je da su sastavljene od stvarnih izreka Mudraca, ali i drugih odlomaka koje su napisali filozofi koji nisu Mudraci. Čini se da ove izvorne izreke nisu bile zapisivane dugo vremena pre nego što su uključene u knjige. Očigledno je da su se ove izreke čuvale usmenom tradicijom, što potvrđuje činjenica da se isti odlomci, uz neke varijacije, pojavljuju u različitim knjigama.

Zahtev da se sve svede na drevno nasleđe zasniva se na činjenici da je ono imalo prioritet tokom dugo vremena. Međutim, takav prioritet ne igra značajnu ulogu u bilo kojem ispitivanju u kojem je nespornost vremena kao objektivne stvarnosti u pitanju, kao što ćemo blagovremeno videti. Iz tog razloga, prvo na šta ćemo se osloniti će biti svedočanstva Mudraca sa Arunačale. Drevno nasleđe će biti iskorišćeno kako bi upotpunilo ili protumačilo određeno značenje.

PETO POGLAVLJE: SVET

Saznali smo da će istina o Sopstvu biti otkrivena ukoliko um istraje u traganju za Sopstvom, podstaknut rešenošću da pronade tu istinu. Um može uspešno da ostvari ovo traganje ukoliko ga druge misli ne budu odvrćale. Um koji ne odstupa s puta, već uporno traga, postaje pogodan instrument za pronalaženje Sopstva. U slučaju Mudraca sa Arunačale, um je bio takav instrument jer nije bio uprljan željama i vezanostima koje bi mogle da skrenu tok misli s Traganja. Takav čovek nema potrebe da se upušta u rasprave o svetu. Kako Mudrac kaže: *„Od kakve je koristi raspravljati o svetu, tvrditi da je stvaran, da je iluzorna pojava, da je svestan, da je bez svesti, da je mizeran? Svi ljudi na isti način vole Stanje bez ega, koje se ostvaruje okretanjem od sveta i spoznajom neokaljanog stvarnog Sopstva koje transcendirira dokazivanje da je Ono jedno, ili da je mnoštvo“.* (Ulladu Narpadu, stih 3).

Mudrac ovde iznosi tvrdnju koja na prvi pogled može da izgleda netačno. Izjavljuje da svi vole stanje bez ega, koje se postiže okretanjem od sveta. No, s obzirom na to da moramo okrenuti leđa svetu, za nas nema značaja šta sve svet može da bude. Ipak, malo je ljudi koji su čuli za Stanje bez ega, a još manje

onih koji zaista žele to Stanje. Šta Mudrac tačno misli kad kaže da su svi ljudi, bez izuzetka, obožavaoci tog Stanja?

Mudrac pruža objašnjenje koje je potpuno u skladu s učenjima drevnog nasleđa. Po njegovim rečima, istina je da nisu svi svesni obožavanja Stanja bez ega, ali oni i ne znajući, zaista vole to stanje. Tu ljubav ispoljavaju kroz svoju posebnu sklonost ka stanju koje podseća na Stanje bez ega, a to je stanje dubokog sna. Iako je ovo stanje sreće, ono ne može da se uporedi sa srećom Stanja bez ega. Ipak, zajedničko im je to što su oba lišena ega i sveta. Mudrac naglašava da čovek koji voli da spava, i pored nesavršenosti tog stanja, ne bi mogao da tvrdi da ne voli Stanje bez ega. Iz ovog razloga, tvrdi Mudrac, kada bismo znali šta zapravo želimo, ne bismo imali potrebu za raspravama o svetu. Ono što treba da nas zanima je Sopstvo, a ne ne-Sopstvo. Stoga, istraživati ne-Sopstvo je besmisleno, jednako kao što bi bilo besmisleno da frizer pažljivo proučava hrpu očišćane kose umesto da je jednostavno baci u kantu za smeće (*Guru Vachaka Kovai*, stih 1076).

Sva ispitivanja o ne-Sopstvu su isprazna, ako ne i štetna, jer odlažu glavni poduhvat – Traganje za Sopstvom. To postaje očigledno ako čovek, čak i nakon ispravnog zaključka o prirodi sveta, ne započne Traganje.

Međutim, za one koji iskreno žele da pronađu Sopstvo, a nisu u mogućnosti da sprovode Samoispitivanje jednousmerenog uma, ovo ispitivanje nije ni nepotrebno ni nepoželjno. Ova potreba proizilazi iz činjenice da većina ljudi, čak i oni koji najiskrenije žele

da se oslobode ropstva, bivaju ometeni u Samoispitivanju nepoželjnim mislima koje se javljaju i preplavljaju um.

Tok uma je po navici okrenut ka svetu, ne ka Sopstvu. Čak i kada čovek uspe da okrene um od sveta i usmeri ga ka Sopstvu, on će se osloboditi i odlutati nazad ka svetu.

Zašto misli stalno naviru u um čak i kada su nepoželjne? Mudraci objašnjavaju da se to dešava zato što verujemo da je svet stvaran.

Mudrac sa Arunačale nam u jednoj od svojih pesama kaže da bi Otkrovenje Sopstva bilo sasvim lako dostići, ako se ne bi verovalo da je svet stvaran. On naglašava da je najveće čudo u tome što, bivajući večno stvarno Sopstvo, mi ipak težimo da postanemo jedno s Njim (*Guru Vachaka Kovai*, stih 622). On kaže da će osvanuti dan kada ćemo se smejati našim sadašnjim naporima usmerenim ka tom cilju, ali istina je da taj dan već jeste sadašnjost. *Nema potrebe da postanemo Sopstvo; mi već jesmo Sopstvo.*

Može se postaviti pitanje kako ovo naše verovanje ima veze s Traganjem. Jedan od razloga je sledeći: šta god smatrali stvarnim, ima nesporno pravo da uđe u um. Mislima koje se tiču stvarnosti stvari ne može se zabraniti pristup jednostavnom voljnom odlukom. Međutim, to nije sve. Mi trenutno smatramo svet stvarnim u određenom smislu u kojem to zapravo nije. Verujući u takvu stvarnost, postaje nemoguće postići Sopstvo dok ne napustimo to pogrešno verovanje. Tako se dešava da ono što zasenjuje Sopstvo, upravo jeste sam svet.

Kako to može biti? Mudraci nam kažu da je Sopstvo stvarnost koja leži u osnovi sveta. Analogno tome, kao što se zmija pogrešno percipira umesto konopca, tako i svet zasenjuje stvarnost Sopstva. Postoji samo jedna stvarnost koja nam se u našem neznanju pojavljuje kao svet. Onakva kakva zapravo jeste, kao Sopstvo, pojaviće se kada transcendiramo neznanje. Kada doživimo Istinu, videćemo da je ovo što se sada pred nama pojavljuje kao mnogostruki svet imena i formi u vremenu i prostoru, samo stvarno Sopstvo koje je nevidljiva Stvarnost, bezimena, bezoblična, bezvremena, besprostorna i nepromenljiva.

Aksiomska činjenica koju Mudraci prenose je da pojavnost isključuje stvarnost. Sve dok vidimo konopac kao zmiju, ne možemo ga prepoznati kao konopac. Lažna percepcija zmijske uspešno prikriva stvarni konopac. Slično tome, sve dok Sopstvo vidimo kao svet, nećemo Ga spoznati kao Sopstvo. Pojavnost sveta efikasno prikriva Sopstvo i to će činiti sve dok se ne oslobodimo te pojavnosti. Međutim, to možemo postići samo spoznajom da je pojava sveta nestvarna.

Odatle proizilazi da je Stvarnost, odnosno Sopstvo, praktično nepostojeća za onoga ko veruje da je svet stvaran, upravo kao što konopac ne postoji za onoga ko ga vidi kao zmiju. Takođe, taj pojedinac, iako možda iskreno veruje u postojanje neke Stvarnosti, postaje „nastika“ (ateista) jer nije u stanju da prepozna pravu prirodu Sopstva zbog previda uzrokovanog verovanjem u stvarnost sveta.

Zbog našeg pogrešnog verovanja, Sopstvo, koje je beskrajno veliko i blaženo, postaje za nas, privremeno izgubljeno. Ovo je,

može se reći, najveći gubitak koji možemo da iskusimo. Ipak, važno je primetiti da nam je ideja o Sopstvu urođena. Nemamo ni najmanje sumnje u postojanje nekakve naše suštine. Sopstvo predstavlja jedinu nesumnjivu stvarnost koja postoji. Bilo bi čak smešno da neko posumnja u stvarnost Sopstva. Pre nego što možemo da postavimo bilo koje pitanje, moramo priznati da postojimo. Zbog toga se dešava da prazninu koju osećamo usled zasenjenosti stvarnog Sopstva ispunjavamo lažnim Sopstvom.

Međutim, pošto se svet smatra stvarnim, a mi smo ograničeni u sposobnosti razmišljanja o bilo kojoj stvarnosti izvan sveta, moramo da odredimo položaj tog hipotetičkog Sopstva u svetu, a to se jedino može učiniti poistovećivanjem s telom. Imajući u vidu postojanje dva tela – fizičkog ili grubog i mentalnog ili suptilnog – ne možemo da izbegnemo da smatramo jedno ili oba za Sopstvo. Važno je shvatiti da u oba slučaja upadamo u zamku neznanja. Stvarno Sopstvo nije ni telo ni um, kako ćemo kasnije videti. Ovo neznanje nas sprečava da shvatimo da stvarno Sopstvo transcendirira i um i telo. Da bismo se oslobodili prvobitnog neznanja, neophodno je da se odrekujemo verovanja da je svet stvaran u smislu u kojem ga obično percipiramo. To znači da treba da prihvatimo da stvarno Sopstvo transcendirira svet. Ako nismo u mogućnosti da potpuno odstranimo sve misli o svetu i telu tokom Samoispitivanja, moramo barem biti spremni da slušamo šta nam Mudraci govore o svetu i da prihvatimo njihovo učenje bar kao moguću istinu.

Mudrac sa Arunačale nam poručuje da svet ima svoje aspekte stvarnosti i nestvarnosti, i u tome nema protivrečnosti.

Svet je stvaran u jednom smislu jer ono što se pojavljuje kao svet jeste Stvarnost, odnosno stvarno Sopstvo. Sa druge strane, svet je nestvaran jer je, posmatran kao svet, obična pojava Stvarnosti. Nezavisno od Stvarnosti, svet ne postoji. Ipak, pojavljivanje Stvarnosti u obliku sveta ne utiče na Samu Stvarnost, jer ona nikada stvarno nije postala svet, baš kao što konopac nikada stvarno nije bio zmija.

Učenje nam prenosi da je svet, u svom suštinskom obliku, nestvaran. On nije nestvaran jer postoji nešto – Stvarnost, Sopstvo – koje stoji iza lažne pojavnosti. Suština je u tome da, zbog zasenjenosti sveta, ne vidimo Stvarnost onakvom kakva zaista jeste. Ovo učenje se ukratko naziva *maja-vada*, gde se svet smatra da je *maja*, iluzorna pojava Stvarnosti. Maja se može opisati kao misteriozna sila koja čini da se Stvarno pojavljuje kao nešto što nije.

Ovo učenje se suočilo s oštrim kritikama koje tvrde da ono ne može da se pronađe u Upanišadama, već da su ga izmislili pisci koji nisu živeli tako davno, i da ga je prihvatio Bagavan Šri Šankara. Međutim, nesuglasice se umiruju kada se pozivamo na svedočanstva Mudraca sa Arunačale. Učenje da je svet *maja* iznosi načelo koje je poznato i prihvaćeno od strane svih, a to je da stvari nisu uvek onakve kako se čine. Savremena nauka, posebno fizika, doprinela je potvrđivanju ovog osnovnog materijalnog principa. Dok je Stvarnost jedna, nedeljiva, nepromenljiva, neokaljana, bezoblična, bezvremena i besprostorna, naši umovi je percipiraju kao mnoštvo, podeljeno na bezbrojne fragmente, podložnu promenama, uprljanu željama,

strahovima i tugom, zatvorenu u forme i ograničenu u vremenu i prostoru. Ova složena formulacija je sažeta u izjavi – *sve ovo je maja*. Škola Vedante koja prihvata ovo učenje poznata je kao *Advaita*. Onima koji odbacuju ovo učenje ne nameće se da ga prihvate. Ono se nudi samo onima koji su prepoznali da je uzrok njihovog ropstva neznanje i koji iskreno žele da se oslobode. Njihova perspektiva je suštinski drugačija od perspektive drugih ljudi, pa je stoga i učenje koje im se pruža različito.

Vrednost ovog učenja leži u tome što pruža sintezu dva naizgled nepovezana učenja drevnog nasleđa: da je Stvarnost materijalni Uzrok sveta, ali istovremeno ostaje netaknuta, transcendirajući tu dualnost. Oni koji čvrsto veruju da je Stvarnost zaista postala sve to mnoštvo, ne pozivaju se da prihvate ovo učenje, jer im drevno nasleđe i Mudraci pružaju druge puteve za duhovni napredak. Mudracima ni najmanje ne smeta ako pojedinci tvrde da je jedino njihov put ispravan. Međutim, ako je cilj transcendiranje neznanja, tada ovo učenje mora biti prihvaćeno. Jer, ako je svet stvaran kao takav, tada ne bi postojala nepromenljiva Stvarnost, a time ni Oslobođenje.

Na taj način je učenje o svetu zapravo dvostruko. Ipak, deo učenja koji naglašava da je stvarno Sopstvo Istina koja leži u osnovi pojave sveta, može se odvojiti od drugog dela. Ovaj drugi deo, koji tvrdi da svet nije stvaran kao takav, za nas je u početku vredniji jer služi kao protivotrov lažnom verovanju da je svet stvaran kao takav. Prvi deo učenja je možda teži za razumevanje, pa Mudraci preporučuju negovanje verovanja da je svet nestvaran, iako to nije cela istina o svetu. Oni koji ne mogu da

prihvate celokupno učenje biće na sigurnom tlu ako prihvate onaj deo koji tvrdi da je svet nestvaran.

Prihvatanje gledišta o nestvarnosti sveta može da predstavlja siguran put, s obzirom na to da je alternativa često gledište da je svet stvaran kao svet. Prosečan um je tako sačinjen, da ne može da bude u neizvesnosti, iščekujući odgovor na postavljeno pitanje. On mora na bilo koji način da dođe do odgovora.

Postoji nekoliko objašnjenja za gledište da je svet nestvaran. Prvi razlog proizilazi iz činjenice neznanja, koje leži u osnovi celokupnog našeg iskustva. Mudrac je jednom prilikom odgovorio na sledeće pitanje: „Kako da prihvatim učenje da svet, koji sve vreme doživljavam na različite načine, nije stvaran?“ Mudrac je odgovorio: *„Ovaj svet, čiju stvarnost pokušavaš sve vreme da dokažeš, ruga ti se jer se trudiš da ga spoznaš, a da prethodno nisi spoznao sebe!“* Ako ne poznajemo sebe dovoljno dobro, kako onda možemo da tvrdimo da dobro poznajemo svet? Mudrac je na sledeći način objasnio ovaj argument: *„Kako može da znanje o objektima koje se u relativnom postojanju pojavljuje onome ko ne poznaje istinu o sebi, spoznavaocu, da bude istinsko znanje? Ako neko ispravno zna istinu o sebi, po imenu „Ja“ u kome i znanje i njegova suprotnost postoje, onda će zajedno sa neznanjem nestati i (relativno) znanje“.* (Ulladu Narpadu, stih 11).

Za onoga ko može da oseti punu snagu ovog argumenta, dalja rasprava postaje izlišna. Učenje da svet nije stvaran kao takav postaće očigledno čim čovek shvati da je nepoznavanje Sopstva jedini izvor celokupnog svetovnog znanja.

Drugi razlog za prihvatanje gledišta da svet nije stvaran kao takav jeste taj što naše verovanje u stvarnost sveta ne počiva na pouzdanom dokazu. Kasnije ćemo razmotriti argumente koji se nude kao dokaz stvarnosti sveta, ali pre toga moramo da izađemo u susret eventualnim primedbama koje bi sada mogle da se pojave.

Primetno je da, dok dokazujemo da ne postoji zadovoljavajući dokaz o stvarnosti sveta, jednostavno prebacujemo teret dokaza na drugu stranu – onoga ko tvrdi da je svet stvaran. Odgovor na ovo leži u činjenici da teret dokazivanja zaista leži na onome ko dokazuje postojanje sveta, a ne na onome ko dovodi to u pitanje. Pravosudni sistem često primenjuje pravilo da teret dokaza leži na strani koja nešto dokazuje, a ne onaj koja poriče dokaze. Ovo pravilo je potpuno ispravno i ne postoji razlog zbog kojeg bi se u filozofiji pridržavali drugačijeg pravila. Poricanje je obično teško dokazati, dok je dokazivanje nečega pozitivnog – postojanja nečega – moguće. Dakle, onaj ko poriče ima pravo da smatra svoju tvrdnju istinitom, ukoliko onaj ko dokazuje nije u stanju da pruži jasan dokaz o postojanju onoga što tvrdi. Ako onaj koji dokazuje ne uspe da pruži jasan i ubedljiv dokaz za svoju tvrdnju, presuda neće biti donesena u njegovu korist. Stoga je s punim pravom teret dokaza prebačen na one koji tvrde da je svet stvaran. Sada ćemo ispitati dokaz koji oni pružaju, a ako bude neuverljiv, moraćemo da zaključimo da je njihova tvrdnja bez osnove.

Naravno, postoji jasan i presudan dokaz *gjanija*, ali trenutno nije neophodno da se na njega pozivamo.

Pre nego što započnemo ovu raspravu, važno je da odredimo merilo stvarnosti koje ćemo čvrsto prihvatiti. Uobičajeno merilo stvarnosti ne može da nam posluži jer je ono instrument prvobitnog neznanja koje narušava naše celokupno znanje. Kako bismo usvojili merilo stvarnosti koje nas vodi ispravno, moramo da se obratimo Mudracima. Merilo stvarnosti izraženo je na sledeći način: *Stvarno je jedino ono što postoji neprekidno i nepromenljivo*. To znači da stvari čije postojanje ima vremensko i prostorno ograničenje nisu stvarne. Ovaj test stvarnosti prenošen je s kolena na koleno još od davnina i zabeležen je u *Bagavad-giti* (Poglavlje II, 16.) ovim rečima:

„*Postojanje nikada ne može da pripada nestvarnom, nepostojanje ne može da pripada Stvarnom.*“ Vidimo da je isti test stvarnosti dat i u *Čandogja Upanišadi*, gde se razlikuju stvarnost i pojavnost. Ačarja Gaudapada, kome Mudrac Šankara odaje poštovanje kao nekome ko je dobro upućen u način na koji tradicija prenosi značenje svetog nasleđa, izlaže test stvarnosti na ovaj način: „*Sve što nije postojalo ni pre ni posle, ne postoji ni sada.*“ Smisao oba stiha je isti. Stih iz Gite nam kaže da nešto nije stvarno iz jednostavnog razloga što izgleda kao da postoji tokom određenog vremena. Jer, ono što zaista postoji, nije nikada lišeno postojanja. Gaudapada jednostavno primenjuje ovo načelo i daje rešenje, naime, da je nešto što se pojavi u određenom vremenu, a nakon toga nestane, zapravo sve vreme nepostojeće.

Zato je neprekidnost postojanja bez promena merilo stvarnosti. Takva neprekidnost je ipak samo dokaz transcendiranja vremena i drugih elemenata relativnosti.

Stvarnost nije ni u vremenu, ni u prostoru, niti je Ona povezana sa bilo čim, poput uzroka ili posledice. Ovo je, po Mudracima, strogo filozofska definicija Stvarnosti.

Transcendencija uzročnosti igra ključnu ulogu, budući da *nepromenljivost predstavlja neodvojivo svojstvo Stvarnog.* Stvar koja je pretrpela stvarnu promenu, nije više ta stvar. Činjenica da se nešto promenilo ukazuje na to da nikada nije bilo stvarno. Ono što se nalazi u vremenu i prostoru podložno je promenama, jer može da se deli na delove. Na primer, od gline, koja može da se rasparča, može da se napravi mnogo raznih stvari, i zato su sve one nestvarne. Na taj način, nedeljivost postaje test stvarnosti, a kasnije ćemo videti kako se taj test primenjuje.

Dokazivanje takođe ne zahteva ni ono što je Stvarno - neka stvar koja postoji sama po sebi, *nezavisna* od bilo čega drugog. Sve što je zavisno od nečega drugog po pitanju postojanja jeste nestvarno. Na primer, predmeti napravljeni od određenog materijala poput gline, drveta ili metala, smatraju se nestvarnim, dok su sami materijali u poređenju s predmetima koji su od njih stvoreni, stvarni. Iz ovog razloga, drevno nasleđe i Mudraci jasno i slikovito prikazuju nestvarnost sveta, upoređujući ga sa objektima koji se prave od takvih materijala, a Stvarnost – uzrok sveta – sa materijalima.

Na primer, posuda je napravljena od gline i zato nema nezavisno postojanje. Postojanje koje posuda ima proizilazi iz gline. Drevno nasleđe kaže da je posuda ono što jeste samo uslovno, ali je zapravo samo glina. Pre nego što je napravljena, bila je samo glina, a nakon što se polomi, opet će biti glina. Čak i

sada, ona je samo glina, sa imenom i oblikom jedne „posude“. Prema tome, sve vreme posuda je zapravo glina. S obzirom na to da je njen identitet kao posude prolazan, tvrdi se da je posuda nestvarna kao posuda, iako kao glina može biti stvarna. Međutim, njena stvarnost kao gline je relativna, ne samo zbog toga što je glina promenljiva i može da se deli, već i zbog toga što, budući da postoji u vremenu i prostoru, nema nezavisno postojanje.

Na isti način, svet, koji je neka vrsta prividne slike onoga što zaista postoji, jeste svet samo uslovno i ne poseduje svoje postojanje, nezavisno od Stvarnosti. Stoga je on nerealan kao svet, budući uvek samo Stvarnost. Međutim, ovo učenje ne treba ograničavati ovom analogijom (primerom sličnosti), jer postoji ključna razlika – Stvarnost nikada ne prolazi kroz stvarnu promenu.

Nestvarnost sveta, prema Mudracima, trebalo bi razumeti kroz tri analogije: analogiju u kojoj se pogrešno smatra da je konopac zmija, pustinjom u kojoj se pojavljuje fatamorgana, i snovima. Mudrac sa Arunačale ističe da su sve tri analogije neophodne i treba da budu u međusobnoj interakciji jer je istina kojoj težimo transcendentna i ne može da se adekvatno objasni pomoću samo jedne analogije.¹⁶

Videli smo primenu prve analogije, gde se konopac prvobitno pogrešno prepoznaje kao zmija, a potom se ispravno identifikuje kao konopac, što dovodi do prestanka pojave zmije. Međutim, kada je reč o svetu, čini se da situacija nije ista. Čak i kada znamo da je svet samo pojava stvarnog Sopstva, on se i dalje pojavljuje. To je prokomentarisao jedan učenik koji je čuo za učenje i bio

donekle ubeđen u njegovu istinitost. Ispravno objašnjenje se sastoji u tome da teorijsko znanje samo po sebi ne eliminiše pojavu sveta, već da se to može postići isključivo direktnim iskustvom Sopstva. Međutim, ovo objašnjenje može biti preuranjeno na ovom stepenu našeg duhovnog razvoja. Zato Mudrac nastoji da nas uveri da lažna pojavnost može i dalje biti vidljiva čak i nakon što je prepoznata kao lažna. Ova pojava se objašnjava analogijom pustinje u kojoj se vidi fatamorgana. Fatamorgana je lažna pojava, poput zmiје. Međutim, ona i dalje ostaje vidljiva, čak i nakon što shvatimo da na tom mestu nema vode. Ova analogija nam ilustruje činjenicu da opstanak pojavnosti nije dokaz njenog stvarnog postojanja.

Međutim, tada se javlja sledeća sumnja. Učenik prepoznaje da je fatamorgana u pustinji nestvarna, jer voda koja se vidi u njoj ne može zadovoljiti žeđ, iako se i dalje pojavljuje nakon što shvatimo da je nerealna. Svet nije takav, jer i dalje služi bezbrojnim svakodnevnim radnjama, što ukazuje na njegovu stvarnost.

Mudrac otklanja ovu sumnju pozivajući se na iskustvo snova. Stvari viđene u snu mogu se koristiti, hrana pojedena u snu može da zadovolji glad iz sna. Iz tog ugla, budno stanje ne mora nužno da ima prednost nad stanjem sna. Upotreba predmeta iz sna deluje sasvim normalno u snu, kao što je korišćenje predmeta iz budnog stanja normalno u tom stanju. Čovek koji se dobro najede pre odlaska na spavanje može sanjati da je gladan, baš kao što čovek koji se dobro najeo u snu može da se probudi gladan. U dubokom snu, i jedno i drugo su iluzija. Iz ove analogije sa snom

vidimo da nešto može da izgleda kao da zadovoljava našu potrebu, a da ipak i dalje bude iluzija. Činjenica je da su i potreba i njeno zadovoljenje jednako nestvarni. Na taj način shvatamo da svet nije stvaran kao takav, jer ne zadovoljava kriterijume stvarnosti, koje su dali Mudraci.

Postoje mnogobrojne religije koje ne prihvataju ovo učenje, čija je namera da tragaoca za Istinom izvuče iz močvare neznanja, iz koje želi da pobegne. Svaka od ovih religija temelji se na skupu verovanja ili verskih ubeđenja, u koje je, u većoj ili manjoj meri, uključeno neznanje koje podržava zavisnost. Iz tog razloga, sledbenici takvih religija nisu u stanju da prihvate ovo učenje. Oni se trude da ga ospore. Ali, time se suprotstavljaju kriterijumima Stvarnosti, koje su nam dali Mudraci. Pokušavaju da prevaziđu tu teškoću na dva načina: odbacuju ove kriterijume, ali istovremeno osećaju da su oni ispravni, te nastoje da dokažu da je svet prema njima stvaran. Dok to rade, osećaju se nelagodno, pa smiruju svoju savest izmišljajući stepenovanje stvarnosti, pristup koji svi Mudraci osuđuju i smatraju suprotnim filozofskom načinu razmišljanja.

Ovde primećujemo kako Mudraci prave ustupak ljudskim slabostima. Svet je, iz apsolutnog gledišta Istine, nestvaran, ali izgleda *gotovo stvaran* sve dok neznanje drži naše umove pod svojom vlašću.¹⁷

Tako se dešava da ovi vernici nemaju stvarne pritužbe na Mudrace. Ovo učenje ne znači da svet nije stvaran za one koji čvrsto veruju da su telo ili um njihova istinska priroda, koji ne osećaju da je to neznanje i uopšte ne žele da ga se oslobode.

Drevno nasleđe je dvostruko. Jedan deo je namenjen onima koji nisu svesni da su u neznanju i stoga ne osećaju potrebu za učenjem koje bi razvejalo to neznanje. Drugi deo drevnog nasleđa je za one koji su svesni neznanja i iskreno žele da ga prevaziđu. Ova dva dela su potpuno različita, ali vernici često nisu svesni ove razlike. Pored toga, osećaju se povređeni zaključkom da su u lošijoj poziciji. Takođe su ogorčeni jer svet, koji smatraju stvarnim, treba odbaciti kao nestvaran. Često žele da polemišu s nama, sledbenicima Mudraca. Mi ne diskutujemo s njima, kako su nam ukazali Mudraci, zato jer shvatamo da je za njih ispravno da veruju na svoj način i da, tako verujući, izvlače maksimum iz sveta dok on traje. Oni su poput sanjara koji su ubeđeni da su njihovi snovi stvarni i ne žele da se probude. Mi polako shvatamo da je ovaj svetovni život samo san, jer nam Mudraci na to ukazuju, i želimo da se probudimo.

Da svet ne postoji sam za sebe, Mudrac potvrđuje na sledeći način: *„Svet i um se zajedno pojavljuju i nestaju kao jedno, ali od ova dva, svet svoju pojavu duguje samom umu. Stvarno je jedino Ono u čemu se ovaj (nerazdvojni) par, svet i um, pojavljuje i nestaje: ta Stvarnost je jedina beskonačna Svest koja se niti rađa niti umire.“* (Ulladu Narpadu, stih 7).

Ovim se podsećamo na jednu činjenicu koja nam nije nepoznata, ali čija nam je važnost do sada izmicala. Svet se pojavljuje istog trenutka kada se pojavi i um nakon stanja dubokog sna u kojem je rastopljen i izgubljen. Nastavlja da se pojavljuje samo dok um funkcioniše i nestaje zajedno sa umom, kada se on rastopi u dubokom snu. Ponovo postaje vidljiv tek kada

se um pojavi nakon buđenja. Dok je um izgubljen u dubokom snu, nema pojave sveta. Iz ovoga sledi da ni um ni svet nisu stvarni. Ovo je tako, ne samo zato što njihovo pojavljivanje nije trajno, već i zato što ne postoje sami za sebe, nezavisno od Stvarnosti u kojoj se dešavaju njihova pojavljivanja i nestajanja. U ovome se nalazi jasno priznanje i primena kriterijima stvarnosti koja su ustanovili drevni Mudraci.

Može se tvrditi da se svet ne pojavljuje samo zato što nema uma ili čula koji bi ga opažali. Odgovor je vrlo jednostavan. Istina je da u dubokom snu ne postoji um. Međutim, MI postojimo. Ako je svet stvaran, šta ga sprečava da se pojavi pred NAMA? Odsustvo delatnosti uma i čulnih organa u dubokom snu nije razlog zbog kojeg svet nije vidljiv. Stvarnom Sopstvu nije potreban nikakav posrednik da vidi ono što je stvarno. Sveto nasleđe nam govori da je Sopstvo Oko Svesti,¹⁸ i da jedino pomoću Njega um i čula mogu da opažaju. Njegova sposobnost da bude svestan stvarnosti, prema celokupnoj Vedanti, nikada se ne gubi. Ne vidimo svet u snu jer on ne postoji.

I Mudrac sa Arunačale je izrazio isto na drugačiji način: „Svet nije ništa drugo do telo, telo nije ništa drugo do um, um nije ništa drugo do Prvobitna Svest; Prvobitna Svest nije ništa drugo do Stvarnost. Ona postoji nepromenljiva, u Miru.“ (Guru Vachaka Kovai, stih 99).

Može se postaviti pitanje o tome kako možemo biti sigurni u postojanje Stvarnosti koja je ovde navedena kao Izvor iz kojeg se um i svet pojavljuju i u kome nestaju. Odgovor je da ovaj nestvarni

par ne može da se pojavljuje i nestaje bez nečeg stvarnog u čemu oni mogu da nastaju i nestaju.

Najveća poteškoća u prihvatanju ovog učenja leži u tome što smo navikli na razmišljanje da svet postoji izvan nas, da smo mi telo ili da smo um smešten u telu. Takođe smo umislili da je um izuzetno mali u poređenju sa svetom, što otežava razumevanje kako ovaj ogromni svet može biti u umu ili jedno s njim. Ova poteškoća je povezana s još jednom pogrešnom pretpostavkom, a to je da su vreme i prostor stvarni, jer su nerazdvojni elementi pojavnog sveta. Kada se svet pojavi, vreme i prostor se takođe pojavljuju zajedno s njim, a kada iščezava u snu ili u stanju bez ega, vreme i prostor nestaju.

Jednostavno rešenje ove poteškoće leži u činjenici da su sve ove pretpostavke proizašle iz primarnog neznanja, ego-osećaja, i stoga su nepouzidane.

Zbog ovog shvatanja, odnosno da je svet izvan nas i da se sastoji od objekata koje opažamo pomoću čulnih organa, svet se posmatra kao objektivna stvarnost, suprotno uobičajenim mislima koje se priznaju kao subjektivne i, stoga, nestvarne.

Mudraci nam ukazuju na to da je pretpostavka objektivnosti bez osnove – da svet zapravo postoji samo u umu. Mudrac sa Arunačale iznosi ovu tvrdnju na sledeći način: *„Svet nije ništa do pet senzacija, to jest zvuci i ostalo tome slično. Na taj način, svet se sastoji od objekata pet čulnih organa, a um postaje svestan svih ovih pet senzacija putem pet čula. Budući da je tako, kako svet može biti nešto drugo osim uma?“* (Ulladu Narpadu, stih 6).

Ovde Mudrac skreće pažnju na činjenicu s kojom se filozofi svih pravaca sada slažu, zahvaljujući razrađenom dokazu Imanuela Kanta. Naime, ono što opažamo nije sam svet čija se stvarnost dovodi u pitanje, već večno pokretna masa senzacija, odnosno zvukova, dodira, oblika, ukrasa i mirisa. Činjenica da ove senzacije nisu spolja – ako uopšte postoji nešto spolja – već isključivo unutra, odnosno u umu, ne može da se porekne. Čak su i neki naučnici koji se ne izjašnjavaju kao filozofi mogli lako da prihvate ovo shvatanje. Ove senzacije su misli koje se pojavljuju u umu.

Uz ove misli rađa se ideja da postoji nešto spolja u čemu postoje stvari koje su izvor tih senzacija. Može se primetiti da se isto uverenje pojavljuje i u snovima i vrši uticaj sve dok se san ne završi. Oni koji zastupaju tvrdnju o objektivnoj stvarnosti sveta moraju da pruže besprekorne dokaze da ove senzacije zaista izazivaju objekti koji postoje spolja, jer teret dokazivanja leži na njima. Osnovna pretpostavka protivi se njihovoj tvrdnji, kao što su pokazali Mudraci.

Svet je, kažu oni, stvaran. Tvrde da ne postaje nestvaran, iz prostog razloga što se ne pojavljuje pred nekim ko ne može da ga vidi u dubokom snu. Argumenti se zasnivaju na tvrdnji da, dok neki spavaju, drugi ostaju budni i vide svet, čime se dokazuje da neko uvek vidi svet. Uzimaju u obzir budno stanje svih onih za koje pretpostavljaju da postoje kao različite individue, i tako dokazuju svoje gledište da se svet neprekidno pojavljuje. A ovo, kažu, dokazuje da je svet stvaran. Ako se osoba koja se probudila priseti da nije videla svet u dubokom snu i zbog toga sumnja u njegovo

postojanje, preporučuju joj da pita nekoga ko je bio budan i sazna da je taj neko video svet tokom tog perioda.

Međutim, ovakav dokaz može da se smatra neuverljivim i zapravo ne može da bude nikakav dokaz. Uzmimo za primer čoveka koji spava i koji nakon buđenja želi neoboriv dokaz da je svet postojao dok je on čvrsto spavao. Pretpostavimo i da prihvati da vreme postoji tokom njegovog sna, te da je prema tome stvarno. Od njega se traži da prihvati dokaze onih koji su u to vreme bili budni. Međutim, ovi „svedoci“ su i sami deo sveta u čiju se stvarnost sumnja. Čovek koji spava sumnja u stvarnost sveta, jer se nije pojavljivao u njegovom snu, iako je ponovo počeo da se pojavljuje nakon buđenja.

Zar ova sumnja ne obuhvata i te „svedoke“? To je upravo ono što Mudrac objašnjava. Kada je čovek spavao, nije bio svestan tih „svedoka“, što znači da njihova stvarnost nije bila deo njegovog sna. Dakle, njihova stvarnost, baš kao i stvarnost sveta kao celine, postaje sumnjiva. Kako raspršiti tu sumnju?

Da bi čovek koji se probudio prihvatio ove „svedoke“ kao valjane, potrebno je neko *nezavisno* svedočanstvo koje bi dokazalo njihovu stvarnost. Međutim, nijedno svedočanstvo se ne nudi. Pretpostavlja se da će čovek automatski prihvatiti njihovu stvarnost samo zato što ih vidi. Međutim, činjenica da ih je video pre spavanja ne znači ništa, jer isto to važi i za svet. Ovaj argument je zato samo suptilan način da se izbegne suština pitanja, a osnovna pretpostavka da je svet nestvaran ne samo da nije opovrgnuta, već se čini da je ojačala. Ova pretpostavka ostaje gotovo potpuno ubedljivim dokazom, kao što se moglo i očekivati.

Postoji još jedan argument u korist objektivnosti sveta, a to je tvrdnja da ga svi posmatrači vide na isti način. Međutim, postavlja se pitanje da li svi posmatrači stvarno vide svet na isti način, s obzirom na razlike u njihovim viđenjima iz običnog iskustva. Ali, pretpostavimo da između svih posmatrača postoji nesumnjiva saglasnost. Mudrac nam objašnjava da ovaj argument nije valjan, jer se oslanja na lažnu pretpostavku da postoje različiti posmatrači. On objašnjava da je nesumnjiva „saglasnost među posmatračima“ uslovljena time što u svakom od njih postoji samo jedan posmatrač i zato jednoobraznost pojavljivanja sveta nije rezultat njegove stvarnosti. Ovaj argument je stoga neodrživ.

Istina je u sledećem: um, koristeći sopstvenu snagu samozavaravanja stvara hipotetički svet koji odgovara njegovim osećajima, zajedno s „posudom” sveta za koju se pretpostavlja da postoji izvan njega, i projektuje stvoreni svet u to spoljašnje okruženje. Ovaj proces stvaranja i projekcije je nevoljan i nesvestan, zbog čega um nikada ne sumnja u postojanje nečeg spoljašnjeg i nekog objektivnog sveta u tom spoljašnjem okruženju. Kada bi um svesno i promišljeno mogao da stvori svet, stvorio bi i prijatniji svet; ali to ne može da učini jer je proces stvaranja nesvestan. To vidimo u snovima, gde um stvara sopstveni svet snova. Ali on nije prijatniji od budnog sveta. Često je čak i gori, a snovi mogu da budu noćne more slične paklu.

To što um ima ovu moć samozavaravanja, da sam stvara neki svet i obmanjuje sebe njime, vidimo iz sopstvenog iskustva. Upravo smo govorili da je ova moć uzrok snova. Svet snova se čini stvarnim dok san traje. Ali ako u tom snu sanjar posumnja u

stvarnost onoga što vidi i pokuša da sazna istinu, uvek zaključuje da nije zaspao, već da je budan. *Priroda nikada ne dozvoljava čoveku da nastavi da sanja i da istovremeno zna da spava.*

Ova sposobnost samoobmane može da se primeti i u budnom stanju. Um, koristeći svoju sposobnost apstrakcije, može da stvori iluziju stvarnosti svemu što zamisli, obmanjujući sebe u tom procesu, slično kao u snovima. Predstava stvarnosti varira s obzirom na koncentraciju uma i jasnoću mentalnih slika koje su stvorene. Kada posmatramo dobro izrežiranu pozorišnu predstavu s dobrom glumom, možemo se zavarati ako verujemo, makar na trenutak, da je ono što vidimo stvarno. Isto se dešava dok čitamo roman nekog čuvenog književnika. U oba ova slučaja, likovi i događaji zapravo ne postoje, ali izazivaju snažna osećanja zbog iluzije stvarnosti koju umetnik stvara, a koja je podstaknuta našom maštom.

Ako je iluzija slaba, kada umetnikov talenat nije na visokom nivou, emocionalni odziv u nama je slab, i ne možemo da budemo zavarani. Sva živa bića su u svemu, a što se tiče spontanog stvaralaštva, obdarena većom umetničkom veštinom od bilo kog umetnika koji je ikada postojao.

Mislimo da su deca daleko obdarenija ovom sposobnošću od odraslih, iako ne primećujemo da i sami posedujemo istu sposobnost. Tokom školovanja i napornog rada u životu, naše mentalne tvorevine usklađuju se s tvorevinama drugih umova, čije je samo postojanje tvorevina uma. Postajemo svesni ove samoobmane u trenucima kada se ona završi, kao što je to slučaj kada se probudimo iz sna, odložimo knjigu ili kada se spusti

zavesa na kraju predstave. Međutim, kada se iluzija ne otklanja, teško je uočiti kako se zapravo zavaravamo. Jedini način da se prekine ova samoobmana jeste ostvarivanje direktnog iskustva stvarnog Sopstva. Drugi način jednostavno ne postoji. Kasnije ćemo u razmatranju razlika između tri stanja našeg života u neznanju i Stanja bez ega videti da je to buđenje iz ovog sna relativnosti i ropstva.

Mudrac nam je pružio dokaze o neodrživosti vere u stvarnost sveta kao takvog. Različitosti i mnoštvo čine suštinu pojavnog sveta, a sve to proizilazi iz primarnog neznanja. Mudrac ističe da se među ovim različitostima nalaze i vreme i prostor.

Postavlja se pitanje: Imamo li ikakav dokaz da su vreme i prostor objektivne stvarnosti? Ako ne postoje takvi dokazi, onda bi tvrditi da je svet stvaran kao takav bilo apsurdno.

Filozofi Zapada od vremena Kanta¹⁹ upoznati su s teorijom da su prostor, vreme i kauzalnost tvorevine uma.

Nedavna otkrića u fizici, počevši s teorijom relativnosti koju je postavio Ajnštajn, još više podupiru ovu tvrdnju. Ipak, najubedljiviji argument protiv stvarnosti vremena i prostora dao nam je Mudrac sa Arunačale, koji će biti detaljnije proučen.

Prema Ajnštajnu, vreme i prostor nisu dve odvojene stvarnosti, već se može reći da postoji samo jedna – prostor-vreme, a ne dve odvojene, prostor i vreme. Međutim, ovo je samo hipotetički entitet koji su fizičari usvojili kako bi im pomogao u razumevanju – ili bar tako misle – fizičkih pojava. Razumevanje ovog „prostor-vremena“ postaje izazovno za laika, tj. osobu koja nije matematički fizičar. Na taj način shvaćen svet više nije

objektivna stvarnost, već apstrakcija predstavljena matematičkom jednačinom.²⁰

Na taj način su nam fizičari pokazali da su vreme i prostor iluzije koje nastaju u onome što nazivamo prostor-vreme. Međutim, čak ni čulno iskustvo ne koristi ovom novom entitetu.

Sada ćemo videti šta možemo da saznamo od Mudraca. On naglašava da ni vreme ni prostor nisu stvarni. Kaže: *„Postoje li vreme i prostor odvojeno od osećaja „ja“? Ako bismo bilo isto što i telo, tada bi moglo da se kaže da se nalazimo u vremenu i prostoru. Ali, da li smo mi telo? Mi smo uvek i svuda isto. Prema tome, mi smo ta Stvarnost koja transcendiramo vreme i prostor“.* (Ulladu Narpadu, stih 16.)

Vreme i prostor su mentalne tvorevine koje se pojavljuju subjektivno nakon pojave ego-osećaja. U snu, ne postoje ni vreme ni prostor. Kada se probudimo, ego se javlja, izjavljujući: „Ja sam telo.“ Na taj način, ego stvara vreme i prostor, smeštajući telo i svet u njih. Kada ego nestane u snu, sve takođe nestaje. Stoga se kaže da vreme i prostor ne postoje nezavisno od ega, a ego i um su praktično isto. Dakle, oni su mentalne prirode. Ako primetimo da nas vreme i prostor zarobljavaju, Mudrac odgovara da smo u zabludi zbog pretpostavke „ja sam telo“, jer se jedino telo nalazi u prostoru i vremenu.

Šta smo mi onda? Kakva je naša prava priroda? Mudrac nam otkriva da nismo ni telo niti um, već večno „Ja jesam“ koje je nepromenljivo, koje se kroz tok misli provlači poput niti. Ovo „Ja jesam“ prisutno je u svakoj misli: „Ja sam mlad“, „Ja sam odrastao“, „Ja sam star“, „Ja sam muškarac“, „Ja sam pravedan“,

„Ja sam grešan“. Bez obzira na sadržaj misli, „Ja jesam“ ostaje nepromenljiv činilac. Ono nikada ne menja svoju prirodu, osim što može samo da izgleda da to čini, kada brkamo istinsko Sopstvo – čija je suština „Ja jesam“ – s telom. Iz ove zablude rađa se ego-osećaj. Vreme i prostor se pojavljuju u tom „Ja jesam“, ali ne utiču na Njega. „Ja jesam“ nije samo misao uma; to je stvarno Sopstvo koje transcendira vreme i prostor. Trebalo bi da odbacimo prolazne misli i izdvojimo čisto „Ja jesam“ koje je Sopstvo. Ako to učinimo, shvatićemo da je Ono izvan vremena i prostora. S obzirom da ovo dvoje ne opstaje nakon uništenja ega, postaje jasno da su nestvarni. Ovde možemo da se ozbiljno zamislimo i uzmemo u obzir sledeće: *Stvarnost je ono što postoji u Stanju bez ega.*

Moguće je da će neke od nas ove ideje više zbuniti nego ubediti. Ipak, samo oni najtvrdoglaviji mogu da se opiru zaključku da ne postoji jasan dokaz da su vreme i prostor, zajedno sa svetom koji ih naizgled ispunjava, objektivna stvarnost koja postoji nezavisno od uma koji ih zamišlja.

Razmišljanje koje sledi moglo bi da doprinese boljem razumevanju. Vreme i prostor uvek zamišljamo kao beskonačne. Ne možemo ih drugačije zamisliti. Ipak, nemamo čvrst dokaz da su zaista beskonačni. Dok sanjamo, vidimo vreme i prostor. S obzirom da san ima početak, ako prepoznamo stvarnost, trebalo bi da budemo sposobni da prepoznamo da taj san ima početak. Međutim, nismo sposobni da to učinimo. Tek kada se probudimo, shvatamo da smo bili u zabludi. U tom smislu, nema suštinske razlike između vremena sna i vremena budnog stanja.

Budući da vreme zapravo ne postoji, ne postoje ni prošlost, ni budućnost, čak ni sadašnjost. Takođe, ne može postojati ništa poput stvaranja sveta. Sve stvari koje uključuju vreme su nestvarne. Dakle, nismo imali prošla rođenja, niti ćemo se rađati u budućnosti. Nismo ni *sada* u telima, niti smrt može da bude stvarna. Ne mogu da postoje ni dela učinjena u prošlosti, a čije bismo plodove danas ubirali. Nismo ni sada akteri dela čije ćemo plodove ubirati u budućnosti. Ovo je čista, nesporna istina koju su doživeli svi Mudraci, što, međutim, ne utiče na relativnu valjanost verovanja koje ima običan čovek.

Budući da je prostor iluzija, razlika između „unutrašnjeg“ i „spoljašnjeg“, bez kojih svet ne može da bude objektivna stvarnost, postaje takođe nestvarna. Na ovaj način naglašava se da su sva mnogobrojna ograničenja koja nam se čine vezanim za nas, zapravo iluzorna.

S obzirom da ne postoji „spoljašnje“, u njemu nema beživotnih objekata, kao ni živih subjekata. Postaje očigledno da mnogi argumenti koji podržavaju stvarnost sveta polaze od pretpostavke da se mnoštvo ljudi nalazi u prostoru. Ova pretpostavka jasno proističe iz ego-osećaja. Kako je osećaj „ja“ ograničen na telo onoga ko posmatra, on mora da zamišlja da u svakom telu koje vidi postoji neka ličnost. Iz ovog neznanja proizilaze predstave „vi“ i „on“.

Mudrac ovu ideju izražava na sledeći način: *„Kada se javi osećaj „ja sam telo“, pojavljuju se i predstave „vi“ i „on“.* Ali kada se *traganjem za Istinom koja leži u osnovi tog „ja“ okonča „ja“ osećaj,*

tada nestaju i pojmovi „vi“ i „on“. Ono što tada zasija kao jedino što ostaje jeste istinsko Sopstvo“ (Ulladu Narpadu, stih 14).

Sledeća epizoda, preuzeta iz *Vishnu Purane*, na koju je Mudrac skrenuo pažnju autoru ove knjige, pruža dublje razumevanje suštinskog pitanja. Opisuje kako je Mudrac Ribu davao uputstva svom učeniku Nidagi. Mudrac je, prerušen, posetio svog učenika u njegovom rodnom gradu. Učenik nije prepoznao *gjanija*, mislio je da je to neki seljak u poseti. U tom trenutku je pored njih prolazila kraljevska povorka, i Učitelj je pitao šta je to. Nidaga mu je rekao: „Kralj prolazi u povorci.“ „Ko je kralj?“ „Onaj koji sedi na slonu.“ „Ko je od njih slon, a ko je kralj?“ „Onaj na vrhu je kralj, dok je onaj dole slon.“ „Ne razumem te potpuno. Molim te, pojasni mi to.“

Učenik se začudio kako ovaj seljak ništa ne zna. Da bi mu pomogao da razume, popeo se na Mudračeva ramena i rekao: „Vidiš, ja sam gore, kao kralj, a ti si dole, kao slon“. Mudrac je rekao: „Ako si ti, kao što kažeš, gore, kao kralj, a ja dole, kao slon, onda mi pomoz da razumem šta imaš u vidu pod „ja“ i „ti“.“ Nidaga je naglo odskočio i pao ničice pred Mudračeva stopala, izgovarajući: „Ti mora da si moj sveti Učitelj Ribu, jer niko drugi ne poseduje tako jasnu svest o temeljnoj istini nedualnosti.“ Ribu mu je potvrdio da je to učenje upravo ono što mu je bilo potrebno, i tiho se povukao. Na ovaj način, Nidaga je upućen u istinu stvarnog Sopstva. Mudrac ga je vodio korak po korak, otkrivajući mu da je razlika između dva čoveka iluzorna, i da postoji samo jedno stvarno Sopstvo. Individualnost i mnoštvo duša su samo iluzije, izdanci zabluda koje proizilaze iz uverenja „ja sam telo“. Ovo

neznanje je koren svih predstava o različitostima. U priči koju smo pomenuli, predstave o „ispod“ i „iznad“ su učeniku izgledale istinite samo zato što je sebe poistovećivao s jednim, a Mudraca s drugim telom. Tela su bila iznad i ispod, a ne Sopstvo koje transcendirira sve razlike.

Razlika između unutrašnjeg i spoljašnjeg nije ništa stvarnija od razlike između gore i dole. Bez tog razlikovanja, svet ne bi postojao.

Ovo neznanje nas često vodi ka pogrešnoj pretpostavci da je um beznačajno mali i da se nalazi u jednom delu tela, poznatom kao mozak. Ova zabluda nam otežava shvatanje kako ovaj beskrajni univerzum može da se nalazi u umu. Nekada čak smatramo tu ideju smešnom. Mudrac sa Arunačale nas podseća da je naša predstava iskrivljena. On kaže da je um taj koji je beskonačan, a ne svet. *„Onaj koji spoznaje uvek je veći od onoga što spoznaje, a onaj koji vidi od onoga što vidi.“* Ono što se spoznaje nalazi se u onome ko spoznaje, a ono što se vidi - u posmatraču. Prostranstvo neba se nalazi u umu, a ne spolja, jer se um nalazi svuda, za njega ne postoji spoljašnje. Beskonačna Vasiona, budući da se sadrži u ovom naizgled spoljašnjem nebu, takođe se nalazi u umu. Čak i veliki Bogovi [21](#) koje obožavaju poklonici, kao i njihova nebeska carstva, postoje jedino u umu. [22](#)

To božanstvo koje se obično smatra različitim od obožavalaca, samo je relativno stvarno. Istinsko božanstvo egzistira u Stvarnosti, gde su obožavalac i obožavano jedno, a za um koji pravi razlike među njima, nema mesta. Sve ono o čemu um razmišlja, ili što misli da vidi – tela, objekti čula, druga tela koja

prepoznaje kao druga ljudska bića, raj, pakao, i drugi predeli ili svetovi – svi se nalaze unutar uma, a ne izvan njega. Koren svih ovih zabluda proizilazi iz prvobitne greške koja podrazumeva da je telo Atman, Sopstvo, dok je sve ostalo ne-Sopstvo. Zbog ovog neznanja, često i ne pomišljamo da ispitamo istinitost verovanja koja nastaju iz tog neznanja. Kada konačno shvatimo da smo sebe zavaravali u vezi sa istinom o Sopstvu – prihvatajući iluziju da je telo Sopstvo – biće nam lakše da bar probno prihvatimo učenje da svet nije objektivna stvarnost.

Mudrac nam je rekao da je svet nestvaran, s obzirom da se sastoji isključivo od pet vrsta senzacija. Posebno je naglasio jednu od tih senzacija – *oblik*. Bez percepcije oblika, ne bismo bili podložni primarnom neznanju, odnosno ego-osećaju. Ego nastaje tako što preuzima oblik – odnosno telo, i zamenjuje ga sa stvarnim Sopstvom, čime ga na taj način ograničava.

Mudrac je zato brižljivo razmotrio pitanje stvarnosti oblika. On kaže: „*Ako Sopstvo ima oblik, onda ga imaju i svet i Bog. Ali ako je Sopstvo bez oblika, ko onda i kako može da vidi oblike? Da li je prizor ikada različit od oka koje vidi? Stvarno Oko je zapravo stvarno Sopstvo – beskonačna Svest, bezoblična i oslobođena sveta.*“ (Ulladu Narpadu, stih 4)

Smisao je objasnio na sledeći način: „Ako je oko koje vidi telesno, videće se grube forme. Ako se to oko potpomogne lupom, videće se čak i nevidljivi detalji koji imaju oblik. Ako je oko um, onda će se videti suptilni oblici. Dakle, oko koje vidi i objekat koji se posmatra su, u osnovi, ista stvarnost. Ako je oko samo oblik, ono ne vidi ništa osim oblika. Međutim, ni fizičko oko ni um nemaju

sami po sebi nikakvu sposobnost viđenja. Stvarno Oko je Sopstvo. Budući da je Ono bezoblično, čista i beskonačna Svest, Stvarnost, Ono ne opaža oblike.“ *Dakle, oblici se stvaraju samim činom posmatranja.*

Iz ovoga saznajemo da se oblici pojavljuju samo zbog osećaja ega i prvobitnog neznanja.

Za one koji još uvek sumnjaju u neizbežan zaključak – da svet nije objektivno stvaran – Mudrac se osvrće na naše iskustvo u snovima. Već smo razmatrali snove kao neku vrstu poruka, čija primena ne dokazuje njihovu stvarnost. Moramo takođe shvatiti da percepcija spoljašnjeg i objektivnosti kao takve može biti obmanjujuća. U ovom kontekstu, primer sa snovima je koristan. Tokom sna, potpuno smo ubeđeni da vidimo neki spoljašnji svet sastavljen od ljudi i predmeta koji se prostire kroz vreme i prostor, veoma sličan svetu budnosti. Ova percepcija opažanja nečega spoljašnjeg je razlog zašto smatramo svet snova stvarnim; i ovo uverenje traje sve dok spavamo. Istovremeno, uopšte ne sumnjamo da je svet snova izvan nas i da je stvaran. Ako se sumnja pojavi, kao na primer, kada otkrijemo da smo sposobni da letimo, ili vidimo mrtvacu koji je oživeo, i počinjemo da sumnjamo da je možda sve to san, ova sumnja nekako biva prevaziđena i san se smatra stvarnim sve dok se ne probudimo. Zapravo, trajanje sna zavisi od naše vere u njegovu stvarnost. Ova iluzija stvarnosti traje tokom celog sna. Tek kada se probudimo, shvatamo da je to bio samo san – da spoljašnji svet nije postojao, već samo mentalne slike koje su se činile tako žive, da su stvorile iluziju spoljašnjeg sveta i stvarnosti.

Primetna je razlika u perspektivi kada je reč o buđenju iz sna. Iz sna se budimo i tada možemo da spoznamo njegovu nestvarnost. Međutim, naše budno stanje se ne prekida, što nam ne pruža priliku da uvidimo njegovu lažnost. Ipak, Mudraci nam ukazuju na postojanje buđenja iz sna koje nazivamo budno stanje, i tada će se san završiti. Ovaj aspekt će biti detaljnije razmotren kasnije, kada se budemo bavili razmatranjem tri stanja ličnog iskustva. Sada nas zanima isključivo iluzornost predstave o spoljašnjosti, koja izaziva osećaj stvarnosti. Onaj ko se suprotstavlja ovom zaključku mora biti sposoban da nam ukaže na postojanje nekog nepogrešivog uređajapomoću koga možemo da u snu detektujemo da spavamo. Ukoliko bi takav uređaj postojao, omogućio bi nam da otkrijemo i 'snovitu' prirodu budnog stanja. Ako bi se čovek, bilo u snu ili budnom stanju, okrenuo od sveta i pokušao da upozna onoga ko posmatra svet, svet i njegov posmatrač bi zajedno nestali i jedino bi preostalo Sopstvo. Ova i druga razmatranja trebalo bi da nam olakšaju prihvatanje gledišta koje su izneli Mudraci – da svet nije objektivna stvarnost, da ne postoji sam po sebi. Jedino što postoji na taj način jeste stvarno Sopstvo, a o tome ćemo više saznati u jednom od narednih poglavlja.

Budući da svet nije ništa drugo do um, istina o njemu direktno zavisi od istine o umu. Zato sada treba da razmotrimo da li je sam um tvorac sveta kako u budnosti, tako i u snu, stvaran. Mudrac ukazuje da je um nestalan. On se pojavljuje zajedno sa već formiranim (kao gotova odeća) svetom i nestaje s njim, kao što smo već pomenuli. U snu bez snova nema uma i nema sveta. Ako

se procenjuje po kriterijumima stvarnosti, koje su nam dali mudraci, svet je nestvaran.

Um, prema rečima Mudraca sa Arunačale, predstavlja samo tok misli koji protiče kroz Svest. Od svih misli, prva (i glavna) je „ja sam ovo telo“. Ova misao je lažna; međutim, budući da se prihvata kao istinita, omogućava pojavu drugih misli. Stoga, um je samo proizvod prvobitnog neznanja, i samim tim, nestvaran.

Da nismo um, da um nije Sopstvo, postaje jasno iz sledećeg: um ne postoji u snu, ali mi i dalje postojimo u njemu. Osim toga, Sopstvo postoji u stanju koje je izvan tri stanja – budnosti, spavanja i dubokog sna.

Nismo iscrpeli sve moguće prigovore koje može da iznese zagriženi zagovornik stvarnosti sveta. Naravno, nema kraja prigovorima koje će nastaviti da iznosi um vođen egom, ako ga budemo ohrabivali da to čini. Već smo napomenuli razlog zbog kog um neprestano stvara teškoće. Mudrac nam je pokazao kako treba postupati sa neposlušnim umom kada pokušava da izazove nemir na ovaj ili onaj način.

Ishod ovog sveobuhvatnog istraživanja ukazuje na sledeće: da bismo mogli da ponovo zadobijemo prirodu našeg istinskog Sopstva, neophodno je da se oslobodimo zablude da je svet stvaran. Naravno, nije nužno da se vezujemo za suprotno verovanje da je svet nestvaran. Međutim, ukoliko se desi da ne možemo da napustimo naše trenutno verovanje u stvarnost sveta bez prihvatanja suprotnog stava – tj. da je svet nestvaran – tada moramo da prihvatimo taj stav, iako nije apsolutno tačan, kako je prethodno objašnjeno.

Uputstva advaitskog nasleđa traže od nas da izbegavamo krajnosti, ako je to moguće. Govore nam da treba da zapamtimo da svet ne može da se definiše kao „stvaran ili nestvaran“ – *anirvačanija* – što je filozofski tačno u skladu s učenjem Mudraca. Možemo da napustimo svet i prestanemo da razmišljamo o njemu, shvatajući da se Istina može spoznati samo potpunim i konačnim uništenjem prvobitnog neznanja, putem Otkrovenja stvarnog Sopstva, koje se postiže praktikovanjem Samoispitivanja, puta na koji je ukazao Mudrac. Ako to ne možemo da učinimo, moramo da opustimo stegu neznanja, podsećajući se da je svet, sudeći po svemu, samo fantazija naših lutajućih umova, nešto poput one koju je slikovito opisao Luis Kerol u knjizi „Alisa u zemlji čuda“. Alisa je mislila da je svet čuda koji vidi potpuno stvaran sve do samog kraja, kada otkriva da je on lažna pojava – da su ljudi i životinje s kojima se susretala samo špil karata. Slično tome, oslobođen pojedinac može da otkrije da je ovaj prividno kompaktan svet samo neki „špil“ misli.

Korisno je naglasiti da Mudraci ne žele da nameću neko svoje novo učenje, već samo žele da oslobode *učenika* stega onih predstava koje koče Samoispitivanje.

Metod koji se predstavlja u ovim poglavljima, odvlačenje uma od sveta privremenim prihvatanjem gledišta da je svet samo špil misli, ponekad se naziva „subjektivni idealizam“. Ovaj naziv se koristi zato što delimično podseća na isti pogled na svet koji je podučavao Berkli. Ipak, naš idealizam, ako ga tako nazovemo, služi kao pomoć u Traganju za Sopstvom. Nije preporučljivo prihvatiti ga ukoliko neko nije voljan da direktno doživi Otkrovenje

izvornog Sopstva. Takođe se razlikuje od Berklijevog prostog idealizma jer je u potpunosti povezan s jedinstvenim učenjem Mudraca, tvrdeći da postoji transcendentno stvarno Sopstvo koje leži u osnovi lažne pojavnosti.

Ne tvrdi se da je ovo najbolja metoda za sve aspirante. Efikasnost metode zavisi od individualnog gledišta, a ne postoji univerzalni pristup. Istina je i da ovo nije jedina metoda za oslobađanje od ropstva. Oni kojima ova metoda ne odgovara, mogu da slede put predanosti, što će biti razmotreno kasnije. Njima se govori da je svet stvaran jer je Stvarnost, poznata kao Bog, njegov materijal i delotvorni Uzrok. U ovome nema neslaganja, jer, kako nam je Mudrac često govorio, učenje mora uvek biti prilagođeno onome ko uči.

ŠESTO POGLAVLJE: DUŠA

Do sada smo istraživali prirodu objekata čula kao i uma unutar i posredstvom koga se oni pojavljuju. Sada je vreme da razmotrimo dve dodatne teme: individualnu dušu i Boga. Počecemo razmatranjem prve.

Tokom života, stekli smo određene predstave o duši, i sada treba da vidimo koliko su one osnovane. Većina ljudi veruje u *postojanje neke* duše koja opaža čulne objekte koji čine spoljašnji svet, i koja uljuljkuje misli koje se rađaju u umu. Takođe, uzimamo zdravo za gotovo da svako pojedinačno telo nastanjuje odvojena duša. To je ta ista 'duša' koju prihvatamo kao sebe, kao svoje „ja“. I budući da je to „ja“ ograničeno na jedno telo i um povezan s njim, smatramo ga ograničenim. Kada kažemo: „ja“, mislimo na to ograničeno, malo „ja“. Takođe verujemo da se „mi“, odnosno ta mala „ja“, nalazimo u ropstvu, podložni zakonima prostora, vremena i uzročnosti. Neki od nas, pored ovog, veruju da to malo „ja“ može postati slobodno, iako ne mislimo svi na isto kada kažemo „sloboda“. Većina nas takođe veruje da se ovo „ja“ reinkarnira u novim telima, ne svojom voljom, već pod uticajem posledica prošlih dela. Osim toga, postoji široko rasprostranjena dogma da je duša odvojena od Boga. Neki smatraju da će ova razlika nestati nakon dostizanja oslobođenja, ali svi ostali veruju

da je takvo razgraničenje večno - da će duša zauvek ostati odvojena od Boga. Ovi vernici ne dovode u pitanje stvarnost vremena i prostora, ni ovog sveta ni drugih svetova.

Svi oni pretpostavljaju da je um Sopstvo, iako je ta pretpostavka često nesvesna. Iako mnogi tvrde da znaju da postoji Sopstvo koje nije um, ipak podsvesno veruju da je Sopstvo neka vrsta uma, pripisujući svom „Sopstvu“ mnoge osobine uma.

Ako bi ovi vernici zaista bili u pravu, to bi značilo da je Sopstvo neka ličnost, tj. individualnost. Sva pitanja koja se pojavljuju u vezi Sopstva na taj način mogu da se svedu na jedno: „Da li je Sopstvo individua, tj. ličnost?“ Ako nije ličnost, onda ne postoji duša – nema onoga ko bi doživljavao ovaj svet, uživao u posledicama dela i patio zbog njih.

Mudrac govori o stvarnosti ličnosti na sledeći način: „Telo, koje je samo po sebi inertno, ne kaže „ja“. Stvarna Svest se ne rađa, niti umire. Ali, između ova dva rađa se lažno biće zvano „ja“ koje preuzima veličinu i oblik tela. Upravo ovo je um, koji služi kao čvor između svesti i inertnog (tela). On je uslovljeno postojanje, ego, ropstvo i suptilno telo. Takva je stvarna priroda (takozvane) duše“ (*Ulladu Narpadu*, stih 24).

Mudrac nam ovde kaže da je stvarna Svest izvan vremena i stoga se ne rađa niti umire. Ona je poput sunca, koje stoji nepomično u odnosu na zemlju, a izlasci i zalasci sunca dešavaju se usled kretanja zemlje. Slično tome, Stvarnost neprekidno sija. Ego-osećaj, koji je nestalan, javlja se i nestaje. Izvan ego-osećaja ne postoji individualna duša. Ona sija tokom budnosti i u snu, a zalazi tokom dubokog sna. Zbog toga se ovo malo sopstvo ne sme

poistovetiti sa Stvarnošću niti sa inertnim telom. Mudrac nam objašnjava da je ovo malo sopstvo neko hipotetičko biće, utvara uma, sastavljena od svetla Svesti i tela. Ove dve potpuno različite pojave su međusobno pomešane, rezultirajući neskladnim bićem koje nazivamo individualna duša, a koja izjavljuje „ja sam to i to“.

S obzirom da je svetlo Svesti povezano s ovim bićem, ono izgleda svesno. Međutim, istovremeno se ne razlikuje od tela koje samo po sebi nema svest. Zbog ova dva nespojiva elementa koji ga čine, opisuje se kao čvor između Stvarnosti (Sopstva) i tela. Ovo objašnjava zašto se malo sopstvo manifestuje kao ego-osećaj u obliku misli „ja sam ovo telo“. Telo koje se na taj način poistovećuje sa sopstvom nije uvek fizičko telo; ponekad um, kao suptilnija vrsta tela, zauzima njegovo mesto, čime se predstava o sopstvu neko vreme ograničava na um.

Misao „ja sam ovo telo“ je osnovna misao, poput niti na koju se nižu sve ostale misli. Zbog toga je nemoguće razlikovati ego od uma. U stvari, um je samo proširena forma ega. Mudrac nam stoga govori da su um i suptilno telo isto što i ovo hipotetičko malo sopstvo, koje nije ništa drugo do ego. (Autor reč „sopstvo“ uvek piše malim početnim slovom u ovakvom kontekstu – *prim. prev.*)

Tako saznajemo da takozvana duša nije ništa drugo do ego, koji nastaje usled spajanja dva različita elementa koji nikada ne mogu da se stvarno pomešaju zato što je jedan od njih – telo – nepostojeći, budući da je obična mentalna slika. Mudrac objašnjava da stvarna mešavina može postojati samo ako su oba elementa stvarna. Mešanje ova dva, objašnjava Mudrac, je poput braka koji neženja sklapa u snu, gde je mladoženja stvaran, ali

mlada nije. Kada se probudi, otkriva da je neženja, kao što je i bio. Iz ovoga se vidi da stvarno Sopstvo – koje je Stvarnost – nikada nije postalo ograničeno. Nikada nije postalo duša ili malo sopstvo. Nikada se zaista nije venčalo s telom. Ovako je razjašnjeno da individualna duša u stvarnosti ne postoji. Sva pitanja koja se odnose na tu dušu su beznačajna, jer podrazumevaju njeno postojanje. Postoji samo jedno stvarno Sopstvo, čista Svest, koje je izvan vremena. Kasnije ćemo videti zašto se Ono opisuje kao Svest, a ne kao svesno, i da postoji temeljna razlika između ova dva opisa.

S obzirom da um ne postoji odvojeno od ovog entiteta sumnjivog porekla, ega, možemo da zaključimo da su sve tvorevine uma, uključujući neznanje, ropstvo, i uslovljeno postojanje sačinjeno od uživanja i patnje koje nazivamo „životom“, izdanci ega, i deo njegove nestvarnosti. Da je neznanje nestvarno, videće se kasnije.

Biće nam jasno da je ovo učenje ispravno ako nepristrasno pogledamo činjenice. Analizom celokupnog našeg prethodnog iskustva, ne možemo da pronađemo dokaz da je individualna duša nešto drugo do ego. Sam ego predstavlja prvobitno neznanje, čije prepoznavanje predstavlja polaznu tačku našeg ispitivanja. Pokazalo se da je ego imaginarni entitet, rezultat sjedinjenja dva nespojiva elementa. Stoga se celokupno uslovljeno postojanje, koje nazivamo životom, zasniva na ovoj laži, individualnoj duši. Iz ovoga prirodno sledi da je život ispunjen lažima, te stoga prepun razočaranja. Možda je ovo učenje teško za razumevanje, ali ono je temeljna istina, kako uči drevno nasleđe.

Drevno nasleđe se može pravilno razumeti tek kada se prihvati ovo učenje. Sve dok se održava gledište o postojanju individualnosti, sva filozofska ispitivanja neizbežno će se pokazati beskorisnim. Ona ne mogu da nas izbave iz prvobitnog neznanja. Ovo je Mudrac Šankara jasno objasnio: „Sve dok traje poistovećivanje (prouzrokovano umom) stvarnog Sopstva s intelektom, to Sopstvo se pojavljuje kao individualno i uslovno postojeće. Ali u stvarnosti ne postoji takvo biće kao individualna duša, osim lažnog entiteta koji je intelekt izmislio. Proučavajući Vedantu, ne nalazimo dokaze o svesnom entitetu koji postoji sam za sebe, odvojen od Vrhovnog Bića, koje je večno slobodno i sveznajuće. Svete izreke kažu: „Ne postoje posmatrač, slušalac, mislilac ili spoznavalac, odvojeno od ovog Bića“; „Ne postoji niko sem Njega, koji vidi, čuje, misli ili zna“; „Ti si to“; „Ja sam stvarnost“. Ove, i stotine drugih izreka, čine naše autoritete”.²³

Ego je jedini izvor svih naših životnih iskustava. Ona su takva kakva jesu zahvaljujući egu. Mi kažemo „Ja sam taj i taj“, „Ja sam akter“, „Ja sam srećan“, „Ja sam nesrećan“ i tako dalje. U svakoj misli možemo da pronađemo ovo „Ja sam“. Zapravo, to je zajednički faktor svih misli bez izuzetka. Ne može da se pojavi nijedna misao koja ne sadrži ovo „Ja sam“. Ipak, ovo „Ja sam“ nije vlasništvo uma. To saznajemo od Mudraca i iz *Upanišada*. Rečeno nam je da je ovo „Ja sam“ Svetlo stvarnog Sopstva. Budući da je to Sopstvo beskrajno i neuslovljeno, ovo „Ja sam“ nije tako malo, kakvim ga smatramo. A mi ga smatramo ograničenim, nesavršenim i zarobljenim u krugu zadovoljstva i patnje, samo zato što u egu ne umemo da razlikujemo i ne izdvajamo element

stvarnosti od lažnog elementa. Zato bi trebalo da nam bude jasno da je ono što zaklanja stvarno Sopstvo, naprosto prihvatanje zdravo za gotovo da je ovaj ego naše istinsko Sopstvo, što nije, kao što je ovde pokazano.

Upravo je ovo suština učenja Mudraca, poznatog kao Gautama Buda.²⁴ Jednom ga je neko pitao o besmrtnosti duše. Mudrac je odgovorio: „Ta duša, zbog čijeg se opstanka brineš, zapravo ne postoji čak ni sada; ona je nestvarna.“ Time je želeo da naglasi da pitanje pretpostavlja postojanje individualne duše, koja zapravo ne postoji, pa je samim tim i pitanje bilo zasnovano na neistini. Buda nije poricao postojanje stvarnog Sopstva. Nažalost, sagovornik je pogrešno shvatio odgovor i pomislio da Buda negira postojanje Sopstva uopšte. Trebalo je da postavi drugačije pitanje poput: „Da li postoji istinsko Sopstvo, i ako postoji, kakva je njegova prava priroda?“ Nažalost, to nije učinio, već je otišao. Buda je shvatio da je čoveka pokolebao u veri, da ga nije prosvetlio. Važno je napomenuti da na pitanja zasnovana na pogrešnim pretpostavkama nije moguće dati jednostavan odgovor „da“ ili „ne“. Oba odgovora bi bila pogrešna.

Budući da je individualna duša nestvarna, sledi da ne postoji onaj ko doživljava svet. Ovo može biti iznenađujuće, mada ne nužno. Posmatrač i prizor koji se posmatraju su nerazdvojni, poput dva kraja istog štapa. Budući da štap uvek ima dva kraja, svako opažanje uključuje oba – posmatrača i ono što se posmatra. Troje, tačnije posmatrač, prizor i čin posmatranja, formiraju trojstvo, čiji je suštinski element posmatranje. Ono je omogućeno posredstvom svetla Svesti, što rezultira pojavom posmatrača i

posmatranog. Nemoguće je pripisati stvarnost posmatraču, a istovremeno negirati stvarnost viđenog. Ako prihvatimo gledište da je prizor, odnosno svet, nestvaran u bilo kom pogledu, tada takođe moramo prihvatiti gledište da je posmatrač sveta nestvaran, na isti način i u istoj meri. Posmatrač je, zapravo, nerazdvojivi deo sveta. I u budnom stanju i u snu, posmatrač i posmatrano formiraju jedinstvenu celinu koja se pojavljuje i iščezava istovremeno.

Mudrac nam razjašnjava lažnu prirodu ega, individualne duše, kroz zanimljivu parabolu. Tokom proslave venčanja, pojavi se nepozvani gost koji se pretvara da je bliski prijatelj mladoženje. Na početku su mu domaćini, mladini gosti, poverovali i ukazivali poštovanje. Međutim, kako je vreme prolazilo, počeli su da sumnjaju i raspituju se ko je on zapravo i ko ga je pozvao. Svi su se okupili i međusobno se ispitivali. Varalica je shvatio da će ga, ako ostane, sigurno razotkriti i suočiti s posledicama, pa se neprimetno iskrao. Ego je poput varalice iz ove parabole. Nije stvarno Sopstvo niti je telo. Sve dok ne započne istraživanje, on opstaje i uživa status istinskog Sopstva. Međutim, kada počne istraživanje, kada se krene u potragu za stvarnim Sopstvom i istraje u tom traganju, ego će nestati bez traga. Ovaj koncept Mudrac nam jasno prenosi u sledećem odlomku:

„Ovaj ego, koji je samo utvara bez forme, počinje da postoji kada preuzme određenu formu. Održavajući je i uživajući u čulnim objektima, znatno osnažuje. Međutim, kada se upustimo u istraživanje njegove istinske prirode, on će neizbežno početi da beži.“ (Ulladu Narpadu, stih 25).

Moramo pažljivo proučiti ovo učenje. Ego ne postoji u dubokom snu, već se javlja samo u budnom stanju i snovima. Svoj nastanak ostvaruje povezivanjem sa telom, govoreći: „Ja sam ovo telo“. Dakle, postoji opažanje tela, dok istovremeno nastaje i misao „ja sam ovo telo“. Telo se tada smatra Sopstvom ili njegovim prebivalištem, dok se ostala tela i objekti koji se percipiraju u isto vreme smatraju ne-sopstvom. Kada ponovo zaronimo u san, i telo i ego nestaju, a s njima i svet. Ego je, stoga, jednostavno neznanje koje ograničava stvarno Sopstvo na jedno od mnogobrojnih tela, koja su sva njegova tvorevina. Ovaj svet, koji ego stvara, na taj način se deli na dva dela – Sopstvo i ne-sopstvo, pri čemu je prvi znatno manji, a drugi znatno veći. Iz ovoga nastaju blizanci: „ja“ i „moje“, na kojima počiva stanje ropstva.

Ropstvo je posledica ograničene predstave o sebi koja se svodi na jedno telo. Iz ovoga postaje jasno da zavisnosti ne može da bude bez ega. Ovo olakšava prihvatanje učenja Mudraca da je stvarno Sopstvo večno slobodno, nikada zarobljeno ili podložno neznanju i da ne zahteva oslobođenje. Mudrac, budući da ne opaža ništa osim stvarnog Sopstva u svojoj krajnjoj čistoti i savršenstvu, nije svestan nikakve zavisnosti. Nije čak svestan ni da je nekada bio zarobljen, jer je transcendirao vreme. Zavisnost je samo misao, poput bilo koje druge misli, mada treba napomenuti da je misao o ropstvu korisna jer motiviše razumne ljude na ovo istraživanje koje, opet, vodi ka Traganju za Sopstvom i spoznaje da ropstvo zapravo ne postoji. Međutim, s obzirom na to da je ropstvo nerazdvojni deo samog ego-osećaja, ono neće nestati sve dok ego ostaje u životu. Odatle proizilazi neobičan paradoks –

sam ego je ropstvo, kao i čovek koji u njemu pati. Iz ovoga sledi zaključak da je ego zauvek lišen prava da uživa u zadovoljstvu oslobođenja. Kako ropaska zavisnost može nekad da postane slobodna? Osim toga, u tom stanju može da preživi samo ono što je stvarno, a ego nije stvaran. Oni koji se nadaju da će ostvariti Oslobođenje bez gubljenja individualnosti, osuđeni su na razočaranje. U stvari, blagodatne sfere koje priželjkuju da dostignu a u kojima bi zadržali svoju individualnost, nestvarne su kao i ovaj svet.

Ono što je rečeno o ropstvu pripisuje se i „neznanju“, jer je ono identično s egom i ne postoji odvojeno od njega.

Moramo da uvidimo činjenicu da je sam ego izvor svih nevolja koje opterećuju život. Većini ljudi je ego dragocen kao sam život, jer smatraju da su sami ego i ne žele da ga izgube. Radije će se mučiti s životnim teškoćama nego biti srećni bez ega. Pojavljuju se pitanja o besmrtnosti ove nepostojeće duše i njenom preživljavanju u Oslobođenju. Ako pravilno razumemo učenje, ta pitanja neće ni nastati.

Jedno takvo pitanje se može postaviti ovako. Postoji učenje Vedante koje kaže: „Ti si To.“ Nekada je to učenje čuvano u tajnosti i davano samo dobro pripremljenim učenicima kako bi se sprečili ozbiljni nesporazumi. Međutim, danas je drevno nasleđe dostupno svima, ali posledice su daleko od željenih. Jer, što je učenje uzvišenije, to su veća zla koja nastaju zbog njegove zloupotrebe. Nekvalifikovane osobe čitaju te knjige i zamišljaju da je ego, sa svim svojim manama, beskrajan, moćan i iznad zakona dobra i zla. Takvi pojedinci ne mogu biti spremni da prihvate učenje. Čak i

zrelom praktikantu ovo učenje predstavlja zagonetku jer još uvek nije potpuno shvatio istinu da ne postoji individualnost. On misli da svete izreke govore o tome da je individualna duša Bog ili nešto drugo što je beskrajno veliko. Ipak, on sumnja u učenje jer mu, onako kako ga on razume, deluje ne samo besmisleno, već i bogohulno. On je u pravu u vezi s ovim. U stvari, više je u pravu od onih koji prihvataju učenje, ali pogrešno shvataju smisao. Zreliji učenik poseduje instinktivni osećaj da nešto nije u redu. Opsedaju ga sumnje, pa postavlja pitanja kako bi ih razjasnio.

Jedan čovek je postavio Mudracu pitanje: „Ako sam večan i savršen, zašto sam u neznanju?“ Mudrac je odgovorio: „*Ko je u neznanju? Stvarno Sopstvo se ne žali na neznanje. Ego u tebi se žali. On je taj koji postavlja pitanja. Sopstvo ne postavlja nijedno pitanje. A ovaj ego nije ni telo, niti stvarno Sopstvo; on je nešto što se pojavljuje između ova dva. U dubokom snu nije postojao i tada nisi imao osećaj da si nesavršen ili da si u neznanju. Prema tome, sam ego je nesavršenstvo i neznanje. Ako potražiš istinu o ego i na taj način pronađeš stvarno Sopstvo, shvatićeš da ne postoji neznanje.*“ Mudrac je pod tim mislio: ego bi se ugasio, a time i neznanje na koje se žalio, kada bi se pronašlo stvarno Sopstvo. Ispravno značenje svete izreke „Ti si To“, kako ju je Mudrac izložio, zabeleženo je u *Guru Ramana Vachana Mala* na sledeći način: „Ti nisi ni telo, ni čula, ni um, ni životna snaga, ni ego. Ti si To što će zasijati kao čisto „JA SAM“ kada se, odričući se prvobitnog greha²⁵ – što predstavlja pogrešnu ideju da smo sve ovo nabrojano – i Traganjem za stvarnim Sopstvom, um potpuno utopi

u Srce i prestane da bude vidljiv ovaj svet.“ (*Guru Vachaka Kovai*, stihovi 671 i 673).

Primetno je da je sam ego uzrok svih ostrašćenih vera koja izazivaju fanatizam, netoleranciju, sklonost ka ispraznim i čak neprijateljskim raspravama. Religiozni čovek je mučen egom, baš kao i njegov skeptični brat, s kojim je ipak lakše složiti se. Ovaj drugi je ravnodušan i zato nije odbojan. Međutim, religiozan čovek retko kada spokojno prihvata činjenicu da mnogi imaju drugačija verovanja od njega. On nestrpljivo iščekuje vreme kada će svi ljudi pripadati jednoj religiji, ali teško može da zamisli da će ta religija biti bar malo drugačija od njegove. Više bi voleo da drugi nemaju nikakvu religiju nego da poštuju neku drugu. Iz ovoga proizilazi da što je čovek strastvenije religiozan, toliko postaje netrpeljiviji prema pripadnicima drugih religija. Ako bi stekao političku moć, mogao bi da progoni sve one koji ispovedaju drugu religiju. To je zato što se religiozna vera ne suprotstavlja egoizmu.

Religiozan čovek misli da je njegova strast za preobraćanjem drugih, vrlina. Međutim, to ni u kom slučaju nije vrlina već porok, budući da ovaj žar proizilazi iz njegovog egoizma. On ne govori sebi: „Izgleda da je ova vera istinita i dobra. Prihvatiću je dok ne pronađem bolju.“ Naprotiv, on kaže: „Ovo je moja vera, i zato je jedino ona istinita, a dužnost svih ljudi je da je prihvate.“ Njegova vezanost za sopstvenu veru je egoistična. Zbog toga ogorčeno osuđuje druge vere, a njihovo postojanje doživljava kao uvredu. „Moje versko ubeđenje je pravoverje, dok su verska ubeđenja drugih krivoverje“ – takav je njegov mentalni sklop. Tako se dešava da mnogi vernici gaje veću odbojnost prema onima koji se od njih

bar malo razlikuju, nego prema ateistima ili sledbenicima potpuno drugačije religije.

Mudrac je na ovo odgovorio sledećim rečima: „Onaj ko nije dostigao stanje savršenog jedinstva sa Stvarnošću (koje je njegovo Prirodno Stanje, jer Stvarnost večno isijava u srcima svih bića kao stvarno Sopstvo) tragajući za Njom i postajući Je svestan, upliće se u rasprave, dokazujući da „Postoji nešto stvarno“, „Ne postoji“, „To nešto ima formu“, „Nema je“, „Stvarnost je jedna“, „Sastoji se iz dva dela“, „Nije nijedno od ta dva“ (*Ulladu Narpadu*, stih 34).

Iz ovoga shvatamo da Gjani nema svoje veroučenje, simbol vere, a razlog leži u tome što on nema ego. Upravo je ego vernik ili nevernik, u zavisnosti od slučaja. Ljudi koji se nalaze pod vlašću ega dele se na dve velike grupe: oni koji poriču, i oni koji dokazuju postojanje Stvarnosti koja je u osnovi promenljivih aspekata sveta, uključujući i trostruku pojavnost, naime, dušu, objekte, čula i Boga.

Oni koji sve to prihvataju, prave brojne razlike u svojim pogledima na prirodu te Stvarnosti. Pre svega, postoje različiti sukobi mišljenja o stvarnosti forme: jedni dokazuju da Prauzrok ima formu, dok to neki poriču. Takođe, postoji spor oko jedinstva ili različitosti tog Prauzroka. Neki tvrde da je On jedan, a da je univerzum pojava u Njemu, tako da je On i materijalni i delotvorni pokretač. Drugi negiraju ovo i dokazuju da je Prauzrok Bog, koji se večno razlikuje od duše. Postoje i oni koji tvrde da Bog i duša nisu ni jednaki, ni različiti. Među ove spadaju i oni koji veruju u jedinstvo (Bog u duši), jer to učenje (o Stvarnosti), iako sasvim istinito, ne

treba da se razmatra kao neka dogma, već da bude podsticaj za dostizanje direktnog Iskustva Stvarnosti.

Oni koji imaju odbojnost prema Samoispitivanju, kroz koje se zadobija Iskustvo, nisu ništa bolji od ostalih. Svi su jednako podložni egu i zadovoljni su da ostanu takvi. Uistinu, jedino je Iskustvo Sopstva stvarno, a ne razna mišljenja o Njemu, koja podrazumevaju da Ono može da postane objekat misli. Puko teorijsko znanje o Sopstvu – čak i ono koje dolazi iz svetog nasleđa – je neznanje, isto kao i dogme obožavalaca.

Mudrac naglašava da Stvarnost transcendirira um, dok su vere samo mentalne konstrukcije. Nijedna vera ne može da pruži verodostojan opis Stvarnosti jer se ona ne nalazi ni u verama, ni u knjigama koje ih izlažu. Vernik, koji izjavljuje „Ja verujem“, zapravo je samo ego, čija je priroda da skriva ili otkriva istinu. Mudrac mu odgovara: „Otkrij istinu ovog „Ja“, „vernika“. Tada ćeš spoznati Istinu koja transcendirira um, i zato ne može biti sadržana u verskom ubeđenju.“ Ego je prvobitno seme svih ovih raznolikosti, kako sveta objekata, tako i sveta ideja. To je logičko proširenje zaključka do kojeg smo došli u prethodnom poglavlju da je svet mentalne prirode. Budući da um ne postoji odvojeno od ega, sledi da je ego i svet i um. Mudrac ističe to isto rekavši: *„Pojavom ega, pojavljuje se i ceo svet; kada ega nema, onda ništa ne postoji. Zato je Traganje za Sopstvom pomoću pitanja „Ko je ovaj ego?“ ili „Odakle nastaje?“ način da se oslobodimo celog sveta.“* (Ulladu Narpadu, stih 26).

Učenje, koje je ovde izneto, trebalo bi razmotriti zajedno s onim koje je dato u drugom odeljku prethodnog poglavlja. Mudrac

nam je u njemu rekao da su mnogobrojna sopstva koja nam se pojavljuju u neznanju iluzija i da će ova mnogobrojnost prestati da se vidi kada se ego uništi Samoispitivanjem. Stoga zaključujemo da u Stanju Oslobođenja ne postoji svet, bilo da je sačinjen od stvari, bića ili misli – da je ceo svet u egu, i da nije ništa drugo do ego.

Ovo se idealno poklapa s učenjem drevnog nasleđa, kako je jasno pokazano u *Mandukja Upanišadi*, koja kaže: „On je oslobođen sveta, blažen je, miran, izvan dualnosti.“ U drevnom nasleđu postoje i druge jednako jasne izjave koje dokazuju potpunu odsutnost razlika u Stanju bez ega: „Ovde uopšte ne postoji raznolikost.“ Ovim naznakama se tragaocu za Istinom jasno poručuje da ne bi smeo da se uplete u lažno verovanje da su razlike stvarne. Rečeno nam je da će svako ko misli da su razlike stvarne, uvek iznova umirati. Onaj ko umišlja i najmanju razliku između sebe i Istine biće žrtva straha. Sve ono što čovek umisli da jeste, a ne Sopstvo, ima moć da ga zavede i prevari. Da svet prestaje da se pojavljuje kada se dostigne Oslobođenje, Mudrac potvrđuje sledećim rečima: „*Sada ću jasno izložiti duboku tajnu, vrhunsku suštinu celokupne Vedante: Shvati da, kada ego umre, a stvarno Sopstvo se spozna kao Jedina stvarnost, preostaje samo to stvarno Sopstvo, koje je Čista Svest.*“ (Ulladu Narpadu Anubandham, stih 40).

Ovo je takođe u skladu s učenjem Gite, koja nam kaže da svet čak i sada zapravo ne postoji: „*Sva bića prebivaju u Meni. Ja ne prebivam u njima. (Uistinu) ni ona ne prebivaju u Meni. Takva je moja Božanska Maja!*“

S druge strane, sve dok ego-osećaj opstaje, pojavljivanje sveta je neizbežno. Obrnuto, sve dok neko posmatra svet, ne može da izbegne brkanje tela sa Sopstvom i verovanje da je Sopstvo ograničeno. Još je teže onima koji slepo prate pogrešno uverenje da je svet stvaran kao takav. U ovom kontekstu, nema suštinske razlike između onoga koji smatra telo Sopstvom i onoga koji misli da je um Sopstvo. Ovaj drugi najčešće smatra telo Sopstvom, slično kao i prvi. Zato često čujemo ljude na Zapadu kako kažu da čovek na samrti „ispušta dušu“, a ne da napušta telo, što bi bio tačan opis ako bi bili oslobođeni zablude da je telo Sopstvo.

Ipak, iako je sam ego po svojoj prirodi neznanje i izvor svih grehova i patnji, izuzetno je važan za naše istraživanje jer predstavlja ključ za pronalaženje stvarnog Sopstva. Ovo će postati jasno u procesu opisa Traganja za Sopstvom. Pored toga, ego je dokaz postojanja stvarnog Sopstva. Mudrac nam to objašnjava sledećom izjavom: *„Ovo neživo telo ne kaže „ja“. Niko nikada ne kaže „Nisam postojao u snu“. Ipak, sve ovo se dešava tek nakon pojave ega. Zato, tragaj za Izvorom iz kojeg se ego rađa, uma usmerenog na Traganje“.* (Ulladu Narpadu, stih 23).

Prvi korak u Traganju za stvarnim Sopstvom podrazumeva razumevanje da Sopstvo nije telo, ni fizičko ni mentalno. Razlog za to je dvostruk. S jedne strane, telo je nesvesno i stoga ne može biti Sopstvo, bilo ono konačno ili ne. S druge strane, sigurni smo da Sopstvo, bez obzira šta ono bilo, može da postoji nezavisno od tela. To je očigledno u snu, gde se retko ko usudi da pomisli da Sopstvo prestaje da postoji. (Ljudi koji razmišljaju na taj način su previše sofisticirani. Ova njihova nedoumica detaljno se razmatra

u dugom razgovoru između Mudraca i čoveka koji sumnja, a taj razgovor će biti dat kasnije, u poglavlju br. 8). Na taj način, sam ego postaje dokaz da postojimo. Mi nismo ego; mi smo Ono iz čega ego proizilazi. Pronalaženje Izvora ega postaje ključ u ovom traganju. Otkrovenje nam kaže da, ako ikada pronađemo taj Izvor, nećemo samo otkriti Sopstvo, već i Stvarnost koja je osnova pojavljivanja sveta. To će se dogoditi jer su Sopstvo i Stvarnost suštinski jedno te isto.

Ego se stoga pojavljuje kao najveći prevarant, pravi Sotona, ili Ariman. On je jedini neprijatelj Boga i čoveka. On je neprijatelj pravog znanja, tvorac laži i ubistava. On je kosmički Magbet koji kontinuirano uništava mir, pravu Sreću. Ego je uljez koji se dokopao trona pravog Sopstva, zbog čega mu je zabranjen ulazak u Stanje Oslobođenja, Carstvo Božje koje prebiva u nama, kako nas uči Hristos.

Mudrac nam je rekao da je ego izvor sveg zla, dok je odsustvo ega izvor svega dobrog što postoji. Iz ega, koji predstavlja neznanje, proističu sva zla koja okružuju život. Sve što je vredno oplemenjivanja i što nosi istinsku vrednost, lišeno je ega.

Izvan ega, ne postoji ni smrt ni ponovno rođenje. Ovaj začarani krug smrti i ponovnih rođenja održava se samo zbog prvobitnog neznanja koje predstavlja ego. Sam ego je smrt, jer negira Istinu koja je Život. Ego ne samo što mora da bude svrgnut s prestola, već i kažnjen. Jer, mi smo u opasnosti sve dok je on živ.

Shvatanje Mudračevog učenja zahteva značajno smanjenje ega. To postaje očigledno iz Mudračeve izreke koja objašnjava suštinu opšteprihvaćenog gledišta da učenik, nakon što pronađe

Gurua, treba dugo vremena da ostane s njim, verno ga služeći i da mu se potpuno preda, kako bi mu Guru otkrio veliku tajnu „Ti si To“. Mudrac je to objasnio ovako: „Istinsko značenje onoga što se ovde naziva predaja jeste potpuno nestajanje ego-osećaja, koji je individualnost. Ovo je neophodan uslov da bi učenik bio u stanju da prihvati učenje. Jer ako ne dođe do predaje u ovom smislu, učenje će, bez sumnje, pogrešno da se razume. Čak i sa sadašnjim ograničenim egoizmom, čovek je podložan izlivima besa, tiranskom ponašanju, fanatičnosti, i tako dalje. Šta sve neće učiniti kada mu se kaže da je on sam to Veliko Biće? On neće razumeti pravo značenje tog učenja, već će pomisliti da je njegova individualna duša, ego, to Veliko Biće. Ovo nikako nije pravo značenje učenja, jer ego, jednostavno, ne postoji.“

Istinski smisao učenja leži u tome da, iako duša sama po sebi nije poseban entitet, u njoj postoji element stvarnosti, to jest, svetlo svesti koje proističe iz stvarnog Sopstva, a koje doživljavamo kao „Ja sam“. Ovo svetlo svesti ne pripada duši; ono pripada Sopstvu, Stvarnosti. Stoga, mora se predati Njemu. Kada predaja bude potpuna, preostaće jedino to Sopstvo. Ako se individualnost izgubi na taj način, to je srećan gubitak. Jer ovaj gubitak individualnog postojanja nije pravi gubitak. To je gubitak malog sopstva, gubitak onoga što samo po sebi predstavlja najveći gubitak, što znači da je u stvari najveći mogući dobitak, dobitak istinskog Sopstva. Drevno učenje opisuje rezultat ove predaje ovako: „Kao što reke koje ulivaju u okean gube u njemu svoje ime i oblik, postajući jedno s okeanom, tako i gjani, gubeći

ime i oblik, postaje jedno s Vrhovnim Bićem, koje je transcendentna Stvarnost.“²⁶

Čak i kada se ostavi po strani istina da je ego nestvaran, treba reći da je ono što je Mudrac izgubio ravno matematičkoj nuli, dok je ono što je dobio - Beskonačna Stvarnost. U jednoj od svojih himni Arunačali, Mudrac je ovo izrazio na sledeći način: „*O Arunačala, najveća beskonačnosti i dobitku, šta ti imaš od toga što si dobila mene, koji sam ništavilo u ovom i svim drugim svetovima?*“

Da bi bila potpuna i savršena, ova kapitulacija pred stvarnim Sopstvom mora da se sprovede kroz *sadanu*, Traganjem za Sopstvom pomoću metode koja je predstavljena u jednom od narednih poglavlja (devetom). Budući da je davanje vrhunac predanosti, tragalac za Oslobođenjem mora da neguje predanost stvarnom Sopstvu. Kada ova predanost postane savršena, biće moguće započeti i istrajati u Traganju sve dok se uspeh ne ostvari – dok stvarno Sopstvo ne razotkrije Sebe.

SEDMO POGLAVLJE: BOG

Došli smo do zaključka da su dva, od tri objekta našeg razmatranja – svet i duša, sami po sebi nestvarni. Sada ćemo pažljivo istražiti istinitost ideje o Bogu.

Ovaj deo ispitivanja je veoma lak jer ne postoji sumnja u zaključak. Svet, duša i Bog čine nedeljivu celinu, budući da svaki od njih uključuje ostala dva. Konkretno, prvi od njih, svet, obuhvata i drugi i treći. Naziv „svet“ označava sveukupnost različitih objekata misli. On podrazumeva i obuhvata sve nežive objekte, sva osećajna bića, i jedan uzrok za sve njih. Svet bića i stvari predstavlja posledicu koju ne možemo da doživimo ako ne zamislimo uzrok koji je prožima i održava isto kao što ne možemo da primetimo glinenu posudu a da ne budemo svesni lanca uzroka njenog nastanka. U ovom ispitivanju, trojstvo – svet, duša i Bog – praktično čini jedinstvenu celinu. Nemoguće je smatrati jedan ili dva od ova tri elementa nestvarnim, a ostatak stvarnim.

Drevna analogija sa kokoškom, koju je dao Mudrac Šankara, ilustruje ovu ideju. Čovek ne može da prepolovi kokošku tako da jedan deo pripremi i pojede, a drugi sačuva za nošenje jaja. Treba da se odrekne jednog od ova dva cilja i da se zadovolji s drugim. Drugim rečima, ili će je pripremiti i celu pojesti, ili je sačuvati živu kako bi nosila jaja. Na isti način moramo da odbacimo ovaj

trostruki entitet kao nestvaran u celini, u posebnom značenju reči koje se koriste u metafizici Advaita, ili ga u celini prihvatiti kao stvarnog, u smislu u kojem ga materijalisti, kao i teisti, nazivaju stvarnim. Srednji put ne postoji.

Ideja o Bogu je srodna idejama o svetu i duši. Svet, ograničen na nežive objekte, suprotan je Bogu budući da je inertan i nesvestan, dok je Bog obdaren beskonačnom svešću. S druge strane, duša je suprotnost Bogu, budući da je ograničena u poređenju sa beskonačnošću Boga. Stoga, Bog se može posmatrati kao deo para suprotnosti. Međutim, suprotnosti postoje samo za egoistični um. Prema tome, Bog nije objektivna stvarnost. Postoji i druga perspektiva. Ako posmatramo Boga kao jedan od tri elementa – a ne onakvog kakav zaista jeste – On je objekat misli. On je deo trojstva odnosa: mislioca, objekta i procesa mišljenja. Sva trojstva egzistiraju u carstvu neznanja, na osnovu ega. Prema tome, opet zaključujemo da Bog nije objektivna stvarnost. Mudrac je ovo jasno izrazio, navodeći: *„Sva trojstva se pojavljuju oslanjajući se na ego-osećaj. Tako se pojavljuju i dvojstva (parovi suprotnosti). Ako neko zaroni u Srce putem Traganja, ispitujući „Ko sam ja?“, i spozna Istinu o tome (stvarno Sopstvo), sva trojstva i dvojstva će potpuno nestati. Takav čovek je gjani; njega ona ne obmanjuju.“* (Ulladu Narpadu, stih 9).

Kada bismo mogli da ove dijade i trijade odvojimo od sveta, ostali bismo samo s vremenom i prostorom. No, kako smo prethodno sagledali, vreme i prostor nisu objektivne stvarnosti.

Nakon uništenja ega, preostaje samo stvarno Sopstvo, nedeljivo i oslobođeno dualnosti.

Daćemo još jedan dokaz o nestvarnosti Boga: Mudraci tvrde da u Stanju bez ega Bog ne postoji odvojeno od Sopstva, a odvojenost je suština same ideje o Bogu kao Bogu. Tamo gde ne postoji odvojenost, nema ni mesta za ideje. Bog, onakav kakav zaista jeste, nije objekt misli.

Istina o Bogu je ta da On nije ništa drugo do stvarno Sopstvo, opisivano i kao Stvarnost i kao Čista Svest. Kao takav, On nije ličnost i nije povezan sa svetom bića i stvari ni na koji način. Ovaj odnos uzroka i posledice, obično opisan kao postojanje između Stvarnosti i sveta, nije uopšte stvaran. Da je Stvarnost povezana s bilo čim, na bilo koji način, tada ne bi bila Stvarnost, kako to opisuju Mudraci.

Da su Bog – kakav On zaista jeste – i stvarno Sopstvo jedno te isto, videli smo iz izreke koju je naveo Šankara. Ovo jedinstvo nije navedeno tek kao slučajna činjenica; ono se naglašava na sve moguće načine. Za one koji ne prihvataju to učenje, određene su kazne, dok se blagoslovi dobijaju oni koji ga prihvataju i iskreno žude da spoznaju istinu svojim ličnim iskustvom.

„Onaj ko služi neko pojedinačno božanstvo kao nešto odvojeno od sebe, razmišljajući: „Ono je jedno, a ja sam drugo“ – neznalica je. Bogovima na nebu tada liči na četvoronošca.“

Ako se čovek, hrabar i nepokolebljiv, učvrsti u jedinstvu sa ovim nevidljivim, neotelotvorenim, neodredivim, besprostornim Jednim, postiže Neustrašivost. Ako čovek napravi i najmanju

podelu ovog Jednog, odmah se pojavljuje i strah. To je pravi uzrok straha za onoga koji pogrešno zna (Istinu Sopstva).

Onaj koji u ovome vidi razlike, ide iz smrti u smrt. Bog je, onakav kakav zaista jeste, dakle, bezimen i bez ikakvih atributa. Ako bi posedovao attribute, bio bi relativan, a time i nestvaran.

Ovo je konačna istina o Bogu, koju su otkrili Mudraci. Naravno, to izaziva prividnu teškoću u opisivanju stvaranja. Mudrac Šankara je rešio ovaj problem praveći razliku između Stvarnosti u Njenoj istinskoj prirodi i doživljavanja iste Stvarnosti – za potrebe učenja – kao porekla sveta. Prva se naziva *Parabrahman*, a druga *Aparabrahman*. Takođe se nazivaju *Nirbiđa* i *Sabiđa*, *Nirguna* i *Saguna*.²⁷ Ova druga se takođe naziva i *Išvara* ili Lični Bog.

Postoje oni koji ovo brkaju tvrdeći da je Bog postao sva ova raznolikost. Oni se pozivaju na izreke drevnog nasleđa, doslovno ih tumačeći, bez uzimanja u obzir konačno učenje koje se sadrži u izrekama koje se pojavljuju kasnije u istim knjigama. Izgleda da im to ide u prilog. Komentari često obiluju argumentima kojima se dokazuju da doslovno tumačenje ovih izreka nije prikladno. Mudrac sa Arunačale smiruje naš ispitivački um jasnim izrekama.

Evo jedne od njih: „Čak i izjava da je dualnost stvarna sve dok neko žudi da ostvari cilj, ali da na cilju ona ne postoji, nije uopšte tačna. Ko je drugi, ako ne deseti čovek onaj iz priče koji je zabrinuto tražio desetog čoveka kao onog koji je nedostajao i kada je otkrio da je taj (nestali deseti čovek) on sam“ (*Ulladu Narpadu*, stih 37).

Ovde reč „čak“ sugerije da je jedno versko učenje, koje nije pomenuto, takođe pogrešno. Konkretno, ovde se osuđuju dva različita verska ubeđenja. Jedno od njih se osuđuje indirektno, a drugo otvoreno. Prvo shvatanje tvrdi da je dualnost uvek prisutna i istinita, čak i u stanju Oslobođenja. Drugo mišljenje podržava ideju da je dualnost sveta istinita sve dok se ne postigne nedualnost kroz određene duhovne težnje. Prvo shvatanje pripada verskom ubeđenju dualista. Gorenavedeni odlomak tvrdi da je ovo shvatanje nesumnjivo netačno, pozivajući se na direktno iskustvo Sopstva u Stanju bez ega, koje uživaju Mudraci. Drugo shvatanje takođe nije tačno, jer su Mudraci dali posebnu definiciju stvarnosti.

Ako bismo prihvatili ovakvo definisanje dualnosti, ona bi bila večna, a postizanje nedualnosti ili izazivanje iste ne bi bilo moguće pomoću bilo čega. Takođe, ukoliko priznamo da je nedualnost u Stanju bez ega rezultat Samoispitivanja ili nečeg drugog, ona bi bila nestvarna, budući da bi imala početak i kraj. Posledica može da traje samo dok je održava njena uzročna sila. Jedan od aksioma Upanišada je da konačni uzrok, tj. uzrok aktivnosti, ne može da proizvede beskonačnu posledicu. Ako je potrebno dokazati ovu tvrdnju, autori se pozivaju na naše svakodnevno iskustvo. Ne postoji slučaj da nečije Stanje Oslobođenja nije beskrajno. Čak i oni koji zamišljaju da se u tom Stanju odomaćuju u nekoj vrsti sveta, ne priznaju da iz njega postoji povratak u niže stanje postojanja.

Dualisti koji podržavaju tvrdnju da u Oslobođenju i dalje postoje razlike su bar logični u svom stavu. Naravno, oni nisu u

stanju da usklade svoja uverenja sa svedočanstvima mudraca. Postižu svoj cilj odbacujući njihova svedočanstva.

Dualisti koji pokušavaju da usklade iskustvo Mudraca sa svojim uverenjima, suočavaju se s teškom dilemom. Ako tvrde da su razlike stvarne dok traje neznanje, morali bi da kažu da Oslobođenje ima početak, ali nisu voljni da prihvate neizbežan zaključak – da ono ima i svoj kraj. Ako bi prihvatili da Ono nema ni početak ni kraj, došli bi do logičkog zaključka da su razlike potpuno iluzorne, što tvrde Advaitisti.

Priča o kojoj je reč izgleda ovako: Desetorica iz jednog sela prešla su reku, a zatim su se prebrojali kako bi bili sigurni da su svi bezbedno stigli na drugu obalu. Međutim, pošto je svaki čovek izostavio sebe prilikom brojanja, činilo im se da ih ima samo devet, te su zaključili da se deseti čovek izgubio. Dok su tugovali za izgubljenim čovekom, neko im je prišao i upitao ih za uzrok njihove tuge. Rekli su mu da ih je bilo deset, ali da se jedan izgubio. Došljak je uvideo njihovu grešku. Izbrojao ih je tačno deset. Shvatio je zašto su pomislili da ih je samo devetorica – pogrešili su prilikom brojanja. Da bi ih ubedio da ih je zaista deset, zatražio je da neko broji udarce koje će zadavati po njihovim leđima dok ih bude prebrojavao. Poslednji udarac je čuvao za onoga koji broji. Kada je ovaj izbrojao devet udaraca, stranac je i njemu zadao jedan, pa je tako izbrojao deset udaraca ukazujući na to koliko ih zapravo ima. Ovaj koji je brojao, da nije prethodno pogrešio, shvatio bi da je on sam taj deseti čovek. Znači, bio je deseti čovek sve vreme, i pre i posle tog otkrića. Nisu doveli nekog novog, s drugog mesta. Onaj koji je postao deseti čovek kada je to otkrio

bio je deseti čak i pre toga. Na isti način, stvarno Sopstvo je jedina Stvarnost sve vreme, i pre i posle uništenja neznanja.

Istina je, zapravo, da neznanje postoji onoliko koliko i njegove posledice: svet, duša i Bog. Za stvarno Sopstvo, neznanje ne postoji. Ono je obična hipoteza koja se koristi kao način prenošenja učenja. Videli smo da neznanje nije ništa drugo do ego, koji sam po sebi ne postoji. Prema tome, neznanje, koje je poreklo celokupne kreacije, ne postoji čak ni sada. Stvarno Sopstvo je Jedno bez drugog sve vreme – čak i sada. Drugim rečima, Ono je lišeno sveta. Ostavlja nam se na volju da razmatramo verovanje da je Stvarnost pretrpela stvarnu promenu – da je zaista postala trojstvo. Ako bi bila podložna promeni, nikada ne bi mogla da nas izbavi iz začaranog kruga promena, koje želimo da izbegnemo.

Kao što je tačno rekao Gautama Buda, „Ako ne postoji stalna i nepromenljiva Stvarnost, za nas ne može da postoji Oslobođenje iz *samsare* (relativnog postojanja)“. On je obznanio da „postoji stalna i nepromenljiva Stvarnost, i zato možemo da dostignemo Oslobođenje“. Ako priznamo da se Stvarnost ne menja, moramo da priznamo i da ona nije materijalni ili delotvorni uzrok sveta – da Njeno biće ne podleže nikakvoj promeni.

Ovo je istina o Bogu. Bog, kakvim Ga zamišljaju predani, samo je relativno stvaran, kako ćemo videti u poglavlju o Predanosti. Ranije smo videli da se onaj koji doživljava Boga kao ličnost odnosi i prema sebi kao prema ličnosti. Takođe smo videli da lični Bog mora da ima oblik, bilo grub ili suptilan, fizički ili mentalni.

Ličnost predstavlja postojanje za sebe, kao biće odvojeno od svih drugih bića. Pravo na takvo postojanje zasniva se na ego-osećaju. Egoistični um opaža sebe kao svesnog i inteligentnog. Ova svest nije njegova, već je sićušan odbljesak Svesti koja je Sopstvo, baš kao što svetlo sunčevog odsjaja u ogledalu predstavlja sićušni odbljesak svetlosti samog sunca. Koncept da su um ili duša svesni entiteti, Mudrac i drevno nasleđe opisuju kao krađu. Ova krađa mora da se prekine predajom uma Stvarnosti, (zajedno) sa egom koji se u njemu reflektuje, razumevanjem da je Stvarnost Sopstvo.

Kažu nam da smisao ovoga možemo da pronađemo upravo u poslednjem poglavlju učenja Gite (18.66.):

सर्वधर्मान् परित्यज्य मामेकं शरणं ब्रज ॥

„Potraži utočište u Meni, predajući svu (svoju) darmu.“

Ovde „darmu“ treba shvatiti u širem smislu nego uobičajeno. Ona ne označava dužnost ili ponašanje, već „status“ ili „atribute“. Duša je snop atributa, pri čemu je prvi i najvažniji od njih ličnost. Mudrac kaže da ona mora da se preda.

Priroda ove predaje je Samoispitivanje (Atma Vičara).

OSMO POGLAVLJE: STANJE BEZ EGA

Očigledno je da svet relativnosti, koji obuhvata tri kategorije – svet, dušu i Boga, predstavlja lažnu pojavu nametnutu Stvarnosti od strane egoističnog uma. Stvarnost je temelj, element istine u trojstvu, ali je skrivena od nas iluzornom pojavom ova tri entiteta. Koren iluzije leži u ego-osećaju. Sve dok ego-osećaj traje, neznanju i ropstvu neće biti kraja. Drugim rečima, oslobodićemo se jedino ako se oslobodimo ega, kako smo saznali na prethodnim stranicama.

Stanje Oslobođenja se opisuje kao Stanje bez ega. Takođe, i kao Stanje Spoznaje ili Prosvetljenja, Blaženstva, Savršenstva, Mira, Prirodno Stanje. Iako ovi opisi prenose neke konačne ideje o tom Stanju, ono ostaje van domašaja govora i misli, kao što ćemo kasnije videti.

Pojavljaju se dva pitanja u vezi s tim Stanjem, a to su: da li ono zaista postoji i da li je poželjno. Prvo pitanje nosi u sebi sumnju da će se možda to Stanje pokazati kao stanje potpunog ništavila – gašenje ličnosti. Ovu sumnju sugerise duboko ukorenjeno verovanje da je čovek zapravo ego. Odgovor je da postoji stvarno Sopstvo, koje je drugačije i daleko veće od ega, i da preživljava smrt ega, budući da je stvarno, kako to opisuju Mudraci. Drugo pitanje se pojavljuje zbog predstave da se sreća

sastoji od zadovoljstava, kojima nema mesta u Stanju u kome svet odsustvuje.

Nijedna od ovih sumnji ne može da obuzme učenike živog Mudraca. Oni koji su sedeli pred stopalima Mudraca sa Arunačale, ne opterećuju se njima. Sam *gjani* je najbolji dokaz Stanja bez ega. Onima koji su osetili misteriozni uticaj koji iz njega zrači, nije potreban nikakav dokaz ili argument da im pokaže da je Stanje bez ega stvarno i da ga treba zadobiti po svaku cenu. Oni znaju da je Ono Stanje Potpunosti i Savršenstva, večne Sreće, neoslabljeno željama i nedotaknuto strahovima.

Učenje Mudraca kaže da ove i slične sumnje ne treba shvatati ozbiljno. Mudrac sa Arunačale naglašava da je sam ego – glavni neprijatelj Sreće – roditelj svih sumnji. On ih odgaja i koristi kao sredstvo za odlaganje dana sopstvenog uništenja. Razmatranje ovih sumnji i gubljenje vremena i energije na traženje rešenja idu na ruku neprijatelju. Ono što treba učiniti, prema Mudracu, nije dalje postavljanje pitanja i traženje odgovora – koji su malo korisni jer su samo intelektualni – već uhvatiti krivca – ego – postaviti ga na optuženičku klupu i izbaviti se od njega *sadanom* Traganja za istinskim Sopstvom za koje se on predstavlja.

Drugim rečima, čovek treba da otkrije stvarno Sopstvo, koje predstavlja konačan odgovor na sva pitanja. Neznanje iskrivljuje svako postavljeno pitanje, pretpostavljajući da je ego stvarno Sopstvo. Sva pitanja, stoga, moraju da se suze na jedno ključno pitanje: „Ko sam Ja?“ Ovo pitanje je Traganje za Sopstvom, putem kojeg se postiže Stanje bez ega. U tom stanju postoji samo

Sopstvo, ništa drugo, i stoga nema ni pitanja ni odgovora, već samo Tišina, kako ističe Mudrac (*Guru Vachaka Kovai*, stih 1181). Isti smisao jasno prenosi upanišadsko nasleđe: „*Kada se opazi to Vrhovno Biće, tada je čvor (želja) u Srcu presečen, sve sumnje raspršene, a sve posledice dela poništene.*“ Ova poruka nas nedvosmisleno upozorava da beskrajno stvaranje sumnji samo jača ego. To je porok, možda čak i veći od onih koji se tako nazivaju, jer ukazuje na nedostatak ubeđenosti i potajnu ljubav prema zavisnosti. Ali kada se ukorenjena navika sumnje ne podržava, iskren i predan učenik dobija pomoć i sam vidi da postoje odgovori na sva moguća pitanja – samo im treba postaviti granice.

Za potpuno zrelog učenika, tj. onoga koji je duboko iskren u nameri da osvoji Otkrovenje Sopstva, ova pitanja nisu važna. Jer on je potpuno predan istinskom Sopstvu, a takođe i potpuno spreman da se odrekne zatvoreničkog života, koje predstavlja postojanje pod vlašću ega. Mudrac mu kaže da je stvarno Sopstvo izvor ega i da ga treba tražiti i pronaći ako zaista želi da ostvari punoću života. Za zrelog učenika je to dovoljno. On ne okleva, ne dopušta da sumnje naruše njegovo Traganje za Sopstvom. U prvom poglavlju smo videli da je i sam Mudrac bio nepokolebljiv - nije popuštao željama i strahovima. Ponašao se kao da je odlučio da ovo relativno postojanje, zamračeno egom, uopšte nema vrednost, i bio je spreman da ga potpuno izgubi da bi pronašao Stvarnost. Takođe znamo da on nije imao nikakve privilegije koje su nama dostupne u izobilju – sveto nasleđe prošlosti i pouke

Mudraca. Sada ćemo videti kako Mudraci odgovaraju na ova pitanja.

Stanje odsustva ega nije ništavilo, jer se Sopstvo u njemu ispoljava u svojoj stvarnoj prirodi – onakvo kakvo Ono zaista jeste, neograničeno egom. Postoje svedočanstva čitave loze mudraca koji svedoče o ovom stvarnom Sopstvu. To istinsko Sopstvo je Život koji nas i sada održava, ali u poređenju s kojim bi naše postojanje u relativnosti bilo toliko nepodnošljivo da bi nam smrt bila draža. „Ko bi želeo da živi bez ovog beskrajnog Blaženstva?“ Jer, čak i sada, u ovom carstvu neznanja, nas podržavaju, iako slabi i prekidani, tokovi Sreće istinskog „Ja“, koji prodiru kroz duboke slojeve neznanja i greha, baš u količini dovoljnoj da nas sačuvaju od očajanja i samoubistva. Drevno nasleđe nam kaže da će „onaj ko pronađe Sopstvo – skriveno u srcu – uživati u istinskoj sreći koja istovremeno predstavlja ispunjenje svih želja.“

Postoji posebno značenje u reči „istovremeno“. Sreća koja dolazi nakon ispunjenja neke želje nije samo privremena, već joj se vrednost smanjuje senkama drugih neispunjenih želja tokom njenog trajanja. S blaženstvom Sopstva koje uživa mudrac, to nije slučaj. Ovo se objašnjava u odlomku iz Upanišada, gde se pokazuje da je u Sopstvu blaženstvo potpuno i da je nemoguće da se u Njemu rodi želja.²⁸ Mudrac nam objašnjava da nepomućeno, potpuno i bezvremeno blaženstvo Stanja bez ega svoje postojanje duguje činjenici da je ego -koren nezadovoljstva, želja i uvek gonjen potrebom za delanjem – mrtav jednom za svagda. „Kao što mala životinja ne može da podigne glavu i spase se kada je okean preplavi, tako ni ovaj mali ego ne može da podigne svoju

glavu u Stanju Prosvetljenja (pomoću čiste Svesti)“ (*Guru Vachaka Kovai*, stih 1142).

Da bi potvrdili ovo učenje, drevno predanje i mudraci su pribegavali razgovorima o njemu. Staro Otkrovenje, na primer, često je na mukama kada pokušava da pokaže da ništa ne može nastati iz čiste praznine (*Chandogya Upanishad*, 6.2.2.). Može li svet zaista da nastane iz jednog običnog ništa? Mudrac nam takođe kaže da, budući da smo ubeđeni da stvari koje vidimo postoje, mora postojati i Svest, element stvarnosti u pojavnom svetu (*Ulladu Narpadu*, blagoslovni stih 1).

Iz ovoga saznajemo da je Beskonačna Svest stvarnost koja ne leži samo u osnovi sveta stvari, već i u osnovi sveta ličnosti.

Mi smo svesni sebe. Međutim, uviđamo da pogrešno zamenjujemo Sebe sa egom. Ipak, budući da ne može da postoji ideja o sebi, a da ne postoji neko istinsko “ja“, hteli - ne hteli moramo da verujemo neko stvarno Sopstvo zaista postoji. Međutim, Istinu o Sopstvu mogu da nam otkriju samo Mudraci. Od njih saznajemo da je Ono čista i beskonačna Svest koja boravi u Stanju bez ega.

Svakodnevno iskustvo takođe, kako ističu Mudraci, potvrđuje ovo učenje. Mudrac nam jasno ukazuje da niko ne može da poriče svoje postojanje. Može da negira sve ostalo, ali mora priznati da sam postoji. Jer, priroda Sopstva jeste nesumnjiva stvarnost. Ako uvidimo da pojedinačno, konačno sopstvo koje smo izmislili ne postoji, to samo znači da smo svoju suštinu pripisali pogrešnom – a ne da Sopstvo uopšte ne postoji.

Stvarno Sopstvo se ne doživljava u Svojoj čistoti u bilo kojem od tri stanja koja poznajemo: budnom stanju, spavanju i dubokom snu. Naravno, postoji iskustvo „Ja sam“. Međutim, ova svesnost stvarnog Sopstva svodi se na običan atom, zbog ograničenja koja nameću ego i njegove tvorevine. Kako je Mudrac Šankara istakao – u 365. stihu iz *Vivekachudamani* – Svetlost Sopstva sija jedino u Stanju bez ega, koje je negacija sva tri stanja. Ipak, čak i pre dostizanja tog Stanja, možemo pronaći tragove Sopstva u stanju dubokog sna, što je dovoljan dokaz Njegove stvarnosti, dok sami ne zadobijemo potpuno Otkrovenje tog Sopstva, transcendirajući ova tri stanja.

U dubokom snu ne postoje ni telo, ni um, ni ego. Međutim, sigurni smo, koliko god je to moguće, da sami nastavljamo da postojimo u snu. Neprekidnost postojanja – koje niko ne može da negira – održava se putem opstajanja osećaja „ja“, kao što ćemo videti u daljem tekstu. Pre nego što ovo detaljno razmotrimo, moramo da proučimo ta tri stanja, upoređujući ih sa Stanjem bez ega, u svetlu učenja Mudraca.

Ovaj svet vidimo u budnom stanju. Pretpostavlja se da u ovom svetu postoji mnoštvo ograničenih „ja“ i da je svet isti za sve njih. Takođe, pretpostavljamo da je ovaj svet objektivna stvarnost s kojom ostvarujemo kontakt putem vrata i prozora, naših čula. Oni su otvoreni samo u budnom stanju. Pokušavajući da sebe ubedimo da je svet stvaran, zaboravljamo da su telo i čula deo pojavnosti sveta. Ovim zaboravljanjem, na samom početku uzimamo ih kao stvarne. Pretpostavljajući na nedopustiv način nešto što nije dokazano, nalazimo, naravno, da nam je vrlo lako da

dokažemo istinu o ostatku sveta, pomoću pristrasnog svedočanstva čula. Sudija koji donosi presudu o ovome, to jest intelekt, nije kompetentan, budući da je potomak ega, oca svih laži.

Drevno Otkrovenje nam kaže da budno Sopstvo nije konačno biće, kakvim ga intelekt predstavlja. Ono nije ograničeno na individualno telo. Njegovo telo je ceo univerzum – celokupna kreacija. Ono se naziva *Vaišnavara* ili *Višva* – Svečovek. Naš Mudrac nam kaže da je ovaj svet budnosti jedna nedeljiva celina, tako da bi trebalo ili da prihvatimo – ako možemo – da smo mi sami ceo svet, ili da ga u celini odbacimo kao iluziju. On kaže: „*Budući da se svako pojedinačno telo u svetu sastoji iz pet omotača, svi oni zajedno odgovaraju nazivu „telo“. Prema tome, kako može svet da postoji odvojeno od tela? Da li je neko bez tela ikada video ovaj svet?*“ (Ulladu Narpadu, stih 5).

Mudrac nas ovde podseća na činjenicu koju, po pravilu, odbacujemo. Ipak, to je činjenica koju ne možemo da poreknemo. Kada neko vidi svet, istovremeno vidi i svoje telo. Ovo važi kako za budno stanje, tako i za dubok san. Telo i svet čine međusobno neodvojivu pojavu. Kada nema pojavnog sveta, nema ni tela. Mudrac nam postavlja pitanje: „Ako je svet nešto što postoji kao različito, odvojeno od tela, zašto se ne pojavljuje pred nama dok spavamo, kada smo bestelesni?“ Na ovo pitanje nije moguće dati odgovor. Činjenica je da svet ne postoji odvojeno od tela. Prema tome, ceo svet je naše telo – tvorevina i projekcija egoističnog uma, na isti način kao što se dešava i u snovima.

Primećujemo da, iako smo u snovima oslobođeni tela, i dalje vidimo nekakav svet. Telo spavača leži nepomično na krevetu, a ipak se pred njim i dalje pojavljuje svet raznolikosti, sličan onom iz budnog stanja. Takođe, kada neko „umre“ i napusti svoje telo koje će biti spaljeno ili sahranjeno, iako bestelesan, on može da putuje do drugog sveta i da tamo boravi neko vreme, pre nego što se ponovo rodi u ovom svetu. Dok boravi u tom drugom svetu, on mora i da ga vidi.

Ovo znači da reč „telo“ ne obuhvata samo fizičko telo od krvi i mesa, već i druga tela suptilnije strukture. Ovo je učenje svetog nasleđa koje Mudrac prihvata i daje kao odgovor na ova pitanja. Postoje pet tela, tačnije, pet omotača koji zaklanjaju uvek prisutno Sopstvo i prikrivaju ego. Svi ovi omotači zajedno čine telo. Stoga, dokle god postoji jedan ili više ovih omotača, Sopstvo nije bestelesno, i stoga može da vidi svet u skladu s nekim od tih omotača. Kada neko sanja, ego zadržava suptilno ili mentalno telo. Ovo suptilno telo je ono koje se uvećava, širi, i oblikuje svet snova. Slično se događa i s putnikom u druge svetove. On se premešta u svom suptilnom telu, koje mu omogućava da se kreće u tom drugom svetu. Naravno, taj svet je tvorevina njegovog uma. Zato, svaki put kada se vidi svet, ego ima jedno od tela. Dakle, ispravno je tvrditi da se telo i svet uvek vide istovremeno. Oni su jedna nerazdvojna pojava, i to je nesumnjiva istina.

Već smo videli da je svet budnog stanja u suštini isti kao svetovi snova. Da su ovi drugi nestvarni, malo bi ko porekao. Oni koji tvrde suprotno ne treba uzimati za ozbiljno, jer zanemaruju očiglednu nepostojanost drugih svetova. Treba ih uzeti s rezervom

jer dolaze do ove besmislene pretpostavke zbog potrebe koju nameće nepotpuno i iskrivljeno razmišljanje. Zaključujemo da su i budnost i sanjanje – snovi. Ono što nazivamo budnim stanjem nije istinska budnost. Istinska budnost je Stanje bez ega, što predstavlja buđenje iz dubokog sna neznanja u kojem se odvija ovaj san, nazvan budno stanje. U tom buđenju nema mesta nikakvim lažima.

Sada ćemo da se posvetimo pitanju neprekidnosti Sopstva, posebno u vezi sa stanjem dubokog sna, budući da sumnja može da se pojavi samo u vezi s tim stanjem, s obzirom na to da u snu bez snova ne postoje ni telo, ni um, ni ego.

Kada se probudi, običan čovek ne sumnja u neprekidnost Sopstva tokom dubokog sna. Međutim, on nije svestan da Sopstvo koje se pojavljuje u dubokom snu nije ograničeno Sopstvo, obavijeno egom, koje je prisutno u budnom stanju i dubokom snu. Mudrac je primetio: „Nijedan čovek ne kaže: „Nisam postojao u snu“. Jedino se neki dokoni ljudi bave sumnjama u neprekidnost sopstvenog postojanja. Ipak, svi Mudraci ističu da Sopstvo leži u osnovi sva tri stanja i pružaju objašnjenja kako bi nam pomogli da to bolje razumemo.

Pre svega, pravimo grešku u pretpostavci da je san bez snova potpuno lišen svesti. Kada je neko postavio ovo pitanje, Mudrac je rekao: „Ovo kažeš tek nakon buđenja. Ne govoriš to dok spavaš. Ono što u tebi sada govori da je dubok san lišen svesti, je tvoj um. Međutim, on nije bio prisutan u tvom snu, pa stoga nije u stanju da prepozna svest koja u njemu postoji. Budući da nije doživeo iskustvo dubokog sna, nije sposoban da se seti kakvo je to

stanje i zato donosi netačne zaključke. Stanje dubokog sna je izvan doseguma.“ Ovo pokazuje da nije ispravno suditi o jednom stanju pomoću uma koji pripada drugom stanju. Budan um ne može pravilno da procenjuje dubok san iz razloga koji je naveo Mudrac. Jedino *gjani* može ispravno da vrednuje ova tri stanja, jer ih je sva transcendirao.

I kao drugo, postoji dovoljno dokaza o tome da Sopstvo preživljava u dubokom snu. Ovo možemo da shvatimo iz sledećeg dijaloga u kojem je Mudrac odgovorio na niz pitanja. Jedna posetiteljka sa Zapada je postavila veoma opširno pitanje o praktičnoj koristi Stanja bez ega, a tokom razgovora se dotakla i pitanja stvarnosti sveta. Kada joj je rečeno da se svet ne pojavljuje neprekidno, odgovorila je argumentom da se svet ipak neprestano pojavljuje onome ko je u budnom stanju. Mudrac je pokazao da je taj argument neuverljiv, i nastavio: „Smatraš da je svet stvaran zato što je tvorevina tvog uma, kao i u tvom snu. Ne vidiš ga u dubokom snu jer je tada sklupčan i uronjen u Sopstvo, zajedno sa egom i umom, i postoji u formi semena. Nakon buđenja, ego se pojavljuje, poistovećujući se sa telom, i istovremeno vidi svet. Tvoj budni svet je tvorevina tvog uma, isto kao i tvoj svet snova. Mora postojati neko ko posmatra svet, kako u budnom stanju, tako i u snu. Ko je to? Da li je to telo?“ „Ne.“ „Da li je um?“ „Mora da je tako.“ „Ali, ti ne možeš da budeš um, budući da postojiš u dubokom snu, kada nema uma.“ „Ja to ne znam. Možda tada prestajem da postojim.“ „Ako je tako, kako se onda sećaš onoga što si doživela juče? Da li ozbiljno tvrdiš da dolazi do prekida u neprekidnom trajanju tvog Sopstva?“ „Moguće je.“ „Da je tako,

onda bi Džonson koji ode na spavanje mogao da se probudi kao Benson. Ali to se ne dešava. Kako objašnjavaš osećaj očuvanosti svoje individualnosti? Kažeš „ja sam spavala“ i „ja sam se probudila“, podrazumevajući da si i sada ista ona koja je legla da spava.“ Sagovornica nije imala odgovor, a Mudrac je nastavio: „Kada se probudiš iz dubokog sna i kažeš: „Spavala sam lepo i osećam se okrepljeno“, to znači da je dubok san tvoje iskustvo. Onaj koji se seća sreće doživljene u snu, govoreći „Bio sam srećan u snu“, ne može biti niko drugi do onaj ko je iskusio tu sreću. Ta dvojica su jedan isti čovek.“²⁹ Sagovornica je bila potpuno saglasna sa ovim.

Tako dobijamo suštinski dokaz da postoji neko Sopstvo koje neprekidno traje za vreme dubokog sna. To Sopstvo nije duša, već stvarno Sopstvo koje se pominje u Upanišadama, kako saznajemo od Mudraca. Iz iskustva dubokog sna saznajemo i to da istinsko Sopstvo može da postoji bez tela i uma. Budući da u dubokom snu nema tela, u njemu ne postoji ego-osećaj.

Dubok san je zapravo vrlo sličan Stanju bez ega, s tim što ćemo kasnije videti da postoji jedna bitna razlika. Ovde moramo da primetimo da odsustvo individualnosti tokom dubokog sna ne umanjuje sreću koja se doživljava u tom stanju, a koje se sećamo nakon buđenja. Prema Otkrovenju, sreća dubokog sna proizilazi iz toga što je to stanje lišeno ega, iako je nesavršeno.

Tri stanja se razlikuju od Stanja bez ega po tome što u njima i dalje postoje telo i omotači koji prikrivaju Sopstvo i ograničavaju ga. Govori se o tri tela i pet omotača. Fizičko ili grubo telo odgovara budnom stanju. Mentalno ili suptilno telo povezano je sa

snovima; to je takođe telo pomoću koga je moguće putovanje u druge svetove, poput raja i pakla. Postoji još jedno telo, poznato kao kauzalno, koje ostaje jedino u dubokom snu. Ovo telo nije ništa drugo do neznanje, ego i um u obliku semena. Pet omotača predstavljaju suštinski isto što i ova tri tela, što ćemo sada videti.

Grubo telo je isto što i *Anamaja* omotač. Suptilno telo sastoji se od *Pranamaja*, *Manomaja* i *Vigjanamaja* omotača. Kauzalno telo je isto što i *Anandamaja* omotač.

Tri omotača u sastavu suptilnog tela imaju svoje nazive prema njihovoj funkciji. *Pranamaja* omotač održava život, *Manomaja* se bavi senzacijama i mislima, dok je *Vigjanamaja* odgovoran za razumevanje i donošenje odluka.

Anandamaju ne treba pomešati s *Anandom*, stvarnim Sopstvom u Stanju bez ega, koga ne dotiču tela i omotači. Mudrac nam objašnjava da je poslednji omotač samo hipotetički, izmišljen za potrebe učenja. Ipak, taj omotač ne koristi tragaocu za istinom; on mora da se preskoči, o čemu će kasnije biti reči.

Omotače i tela, naravno, ne treba smatrati stvarnima. Iskustvo Sopstva, koje se obično naziva „Ispravno znanje“, predstavlja spoznaju nepostojanja svega onoga što je nepostojeće, ali što izgleda kao postojeće, na temelju ego-osećaja. Prema tome, „Ispravno znanje“ ne predstavlja ništa drugo do otpadanje ovih omotača. Ono što preostaje nakon toga je čista, nepromenljiva, beskonačna Svest, odnosno Sopstvo.

Sada ćemo videti što nam Mudračevo Otkrovenje može otkriti o tom Sopstvu.

Stvarno Sopstvo u Stanju bez ega nije ništa drugo do Stvarnost, poznata kao „Sat“ – ono što jeste. Ovaj Sat je istovremeno i Ćit, Svest. Jer ništa nije stvarno ako ne postoji samo po sebi. Sve što ne poseduje svest može da postoji jedino putem svesti. Zato Mudraci tvrde da je svet mentalne prirode. Sopstvo je, kako smo videli, jedina nesumnjiva Stvarnost. Kada omotači otpadnu, Ono preostaje kao čista Svest, izvan sva tri stanja.

Sada ćemo razmotriti zašto se Sopstvo naziva svest, umesto da se kaže da je svesno. Objašnjenje je veoma jednostavno, ali ipak izuzetno važno. Um jeste svestan, ali slabo i nepostojano. Njegova svest potpuno prestaje u dubokom snu. Mora da postoji neki Izvor, odakle um dobija svest, kao što smo već naglasili. Taj Izvor je, dakle, Prvobitna Svest, koja neprekidno sija, za razliku od uma. Budući da Njegova Svest nikada ne može da zataji, sledi da je svest Njegova prava priroda. Smisao ove tvrdnje pronalazimo i u drevnom nasleđu. Stvarno Sopstvo se u jednoj od Upanišada opisuje kao „beskrajna Svest“. Cilj ovog opisa, kako navodi Mudrac Šankara, jeste da se jasno razlikuje od nepostojane svesnosti objekata, koju ljudi nazivaju znanjem.

Svest, prema tome, ne sme da se shvata kao običan atribut stvarnog Sopstva, već kao sama Njegova suština. Ova svest se pokazuje kao „Ja sam“, zajednički činilac svih misli i opažanja. Ova istina je jasno izražena u *Aitareja Upanišadi* (*Aitareya Upanishad*, 3.1.2. i 3.1.3.), gde se Sopstvo naziva *Pragjanam*, što znači Svest. U svojoj čistoti – neokaljana mešanjem s nestvarnim omotačima ili njihovim promenljivim stanjima – ona je stvarno Sopstvo. Opšte gledište da su znanje i svesnost njeni atributi i svojstva je suprotno

od pomenutog učenja. Svest nije svojstvo; ona je sama srž Stvarnosti, a Stvarnost je stvarna samo zato što je Svest. Jedino Svest postoji. Ništa drugo ne postoji osim nje. Često se naziva vrhovna Svest da bi se razlikovala od uma i intelekta.

Jedino je ova Vrhovna Svest postojala na početku, pre nego što je postojao i ceo ovaj univerzum. Ona je sama od sebe stvorila tela bićima i Sobom im udahнула dušu. Međutim, ovo postajanje ili stvaranje ne sme da se shvati kao nešto što se zaista odigralo. To ćemo odmah videti. Svrha ovih priča o stvaranju u drevnom nasleđu jeste da slikovito prenese učenje da je Sopstvo u nama upravo ta Stvarnost – da ne postoji individualna duša.

Da se stvaranje zaista odigralo, značilo bi da se Stvarnost rasparčavala na delove, što je besmisleno, kao što smo ranije pokazali. Mudrac nam kaže: „Niti je Stvarnost podeljena, niti podleže ograničenjima. Samo izgleda da je tako. Um, lažnim poistovećivanjem Stvarnosti s omotačima tela, čime je ograničava, uzrokuje pojavljivanje delova. Um zamišlja Stvarnost kao konačnu, budući da za sebe misli da je konačan. Ova ograničenja i podele postoje samo u umu. Ali, um ne postoji odvojeno od Sopstva. Nakit od zlata nije sasvim isto što i zlato, budući da je zlato kome su dodati ime i oblik. Ipak, nije ništa drugo do zlato. Na isti način, um je ta misteriozna moć Sopstva, posredstvom koje se Jedno Sopstvo pojavljuje kao mnoštvo. Tek kada se um podigne, pojavljuje se i ovo trojstvo – Bog, duša i svet. U dubokom snu ovo trojstvo se ne primećuje, niti se o njemu razmišlja.“

U metafizici Advaita, upravo je ovo poznato kao Istina o Ne-nastajanju – *Ađati Sidanta* – što je jasno i kategorički izložio

Gaudapada, autor *Mandukya Karikas*, a Mudrac Šankara razjasnio svojim tumačenjem. Šankarini zapisi su u savršenoj saglasnosti s tim delom, a naš Mudrac ih je usvojio. Jedan učenik kaže o Šri Ramani: „Iako je ovaj Sveti čovek obznanio istine, prilagođavajući ih sklonostima ispitivača, on ipak podučava Istini o Ne-nastajanju, što potvrđuje svojim ličnim iskustvom Sopstva.“ (*Guru Vachaka Kovai*, stih 100). U istom delu nailazimo na jasno izricanje Istine o Ne-nastajanju, koja izgleda ovako: „Ne postoji Stvaranje, niti uništenje. Nema onoga ko je u ropstvu, niti onog ko teži ka Oslobođenju, nema nikoga ko je dostigao to Stanje. Nema uma, tela, sveta, ni bilo koga nazvanog „duša“. Postoji samo Jedno - čista, mirna, nepromenljiva Stvarnost bez drugih elemenata, koja nikada nije nastala.“

Osoba izmučena egom opaža razlike i gori od želje da sazna kako su nastale. Kaže joj se da je sve stvorio Bog, iz samoga Sebe. Razmišljajući o tome, shvata da sve te razlike predstavljaju jedinstvo nečega što nazivamo Bog. Tada želi da spozna Boga, uverena da je Bog neka ličnost slična njoj, iako različite veličine, snage i osobina. Na početku joj treba dozvoliti da ide svojim putem. Ali dolazi vreme kada je spremna da čuje pouku da Bog uopšte nije ličnost. Tada joj Mudrac govori da je Bog lišen ega.

Smisao ove pouke je da On predstavlja Jedinu Stvarnost koja je Istinska Priroda svega.

Opis da je Bog lišen ega može se činiti nedovoljnim. Um izmučen egom u tome ne vidi nikakav smisao. Ljudi često žele da im se kaže da Bog boravi negde na nebu, u nekom svetu velikog izobilja, okružen čudesnim bićima poput bogova i anđela. Čak je i

za razumevanje da Bog prebiva u srcima, ljudima potrebno vreme, ali čak i tada žele da naprave razliku između Njega i Sebe, smatrajući da je razmišljanje o Bogu kao o Sebi bogohuljenje.

Stanje bez ega često se doživljava kao poništavanje ličnosti. Sada postavljamo pitanje: šta je veće, ličnost ili odsustvo ličnosti? Prvi utisak može da bude da je ličnost nešto, dok je odsustvo ličnosti ništa, jer može biti teško uvideti da ličnost podrazumeva ograničavanje na jedno telo, dok je odsustvo ličnosti nepostojanje bilo kakvih ograničenja. I u ličnosti i u odsustvo ličnosti postoji ista Svest. Ličnost predstavlja ograničenu svest koja je zatočena u mračnoj i skućenoj prostoriji, dok Bezličnost predstavlja Svest u svojoj istinskoj prirodi – neograničenu, beskonačnu i čistu.

Tako vidimo da ličnost i odsustvo ličnosti stoje jedno nasuprot drugog, slično svetlu i tami, kao sloboda i ropstvo, znanje i neznanje, ili matematički znaci plus i minus. Pitanje je šta predstavlja plus, a šta minus? Nakon onoga što smo čuli od Mudraca, odgovor postaje jasan: bezličnost – odsustvo ega – predstavlja plus, dok je ličnost minus.

Bezličnost označava nesmanjenu Svest, predstavlja Postojanje u svojoj punoći ili Postojanje kao čistu Svest. Ovo Postojanje um pretvara u trojstvo. Mudrac je to objasnio na sledeći način: „Postojanje + raznolikost čini svet. Postojanje + individualnost čini dušu. Postojanje + ideja o sveukupnosti čini Boga.“ U svim tim slučajevima, Postojanje je jedini element stvarnosti, dok su raznolikost, individualnost i sveukupnost nestvarne. Um ih stvara i nameće Postojanju. Postojanje transcendirira sve koncepte, uključujući i koncept o Bogu. S obzirom

na to da se upotrebljava ime „Bog“, koncept Boga ne može da bude istinit. Istina o Bogu najvernije se izražava u „JA JESAM“. Jevrejsko ime za Boga, „Jehova“, što znači „JA JESAM“, savršeno iznosi istinu o Bogu.

Mudrac takođe ukazuje na misterioznu rečenicu iz Biblije, za koju se kaže da ju je izgovorio sam Bog. Priča govori o viziji Svetla koja se pojavila Mojsiju. Iz Svetla mu se javio Glas koji mu je rekao da nastavi da izvodi svoj narod iz Egipta. Mojsije želi da zna ko govori s njim i moli da mu se otkrije kako bi to preneo svom narodu. Glas odgovara: „JA SAM ONO ŠTO JESAM“. Ovo je jedina rečenica u čitavoj knjizi koja je štampana velikim slovima, na šta je Mudrac skrenuo pažnju. Ona je sigurno od velikog značaja. Mudrac nam kaže da je Bog u ovoj rečenici otkrio tajnu Sopstvene Prirode – da je On upravo ovo „JA SAM“, večno blistavo Svetlo Svesti u našim srcima. Drugim rečima, On je Sopstvo.

Mudrac je više puta i na različite načine jasno pokazivao da je samo Sopstvo istinito, dok se sve ostalo na Njega projektuje iz neznanja.

Sopstvo je Stvarna Svest, dok se bića i stvari sveta pojavljuju tako što se Njemu pripisuju imena i oblici. Ovo je izraženo u rečenici: „Stvarno je jedino Sopstvo koje je Svest, i ništa više. Sve takozvano raznoliko znanje je samo neznanje. Ovo neznanje je nestvarno, jer ne postoji samostalno, odvojeno od Svesti koja je Sopstvo, isto kao što nestvaran nakit od zlata ne postoji odvojeno od pravog zlata.“ (*Ulladu Narpadu*, stih 13).

Ovde se reč „znanje“ odnosi na sam svet. Svet, kako smo već videli, nije ništa drugo do misli koje se pojavljuju i prolaze u umu.

Ove misli neznanice opisuju kao znanje, zato što veruju da postoji spoljašnji svet koji um spoznaje kroz čula. Sveukupnost ovog znanja ne samo da je neznanje, već i nepostojeće. Ovo sada postaje jasnije budući da je ego-osećaj izvor svega. Osim toga, „neznanje“ je negiranje, a negiranja same po sebi ne postoje. Ovo neznanje, koje se sastoji od pogleda na nepostojeći svet, nije ništa drugo do Svest koja je Sopstvo, uz dodatak imena i oblika koje je stvorio um. Mudrac ističe da su ova imena i oblici nestvarni, poput onih koje se odnose na zlato, kada ga nazivaju zlatnim ukrasima, dok su u stvarnosti oduvek bili zlato.

Mora se primetiti da Mudrac namerno koristi reči „nestvarno“ i „stvarno“ kako bi preciznije odredio „ukrase“ i „zlato“. Uobičajeno je da se nakit ne smatra nestvarnim, ali u ovom kontekstu cilj je da se slikovito prikaže nestvarnost raznolikosti znanja, tj. sveta. Ove reči su ovde dodate da bi se skladno i precizno upotpunile ideje. Bez njih, neki pogrešno upućen učenik bi mogao da iskrivi smisao i pomisli da Mudrac podučava o stvarnosti imena i oblika.

Isto učenje se prenosi i kroz sledeći primer: „Stvarnost je poput osvetljenog platna, po kojem se smenjuju scene (u bioskopskoj predstavi). Duša, svet i Bog su poput prizora koji se smenjuju. Jedino je Beskonačnost (poput osvetljenog platna) stvarna. Ona je čista, lišena razlika. Iako su ovi (prizori) nestvarni, nisu različiti od Stvarnosti. Ipak, Stvarnost se razlikuje od njih, budući da postoji bez njih u Svom Stanju Jedinstva (u Stanju bez ega). Onaj ko vidi nestvarne pojave, ne vidi Stvarnost; onaj ko vidi Stvarnost, ne vidi nestvarne pojave. Um se zavarava zato što gubi vezu sa postojanim Sopstvom, koje je poput nepomičnog platna,

pa vidi jedan od pokretnih prizora kao sebe, a druge prizore kao druge duše i svet.“ (*Guru Vachaka Kovai*, stihovi 1216–1219).

Iz ovoga se jasno vidi da je „duša“, posmatrač sveta, neodvojiva od sveta, odnosno svog prizora. Sve zajedno čine tvorevine ega.

Suštinu ovog učenja Mudrac je objasnio jednom učeniku iz Amerike doslovno ovako: „*Postoji samo jedna Svest, jednako rasprostranjena svuda. Ti je zbog iluzije vidiš kao neravnomerno rasprostranjenu. U stvarnosti, ne postoji nikakvo rasprostiranje, niti postoji 'svuda'.*“ Ovom prilikom Mudrac je govorio na engleskom, i ovo su upravo reči koje je izgovorio.³⁰ Ovde, u prvoj rečenici, ideje o „rasprostiranju“ i „svuda“ morale su da budu jasno prihvaćene. Međutim, u trećoj rečenici Mudrac razjašnjava da su i te ideje iluzije, jer su tvorevine egoističnog uma.

Sopstvo Stanja bez ega često se naziva Veliko Sopstvo, pri čemu se Ono razlikuje od malog i ograničenog sopstva koje se pojavljuje u tri stanja. Ipak, Mudrac nam kaže da prava razlika, izražena na taj način, nije između „velikog“ i „malog“, već između „stvarnog“ i „lažnog“. Veliko Sopstvo predstavlja stvarno Sopstvo; drugo sopstvo zapravo ne postoji. Budući da je ovo sopstvo lažno, stvarno Sopstvo ga istiskuje kada ego umre.

Mudrac se često opisuje kao neko ko „poznaje Sopstvo“, ali ovaj opis ne treba bukvalno shvatiti. To je namenjeno onima koji veruju da postoji neznanje. Njima se kaže da moraju se oslobode tog neznanja sticanjem „Znanja o Sopstvu“. Međutim, u ovome postoje dva pogrešna shvatanja. Prvo je da Sopstvo predstavlja objekat znanja, i drugo, da Sopstvo nije poznato, pa da mora da

se spozna. Budući da je Sopstvo jedina Stvarnost, ne može da postane objekat saznavanja, a budući da jeste, nikada nije nepoznato. Drevno nasleđe nam kaže da nije ni poznato ni nepoznato, a Mudrac to potvrđuje.

Zašto je to tako? Sopstvo je čisto „JA JESAM“, jedino što je očigledno. Svetlost Sopstva obasjava ceo svet, ali izgleda nepoznato i da mora da se spozna jer ga zaklanjaju svet i ego. Potrebno je ukloniti ove prepreke. Mudrac koristi analogiju sobe koja je zatrpana nepotrebnim stvarima. Ako nedostaje mesta, sve što treba uraditi je ukloniti stvari; nije potrebno nikakav prostor unositi spolja. Slično tome, egoističan um i njegove tvorevine moraju biti iskorenjeni, tada će samo Sopstvo preostati, nesmetano sijajući. „Poznavanje Sopstva“ zapravo znači bivanje u Sopstvu, bez ega. Zato Mudrac ne zna Sopstvo; on *jeste* Sopstvo.

Ova upanišadska istina, da je Sopstvo besmrtna, samopostojeća Stvarnost, takođe je, kako nam Mudrac govori, dokazana kroz činjenicu rasprostranjenog svakodnevnog iskustva, koje se, međutim, opisuje kao nešto nesvakidašnje. Svi znamo da je smrt neizbežna, ali se ipak ne osvrćemo na to i uvek se ponašamo kao da ona ne postoji. Ovo se smatra čudnim. Međutim, ako imamo u vidu učenje Mudraca, da smo mi kao stvarno Sopstvo zapravo besmrtni, šta ima čudno u tome? Ovo je znak da Sopstvo nikada zaista nije postalo zarobljeno ili ograničeno, da nikada nije izgubilo svoju prirodu Stvarnosti.

Stvarno Sopstvo, otuda, nije ni odsustvo postojanja niti svesti. Ono je Postojanje i Svest.

Takođe se opisuje kao Sreća i Blaženstvo. Važno je razumeti da se ovde moramo čuvati predstava koje pripadaju svetu ega. Sopstvo je bezlično, pa je prema tome Ono Sreća, a ne neko ko je srećan. Onaj ko je srećan nije uvek srećan; ponekad je nesrećan. Ponekad je više, a ponekad manje srećan. To smo već videli u prethodnim poglavljima. Stvarno Sopstvo u stanju bez ega nije ni nalik ovom „srećnom čoveku“. Sreća proizilazi iz suštine Njegove prirode, kao Postojanje i Svest. Kao što je Sopstvo izvor celokupnog postojanja i Svesti, gde god da se pokaže, tako je Ono i izvor sve sreće – uglavnom u obliku užitka – koju doživljava um orijentisan na ego.

Mudrac je pružio još jedan jasan dokaz o stvarnosti Sopstva u Prirodnom Stanju, citirajući stih iz Joga Vašišthe: „*Slično tome kako drveće u proleće cveta i raste, tako i osobi koja je spoznala svoju Istinsku Prirodu i uživa u Blaženstvu Sopstva, dolazi u obilju Svetlost, Snaga i Inteligencija*“. (Ulladu Narpadu Anubandham, stih 29). Ove pojave dokazuju svima koji su skloni sumnjama da postoji nešto iza ovog novog procvata najuzvišenijih vrlina, a to „nešto“ je Punoća snage i znanja.

Ovo je posebno očigledno u dubokom snu, gde ne može biti sumnje da je samo Sopstvo izvor sreće koja prevladava u tom stanju, čega se prisećamo kasnije. Već smo shvatili istinu da čak i zadovoljstva koja nam dolaze u budnom stanju, za koja pretpostavljamo da su uzrokovana dodirima sa objektima čula, zapravo dolaze jedino iz Sopstva. Ta zadovoljstva su samo kapljice Sreće koja je Sopstvo. Ovu prirodnu Sreću često zamagljuje prvobitno neznanje i njegovi potomci – želje i

nezadovoljstva, strahovi i zabrinutosti, koji čine um. Um, delujući kao zaseban entitet, gotovo u potpunosti prikriva sreću koja nam po prirodi pripada, a to je Sopstvo.

Ipak, um ponekad, makar i privremeno, prestaje da stvara prepreke, pa tada doživljavamo nešto što nam se čini kao obilje sreće. Dešava se da um na trenutak postane jedno sa Sopstvom – kao u dubokom snu – i tada smo, kako kažemo, ispunjeni srećom. Ovo povremeno sjedinjavanje sa Sopstvom dešava se kad god nemir uma popusti, usled ispunjenja neke snažne želje ili otklanjanja nekog straha. Međutim, ova sreća je prolazna, jer postoje druge nezadovoljene želje koje se brzo aktiviraju, i tada um gubi vezu sa Sopstvom.

Mudrac nam kaže da tuga nije ništa drugo do odvajanje od Sopstva, a sreća predstavlja povratak uma na svoj Izvor, Sopstvo. Um aktivno deluje kada je odvojen od Sopstva. Opaziti nešto znači odvojiti um od Sopstva, i tada postajemo nesrećni. Svesno ne primećivati stvari ili misli je sreća. Jer, tada smo Sopstvo.

Drevno nasleđe to prikazuje ovako: „Kao što onaj ko se nalazi u čvrstom zagrljaju sa svojom ženom ne zna ni za šta ni spolja ni iznutra, tako ni onaj u čvrstom zagrljaju sa istinskim Sopstvom ne zna ni za šta spolja ni iznutra.“ Važno je naglasiti da ovo nije gubitak svesti, kako će se istaći u kasnijem odlomku: „Gledajući, On ne vidi. Svakako, vid Posmatrača nikada ne slabi, jer je neuništiv. Ali, ne postoji drugi objekat kojeg bi video odvojeno od Sebe.“

Na ovaj način je odgovoreno na oba pitanja o Stanju bez ega koja se razmatraju. Postoji stvarno Sopstvo koje leži u osnovi tri

stanja, koje je po svojoj prirodi besmrtno, i koje preživljava svođenje nestvarnog ega na nulu, ništavilo. Sreća je suština prirode tog Sopstva. Zato je Stanje bez ega jedino poželjno, izvan svakog poređenja sa bilo čim što postoji u relativnosti.

Jedna velika teškoća s kojom se intelekt suočava prihvatanjem ovog učenja je sledeća. Intelekt zahteva racionalnu vezu između sveta koji poznaje i Sopstva ili Stvarnosti o kojoj mu se govori. Želi most između ova dva, preko kojeg može da prelazi i da se vraća. Takav most ne postoji, i nemoguće je da ga iko izgradi, čak ni Mudrac. Razlog za to je jednostavan – Svet i Stvarnost su negacije jedno drugog. Kao što smo ranije videli, ono što se pojavljuje kao svet jeste upravo Stvarnost. Analogija sa zmijom koja se vidi umesto konopca pomogla nam je da ovo razumemo. Svet i Stvarnost su negacije jedno drugog; ne mogu se videti istovremeno. Konopac nije u srodstvu sa zmijom, nije je stvorio. Isto tako, svet i Stvarnost su negacije jedno drugog, jer onaj ko vidi jedno od njih, ne može u isto vreme da vidi i drugo. Ta dva se ne mogu doživljavati istovremeno. Onaj ko vidi svet ne vidi Sopstvo, Stvarnost, i obrnuto. Samo jedno od njih može biti stvarno – ne oba. Svet nije proizašao iz Stvarnosti, i Stvarnost nije ni u kakvom srodstvu sa svetom. Stoga, jasno je da most koji intelekt traži ne postoji i ne može da se izgradi.

Pitanja koja se postavljaju, uz pretpostavku da postoji takav most i želja da se o njemu sve sazna, besmislena su i ne zaslužuju direktan odgovor. Ranije smo se dotakli jednog takvog pitanja koje se ticalo porekla neznanja. Slično pitanje postavljeno je Mudracu na uobičajeni način: „Kako uskladiti Stanje Oslobođenja i ovaj

svet?“ Mudrac je odgovorio: „Taj sklad postoji u samom Oslobođenju.“ Mudrac koji se nalazi u tom Stanju nije svestan nikakvog nesklada. Naprotiv, u tom Stanju vlada savršen sklad, budući da u njemu postoji jedino Sopstvo – lišeno sveta. Međutim, intelekt ne može da spozna taj sklad jer, ako bi ga postigao, prestao bi da postoji. Ovo je suština izjave koja se neprestano pojavljuje u drevnom nasleđu, a to je da je Stanje Oslobođenja – tj. stvarno Sopstvo koje se nalazi u tom Stanju – izvan domašaja intelekta.

Kako je izvan intelekta, tako je i izvan govora. Pokušaji da se rečima pruži verodostojan opis tog Stanja, osuđeni su na neuspeh. Odnosno, bilo koji opis koji bi naglasio nešto konkretno o Njemu, neizbežno bi bio u nečemu pogrešan. Mnoge izjave koje se nalaze u drevnom nasleđu ispravljaju se novim izjavama, a ove opet drugim, sve dok učenik ne bude dovoljno zreo kad mu se kaže da Ono ne može da se objektivizuje intelektom, a da se pri tome ne pogreši. Direktno iskustvo je jedini način da se Ono spozna na pravi način, ili tačnije, da se stavi tačka na pogrešne predstave o Njemu.

Zaključak je da možemo samo znati šta Sopstvo nije, ali nikada šta Ono jeste. U završnom podučavanju ne pokušava da nam se kaže ništa o konkretnom sadržaju tog Stanja. U drevnom nasleđu, Sopstvo se opisuje kao *Neti, Neti* – „ne to-ne to“. Jezik Sopstva je tišina, ne reči. Ova istina nam se rasvetljava pričom o poduci Tišinom, koju je sam Gospod poklonio pojavljujući se kao Dakšinamurti pred četvoricom Mudraca koji su se zvali: Sanaka, Sanandana, Sanatana i Sanatkumara. Učenici su shvatili da

moraju umiriti govor i misli da bi pronašli Istinu koja je izvan oba. To su učinili i pronašli je. „Tišina je,“ kaže Mudrac, „govor Sopstva, i ona je najsavršenije učenje. Govor je poput užarene spiralne niti sijalice u električnoj lampi, ali Tišina je poput struje u žici.“

Otuda ne treba očekivati nikakav konkretan opis Stanja bez ega ili Sopstva koje se nalazi u tom Stanju. Čak ni Mudrac ne može da nam kaže ništa konkretno o tom Stanju. Sve što može da učini je da ukloni naša pogrešna shvatanja o Njemu. Kaže nam da Ono nije, ili tačnije, da se razlikuje od stanja koja su nam poznata u relativnosti. Jedini koji može nešto da nam kaže o tom stanju je Mudrac. Česta je izreka da „*onaj ko priča o Njemu, nije Ga video; a onaj ko Ga je video, ne priča*“.

Može se reći da postoje konkretni opisi Sopstva u drevnom nasleđu, u kojima se navodi da je Ono Stvarnost, Svest i Sreća – *Sat, Ćit* i *Ananda*. Ipak, odgovor na ovo je da su ovi opisi pozitivni samo po formi, ali su negativni po svom smislu jer su osmišljeni samo da bi razvejali pogrešne predstave. Sopstvo se naziva Stvarnošću da bi se uklonila ideja o tome da je Ono nepostojanje. Naziva se Svešću da bi se naglasilo da nije beživotno, poput nepokretnih objekata, niti nepostojano svesno, poput uma. I, takođe, naziva se Srećom kako bi se pokazalo da u Njemu transcendiramo relativnost, koja je po svojoj prirodi nesrećna.

Ono što tačno znamo o tom Stanju je da Ono nije konkretan svet ili mesto prebivanja na koje oslobođeni odlaze, bilo sada ili nakon smrti. Razna verska učenja slede jako neobična verovanja. Neki tvrde da kada čovek postiže Oslobođenje, uzdiže se u telu na nebo. Drugi tvrde da telo jednostavno nestaje, preobraženo na

čudesan način u nešto nevidljivo. Prema njima, ako ostane mrtvo telo, to nije znak Oslobođenja. Većina ljudi veruje da Oslobođenje znači odlazak u neki nebeski svet. U Joga Vašišti nam je rečeno: „Oslobođenje nije s one strane neba, niti se nalazi u svetu ispod, niti na zemlji. Oslobođenje je nestanak uma i svih želja.“³¹ Smisao ovoga je da se Stanje bez ega ne nalazi u relativnosti. Ono ne može biti u njoj, jer je njegova potpuna negacija. Takođe, staro nasleđe nas uči: „Kada se ugase sve želje koje preplavljaju Srce, onda smrtnan postaje besmrtnan. Tog trenutka on postaje Brahman.“

Međutim, postoji jedna tvrdnja o Sopstvu koja se možda čini da protivreči ovome. I drevno nasleđe i Mudrac nam kažu da Stvarnost prebiva u Srcu. Mudrac takođe navodi da je Hristos mislio isto kada je rekao: „Carstvo Nebesko je u vama.“ Prva pomisao može biti da ovo implicira da je stvarno Sopstvo prisutno u relativnosti i da je čak veličine atoma, s obzirom da je ograničeno prostorom koji nije veći od čovekovog palca. Međutim, ovo ne bi trebalo bukvalno shvatiti. Učenje nas podseća da se beskrajno nebo, zajedno sa svim svetovima, nalazi unutar tog malog prostora. Svrha ovog učenja je da ukaže da Sopstvo mora da se traži i pronađe okretanjem od sveta ka unutra, kako ćemo videti u sledećem poglavlju.

Citirajući stih iz Joga Vašište, Mudrac nam kaže da Srce na koje se misli nije samo mišićni organ, već stvarno Sopstvo, prvobitna Svest. Naziva se Srcem jer je Izvor inteligencije iz kojeg um nastaje i razvija se u ovaj svet. Um mora da se vrati u taj Izvor kako bi relativnost mogla da se sklopča i nestane. Kada se um,

prepun života, vrati u Srce i oстане u jedinstvu s Njim, više neće moći da na Sopstvo projektuje pojavni svet koji ga skriva. Iz ovoga sledi da Mudrac ne vidi ovaj svet, iako to retko kaže, prvenstveno zbog obzira prema slabosti razumevanja učenika. Ovo ćemo detaljnije razmotriti kasnije, kada budemo razmatrali pitanja koja se tiču samog Mudraca (poglavlje 10.).

Sopstvo je prisutno, stoga, u osećaju Celine. O Njemu se govori kao o Sveukupnosti, čiji su delovi svetovi i stvaranja, iako iz perspektive apsolutne istine Ono nema delova. Zato, zadobiti Sopstvo znači zadobiti Sve. Drevno nasleđe nam poručuje: „Ono što je beskrajno, jeste Sreća; u ograničenom nema sreće.“ Mudrac nam kaže: „Jedino je Sopstvo veliko; sve ostalo je beskonačno malo. Ne vidimo ništa osim (samog) Sopstva, za koje bismo mogli da zamenimo Sopstvo“. (*Guru Vachaka Kovai*, stih 1060). Ovde se treba setiti reči Hrista: „Koja je korist čoveku ako osvoji ceo svet, a izgubi svoju suštinu?“ Ovo beskrajno veliko Jedno, Sopstvo, može se dobiti za vrlo, vrlo malu cenu - predajom ega. Ali ova mala cena mora biti plaćena.

Ipak, dešava se da ljudi strahuju od ovog Stanja. Ne plaše se postojanja pod vlašću ega, koje je izvor svih njihovih strahova, jer veruju da su sami ego i da ne poznaju stvarno Sopstvo. Plaše se da će, ako izgube ego, sami prestati da postoje. Ne plaše se onoga što bi trebalo, već onoga što ne bi trebalo. Plaše se neustrašivosti, koja znači odsutnost ega, a ne plaše se straha koji je ego. Mudrac ukazuje na to da gubitak ega zaista ne predstavlja gubitak, što bi trebalo da im bude jasno iz iskustva sreće tokom sna. Niko se ne plaši odlaska na spavanje, kaže Mudrac, iako je to stanje lišeno

ega. Prema tome, zašto bi se neko plašio da izgubi ego – uzroka sveg straha – jednom zauvek, i tako postane neustrašiv?

Prirodno Stanje se mora razlikovati od jogičkog transa, poznatog kao *samadi*. Mudrac sa Arunačale nam o tome govori. Postoje različite vrste transa, a najviši se naziva Trans bez misli – *Nirvikalpa Samadi*. Opis „bez misli“ takođe odgovara Prirodnom Stanju. Jogički trans se naziva *Kevala Nirvikalpa Samadi*. Prirodno Stanje se naziva *Sahađa Nirvikalpa Samadi*. „*Sahađa*“ znači „Prirodno“. Samo je ovo Stanje oslobođenja – ne neko drugo. Mudrac je naglasio razliku. Jedan učenik ga je upitao: „Ubeđen sam da je neko ko je u *Nirvikalpa Samadiju* netaknut bilo kakvom aktivnošću tela i uma. Zasnivam svoje mišljenje na posmatranju tvog Stanja. Ali neko drugi tvrdi da su *samadi* i telesna aktivnost međusobno nespojivi i da ne mogu istovremeno da postoje. Koje od ovih gledišta je ispravno?“ Mudrac je odgovorio: „Obojica ste u pravu. Postoje dve vrste *Nirvikalpa Samadija*. Jedan se naziva Prirodno Stanje ili *Sahađa Nirvikalpa Samadi*, ili jednostavno *Sahađa*. Drugi je *Kevala Nirvikalpa Samadi*. Tvoje gledište se odnosi na prvo, dok se drugo odnosi na poslednje stanje. Razlika između njih leži u sledećem: u prvom slučaju, um se rastapa i nestaje u Sopstvu. Kada jednom nestane na taj način, ne može da se ponovo aktivira, što označava kraj ropstva. U drugom slučaju, um se ne rastapa niti gubi u Sopstvu; on uranja u Svetlo Svesti, koje je Sopstvo. Dok je tako uronjen, jogi koji je u *samadiju* uživa veliku sreću. Međutim, budući da um ostaje različit od Sopstva, može ponovo postati aktivan, a jogi može ponovo da padne u pod uticaj neznanja i vezanosti.

Onaj ko je postigao Prirodno Stanje je *gjani*; on je oslobođen jednom zauvek i ne može ponovo da postane vezan. Ova razlika se može slikovito prikazati na sledeći način: um *gjanija* koji je dostigao Prirodno Stanje je poput reke koja se ulila u okean i koja se, postajući jedno s njim, više nikada ne vraća. S druge strane, um čoveka u jogičkom *samadiju* je poput vedra koje se konopcem spušta u bunar, gde ostaje potopljeno u vodi. Pomoću konopca može da se ponovo izvuče. Dakle, um jogija može da se vrati u svet; on nije oslobođen i stoga veoma podseća na obične ljude. Um jogija u *samadiju* može se uporediti sa umom čoveka koji je u dubokom snu, s tom razlikom što je um čoveka u dubokom snu uronjen u tamu, dok je um jogija uronjen u Svetlost Sopstva. *Gjani*, odnosno onaj čiji se um rastvorio u Sopstvu, nije dotaknut svetom ni na koji način, iako za svu spoljašnju pojavnost, on – odnosno njegovo telo i um – može biti aktivan u svetu. Njegove aktivnosti su slične kretanjama pospanog deteta dok ga majka hrani ili kretanju kočija čiji je vozač zaspao. Ovo ćemo detaljnije razmotriti kasnije.

Iz ovoga jasno proizilazi da samo onaj ko je dostigao Prirodno Stanje, odnosno oslobodio se ega, može drugima da bude Učitelj Istine o Sopstvu, a ne običan jogi koji je dostigao *Kevala Nirvikalpu*. Mudrac ovo ilustruje pričom o jednom jogiju koji je dostigao ovaj *samadi* i mogao s naporom da zaroni i u njemu ostane godinama. Jednom prilikom, kada je bio izvan *samadija*, osetio je žeđ i poslao učenika po vodu. Međutim, učenik se dugo zadržao, a jogi je ponovo uronio u *samadi*. Protekli su vekovi, vlast nad zemljom je prešla iz ruku Hindusa u ruke Muslimana, a zatim

Britanaca. Ali kada se jogi konačno probudio, prva stvar na koju je pomislio je bila voda, da je poslao učenika da mu je donese. Zato je odmah viknuo: „Jesi li mi doneo vodu?“ Ovaj primer jasno pokazuje da se um održao u životu tokom *samadija* i da je ponovo započeo sa svojim aktivnostima tamo gde se poslednji put i zaustavio. Sve dok je um u životu, nema Oslobođenja.

Čini se da je moguće da Prirodno Stanje nastupi nakon ponavljanja iskustava drugog stanja (*kevala nirvikalpa samadi*) tokom nekoliko meseci ili godina. Na ovaj način, um može da se postepeno istroši, poput lutke od šećera koja se stalno uranja u sok od šećerne trske, sve dok od nje ne ostane ništa.

Sada možemo da odgovorimo na pitanje koje je postavljeno, a na koje je već odgovoreno u drevnom nasleđu. Ovo pitanje je moglo da se nametne i čitaocu. Stanje Oslobođenja je lišeno ega, kao i dubok san. Na prvi pogled, čini se da čovek može postići oslobođenje jednostavno ulaskom u dubok san. Međutim, kada se probudi, shvati da je ponovo u ropstvu kao i pre. Čak i jogi, kada izađe iz svog transa, poznatog kao *samadi*, suočava se s istim problemima. Pitanje koje se postavlja je: „Zašto čovek koji je u dubokom snu i tada je bez ega, ne ostaje bez ega i nakon buđenja? Zašto se ego ponovo aktivira nakon buđenja iz dubokog sna?“

Pre nego što razmislimo o odgovoru, možemo da primetimo drugu karakteristiku dubokog sna koju pronalazimo u Otkrovenju. Dubok san ne samo što nije vrata ka oslobođenju, već je i prepreka na putu ka Njemu. Kasnije ćemo videti da ako tragalac za Sopstvom zaspi tokom *sadane*, nakon buđenja mora ponovo

da krene ispočetka. Samo ako ostane potpuno budan i dosledno istraje u *sadani* sve dok se ne dogodi Otkrovenje Sopstva, oslobodiće se ropstva.

Ovo je naglašeno u trećem delu *Taitirija Upanišade*, gde se navodi da je Brigu, podučen od strane svog oca Varune, doživeo iskustvo stvarnog Sopstva – koje se opisuje kao Blaženstvo, *Ananda* – direktno iz omotača intelekta. On nije odbacio taj omotač, pa se izgubio u omotaču blaženstva – *Anandamaji* – što implicira zapadanje u san. Ovaj poslednji omotač, kauzalno telo, ne transcendira se posebno, već jedino zajedno s omotačem intelekta.

Kada je Mudracu postavljeno pitanje o razlikama između dubokog sna i Stanja bez ega, on se oslonio na bogatstvo upanišadskog nasleđa, koje nudi odgovore na ovo pitanje. Postoji bitna razlika između ova dva stanja. Gjani ulazi u Stanje bez ega kroz potpuno i trajno nestajanje ega, odnosno, kroz uništenje prvobitnog neznanja. Govoreći jezikom relativnosti, za njega se može reći da gubi vezu sa suptilnim i grubim telom kroz razlaganje kauzalnog tela, koje je poznato i kao omotač sreće i predstavlja upravo to prvobitno neznanje. On direktno iz budnog stanja, putem uništenja ega, prelazi u Stanje bez ega, koje se nalazi van domašaja relativnosti. Očigledno je da se *gjani* oslobađa kauzalnog tela. Međutim, ovo telo nema nikakve veze sa Stvarnim Sopstvom – koje *gjani* zaista jeste – niti sa ostalim telima. Tako, on postaje potpuno oslobođen tela i uma, transcendirajući ograničenja relativnog postojanja.

Slučaj kada običan čovek zapada u dubok san je sasvim drugačiji. Njegovo kauzalno telo – prvobitno neznanje – ne nestaje. Ego i um utapaju se u njemu, ostajući u obliku semena, sve dok ne dođe vreme buđenja. S obzirom da se um umirio, u snu se oseća određena sreća. Međutim, ova sreća ne može ni približno da se uporedi sa srećom Stanja bez ega. Mudrac nam kaže: *„Sreća u dubokom snu je poput slabašnog mesečevog svetla koje se probija kroz gusto lišće drveta i osvetljava zemlju ispod njega, dok je sreća đivanmukte poput mesečine koja slobodno pada na otvorenu zemlju.“*

Razlika između čoveka u dubokom snu i *gjanija* slikovito je predstavljena putem drevne analogije Božjeg suda, gde optuženi treba da zgrabi usijanu sekiru kako bi sudu dokazao svoju nevinost. Ako se opeče, smatraće se krivim i biti kažnjen. Ako se to ne dogodi, biće proglašen nevin i oslobođen. U ovom kontekstu, optuženi se opekao jer je pokušao da se lažima zaštiti od usijanog gvožđa. Nasuprot tome, nevin čovek neće dobiti opekotine, jer mu je zaštita istina. Na sličan način, običan čovek ulazi u jedinstvo sa Stvarnošću u dubokom snu, pokrivajući se lažnom mišlju „ja sam telo“. Zbog toga je lažljivac, i zbog ove laži biva izbačen i vraća se u ropstvo. *Gjani* postiže jedinstvo sa Stvarnošću, štiteći se Pravim Znanjem, odnosno odbacivanjem ego-osećaja, i tako ne biva izbačen nazad.

Stanje bez ega je, prema tome, nešto posebno i izuzetno. Ne pripada poretku sveta, koji obuhvata tri stanja. Već smo videli da postoji naročito dubok san, san neznanja, koji zaklanja pravo Sopstvo, omogućavajući egoističkom umu da prihvati telo kao

stvarno Sopstvo. Stanje bez ega predstavlja stanje vedre Stvarnosti, gde Ona sija kao čisto „JA SAM“. Ovo se često naziva Četvrtim Stanjem, kako bi se razlikovalo od preostala tri. Međutim, ovo je samo provizoran opis, a *Mandukja Upanišada* je oprezna kada kaže: „Nazivaju Ga Četvrtim Stanjem.“ (Mandukya Upanishad, 7.)

Mudrac nam prenosi: „Mirno i bezvremeno Stanje *gjanija*, poznato kao dubok san u budnom stanju, onima koji žive u poročnom krugu tri stanja – budnosti, spavanja i dubokog sna – kaže se da je Četvrto Stanje. Ono je jedino Stvarno. Ostala tri su obične lažne pojave. Zato Mudraci nazivaju to Stanje – koje je Čista Svest – transcendentno Stanje.“ (*Ulladu Narpadu Anubandham*, stih 32). Drugim rečima, ne postoje četiri stanja već samo jedno koje je Prirodno Stanje Sopstva kao jedine Stvarnosti.

Opisivanje Prirodnog Stanja kao budnog dubokog sna je veoma poučno. Kaže se da da je Ono prava Budnost, ali sa određenom sličnošću dubokom snu.³² Ovo znači da je *gjani*, koji boravi u Stanju bez ega, svestan Onoga što je jedino istinito, tj. Sopstva. Za njega je svet Noć, budući da ga, kao nestvarnog, uopšte ne vidi. Stoga, Dan i Noć nisu isti za *gjanija* i neznalice. Ono što je Dan za *gjanija*, Noć je za neznalice, i ono što je za njega Noć, za njih je Dan. Kao što smo već videli, Mudračev Dan nema početak, baš kao što nema ni kraj, jer je vreme nestvarno.

S obzirom na to da istinska budnost predstavlja Stanje bez ega, a ne san, koji neznalice greškom nazivaju budnošću, logično je zaključiti da oni koji veruju u raznorazna nebesa u kojima će ego zauvek da traje, zapravo ne žele da se probude, već samo da

nastave ugodnije da dremaju. Jasno je da je ovo posledica njihove nepremostive vezanosti za postojanje koje je pod vlašću ega. Zbog te vezanosti, za njih je gubitak ega najgora moguća smrt. Za Mudrace, međutim, ovo postojanje pod vlašću ega predstavlja jedinu pravu smrt jer nas drži u večnom izgnanstvu iz našeg istinskog Života, tj. stvarnog Sopstva. Gubitkom toga, gubimo sve. Kao što je Mudrac naglasio, rođenje nije rođenje, jer dolazimo na ovaj svet samo da bismo umrli, a smrt nije smrt, jer umiremo samo da bismo se ponovo rodili. S druge strane, dostizanje Prirodnog Stanja predstavlja pravo Rođenje, jer tada smrt umire jednom za svagda. Šri Ramana opisuje *gjanija* u tom Stanju na sledeći način: „*Istinski rođen je jedino čovek uzvišenog uma, koji se rodio u Izvoru svog bića, Vrhovnoj Stvarnosti i koji putem ispitivanja traga: „Odakle potičem?“. On se rodio jednom za svagda (da nikada više ne umre). Taj Gospodar mudrosti je večno mlad*“ (Ulladu Narpadu Anubandham, stih 11). Budući da je Stvarnost izvan vremena, večno je nov, svež, netaknut proticanjem vremena.

Ovde možemo da ponovimo ono što smo ranije primetili, a to je da je sam *gjani* najubedljiviji dokaz Prirodnog Stanja. Kada dođemo u direktan kontakt sa živim Mudracem, možemo da osetimo, mada nekako maglovito, da će to promeniti naše živote - veličinu i slavu stvarnog Sopstva. U njegovom prisustvu, Sopstvo se pojavljuje pred nama onakvo kakvo zaista jeste – kao najveći od svih dobitaka. Tada ćemo shvatiti da Sopstvo predstavlja ispunjenje svih želja i da otklanja sve strahove. Videćemo da je ono što drevno nasleđe govori o Sopstvu daleko od

preuveličavanja – zapravo nam nije ispričalo ni milioniti deo o Njegovoj veličini.

Važno je napomenuti da ovo Sopstvo koje mi uvek jesmo, čak i sada, uprkos neznanju, deluje suviše nedostižno za mnoge sposobne, ali ograničene umove, koji su se okrenuli religiji. Njih uopšte ne privlači sveto nasleđe koje im govori o Prirodnom Stanju. Umesto toga, žude za moćima kako bi uživali u njima. Postigavši te moći, poznate kao „*sidi*“ – nadaju se da će uživati u mnogo slavnijem položaju u univerzumu. Te *sidi* se stiču kroz razne okultne prakse. Neki čak pokušavaju da do njih dođu kroz ono što nazivaju „Spoznavom Sebe“. Međutim, teško je razumeti kako misle da dođu do pravog Znanja dok neguju takve sebične ambicije. Postoje i oni koji teže fizičkoj besmrtnosti i vrhovnoj moći nad celom kreacijom. Čini se da ovi ljudi misle da se Bog nije pokazao uspešan kao vladar univerzuma i da oni mogu da obave taj posao daleko bolje, nakon što dostignu neophodnu jednakost sa Bogom, a potom Ga zamene na Njegovom mestu. Oni nadugačko i naširoko daju obećanja svetu da će, ako ikada dobiju priliku, izgraditi Raj na zemlji. Međutim, Mudrac nam stalno ponavlja da briga o svetu nije naš, već posao Boga.

Ne bi trebalo uopšte obraćati pažnju na lažne učitelje, da nije nepobitnih činjenica: mnogi čestiti ljudi zavedeni su njihovim učenjima koja spolja izgledaju primamljivo. Mudrac nam kaže da se ove *sidi* zapravo nalaze u obitavalištima neznanja, te su stoga iluzorne. Da njegovi učenici u najmanju ruku ne bi zalutali, on objašnjava: „Prave *SIDIJI* su naše Prirodno Stanje, u kome smo stvarno Sopstvo koje dobijamo kroz svesnost o samom Sopstvu

koje već jesmo. Sve druge *sidi* su poput onih koje se dobijaju u snu. Šta ostaje od onoga što je stečeno u snu kad se probudimo? Mogu li one da prevare *gjanija*, koji je utemeljen u Stvarnom, odbacio iluziju?“ (*Ulladu Narpadu*, stih 35).

Ovde Mudrac razotkriva lažnost *sidija*, ukazujući da su tvorevine ega. Oni koji ih stiču, zapravo tonu dublje u neznanje i ropstvo. Ponekad, iskrenom Tragaocu za Sopstvom, *sidiji* se mogu pojaviti neželjeno, baš pred nestanak ega. Tada postaju zamka, od koje tragalac mora odlučno da se distancira i krene ispočetka. Ako se pojave nakon dostizanja Prirodnog Stanja, ostaju neprimetni i ne utiču na tragaoca.

Na ovom mestu treba da obratimo posebnu pažnju na izjavu da ne postoji potreba da postajemo Sopstvo ili da ga ostvarujemo. Ideje o postajanju i ostvarenju Sopstva su očigledno besmislene. Mi smo uvek Sopstvo; nikada nismo ništa drugo. Da je Sopstvo nešto što se može steći, onda bi se moglo i izgubiti. Ali, pošto je Sopstvo Atman, nikada ne može da bude izgubljeno. *Sidiji*, nasuprot tome, nisu prirodni deo našeg bića; oni su prolazni i vremenom će se neizbežno izgubiti.

Postoji još jedna razlika između pravih *sidija* – Prirodnog Stanja – i onih lažnih. Sopstvo je Jedno, dok *sidija* ima mnogo. Raznolikost je pokazatelj nestvarnog a jedinstvenost - stvarnog.

Sve ovo je u skladu sa suštinom učenja Otkrovenja, kako starog, tako i novog koje naglašava da je stvarno Sopstvo jedina Stvarnost koja transcendira vreme i prostor, a da je sve drugo nestvarno. Iz toga proizilazi da se Prirodno Stanje ne nalazi u vremenu. Stoga, ono nikada ne može da ima ni početak ni kraj, jer

su početak i kraj karakteristike vremena, koje je samo po sebi nestvarno. Stvarno Sopstvo je jedno, a ta njegova jedinstvenost nema početak, jer, kako smo već naveli, raznolikost je uvek iluzorna. Tako, *gjani* nije svestan činjenice da je postao slobodan. Jednom prilikom, kada su ga pitali kada se Oslobodio, on je odgovorio: „Ništa se meni nije dogodilo; ja sam isti kao što sam uvek bio“. Ovo ukazuje na to da su i ropstvo i sloboda relativni pojmovi i kao takvi nestvarni. Mudrac to objašnjava ovako: „Ako se pojavi misao „ja sam vezan, rodiće se i misao o oslobođenju. Ali kada kroz Traganje „Ko sam ja koji je zarobljen?“, ostane samo večno slobodno, stvarno Sopstvo, večno mlado i besmrtno, može li tada da se pojavi misao o Oslobođenju onome ko je završio s delovanjem?“ (Ulladu Narpadu, stih 39).

Kao što se ne nalazi u vremenu, ovo Stanje se ne nalazi ni prostoru. Nema potrebe da putujemo u neki udaljeni kutak sveta kako bismo postigli večnu slobodu i sreću; to smo već naglasili. Oslobođenje bi se desilo ovde i sada ako bismo se oslobodili ega. Neznanje, ropstvo i sva događanja unutar te zavisnosti, uključujući mnoštvo i razlike, zapravo ne postoje ni sada. To dovodi do zaključka da *gjani* oslobođen ega ne vidi ništa od onoga što nama deluje kao stvarno. Za njega su se i bioskopska predstava o svetu i njenom gledaocu, egu, završili. Zbog toga, on ne priznaje ni da ju je ikada gledao. Pred njim je ostalo samo platno, Svetlo Svesti, dok su se pokretne slike izgubile. Ovo platno, kako sada znamo, predstavlja čisto „JA SAM“, koje je, zbog neznanja, bilo prekriveno potpuno lažnom projekcijom stvarnosti. Mudrac je stoga rekao: „Vidljivost sveta ukazuje na postojanje Jednog Vrhovnog Bića, čija

moć iluzije stvara sve ovo. Ovo nije predmet rasprave. Četiri stanja – prizori sastavljeni od imena i oblika, platno na kojem se odražavaju, svetlo i posmatrač – ne razlikuju se od Njega, stvarnog Sopstva u Srcu.“ (*Ulladu Narpadu*, stih 1). Ovde se jasno naglašava da Istinsko Sopstvo samo po sebi nije izvor ove raznolikosti. Ono se ne menja, kako je već ranije objašnjeno. Ono što postaje univerzum je *maja*, zagonetna sila koja se mora smatrati delom Sopstva, kako bi se objasnila pojava sveta. Ova *maja* je isto što i um, odnosno ego, od kojih je jedno individualna duša. To je razlog zbog kojeg je nestvarna. Stoga, lažna priroda ovog sveta postoji samo dok traje ego-osećaj, a ne i nakon njegovog uništenja. Zbog toga moramo shvatiti da se *gjaniju* ne pojavljuje svet, iako drugima može da deluje kao da ga on vidi, i iako *gjani* sam to ne negira, on ga uvek vidi.

Postoje još neki detalji o ovom Stanju, koje je bolje proučiti u jednom od sledećih poglavlja. Tada ćemo pokušati da shvatimo još nešto o Mudracu, koji u Tom Stanju i jeste.

Ovo transcendentno Stanje, jedino istinito, zaklanjaju ego i njegove tvorevine, um, telo i svet, baš kao što zmija prikriva konopac. Zato se proglašavaju nestvarnim sami po sebi – element stvarnosti u njima je Sopstvo. Oni koji žele sami da spoznaju stvarnost Stvarnog, moraju da se okrenu od sveta, prihvatajući učenje da je on nestvaran, i potraže Istinu unutra, u Srcu, onako kako je to opisano u narednom poglavlju, a na šta je ukazao Mudrac sa Arunačale.

DEVETO POGLAVLJE: SAMOISPITIVANJE

Jasan rezime prethodnih poglavlja, kao i uvod u ovo, Mudrac izlaže u sledećem citatu: „*Gde ego ne izranja, tamo smo To. Ali kako dostići tu savršenu Slobodu od ega, ako um ne zaroni u svoj Izvor? Kako ostvariti svoje Prirodno stanje, u kojem smo To, ukoliko ego ne umre?*“ (Ulladu Narpadu, stih 27). Izvor uma, ono iz čega on izranja, a na koji se ovde ukazuje, jeste Srce, koje, kao što je prethodno objašnjeno, treba privremeno smatrati Prebivalištem samog Sopstva. Bez sumnje, apsolutna Istina je da je Sopstvo stvarno Srce. Ovde se Mudrac poziva na Stanje bez ega kao našeg Prirodnog Stanja, jer smo u njemu ono što istinski jesmo, to jest - Čista Svest.

Oslobađanje od ega je neophodno, kako Mudrac ističe, i predstavlja ono u čemu se sve religije slažu. Razlike među njima se pojavljuju samo u odnosu na prirodu Stanja Oslobođenja. Mudracu je jednom postavljeno pitanje: „*Koje gledište je ispravno – da su Bog i duša jedno ili da su različiti?*“ Na to je Mudrac odgovorio: „*Usredsredi se na ono u čemu se oba gledišta slažu, a to je da moramo da se oslobodimo ega.*“ Dakle, suština učenja leži u tome kako da se oslobodimo ega; sve ostalo je manje bitno. Važnije je pronaći način na koji ćemo zadobiti Stanje bez ega, nego da gajimo verovanja (ukoliko ih ima) o tom Stanju ili o svetu koji nas sprečava da do njega dođemo. [33](#)

Sve metode za dostizanje Oslobođenja koje različite religije neprestano ističu na svoj način su ispravne. Ipak, direktna metoda je ona koju podučava Mudrac. Ostale metode samo pripremaju um za pravu metodu i više od toga ne mogu da učine. Mudrac je to objasnio ovako: „Ego se ne može savladati ako mislimo da je stvaran. On je poput nečije senke. Zamisli čoveka koji ne poznaje pravu prirodu svoje senke. Vidi da ga ona uporno prati i želi da je se oslobodi. Pokušava da pobegne od nje, ali ga ona i dalje prati. Kopa duboku jamu pokušavajući da je zakopa, ali senka se opet pojavljuje, nastavljaajući da ga prati. Može da postane slobodan jedino ako skrene pogled sa nje, ka sebi, izvornom obliku senke. Tada ga senka više neće zabrinjavati. Tragaoci za Oslobođenjem su kao čovek iz ove priče. Ne uspevaju da shvate da je ego samo senka Sopstva. Ono što treba da učine je da se okrenu od njega, prema Sopstvu, čija je on senka.“

Pre nego što se započne Samoispitivanje, potrebno je analizirati ego-osećaj i u njemu odvojiti stvarni deo od nestvarnog. Već smo videli da ego sadrži element stvarnosti u sebi, to jest, svetlo Svesti koje se manifestuje kao „Ja sam“. Ovaj deo je postojan i nepromenljiv. Moramo da odbacimo nestvarni deo, omotače ili tela, i zadržimo samo čisto „Ja sam“. Ovo „Ja sam“ je ključ za pronalaženje stvarnog Sopstva. Ako taj ključ ne ispustimo, kako nas Mudrac uči, nesumnjivo ćemo moći da pronađemo Sopstvo. Jednom prilikom je uporedio tragaoca za Sopstvom sa psom koji traži svog izgubljenog vlasnika. Psa nešto vodi, naime, miris vlasnika. Prateći ga, zaboravljajući na sve drugo, pas na kraju pronalazi vlasnika. Ovo „Ja sam“ u ego-osećaju je

kao miris vlasnika za psa. To je jedini ključ koji tragalac ima za pronalaženje Sopstva. Ipak, to je nepogrešiv ključ. Mora da ga se dokopa, čvrsto drži i usmeri svoj um na njega, isključujući sve ostalo. Taj ključ će tada nesumnjivo odvesti njegov um ka Sopstvu, izvoru „Ja sam“.

Analiza se može izložiti ovako: „Ja nisam ovo grubo telo, jer kada sanjam, zamenjuje ga drugo telo. Nisam ni um, s obzirom na to da i u dubokom snu nastavljam da postojim, uprkos prestanku aktivnosti uma. Po buđenju se prisećam dve karakteristike dubokog sna: pozitivne (čista sreća) i negativne (odsustvo percepcije sveta). Budući da se um i telo pojavljuju periodično, oni su nestvarni. Pošto neprekidno postojim, Ja sam stvaran, kao čisto „Ja sam“. Mogu da odbacim um i telo kao nešto što nisam „ja“, jer su objekti koje vidim. Ne mogu da odbacim ovo „Ja sam“, jer je to ono što preostaje kada se telo i um odbace. Stoga, „Ja sam“ je istina o Meni. Sve ostalo nisam „ja“.

Na ovaj način nemamo praktično iskustvo ovog „Ja sam“. Ono što dobijamo ovom analizom jeste samo intelektualno razumevanje istine o Sopstvu. Sopstvo spoznato na ovakav način predstavlja običnu mentalnu apstrakciju. Ono što je neophodno da iskusimo jeste konkretno prisustvo Sopstva. Da bismo to postigli, moramo da prekinemo začarani krug tri stanja, o kojem smo govorili u prethodnom poglavlju. Metoda kojom ovaj začarani krug može da se prekine jeste Traganje za Sopstvom, kako nas uči Mudrac.

Pretpostavka je da su ovu metodu sledili drevni Mudraci. U jednom delu upanišadskog nasleđa nam se govori da „Sopstvo

treba tražiti“. Smatra se da je Gautama Buda sledio upravo takvu metodu. Međutim, njena tajna je na neki način izgubljena. Jer, ono što pronalazimo u knjigama nije ova metoda, već nešto što ćemo nazvati tradicionalnom metodom. Prvo ćemo analizirati upravo nju.

Ona izgleda ovako: prvo se tragalac upoznaje sa istinom o Sopstvu koju otkriva drevno nasleđe, poznato kao *Upanišade*. Putem njih i drugih knjiga, učenik se vodi kroz filozofsko istraživanje, kakvo je predstavljeno u prethodnim poglavljima. Ukazuje mu se da Sopstvo „nije to“, „nije to“ i tako dalje – odbacujući na svakom koraku sve ono što se smatralo da je Sopstvo – od grubog tela, preko životne energije, do uma i ega. Ili, putem vođstva učenika kroz tri stanja postojanja, pokazuje mu se da iskustva Sopstva u tim stanjima nisu istinsko Sopstvo u njegovoj prirodnoj veličanstvenosti. Ono što ostaje nakon što se sve to odbaci, kako mu se objašnjava, jeste pravo Sopstvo, kao i Vrhovno Biće, hipotetički uzrok i ono što održava sve svetove. Učeniku se zatim kaže da to Vrhovno Biće nije ni sa čim povezano, bezoblično je, bez imena, izvan je prostora i vremena, izvor sreće koja se preliva u ovaj svet i predstavlja osnovu svih uživanja u njemu.

Naredni korak za učenika jeste da duboko razmišlja o ovom učenju, posebno o identitetu stvarnog Sopstva i pomenutog Vrhovnog Bića i razmotri argumente za i protiv toga. U tom procesu, učenik mora da se seti da je sveto nasleđe jedini mogući dokaz istine o stvarnom Sopstvu koje je nadčulno i zato prevazilazi intelekt. Sveto nasleđe je naravno autoritetno jer

prenosi svedočenja Mudraca koji su spoznali Istinu. Savetuje mu se da primeni logiku, ne s namerom da umanju vrednost tih svedočanstava, već da bi mogao bolje da ih razume i prihvati. Logika sama po sebi nije svrha, već alat koji se može koristiti na različite načine, zavisno od pristupa i sklonosti osobe koja je koristi. Kroz ovakvo promišljanje, učenik mora da dođe do zaključka da je sveto učenje ispravno i da je Vrhovno Biće uistinu njegovo najdublje stvarno Sopstvo. Ovaj proces razmišljanja mora da ponavlja sve dok ne postane potpuno uveren u istinu o Sopstvu izraženu u rečenici „Ja sam To“.

Treća i poslednja faza metode je meditacija na ovo učenje. Učenik mora da učvrsti svoj um na misao „Ja sam To“, isključujući sve druge misli, sve dok ne postigne savršenu koncentraciju i dok njegov um ne počne da teče stabilnim tokom meditacije na tu misao. Knjige tvrde da će se tek tada stvarno Sopstvo razotkriti a neznanje i ropstvo zauvek nestati. Ovo je metoda koja se sastoji iz tri koraka, kako se uči u knjigama i uputstvima.

Mudrac sa Arunačale priznaje da je ova trostruka metoda korisna na svoj način. Kaže da je dobra za pročišćenje i osnaživanje uma, čineći ga tako prikladnim instrumentom za Samoispitivanje, koje on uči. Snaga uma leži u njegovoj oslobođenosti od brojnih rasejanih misli koje obično podižu i crpe njegovu energiju. Nema nikakve sumnje da samo snažan um, a ne slab, može da dostigne cilj. Tako kaže drevno nasleđe, kao i Mudrac sa Arunačale:

„Direktna metoda za ostvarenje Sopstva je uranjanje u Srce, traganje za Izvorom iz kojeg potiče „Ja sam“. Meditacija „Ja nisam

ovo, Ja sam To“ svakako pomaže. Ipak, sama po sebi ona nije metoda za pronalaženje Sopstva“ (Ulladu Narpadu, stih 29). U razgovoru s jednim posetiocem je rekao: „Rekli su ti da ego nije tvoje stvarno Sopstvo. Ako to prihvatiš, onda moraš da tražiš i pronađeš ono što je tvoje stvarno Sopstvo, stvarno biće čija lažna pojava predstavlja ego. Zašto onda meditiraš na „Ja sam To?“ To samo daje novu snagu egu. Ovo je slično situaciji kada neko pokušava da izbegne razmišljanje o majmunu dok uzima lek. Samim tim što čini napor da ne misli na majmuna, on zapravo daje značaj toj misli. Da bi se došlo do izvora istine o egu, neophodno je slediti trag ega. Meditacija na „Ja sam To“ ne donosi nikakvu korist, jer se meditacija odvija pomoću uma, a Sopstvo je izvan uma. Kada tragamo za sopstvenom stvarnošću, ego se prirodno povlači. Ovo je, dakle, direktna metoda. U drugim metodama, ego ostaje prisutan, što vodi ka brojnim sumnjama dok večno pitanje čeka da se s njim suočimo. Sve dok to ne učinimo, ego neće doći kraj. Zašto se onda odmah ne suočiti s ovim pitanjem, umesto što se bavimo raznim metodama?“ Svaka metoda koja implicitno ili eksplicitno priznaje stvarnost ega, može nas, ukoliko nismo oprezni, samo udaljiti od krajnjeg cilja – stanja bez ega.

Mudrac kritikuje tradicionalnu metodu rečima: „Ako neko nastavi da meditira „Ja nisam ovo, Ja sam To“, umesto da ostvari Prirodno Stanje, na koje upućuje upanišadska izreka „Ti si To“, kroz usredsređeno istraživanje „Ko sam Ja?“ – to ukazuje na običnu slabost uma. Jer, ta Stvarnost uvek sija kao Sopstvo“ (Ulladu Narpadu, stih 32). Naglašava se da upanišadska izreka „Ti si To“

otkriva da je Sopstvo, doživljeno u Stanju bez ega, Vrhovna Stvarnost. To znači da bi Stanje bez ega trebalo da dostignemo pouzdanom metodom. Ona nam ne sugerše da meditiramo „Ja sam To“. Iz ovog teksta treba da shvatimo da jednim naporom možemo da osvojimo dve, naizgled različite stvari – Sopstvo i Vrhovno Biće, jer su one u suštini isto.

Traganje za stvarnim Sopstvom podrazumeva sakupljanje sve energije tela i uma, odbacivanje svih stranih (i nepoželjnih) misli, i usmeravanje tih energija u jedan tok – odlučnost da se pronađe odgovor na pitanje „Ko sam Ja?“. Ovo pitanje može da ima i oblik „Odakle potičem?“. Pitanje „Ko sam Ja?“ znači „Šta je Istina o meni?“, dok „Odakle potičem?“ znači „Šta je Izvor osećaja Sopstva u egu?“. U ovom Samoispitivanju, ne treba misliti da je Izvor neki daleki praotac ili predak u evoluciji, niti biće koje je postojalo pre rođenja tela, već trenutni Izvor. Nekom prilikom je jedan čovek, koji je mislio da je važno poznavati svoja prošla rođenja, pitao Mudraca kako može da sazna nešto o njima. Mudrac mu je odgovorio: „Zašto se brinuti o prošlim rođenjima? Prvo otkrij da li si sada rođen.“ U ovakvim i sličnim ispraznim pitanjima, ego se skriva i izmiče traganju za Istinom. Sopstvo se, u stvari, nikada nije rodilo, i zato Izvor ne treba tražiti u prošlosti, već u sadašnjosti.

Samoispitivanje je jedina sigurna metoda za prekid začaranog kruga tri stanja, jer ne samo što smiruje misleći um, već mu ne dopušta ni da utone u san i time dovede do potpunog gubitka svesti. Opisano je kao „spavanje na oprezu“. Ni u uobičajenom budnom stanju, kada um luta od misli do misli, ni u

dubokom snu, kada je čak i osnovna svest „Ja sam“ potopljena, ne možemo da prevaziđemo taj začarani krug. Ipak, za trenutak, tokom prelaska uma iz lutajućeg stanja budnosti ka potpunoj tišini dubokog sna, svest dostiže svoju čistotu kao bezoblično „Ja sam“. Upravo snagom odlučnosti u Samoispitivanju, svest se svodi na ovo bezoblično stanje i kao takva postojano održava, prekidajući začarani krug i postižući Stanje bez ega.

Metodu Samoispitivanja, Atma Vičaru, Mudrac objašnjava na sledeći način: „Kao što neko uranja u jezero u potrazi za potonulim predmetom, tako i tragalac treba da zaroni u Srce, čvrsto odlučan da otkrije izvor ego-osećaja, zaustavljajući govor i životni dah“ (Ulladu Narpadu, stih 28). Ovo prikazuje element predanosti u Samoispitivanju, uporediv s roniocem koji se, zadržavajući dah i koristeći svu svoju snagu, posvećuje cilju pronalaženja potonulog predmeta. Slično tome, tragalac se posvećuje pronalasku stvarnog Sopstva – izvora „Ja sam“ u egu – usredsređujući sve životne i mentalne energije prema Srcu. Odlučnost u pronalaženju Sopstva predstavlja dinamički element Atma Vičare, bez kojeg uranjanje u Srce nije moguće. Pitanje „Ko sam Ja?“ ili „Odakle potičem?“ odražava ovu odlučnost. Onaj ko zaranja na taj način, kako kaže Mudrac, može biti siguran u svoj uspeh. Jer tada se, kaže on, iznutra pojavljuje neka misteriozna sila koja preuzima njegov um i vodi ga direktno u Srce. Ako je tragalac pročišćenog uma i oslobođen od ljubavi prema individualnosti, bezrezervno će se prepustiti ovoj sili i dobiti najveću moguću nagradu. Jer, sve čemu se čovek posveti, to i dobija, a ne postoji ništa veće od stvarnog Sopstva. Oni koji ne poseduju ovakvu potpunu predanost moraće

neprekidno da praktikuju Atma Vičaru, dok um ne postane čist i jak, ili da praktikuju neku drugu meditaciju ili predanost Bogu.

Predanost podrazumeva odricanje, što znači nevezanost za nestvarno, kako nas uče Mudraci. Ko se snažno posvećuje jednom, prema drugim stvarima postaje mnogo ravnodušniji. Onaj ko se posveti Sopstvu, koje se nalazi unutra, prirodno gubi interesovanje za spoljašnji svet. Predanost i odricanje su kao dve strane iste medalje – neodvojivi. Odricanje jača um i osigurava uspeh u Samoispitivanju. To potvrđuje i svakodnevno životno iskustvo. Svako ko se posveti nekom svetovnom cilju, odriče se svega što mu stoji na putu ka ostvarenju tog cilja. Naravno, odricanje je jednako neophodno i za postizanje najvišeg mogućeg dobitka, Stanja bez ega. Međutim, važno je da odricanje pravilno shvatimo. Ono predstavlja pročišćavanje uma, njegovo fokusiranje i usmeravanje ka cilju, a ne poštovanje spoljašnjih oblika samoodricanja.

Rečeno nam je da bi trebalo da praktikujemo zaustavljanje govora i disanja. Međutim, Mudrac objašnjava da aktivno zaustavljanje daha nije nužno, ukoliko postoji jaka i postojana rešenost. U tom slučaju, dah će se automatski zaustaviti, a energije koje su ranije upravljale telom povući će se i sjediniti se s umom, omogućavajući mu da zaroni u Srce. Ovo povlačenje životnih energija je ključno, jer dok su one ujedinjene s telom, um ne može da se odvoji od tela i sveta i da uroni u Srce. Kada se disanje zaustavi snažnom odlučnošću, um prestaje da bude svestan tela i sveta, a telo postaje nalik lešu.

Ako tragalac ne poseduje dovoljno snagu predanosti za automatsko zaustavljanje disanja, preporučuje mu se jednostavna metoda posmatranja disanja. Kontinuiranim posmatranjem, dah se usporava i na kraju zaustavlja, što dovodi do smirenja uma – oslobođenog od uznemirujućih misli – i može da se posveti Samoispitivanju.

Takođe, kako u bilo kojoj meditaciji, tako i u Samoispitivanju, može doći do pojave širokog spektra misli koje uzburkavaju um, dovodeći do osećaja poraza i obeshrabrenosti. Mudrac nas podseća da se te misli pojavljuju upravo da bi bile savladane, i stoga nema razloga za obeshrabrenje. Ako se čini da uspeh ne može da nastupi u bližoj budućnosti, već samo nakon dugog vremena, treba odbaciti tu misao, prisećajući se da vreme samo po sebi nije stvarno i da se Sopstvo ne nalazi u vremenu. U jednom drevnom tekstu istaknuto je da tragalac za stvarnim Sopstvom mora da bude uporan i strpljiv, kao kad pokušava da isuši okean, vadeći iz njega kap po kap. U jednoj drugoj knjizi postoji priča o paru vrabaca koji su izgubili jaja koja je odnelo more, odlučivši ne samo da ih pronađu, već i da kazne more isušujući ga. Ptice su to činile zaranjajući u vodu i odnoseći kapljice na obalu. Priča se završava time da su se bogovi umešali i vratili im jaja.

Mudrac ističe da svaka strana misao koja se javi i savlada tokom Samoispitivanja, jača um, čime tragalac postaje za korak bliži svom cilju. Nakon što tragalac istraje u Samoispitivanju dovoljno dugo i unutrašnja snaga koja se pojavi preuzme um, brzo se dolazi do Srca. Um se tada, u suštini, redukuje na stanje čiste

Svesti i počinje da sija u svojoj najčistijoj formi kao bezoblično „Ja“. Mudrac ovu bezobličnu Svest naziva „Ja sam Ja“, praveći razliku između nje i ego-osećaja, koji ima formu „Ja sam ovo (telo)“. Ovo predstavlja kraj postojanja ego-forme; konačni ego je apsorbovan u beskrajnom Sopstvu. S nestankom ograničenog ega gube se i sva nesavršenstva i nedostaci koji opterećuju život. Željama i strahu dolazi kraj, kao i grehu i odgovornosti. Stvarno Sopstvo nikada nije bilo podložno ovim pojavama – one su bile deo ega i ne mogu da ga nadžive. U Stanju bez ega, Sopstvo obitava u svojoj slavi. *Gjani* koji je pronašao Sopstvo odbacujući ego, nije individua, kako to može da izgleda nezrelim učenicima i svetu.

Mudrac takođe preporučuje meditaciju na čisto „Ja sam“ ili „Ja“ – „Aham“, koja donosi iste rezultate kao i Samoispitivanje. On kaže: „Pošto je Njegovo Ime „Ja“, *sadaka* koji meditira na „Ja“ biva odveden u Srce, Carstvo stvarnog Sopstva“ (*Guru Vachaka Kovai*, stih 716).

Jedan putnik, koji je vozom stigao iz dalekog mesta, pitao je Mudraca kako uskladiti predanost Sopstvu sa svakodnevnim rutinskim obavezama koje zahteva svet. Mudrac mu je odgovorio: „Zašto misliš da si ti taj koji radi? Uzmimo primer tvog dolaska ovde. Otišao si iz kuće kolima, seo u voz, sišao na stanici u Tiruvanamalaju, ponovo ušao u kola i stigao ovde. Kad te pitaju, tvrdiš da si došao ovde iz svog grada. Ali da li je to istina? U stvarnosti, ostao si tamo gde si bio; samo su se vozila kretala. Isto tako, misliš i da su druge aktivnosti tvoje. One nisu tvoje; one su Božje.“ Na primedbu sagovornika da bi takav stav doveo do praznine uma i zastoja u radu, Mudrac je odgovorio: „Dosegni tu

prazninu, pa mi onda reci.“ Razumevanje da Sopstvo nije subjekt delovanja omogućava iskrenom tragaocu da nastavi sa svakodnevnim aktivnostima bez potrebe za povlačenjem u samoću ili pustinjaštvo. Dovoljno je samo dopustiti umu i čulima da automatski obavljaju svoje funkcije, uz neprekidno sećanje da on nije taj koji deluje. Potrebno je aktivno se posvetiti Samoispitivanju ili meditaciji, isto kao što prirodno razmišljamo dok hodamo.

Za praktikovanje Atma Vičare ne samo što nije potrebno napuštanje svakodnevnih aktivnosti ili povlačenje u osamu ili pustinjaštvo, već prema Mudracu, za većinu je poželjno da nastave sa aktivnostima da bi se pripremili za nju. Mudrac nam ukazuje da se rastvaranje uma u Sopstvu postiže ispravnim negovanjem saznanja da je um samo utvara Sopstva, i da se priprema može obavljati usred svakodnevnih aktivnosti. Aktivnosti na taj način mogu da se iskoriste kao priprema za Samoispitivanje. Kada se ovo znanje – da um nije ništa drugo do utvara stvarnog Sopstva – duboko ukoreni, biće lako započeti Samoispitivanje i budno istrajati u njemu do samog kraja.

Mudracu su često postavljali pitanje da li je neophodno napustiti kuću i odreći se porodičnih vezanosti, krenuti putem asketizma i prosjačenja. Mudrac je odgovorio da, ako bi nekome bilo suđeno da postane asketa, to pitanje se ne bi ni pojavilo, ali u većini slučajeva to nije neophodno. Tokom jednog kratkog razgovora, posetilac je upitao: „Da li bi trebalo da napustim kuću ili mogu da ostanem u njoj?“ Mudrac je odgovorio: „Da li si ti u kući, ili je kuća u tebi? Treba da ostaneš tamo gde već jesi; iz toga ne

možeš otići.“ Na to je posetilac rekao: „Dakle, mogu da ostanem u kući.“ „Nisam to rekao. Slušaj. Treba da boraviš upravo na tom Mestu koje ti *prirodno* uvek pripada.“ Posetilac je mislio da on boravi u kući, ali istina je da se ceo svet nalazi u njemu, kao stvarno Sopstvo. Stoga mu je Mudrac rekao da ostane u Sopstvu, odnosno da prestane smatrati svet stvarnim. Drugom prilikom, Mudrac je rekao: „Domaćin koji ne misli „ja sam domaćin“ je pravi asketa, dok asketa koji misli „ja sam asketa“ to nije. Sopstvo nije ni asketa niti domaćin.“

Važno je uvideti da prihvatanje asketskog načina života predstavlja ozbiljan korak. Mudrac naglašava da je, u svakom slučaju, um taj koji treba da se uskladi sa Samoispitivanjem, i ako to nije moguće učiniti kod kuće, neće biti lakše ni na drugom mestu.

Važan savet za učenika je da maksimalno iskoristi vreme provedeno u prisustvu Mudraca. Sveto nasleđe posebno naglašava ovu preporuku, ponekad čak i jezikom hiperbole. Šri Ramana često citira te tekstove. Mera koristi koju neko može imati od ovakve komunikacije zavisi od njegovog razumevanja i predanosti Mudracu kao Guruu. Ova predanost ima ključnu ulogu, što će biti detaljnije objašnjeno u sledećem poglavlju.

U jednom kraćem tekstu pripisanom Mudracu Šankari, koji je i sam Mudrac prihvatio, učeniku se daje važno uputstvo. Savetuje mu se: „Neprekidno razmišljaj o istini Nedualnosti, ali ne pokušavaj da primeniš ovo učenje na svoje delanje. Meditacija na Nedualnost je primerena za sve aspekte triju svetova, ali imaj na umu da ne treba da se primenjuje na Gurua.“ Ova uputstva mogu

biti zbunjujuća. Međutim, ako se uzme u obzir sposobnost ega da iskrivljuje i ometa čak i najiskrenije napore ka dostizanju Istine – što bi značilo njegovu smrt – ne bi trebalo da nas zbunjuje. Razmišljanje o istini Advaita ima za cilj da rastopi ego i pojača posvećenost Istini.

Delanje sa advaitske tačke gledišta može da bude razorno jer neprijatelj može da postane vođa takvih delanja. Sve dok neznanje opstaje, dualnost nastavlja da se pojavljuje kao stvarnost zbog prisustva ego-osećaja, te je advaitsko delanje neizvodljivo. Jedino Gjani, koji je oslobođen ega, može da izrazi Advaitu kroz delanje. Stoga, sveto nasleđe i Mudrac savetuju da ograničimo svoja delanja i ne širimo ih, kako bi ego dobio što je manje moguće prostora da se upliće u naše napore.³⁴ Takođe je korisno podsetiti se da teorijsko poznavanje Sopstva ne uništava ego, našeg unutrašnjeg neprijatelja.

Ispravno i neophodno je biti predan Guruu kao inkarnaciji Boga, što ćemo detaljnije videti kasnije. Dokle god postoji ego, ne bi bilo mudro posmatrati Gurua kao sebe, jer bi stvaran ishod mogao da bude sasvim drugačiji. Takav stav bi mogao da dovede do pogrešnog verovanja u jednakost sa Guruom. Istinsko jedinstvo sa Guruom podrazumeva odsustvo ega. Stoga sledi upozorenje da ne treba umišljati istovetnost s Guruom.

Sledeća uputstva i upozorenja su iz *Guru Ramana Vachana Mala, Sadhakachara prakarana*:

„Zaborav (Sopstva) je u suštini Smrt. Zato, onaj ko želi da pobedi smrt putem Samoispitivanja mora da sledi samo jedno

pravilo – da ne zaboravlja Sopstvo.“

„S obzirom na to da čak i zbog sopstvenih aktivnosti čovek zaboravlja (Sopstva), nije li suvišno reći da onaj ko je posvećen Atma vičari ne bi trebalo da se upliće u poslove drugih ljudi?“

„Iako postoje brojni propisi, pravilna ishrana je za *sadaku* (tragaoca) dovoljna sama po sebi, jer unapređuje kvalitete *satve*“[35](#)

„Pravilno uređenje ishrane znači da čovek treba da vodi računa o vremenu potrebnom stomaku da se odmori a da, kada je gladan, uzima ograničenu količinu *satvičke* hrane.“

„Sve dok ego konačno ne umre, jedino je poniznost korisna za *sadaku* (tragaoca). On nikada ne bi trebalo da prihvati poštovanje koje mu drugi iskazuju.“

„Posuda tone kada se napuni vodom. Drvo pluta jer voda ne ulazi u njega. Onaj koji se vezuje, postaje zarobljen. Onaj koji se ne vezuje, slobodan je, čak i ako boravi u kući (kao domaćin).“

„Čovek treba da se nosi sa nesrećama verom, hrabrošću i iskrenošću, imajući u vidu da one dolaze Božjom milošću, sa ciljem jačanja.“

„Za onoga ko je posvećen Najvišem, bolje je da živi u svetovnim uslovima koji izazivaju sažaljenje, nego u onima koji izazivaju zavist.“

„Ravnodušnost prema svemu, sa vedrim umom, bez želja i mržnje, predstavlja odličan način života za *sadake*.“

„Ono što se naziva sudbinom, nije ništa drugo do dela koja su učinjena ranije. Stoga, sudbina može da se izbriše odgovarajućim naporima.“

„Ispravna akcija je ono što se obavlja mirnog i čistog uma. Ono što se čini uzburkanog uma, iz želje, predstavlja pogrešnu akciju.“

„Biti nevezan i miran, predajući sve terete Svemoćnom Bogu, jeste najviši oblik *tapasa*.“

„Kao što zrno koje ostaje u podnožju mlinskog kamena nije zdrobljeno, tako ni oni koji uzimaju utočište u Bogu nisu dotaknuti velikim nesrećama.“

„Kao što strelica kompasa uvek pokazuje na sever, tako i oni čiji su umovi posvećeni Bogu, ne odstupaju sa pravog puta zbog iluzije.“

„Nikada ne dopustite da vas muči zabrinutost, pitajući se: „Kada ću dostići to Stanje?“ Ono je izvan prostora i vremena, i stoga nije ni daleko ni blizu.“

„Sopstvo, koje prožima sve Svojom prirodom, uvek je slobodno. Može li biti zarobljeno *majom*? Stoga, ne dopustite da vas savlada očaj.“

Misao „Ja sam nepostojana duša“ nastaje kada se napusti sopstvena postojana Priroda. Sadaka treba da odbaci ovu misao i miruje u Vrhovnoj Tišini.“

„Ovo je način za prevazilaženje promenljive prirode uma. Sve što posmatraš, kao i samog posmatrača, gledaj kao stvarno Sopstvo.“

„Kao što se odbacuje trn koji je upotrebljen za izvlačenje drugog trna, tako i dobra misao, koja služi za uklanjanje loše misli, treba da bude napuštena.“

„Kao što ronilac uranja u more s teškim kamenom da izvadi bisere, tako treba s nevezanošću uroniti u Srce i ostvariti Sopstvo.“

Samoispitivanje (Atma vičara) se u osnovi razlikuje od drugih popularnih metoda za sticanje Oslobođenja, poznatih kao *Joga*. Četiri poznata oblika joge su: joga akcije, predanosti, kontrole uma i ispravnog razumevanja. Mudrac ih u ovoj izreci upoređuje sa Samoispitivanjem: „Traganje „Ko je taj čija su dela, odvojenost (od Boga), neznanje ili odvojenost (od Stvarnosti)?“, sama po sebi je joga akcije, predanosti, ispravnog razumevanja i kontrole uma. U Istinskom stanju, neokaljanom i blaženom iskustvu Sopstva, ovakvo ispitivanje više nije potrebno, budući da je sam tragalac, „ja“ (ego), nestao.“ (*Ulladu Narpadu Anubandham*, stih 14).

Ovde je jasno objašnjeno da onaj ko sledi te četiri vrste (tradicionalne) Joge smatra da je ego njegovo istinsko ja, te stoga Sopstvu pripisuje nedostatke koji se pojavljuju zbog takvog zaključka. Jogi na putu akcije (*karma joga*) vidi Sopstvo kao aktera i veruje da mora da snosi posledice tih dela. Jogi na putu predanosti (*bakta joga*) smatra sebe odvojenim od Boga i teži ujedinjenju s Njim kroz predanost. Jogi na putu ispravnog razumevanja (*gjana joga*) misli da je Sopstvo u neznanju i teži da otkloni to neznanje. Jogi koji je posvećen kontroli uma (*radža joga*) vidi Sopstvo kao odvojeno od Stvarnosti i teži ponovnom sjedinjenju putem kontrole uma. Sve ove pretpostavke o sebi su pogrešne, budući da ne postoji individualna duša – jer je suština čitavog poretka sveta - iluzija. Kad se stvarno Sopstvo pronade putem Samoispitivanja, otkriće se da nikada nije bilo zarobljeno,

već da je večno savršeno. Tragalac za Sopstvom polazi od ovog znanja. Kada ego umre putem Samoispitivanja, shvatiće se da ni ove četiri mane, ni četiri leka, nemaju šta da traže u Stanju bez ega, koje je jedino stvarno. Mudrac je jednom prilikom rekao autoru ove knjige da je *Atma vičara* - Velika Joga – Maha Joga, jer, kao što je ovde prikazano, sve (tradicionalne) Joge su uključene u Samoispitivanje.

DESETO POGLAVLJE: MUDRAC (GJANI)

Verovatno najzahtevnija tema u ovom našem istraživanju je *gjani* koji se istovremeno nalazi i izvan, i – iako se to samo prividno čini – unutar sfere relativnosti. Na taj način se istovremeno nalazi u dva međusobno protivrečna stanja, jer se relativnost i Stvarnost u svojoj suštini međusobno negiraju. Upravo ta dualnost predstavlja koren teškoća s kojima se učenici suočavaju prilikom razmatranja ove teme.

Knjige sa uputstvima razlikuju dve vrste Oslobođenja. Prvo se odnosi na živog *gjanija* i naziva se *đivanmukti*, odnosno Oslobođen za života, a *gjani* koji ga je postigao naziva se *đivanmukta*. Druga vrsta, koja nastupa nakon smrti tela, naziva se *videhamukti*, odnosno Oslobođenje bez tela. Međutim, Mudrac nam kaže da postoji samo jedna vrsta Oslobođenja, a to je Stanje bez ega. Budući da svet ne postoji bez ega, *gjani* je zapravo bestelesan, bez obzira na prividno fizičko postojanje. Čak i oni koji misle da *gjani* ima telo i um, ali ne mogu da uvide da su oni nestvarni, barem mogu da shvate da je njegovo kauzalno telo, koje predstavlja prvobitno neznanje, rastvoreno. Zato, *gjani* – koji je u suštini samo stvarno Sopstvo i ništa više – nije na bilo koji način povezan sa ostacima suptilnog i grubog tela, za razliku od čoveka koji boravi u neznanju. Za *gjanija*, stoga, ne postoji ništa

osim Sopstva. Ne postoji telo, um, svet, niti druge osobe. Zato, kada govorimo o *gjaniju*, moramo da razlikujemo dve perspektive: gledište poluneznalice i gledište samog *gjanija*. Mudrac stalno naglašava da za njega ne postoje problemi – ne postoji potreba za dovođenjem nesklada u sklad. Sa njegove tačke gledišta, sva tri tela su nepostojeća, on čak odbacuje i pretpostavku da su ikada postojala. Stoga, razlike među njima, o kojima se govori u knjigama, predstavljaju samo ustupak učeniku poluneznalici. Apsolutna istina o Oslobođenju je da je ono bestelesno i oslobođeno sveta, jer u Oslobođenom stanju samo Istina sija.

Đivanmukta, stoga, nije ličnost. Međutim, zbog njegove dualne uloge, koja je ranije objašnjena, pripisuje mu se individualnost. U upanišadskoj tradiciji se ova perspektiva toleriše, i smatra se da će telo *đivanmukte* biti podložno zakonu uzročnosti dokle god je živ. Zbog uticaja ovog zakona, na njegovo telo će delovati prijatne ili neprijatne posledice prethodnih dela, poznatih kao *karma*. Karme se dele na tri kategorije sudbinskih događaja. Postoji skup *karmi* koji je počeo da deluje od rođenja, dajući *gjaniju* njegovo sadašnje telo i koji će nastaviti da utiče na njega do njegove smrti. Ova karma se naziva *prarabda*, jer je već počela da donosi svoje plodove. Drugi skup *karmi* naziva se *agami*, ili dela koja se prenose u buduće živote, dok je treći poznat kao *sanćita*, ili „zaliha“, koji obuhvata ogroman broj akumuliranih dela iz prošlih života. Smatra se da samo *prarabda karma* zadržava svoj uticaj, dok se *agami* i *sanćita* karme poništavaju kada čovek postane *gjani*, odnosno kada se individualnost „izgubi“. *Gjani* se neće više reinkarnirati niti odlaziti u druge svetove, ali će i dalje

ipak ubirati plodove *prarabde*, tj. tekuće *karme*. Ovo je ono što tradicionalno nasleđe navodi na pojedinim mestima. Međutim, videćemo da ovo nije sasvim tačno.

Gjani se stalno nalazi u Prirodnom Stanju, poznatom kao *sahađa samadi*, što nije povremeni *kevala nirvikalpa samadi* karakterističan za Jogije. Ovo Prirodno Stanje ne remeti telesne aktivnosti *gjanija*. Dakle, može se reći da je *gjani* svestan i Sopstva i sveta. Čini se da jede, spava i živi kao i ostali ljudi. Budući da je u *sahađa samadiju*, sposoban je da čuje i odgovara na pitanja. Za razliku od jogija, koji se naizmenično nalaze u transu i budnom stanju i koji ne mogu da podučavaju jer su još uvek u ropstvu i neznanju, *gjani* je izvan tih ograničenja. Ako ne bi bilo *sahađa* Stanja, svako ko bi doživeo direktno i savršeno iskustvo Sopstva, odmah bi prestao da se pojavljuje u svetu s telom. Tako ne bi postojao neko ko bi mogao da prenese izvorno učenje o Sopstvu i metode za Njegovo pronalaženje. Srećom, *sahađa* Stanje postoji i ponekad ga neki tragalac dostiže. Na taj način se učenje svetog nasleđa potvrđuje, ispravlja, dopunjava i pojašnjava sposobnim učenicima neprekinute loze *gjanija*. U istoriji su postojali Mudraci poput Gautame i Šankare. Koliko ih je još bilo, ne znamo. Ovu ulogu u naše vreme ispunjavao je Mudrac Ramana.

Oni koji nisu čuli ili razumeli istinu o Prirodnom Stanju – da ono ne ugrožava, kao *kevala nirvikalpa samadi*, telesnu aktivnost – često postavljaju pitanja Mudracu, a dobijeni odgovori nisu lako razumljivi čak ni njegovim učenicima. Neki ne mogu da shvate odgovor jer su pristalice privlačnih i zamršenih uverenja čija je

glavna dogma - da je ovaj svet stvaran sam po sebi. Stoga, prirodno je da odbijaju da razumeju pouke Mudraca čiji je neodvojivi deo - nerealnost sveta kao takvog. Oni su u suštini dualisti i zapravo žestoki protivnici Advaita.

U ovom kontekstu možemo da primetimo tu osetljivost koju Mudrac pokazuje prema slabostima vernika. On sledi pravilo izrečeno u Giti (3.26), koje naglašava da se ne treba mešati u tuđu veru. Zbog toga je Mudrac uvek veoma oprezan u svojim izjavama u prisustvu revnosnih dualista, izbegavajući da izlaže čisto učenje Advaita. Međutim, čim dualisti odu, okreće se ka Advaitistima koji su prisutni i apologetski im objašnjava potrebu za prilagođavanjem učenja kako bi odgovaralo i dualistima. Dualiste smatra nezrelima, dok Advaitistima pristupa kao zrelim pojedincima koji razumeju da pred nezrelima mora da se popusti. Ipak, jasno stavlja do znanja da je učenje Advaita vrhunsko.³⁶

Postoje dva različita gledišta o Mudracu. Prvo zastupaju oni koji sebe smatraju Advaitistima, ali nikada nisu sedeli kraj Mudračevih nogu. Drugo gledište zastupaju učenici Mudraca, koji su neprijateljski nastrojeni prema njegovom advaitskom učenju.

Oni prvi pokušavaju da dokažu sledeće: „Osoba po imenu Ramana Maharši živi u svetu na sličan način kao i ostali ljudi. On jede, spava, priča, seća se prošlosti i odgovara na pitanja o njoj; prema tome, ima ego i um. Takođe, koristi izraze „ja“, „ti“, „on“, baš kao i mi. Znači, on nije *divanmukta*, iako možemo da prihvatimo da je svetac.“ Sa ovim ljudima nam nije potrebna nikakva rasprava. Očigledno je da oni smatraju *kevala nirvikalpu* konačnim stanjem i

zato ne mogu da razumeju kako *gjani* može da živi među ljudima kao Svetlost istinskog Sopstva.

Da bi neko mogao da prepozna *gjanija*, potrebno je da bude istinski posvećenik istinskog Sopstva. To podrazumeva jasnoću u razumevanju, poniznost duha i druge vrline. Mudrac trajno privlači takve ljude. Nasuprot tome, oni koji vole ropstvo, uprkos tome što su učeni u duhu svetog nasleđa – nisu snažno privučeni. Ovi ljudi postižu uspeh u svetovnom smislu i misle da su srećni. Možda postoji bojazan kod nekih da će, ukoliko posete Mudraca, doživeti promenu u svojim pogledima na svet, što ih iskreno plaši. Zbog ovog straha, drže se na sigurnoj distanci od Mudraca.

S druge strane, oni koje je Mudrac privukao, vođeni jakim potrebom za kompetentnim Guruom, sposobni su da uoče njegovu jedinstvenost. Možda će im biti potrebno izvesno vreme pre nego što uvide da je on zaista dostigao Oslobođenje, da je *gjani*. Najpre moraju da razumeju šta je *gjani* i koja su nepogrešiva obeležja kojima se on odlikuje. Jedno od tih obeležja je nedostatak svesti o različitostima.

Sada ćemo razmotriti drugo gledište - ono koje zastupaju određeni usko orijentisani poklonici Mudraca. Oni priznaju da je on *gjani*, ali istovremeno tvrde i da je ličnost, opisujući ga kao „uzvišenu ličnost“. Ličnost smatraju stvarnom, da ona i dalje opstaje u stanju Oslobođenja, iako, što je prilično nelogično - priznaju da se ego u Oslobođenju gubi. Po njihovom mišljenju, *gjani* ima um i zato ima odvojeno postojanje. Kažu da se pri Oslobođenju um transformiše u nešto čudesno i stiče božanske

moći, *sidije*. Tim moćima pridaju veliki značaj i čini se da misle da upravo one potvrđuju da je neko *gjani*.

Već smo videli u poglavlju o Bogu da je suština učenja Mudraca Istina o ne/postojanju, što znači da Stvarnost nikada zapravo nije podeljena na trojstvo, a da su duša, svet i Bog samo tvorevine uma usmerenog na ego, koji je sam nestvaran. Drugim rečima, Mudrac je u potpunoj saglasnosti sa Mudracem Šankarom kada tvrdi da je sve ovo *maja*. On objašnjava da Oslobođenje podrazumeva svođenje na nulu svega onoga što je u svakom slučaju nestvarno. Trostruka lažna pojavnost je nestvarna čak i sada, ali se iz neznanja čini stvarnom. Navedena prividnost nestaje na takav način da se čak ne može reći da je prethodno postojala, a zatim prestala. To je jasno iz sledeće izjave Mudraca, koja nam govori kako deluje milost Gurua: „Svodeći nestvarno na nestvarnost, i čineći da jedino stvarno Sopstvo sija, Guru zadaje konačan udarac nestvarnoj duši.“ (*Guru Vachaka Kovai*, stih 281). Uske perspektive koje su pomenute, definitivno nisu u skladu sa ovim učenjima.

Videli smo da su *sidiji*, koji su važni u očima nekih učenika, u suštini nestvarni jer su deo svetovne iluzije, suština ropstva. Zbog toga, kako Mudrac ističe, težnja ka proceni veličine Mudraca na osnovu *sidija* koje se navodno manifestuju u njegovom prisustvu je besmislena³⁷.

Odbacivanje Istine o Nepostojanju dovelo je ove učenike do pogrešnog razumevanja Mudraca. Jedno od takvih pogrešnih shvatanja Mudrac je naglasio i ispravio rečima: „Neznalice kažu: 'Gjani vidi razlike, ali uživa u odsustvu razlika među njima'.“

Ovo odsustvo opažanja razlika je dvojako: neprepoznavanje razlike između sebe i drugih i ne/opažanje razlike među drugima. Prvo se manifestuje u tome što je mudrac ravnodušan prema pohvali ili kritici. Drugi aspekt se manifestuje kroz ono što se naziva „isto oko“, pomenuto u poznatom, ali često pogrešno interpretiranom stihu iz Gite, koji kaže da Prosvetljeni gledaju na sva bića jednakim očima.

Kao što smo videli u prvom poglavlju, prva osobina, ravnodušnost prema pohvali ili kritici je karakteristična za Mudraca. Samo onaj ko je potpuno oslobođen ega po svojoj prirodi, nije pogođen pohvalom i kritikom. Postoji jedna istorijska anegdota povezana sa ovim stihom koji govori o jednom Mudracu iz nedavne prošlosti. Pretpostavlja se da se događaj odigrao pre nego što je on dostigao stanje gjanija. Taj čovek je u ranoj mladosti napustio svet i lutao šumama, praktikujući *samadi* u potrazi za Oslobođenjem. Jednog dana susreo je školskog druga koji ga je obasuo pohvalama. Ovom je to veoma prijalo, što je njegov drug odmah primetio. Iznenadio se kada je shvatio da pohvala može tako da utiče na svetog čoveka i odmah mu je to i rekao. Mudrac je na to odgovorio već pomenutim stihom. Njegov smisao je sledeći: „Čoveku je skoro nemoguće da se oslobodi potčinjenosti kurtizani pod nazivom Pohvala, čak i nakon što se odrekao ovog sveta, smatrajući ga bezvrednim, i uprkos tome što poznaje tajne svetog nasleđa.“ Dokle god postoji i najmanji trag egoizma, pohvale i prekori neminovno izazivaju osećaj zadovoljstva ili bola. Čovek oslobođen ega nije podložan ovim uticajima; ne oseća ni zadovoljstvo ni bol usled pohvala ili prekora.

Mudrac je to opisao rečima: „Za onoga ko je čvrsto utemeljen u blaženom Prirodnom Stanju, izvan promena i, shodno tome, ne prepoznaje razlike i ne misli „Ja sam ovaj, a on je onaj“, ko postoji osim Sopstva? Ako neko kaže nešto o njemu, kako to može da mu smeta? Za njega to zvuči isto kao da je on sam to rekao.“ (*Ulladu Narpadu Anubandham*, stih 38).

Neopažanje razlika među drugima, poznato kao jednakost viđenja, takođe je karakteristika Mudraca. Uočili smo da *gjani* ne priznaje razlike - bilo prirodne ili stvorene od strane čoveka. Mudrac kaže o ovome: „Jednako viđenje *gjanija* je samo priznanje da je Jedino Sopstvo, koje je Svest, prisutno u svemu što se pojavljuje.“ (*Guru Vachaka Kovai*, stih 1250). Drugim rečima, to je odsustvo ega. Slično značenje ima i često pogrešno shvaćen i zloupotrebljen stih iz Gite, u kojem se kaže da *gjani* gleda istim očima sva bića. Takav jednak pogled nema veze sa onima koji su pod vlašću ega, jer oni uopšte ne vide istinsko Sopstvo. Jednako viđenje ne podrazumeva prikazivanje svih ljudi kao jednakih samih po sebi. Učenje ne govori o jednakosti, već o jedinstvu, koje može da postigne samo čovek koji je izgubio ego. U tom kontekstu, važno je zapamtiti upozorenje da se učenje o Jedinstvu ne primenjuje kroz delovanje.

Ova istina o Mudracu, odnosno njegovom neopažanja razlika, ponekad se pogrešno tumači kao „opažanje jedinstva u razlikama“. Ovaj opis je slikovit, ali nije u skladu s Istinom o Nepostojanju, koja je ranije izložena. Mudrac kaže: „Neznalice greše kada kažu da *gjani* vidi razlike, ali uživa nerazličitost u

njima. Istina je da on uopšte ne vidi razlike.“ (*Guru Vachaka Kovai*, stih 931).

Takođe, u Stanju Jedinstva, odnosno Stanju bez ega, razlikovanje subjekta i objekta više ne postoji. Zato u tom Stanju opažanje nije moguće. Besmisleno je opisivati *gjanija* kao nekoga ko opaža nerazličitost. Tačnije bi bilo reći da on ne opaža razlike. Moguće je da neki pripadnici uskog načina razmišljanja veruju kako *gjani* prepoznaje Jedinstvo koje postoji u osnovi svega, dok u isto vreme opaža razlike. Ako je to slučaj, nameće se pitanje: da li je to Znanje o Jedinstvu zasnovano na iskustvu ili na zaključivanju? Otkrovenje nam objašnjava da, sve dok se opažaju razlike – dok ego postoji – može postojati samo znanje zasnovano na zaključivanju i teoriji, a ne pravo Iskustvo. To bi impliciralo da *gjani* nema stvarno Iskustvo Jedinstva, što je apsurdno.

Argument koji se često navodi jeste da mora postojati neki element koji održava razliku između jednog i drugog *gjanija*. Ti zagovornici prepostavljaju da se ta razlika podrazumeva i objašnjavaju je tvrdnjom da *gjani* poseduje suptilno telo. Međutim, kako smo već videli, suptilno telo nije ništa drugo do ego, koji predstavlja samo tanku nit između dve međusobno suprotstavljene pojave: stvarnog Sopstva i tela. Iz ovoga sledi da između dva *gjanija* zapravo ne postoji razlika, što je i istina, jer *gjani* nije samo poznavalac ili uživatelj Sopstva, već je potpuno identičan s njim. Ovo je, kako Mudrac Šri Ramana Maharši objašnjava: „*Ti iz neznanja kažeš: „Posetio sam ovog gjanija; posetiću i onog drugog.“ Ali ako doživiš istinsko iskustvo spoznaje*

gjanija unutar sebe, shvatićeš da su svi gjaniji zapravo jedno.“ (Guru Vachaka Kovai, stih 121).

Možemo reći da zaista vidimo telo i um koji pripadaju *gjaniju*. Ipak, vidimo i druga tela i umove, a prema učenju, svi oni su nestvarni. Naš um, koji stvara *gjanijev* um i telo, isto tako stvara i čitav svet, uključujući i Boga. U našem relativnom snu, koji se javlja iz dubokog sna neznanja, mi vidimo *gjanija* kao ličnost. U delu „*Guru Ramana Vachana Mala*“ nam se kaže: „Telo i um, za koje se čini da pripadaju *gjaniju* – koji je, u suštini, nedodirljiv kao nebo – zapravo su samo refleksija tela i uma koji ih vide. Oni nisu stvarni.“ (Guru Vachaka Kovai, stih 119) Bez obzira na mišljenja drugih, učenici ne bi trebalo da podržavaju ideju da je *gjani* otelotvoren. U istom delu stoji: „Shvati da je grešan i da ima nepročišćen um onaj ko svog Gurua vidi kao otelotvorenog *gjanija*, koji se naizgled pojavljuje kao ljudsko biće, a u suštini je Beskonačna Svest.“ (Guru Vachaka Kovai, stih 274)

Nezreo učenik često čini grešku opisanu ovde. Za njega i postoji određeno opravdanje, jer može uverljivo da dokazuje da se *gjaniju* rastvara samo kauzalno telo, dok ostala dva tela opstaju. Međutim, on bi trebalo da napusti ovo prolazno gledište. Kako može sam da dostigne stanje apsolutne bestelesnosti, kao čisti Duh, ako svog Gurua posmatra kao da nije ostvario to Stanje?

Zbog toga moramo da priznamo da je *gjani*, iako se pred nama pojavljuje i ponaša kao ličnost, u stvari čista Svest koja ne može biti opisana čak ni kao Svedok aktivnosti uma i tela. Mudracu je postavljeno pitanje: „Da li *gjani* vidi svet kao i drugi?“ Njegov odgovor je bio: „Pitanje se ne javlja *gjaniju*, već onome ko

je u neznanju“. Postavlja ga zbog svog ega. Njemu je upućen odgovor: „*Spoznaj Istinu o onome kome se javlja pitanje.*“ Postavljaš pitanje jer vidiš da je *gjani* aktivan kao i drugi ljudi. Zamisli bioskop. Tu su slike koje se kreću po platnu. Ako čovek pokuša da ih dotakne, dodirnuće samo platno. A kada slike nestanu, ostaje samo platno. Isto je i sa *gjanijem.*“

Mudrac na isto pitanje odgovara na drugačiji način: „Svet je stvaran i za neznalicu i za *gjanija*. Čovek u neznanju veruje da se Stvarno nalazi unutar granica sveta. Za *gjanija*, Stvarno je bezoblično Jedno, osnovna Supstanca iz koje svet proizilazi. Zbog toga je zaista velika razlika između *gjanija* i neznalice.“ (*Ulladu Narpadu*, stih 18). Mudrac ukazuje da, na prvi pogled, neznalica i *gjani* mogu da se čine istim jer oba tvrde da je svet stvaran. Međutim, ono što Mudrac podrazumeva pod „stvarnim“ je dijametralno suprotno od shvatanja neznalice. Neznalica veruje da je svet sam po sebi stvaran, sa svim svojim razlikama, imenima i oblicima, ne shvatajući osnovnu Stvarnost koja je poput zlata od kojeg se prave ukrasi – Supstanca koja je stvarna nasuprot nestvarnosti oblika. Mudrac odbacuje nestvarni deo sveta i uzima kao stvarnu samo Suštinu, bezobličnu Čistu Svest, Sopstvo, koje nije dotaknuto lažnim pojavama. „Sopstvo je stvarno“, ističe Mudrac, „a ne svet, jer samo Ono postoji u svom Stanju Čistote kao Čista Svest, bez sveta. Svet ne može da postoji nezavisno od Sopstva.“

Zaključujemo da *gjani* ne vidi svet i nema ulogu u njemu. Dakle, ono što se nama čini kao da su njegove aktivnosti, zapravo nisu njegove. Budući da je oslobođen ega i uma, ne sprovodi te

akcije svojom voljom. Iza aktivnosti *gjanija*, kao i aktivnosti svih bića, stoji ista sila koja ih pokreće i održava. Glavna razlika je u tome što neznalice misle da su sami akteri, dok *gjani* ne razmišlja na taj način. On deluje poput pospanog deteta koje jede, kada ga majka razbudi da bi ga nahranila. Ako bi delovanje moralo da se pripiše nekome, primerenije bi bilo pripisati ga Bogu, a ne *gjaniju*. Jer, dok je Bog uređivač sveta sa jedne tačke gledišta, *gjani* nema nikakve veze sa svetom. Zapravo, u Stanju bez ega, i Bog i *gjani* su isti; nijedan od njih nije akter, jer su oba zapravo ništa drugo do stvarno Sopstvo, koje je Jedno.

Stvarno Sopstvo nikada nije akter. Svako pripisivanje delovanja Sopstvu proizilazi iz neznanja. Kao što smo već videli, *gjani* je Sopstvo u njegovoj savršenoj čistoti, nepromenjiva Svest, i samim tim nikada nije akter. Ovo je izraženo u sledećem: „*Da je Sopstvo ikada bilo akter, moralo bi da ubira plodove delanja. Međutim, budući da osećaj akterstva nestaje kroz iskustvo Beskonačnog Sopstva i Samoispitivanja „Ko sam ja, akter?“, s njim nestaju i tri vrste akcija. Ovo stanje je Mudracima poznato kao bezvremeno Oslobođenje.*“ (Ulladu Narpadu, stih 38)

Odatle sledi da je Oslobođenje potpuno i apsolutno, a ne uslovljeno, suprotno nekim interpretacijama upanišadskih izreka koje sugerišu da deo karme *gjanija* ostaje aktivan i da će se istrošiti tak kada telo umre. Ova karma, *prarabda* ili tekuća karma, koja je počela da donosi svoje plodove od rođenja, daje mu telo i određuje šta će se desiti telu sve do smrti. Ipak, obaveza ubiranja plodova ove karme je prividna, a ne stvarna. Mudrac to naglašava na sledeći način: „Ono što se kaže u knjigama, da buduće i

sakupljene akcije *gjanija* sigurno nestaju, ali da se tekuća karma ne gubi, upućeno je neznačicama. Kao što udovica ne može da ostane *sumangani* (ne-udovica) nakon smrti muža, tako se gube i tri dela karme kad nestane akter, ego.“ (*Ulladu Narpadu Anubandham*, stih 33) Misao „Ja sam akter „ je samo iluzija. Ona ne može da nadživi ego.

Da *gjani* u svojoj suštinskoj prirodi nema um i ne deluje vođen svojom voljom, ilustruje sledeći događaj: Mudrac je jednog dana šetao bregom Arunačala i slučajno je uznemirio osinjak skriven u gustom grmlju. Ose su se razljutile, sletele mu na nogu i počele da ga ubadaju. Mudrac je ostao miran tokom celog događaja, govoreći svojoj nozi: „Prihvati posledice svojih dela.“ Ovaj događaj je kasnije prepričao mnogim učenicima. Jedan od učenika ga je nakon dugo vremena upitao: „Budući da je uznemiravanje osinjaka bilo slučajno, čemu onda žaljenje i kajanje, kao da je bilo namerno?“ Mudrac je odgovorio: „Ako žaljenje i kajanje ne bi bilo njegov čin, kakva bi onda bila prava priroda uma?“³⁸ U ovom slučaju, Mudrac je odgovorio na postavljeno pitanje drugim pitanjem. Učenik je znao da je njegov Učitelj *gjani* ali izgleda da u to vreme nije potpuno bio svestan istine da je *gjani* neko ko prirodno boravi u Stanju bez ega i zato ga je lišen. Stoga je mislio da je radnju koja se pominje izvršio *gjani*, a svoje pitanje je zasnovao na toj pretpostavci. *Gjani* je s blagonaklonošću objasnio da je ta pretpostavka bila pogrešna i ukazao da takozvani um *gjanija* nije stvaran um, već Čista Svest. Ovo učenje je Mudrac potvrdio mnogo puta, naglašavajući da um *gjanija* nije običan um, već predstavlja Vrhovnu Stvarnost.

Budući da je *gjani* potpuno oslobođen uma, on nije vezan za svet i dešavanja u njemu. Upravo ta nevezanost predstavlja suštinu njegovog oslobođenog postojanja. Ne oseća se obaveznim niti da nešto čini, niti da izbegne delovanje. Sve što čini, čini spontano, bez predumišljaja, nalik čoveku bez uma. Kako drevno nasleđe kaže, *gjanija* ne muče žaljenja poput „Loše sam postupio“ ili „Nisam učinio dobro“. *Gjani* ovu istinu izražava rečima: „Kako bi *gjani*, koji je u Stanju Jedinstva sa Istinom, koje nastaje uništenjem ega, koji je miran, srećan i izvan relativnosti, te je zato bez želja, mogao da bude u obavezi da bilo šta čini u svetu? Kako bi njegovo stanje, oslobođeno uma, moglo da se razume pomoću uma?“ (*Ulladu Narpadu*, stih 31). Stoga, za njega reči „obaveza“ i „ispravno“ nemaju nikakav značaj.

Iako poseduje Božansku misiju koju mora da ispuni – prosvetljavanje i uzdizanje onih koji su zreli za Oslobođenje – *gjani* nije neaktivan. Ipak, njegovo delanje nije vođeno voljom. U stvari, njegova efikasnost je daleko delotvornija zbog odsustva ega, nego što bi bila pod uticajem volje. Sveto nasleđe, zajedno sa Mudracem, tumači da je *gjani* istovremeno i ne-akter i veliki akter. Nema kontradikcije u ovome, jer iako deluje aktivno onima koji ga posmatraju, on zapravo nije akter. Ne može da bude akter jer bi u tom slučaju bio svestan ličnosti različitih od Sopstva, a znamo da to nije slučaj. Volja za delovanjem proističe iz želje; a on je bez želja, on je *aptakama*, uživa sreću Sopstva, *atmarama*.

Jednom je Mudracu postavljeno pitanje zar nije njegova dužnost da propoveda Istinu svim ljudima i oslobodi ih. On je odgovorio: „Kada se čovek probudi iz sna, da li pita „Da li su se

ljudi koje sam video u snu probudili?“ Tako se ni *gjadi* ne interesuje za ljude iz sveta.“ O gledištu da je sebično postići slobodu za sebe a ostaviti svet u ropstvu, izjavio je: „To je kao kada čovek u snu kaže: „Neću se probuditi dok se svi ljudi iz sna ne probude.“

Jedna zagonetna izreka Mudraca glasi: „Stanje bez ega nije stanje lenjosti, već je to najintenzivnija aktivnost.“ Ovo se na prvi pogled čini protivrečnim drugom opisu Mudraca, u kome kaže da je Ono San Blaženstva. Prisećamo se da je Mudrac u jednom ranije navedenom odlomku opisao to Stanje kao Budno Spavanje. Iz ovoga proizilazi da su oba opisa tačna i da označavaju isto. Aspekt spavanja odnosi se na svet iluzija. Za taj svet je Mudrac uspavan. To se objašnjava u sledećem: „Kao što za onoga koji spava u kočiji, njeno kretanje, stajanje i ispregnuti konji predstavljaju jedno te isto, tako su i za *gjanija*, koji boravi u Snu Samosvesti dok se nalazi u kočiji, telo i njegova tri stanja, telesna aktivnost, *samadi* i dubok san istovetni.“ (*Ulladu Narpadu Anubandham*, stih 31). Ovde je važno uočiti sličnosti između *gjanija* i čoveka koji spava. Telo se upoređuje sa kočijom, a čula sa konjima. Stoga su aktivnosti u budnom stanju slične kretanju kočije. Takođe, *samadi* i dubok san su stanja odmora. Međutim, stanje *samadija* se upoređuje sa kočijom koja stoji sa upregnutim konjima, jer su čula u *samadiju* neodvojena. Zato Mudrac navodi da u *samadiju* glava ne klone, već ostaje uspravna. Za vreme spavanja čula su umrtvljena, pa glava klone ukoliko spavač sedi. Postoje, dakle, spoljašnje razlike, ali unutrašnje ne postoje. Pomenuto poređenje sa spavačem u kočiji služi da pokaže kako promene telesnog stanja, kao i promene sveta kao celine, ne utiču

na *gjanija*. Ne sme se pomisliti da je *gjani* u nesvesnom stanju, kao da spava. Ovo ćemo sada razjasniti: Istina o stanju u kome boravi *gjani* pokazana je u stihu iz Gite, koji kaže da je ono što je Noć za sva bića, za *gjanija* je Dan, dok je ono što je za njih Dan, za njega je Noć budući da je u oba slučaja potpuno budan. Sada će moći da se razume zagonetna izreka Mudraca da je to stanje intenzivne aktivnosti. *Gjani* je budan u stvarnom Sopstvu, kao samo Sopstvo koje je Svest. Svest nikada ne može da postane nesvesna, pa samim tim *gjani* nikada ne može da spava. To je njegova aktivnost, a ujedno i sva aktivnost koja postoji. Sve ostalo je *maja*. Da *gjani* ne spava – čak i kada telo spava – zaključuje se iz očigledne činjenice da je *gjani* uvek budan, spreman za bilo koju vrstu aktivnosti. *Gjani* je stoga uvek u Prirodnom Stanju, koje nije ni trans, niti je to budno stanje neznalice.

Već smo videli da samo *gjani* može biti Guru, jer jedino on deluje i iznutra i spolja. Istinski Guru, kako se kaže, spolja gura učenikov um unutra, a iznutra ga povlači (ka Srcu), dajući mu tako Istinsko iskustva Sopstva, koje će učiniti slobodnim. Da bi se ovaj čin milosti obavio do kraja, učenik mora da praktikuje predanost *gjaniju*, kao Bogu. O tome se kaže ovako: „Ko meditira o Istinskoj Prirodi *đivanmukte* koji prebiva (u Srcu), bez misli (u srcu) kao Blaženi, Sopstvo svega, zadobija Iskustvo Sopstva.“ (*Guru Vachaka Kovai*, stih 1126).

JEDANAESTO POGLAVLJE: PREDANOST

Do sada smo proučavali svedočanstva Mudraca. Iz njih shvatamo da je direktan i neposredan put ka Oslobođenju Samoispitivanje (*Atma Vičara*), pomoću okretanja uma od sveta – to jest, svega što se može objektivizovati – ka Sopstvu, Srcu. Međutim, nalazimo da to nije jednostavno zbog vezanosti uma za objekte, kako grube, tako i suptilne, kao i navike misli koje su uglavnom prikrivene, da iznenada pohrle u grozničavu aktivnost i vuku um nazad, prema svetu. To su bolesti uma, poznate kao *vasane*, koje nastaju usled bliskog kontakta sa objektima i zadržavaju se u umu poput mirisa u posudi nakon što se njen sadržaj isprazni. Budući da „mirisi“ tih stvari kod nekih prisustvuju u većoj, a kod drugih u manjoj meri, postoje velike razlike među učenicima. Bagavan Šri Ramana navodi da postoje četiri tipa učenika, koje možemo uporediti sa barutom, suvim ugljem, običnim i tečnim gorivom. Prvom tipu učenika potrebna je samo reč, poput iskre, da istog trenutka sagori njegovo neznanje. Drugom tipu potrebno je nešto učenja i ličnog napora. Treći tip zahteva dug period učenja, podučavanja i prakse. Četvrtom tipu potrebne su pripremne prakse koje odgovaraju njegovom nivou. Iz ovoga vidimo da bi mnogi učenici morali dugo da istraju u Samoispitivanju kako bi bili sigurni u konačni uspeh. Neuspeh bi

mogao mnoge da obeshrabri i natera ih da odustanu od poduhvata. Šta bi trebalo da učine kako bi pouzdano mogli da napreduju ka cilju? Odgovor je: moraju da praktikuju predanost Bogu.

Sada ćemo se osvrnuti svedočanstva svetaca. Već smo videli da su oni pouzdaniji vodiči od Jogija. Ono što učimo od svetaca je istina, ali ipak samo relativna. Ipak, budući da put kojim idu na kraju vodi ka uništenju ega, Mudraci ga odobravaju, ali s oprezom prema ograničenosti mnogih njihovih izjava. Uskost i ograničenost su teret na putu napretka. Stoga, učenici Mudraca, koji slede put predanosti, uočavaju razliku između svetaca i čuvaju se zamke uskih uverenja. Učenik Mudraca treba da zna da uverenja treba doživljavati kao radne hipoteze, a ne fanatično, jer će sva ona jednog dana biti uništena u Vatri Iskustva Atmana, Sopstva. Treba da prihvati samo ono što kažu sveci koji su najviše slični Mudracima, a ostalo da odbace, shvatajući učenje (prenošeno od strane svetaca) u svetlu advaitskog učenja Mudraca.

Sam Mudrac sa Arunačale nam daje suštinu učenja svetaca. Govori nam da je davanje imena i oblika Stvarnosti, pripisujući joj ličnost i pretvarajući je u ono što nazivamo Bogom, koristan i neophodan metod pročišćenja uma. Međutim, takođe nam govori da se bilo koje ime i oblik mogu pripisati – da je uskogrudo tvrditi da je samo jedna određena forma svetac. Pored toga, izjednačava predanost sa učenjem o Samoispitivanju u Stanju bez ega, naglašavajući da je cilj predanog isti kao i cilj tragaoca (koji praktikuje Samoispitivanje).

U Giti, u poglavlju IX, navodi se da predanost donosi korist čak i grešnim ljudima. Oni brzo postaju dobri i na kraju dostižu Stanje neprekidnog Mira, bez ega. Ipak, opšteprihvaćeno pravilo je da samo ljudi čistog uma i dobrog ponašanja postaju predani Bogu, jer predaja podrazumeva određeni stepen odsustva ega, a snaga karaktera odražava stepen njegovog odsustva. Stoga je važno da čovek posveti pažnju poboljšanju karaktera, što je neophodno i za tragaoca za Sopstvom, i za one koji su se predali. Karakter čoveka oblikuje njegovo ponašanje; i obrnuto, ponašanje oblikuje karakter. Ličnost čoveka dostiže bezličnost putem uređenja sopstvenog ponašanja. Za one koji teže najvišem dobru, neophodno je da poboljšaju svoje ponašanje. Drevno nasleđe savetuje da onaj ko želi da pronađe Istinu mora da se klone loših dela, obuzda strasti i dostigne mentalnu harmoniju. Istina i dobrota su, u suštini, jedno te isto. Sveta knjiga Gita takođe ističe ovaj preduslov; tragalac za Sopstvom mora da poseduje tzv. „Božji dar“ da bi stigao do cilja. Ovaj dar uključuje: neustrašivost, jasnoću razmišljanja, meditativnost, spremnost na davanje, kontrola uma i tela, poštovanje svega što je sveto, ljubav prema istini, otvorenost, nepovređivanje, strpljenje, izbegavanje spletkarenja, saosećajnost, oslobođenost od pohlepe, poniznost, uzdržavanje od greha, nehirovitost. Ovo su osobine dobrog karaktera; one su aroma stvarnog Sopstva koje boravi u našim srcima i korisne su za postizanje impersonalnosti. One pripadaju ličnostima, a ne obrnuto, jer dobrota nije nešto što se poseduje; ona je posednik.

Religije s pravom ističu važnost dobrote. Čovek lošeg karaktera može da postane dobar matematičar ili naučnik, ali jedino dobar čovek, čistog uma, može da neguje predanost prema nečemu što nadilazi svet. Loša dela se čine zbog ego-osećaja. Pošto je Stanje bez ega naš istinski cilj – bez obzira šta vernici mislili – sklonost ka lošim delima mora da se prevaziđe, na bilo koji način. Budisti imaju svoj „plemeniti osmostruki put“, a hrišćani „Besede na gori“. Ponizna pravednost čini devedeset odsto obavljenog posla na putu ka Stanju bez ega.

Predanost je već prisutna u svakom čoveku. Potrebno je samo da se pročisti i usmeri ka odgovarajućim objektima. Kada je usmerena ka prizemnim objektima, nazivaju je vezanošću, ali kada se usmeri ka svetim objektima i ciljevima, naziva se predanost. Za obične ljude je prirodno da osećaju predanost prema nekom čoveku. Predanost postaje uzvišenija kada se usmeri na čoveka koji ima uzvišene vrline. Shvatajući korist ove činjenice, mudraci i sveci nam predstavljaju ličnost izuzetnog i neprevaziđenog savršenstva, tj. upravo Boga, i svako ko stupi u bilo kakav kontakt s Njim postaje Njegov poklonik.

Odlika predanosti je što ona teče bez napora, laka je i prirodna. U hinduističkoj tradiciji, Bog nam ne naređuje da Ga volimo; volimo Ga jer ne možemo da odolimo. Ako imamo sreću da nas On privuče u ljubavi, trebalo bi da se slobodno prepustimo tom osećaju, zato što smo se već toliko puta preterano lako pokoravali osećajima drugačije prirode. Kaže se da se Prahlada, poznati posvećenik, ovako molio: „Neka uvek gajim prema Tebi istu ljubav kakve neznalice gaje prema svetovnim zadovoljstvima.“

Takođe, nije dovoljno imati samo predanost Bogu; ona mora da bude i čista, bez ikakvog cenkanja. Predanost ne treba posmatrati kao sredstvo za postizanje nekog cilja. Ukoliko je takva, onda to uopšte nije predanost Bogu.

Na ovo bi se mogla postaviti primedba: „Pošto Bog, duša i svet čine trijadu i budući da je cela trijada nestvarna, kako je ranije pokazano, Bog ne postoji, a samim tim ni predanost nema svrhu.“ Odgovor se naslućuje u argumentu koji dokazuje nestvarnost Boga. On pokazuje da postoje samo dve mogućnosti: ili su svi elementi trijade nestvarni, ili su svi stvarni. To je ilustrovano analogijom s kokoškom. Dakle, za čoveka koji prihvata učenje da su svet i duša nestvarni, cela trijada je nestvarna, što se koristi kao argument. Međutim, za onoga ko ne prihvata ili ne može da usvoji ovo učenje o svetu i duši, stvari se drastično razlikuju. Ista analogija i argument vode do zaključka da je Bog stvaran kao Bog, pa samim tim postoji svrha predanosti sve dok se ego ne izgubi. Pored toga, nisu nas učili da je Bog potpuno nestvaran, već da po Svojoj pravoj Prirodi On nije Bog kao ličnost – već stvarno Sopstvo u Srcu.

Sledeća izreka Mudraca to razjašnjava: „Sve dok postoji podeljenost (*vibakti*), mora da postoji i predanost (*bakti*); sve dok postoji odvojenost (*vijoga*), mora da postoji metod ponovnog sjedinjenja (*joga*). Dokle god postoji dualnost, postojaće i Bog i poklonik. U Samoispitivanju dualnost ostaje dok se ne dostigne izvor. Isto važi i za predanost. Kad se Bog dostigne, dualnost nestaje, iako On nije nešto različito čak ni sada. Jer je Bog suština misli izražena u Sopstvu i kroz Sopstvo, što dokazuje Njegovo

stvarno jedinstvo sa Sopsstvom. Ako neko, kome Učitelj kaže da se preda Bogu, to odmah učini bez pitanja, to je dobro. On će kasnije spontano postati jedno s Bogom; takav čovek je zreo.³⁹ Međutim, postoji drugi tip ljudi koji će reći: „Postoje dva, Bog i ja. Pre nego što spoznam Boga, koji je negde daleko, prvo ću spoznati ovog bližeg, sebe“. Njima se preporučuje Samoispitivanje. Predanost i Samoispitivanje su isto.“ Mudrac je jednom prilikom nekome rekao: „Bog je stvaran koliko i ti.“

Prema tome, nema stvarnog neslaganja između istine o Bogu kakvu otkrivaju Mudraci – koja je apsolutna istina Njegovog bića – i ličnosti Boga kojoj se treba predati, jer obožavalac boravi – bar na početku – u području relativnosti.

Međutim, budući da je Bog zaista stvarno Sopsstvo koje prebiva u srcu obožavaoca, On je izvor onoga što nazivamo „Milost“. Ovo važi i za one koji znaju da je On stvarno Sopsstvo, i za one koji to ne znaju. U praksi je razumevanje „Milosti“ izuzetno važno, zbog čega joj sve religije poklanjaju posebnu pažnju. Bez Milosti, oslobođenje nikada ne bi bilo moguće, jer svi napori konačnih bića ne mogu nikada da proizvedu beskonačan rezultat. Obožavalac to naziva Milost, dok filozof-učenik Mudraca to naziva Moć Istine koja pobeđuje neistinu.

Može se primetiti da neko, ne verujući u Boga, prolazi kroz filozofsko ispitivanje izloženo u prethodnim poglavljima i postaje ubeđen da je Stanje bez ega, koje je karakteristično za Mudrace, vredno dostizanja. Međutim, shvata da je ozbiljno ograničen mentalnim neskladom i slabostima. U tom slučaju treba da prihvati veru u Boga i počne da praktikuje predanost , kako bi

Njegovom Milošću mogao da ostvari Stanje bez ega. Za onoga ko misli da nije dorastao zadatku pronalaženja Sopstva, velika je prednost da veruje u Boga i bude nadahnut predanošću prema Njemu. Ovo ćemo bolje razumeti kada proučimo stanje predanosti, koje se naziva samopredaja.

U predanosti, barem na početku, postoji razlikovanje. Obožavalac smatra Boga Ličnošću, odvojenom od sebe. Zbog toga mnogi Advaitisti takav pristup razmatraju kao nešto što ne zaslužuje njihovu pažnju. Mudraci to ne odobravaju. Jednom je neko pitao Mudraca: „Nisam u stanju da meditiram na bezobličnog Boga. Da li je meditacija na Boga Koji poseduje oblik niže vrednosti? Šta da radim“? Mudrac je odgovorio: „Ko ti je rekao da praviš razliku između viših i nižih metoda? Ako meditiraš na Boga sa obličjem, kao na Ličnost, to će te sigurno dovesti do cilja.“ Poznato je da ličnost podrazumeva posedovanje oblika.

Dakle, teorijsko poznavanje Istine o Nedualnosti nije prepreka predanosti, već joj je zapravo velika pomoć. Strogi nedualisti su bili iskreni i predani obožavaoci. Veliki Sveci su imali iskustvo jedinstva s Bogom i Sopstvom, što nije uništilo njihovu predanost. Naprotiv, njihova predanost je postala još jača. Jer, dok je ranije njihova ljubav bila podeljena na njihovo Sopstvo i Boga, sada je preostalo samo Jedno, na koje se sva ljubav usmerava. Mudraci su pisali himne Bogu kao Ličnosti, koje su strastveno devocijske i u kojima su istovremeno izražavali Istinu o Jedinstvu, dokazujući da nema nespojivosti između te Istine i predanosti. U stvari, Sjedinjenje postoji u transcendentnom Stanju, dok je predanost u relativnosti.

Advaitisti, tj. nedualisti, pružaju Bogu svu svoju ljubav, dok Dvaitisti (dualisti) daju samo deo. Sopstvo je najdraže od svega, kako kažu Upanišade, jer sve što volimo, volimo zbog Sopstva, a ne radi nas samih. Kada se smatra da su dvoje zaista dvoje, tada je ljubav neizbežno podeljena. Kada su dvoje jedno, ljubav je nepodeljena. Zato nam Mudrac i Gita kažu da su Mudraci najpredaniji obožavaoci. Zapravo, najviše slavljenje Boga – Njemu najprijetnije, ako možemo tako da kažemo – nije da je On vrhovni Gospod celokupne kreacije, već da je najvoljeniji od svih, kao Sopstvo u srcu. Veličina Boga kao Boga je u relativnosti – u *maji* – ali Priroda Boga kao Sopstva je Apsolutna Istina koja nadilazi *maju*.

Obožavalac advaitske vere doživljava Boga kao proždirača ega. Mudrac je ovu misao poetično izrazio u jednoj od svojih himni ovako: „*O, vi spremni da napustite telo, izgubivši svaku želju za životom! Postoji izvanredan lek koji će nesumnjivo uništiti lažno malo sopstvo a da vam pritom ne oduzme život, ako čak i samo jednom budete meditirali na njega. To je, treba da shvatite, besmrtna Arunačala, blažena Stvarna Svest.*“[40](#)

Sada ćemo detaljno proučiti kako predanost izgleda u praksi.

Predanost se odvija kao spontano okretanje uma ka Bogu. To se događa kada čovek pronalazi radost u mislima o Bogu. Ponekad, ova radost može da poprimi oblik ekstaze, a sećanje na nju produbljuje predanost i čvrsto vezuje srce za objekat predanosti. Onaj ko jednom iskusi ekstazu predanosti postaje Svetac, čiji se um trajno okreće od objekata čula, koja su izvor

uživanja za obične ljude. Kada čovek postane svetac, on se moli Bogu za još dublju predanost, koja je cilj sam po sebi. Oni kažu da je predanost toliko dragocena da bi Bog mogao lakše da podari i samo Oslobođenje, ali ne i predanost, osim onima kojima uputi Svoju naročitu milost.

Predanost, stoga, predstavlja neku vrstu emocije, oblik osećanja koja ima svoje nivoe – od potištenosti do zanosa. Srce Sveca, kako je rekao jedan veliki Svetac-mudrac, je kao reka Jamuna, koja teče burno, dok je srce Mudraca poput reke Gang, koja teče mirno i veličanstveno. Prema tome, Sveci su na neki način poput pesnika, a poezija koju su nam ostavili iz svih epoha je predivna. Pošto je poezija zarazna, mnogi postaju obožavaoci samo od mirisa takve poezije, predajući se zauvek, do ludila, kako to samo poete mogu. Takva poezija postaje njihova hrana i piće, a ponekad padaju u ekstatičnu opijenost samo pevajući Njegovo ime.

Naravno, nije svaka predanost podjednako efikasna. Jedan stih, pripisan velikom Svecu Šri Krišni Čejtanji, kaže: „Skromniji od skrušene vlati trave, strpljiviji od drveta, ne tražeći poštovanje od drugih, a uvek ih otvoreno poštujući – takav čovek stalno treba da izgovara ime Božje.“

Budući da je u suštini pesnik, poklonik ima i slabosti i vrline pesnika. Često greši zbog preterivanja, ali je i prijemčiv za inspiraciju i teži da dostigne čudesnu mudrost. Jer, istina je da je obožavalac, na neki tajanstveni način, mnogo bliži stvarnom Sopstvu nego njegov manje srećni brat, filozof. Razlike među obožavaocima variraju od početnika do naprednih. Izjave

početnika su često nezrele i ograničene, dok napredni obožavalac, vođen zrelošću, to prevazilazi. Međutim, vernici često ne mogu uvek da znaju da pravilno odaberu svoj put. Zbog toga religije koje naglašavaju predanost često nastaju na greškama nezrelih obožavalaca. Fanatizam često zasenjuje mudriju intuiciju zrelog obožavaoca, i tako se religije izobličavaju i počinju da razdvajaju ljude, umesto da ih ujedinjuju. Ovo nas dovodi do ključne razlike između Sveca i *gjanija*. Svetac još uvek ima tragove ega, dok ga *gjani* uopšte nema. Dakle, Svetac poseduje um i drži se svojih verskih ubeđenja, dok *gjani* nema ni um ni verska ubeđenja. Svetac može da postane fanatik svoje religije, ali *gjani* nikada. Postoji mogućnost da se Svetac vrati lošem ponašanju, odlažući time svoje Oslobođenje. Naravno, *gjani* može da bude i Svetac, a bilo je i biće Svetaca koji su po svojoj širokogrudosti i slobodi od fanatizma slični *gjanijima*.

Istina je da obožavalac ne mora da ima striktna verska ubeđenja. Bilo bi dobro da izbegava da se vezuje za kruta verovanja, jer se ona povremeno menjaju, kako se um pročišćava. Fleksibilno versko ubeđenje je, stoga, poželjno. Ipak, obožavaoci često sami ne mogu da pronađu takav pristup veri. U potrazi za njim, moraju da posete Mudraca. Razlog za to leži u poetskoj prirodi predanosti i što može da napravi katastrofalnu i kobnu grešku kada se prihvati proze.

Gjani može da bude i Svetac, ali je retko da Svetac postane *gjani*, jer se u Stanju bez ega nalazi potencijal za sve što je dobro i uzvišeno, dok je onaj ko još nije odbacio ego - neminovno nesavršen.

U nekim slučajevima, predanost može da sazri u mistično stanje ljubavi koje je teško razlikovati od Stanja bez ega. O ovome možemo mnogo da saznamo iz literature o Šri Ramakrišni, kao i iz poezije o predanosti koja je predanjem došla do nas. Mudrac sa Arunačale aludira na to da između zrelog Sveca i *gjanija* postoji tek neznatna razlika. On kaže: „Onaj koji prebiva u srcima svih i svakoga kao Čista Svest, i jeste On sam. Stoga, kada se srce otapa u ljubavi i dostigne Pećina Srca u kojoj On sija, onda se otvara Oko čiste Svesti i On se spoznaje kao istinsko Ja." Kada je ljubav savršena, onda svetac postaje mudrac.

Predanost se razlikuje u zavisnosti od mentalnog nivoa obožavaoca. Mudrac sa Arunačale i drevno nasleđe nam pominju dva stupnja predanosti. Nezreli umovi ne mogu čak ni teorijski da razumeju učenje da Bog na kraju mora da se ostvari kao Stvarno Sopstvo. Oni gaje predanost prema Bogu sa osećanjem različitosti i inferiornosti. Za njih je Bog univerzalni Gospodar Kome treba odano služiti kako bi zadobili Njegovu Milost. Pošto je njihova percepcija Boga antropomorfna, vide Ga kao superiornu vrstu čoveka. Teže da postignu sve vrline – da budu dobri prema drugim bićima – jer veruju da to Bog, kao sveopšti Gospodar, od njih očekuje. Prirodno je da je ovakva predanost sebična, jer obožavalac teži ka ličnoj nagradi, smatrajući večno postojanje svoje individualnosti prirodnim. Ovaj tip predanosti, zapravo, daje novu snagu egu.

S druge strane, zreo obožavalac shvata da je antropomorfizam neodrživ. Uči se da Bog nije različit od njega, već se samo prividno razlikuje. Zna da će nepogrešiva snaga Njegove

Milosti istopiti čak i ovu prividnu razliku i nimalo se toga ne plaši. Prestao je da brine za individualnost i očuvanje svog ega i brzo se približava Stanju bez ega. Prirodno, prilikom Milosti je u njegovom slučaju obilniji, jer je ego taj koji zaustavlja i smanjuje taj prilikom.

Cilj obožavaoca je uspostavljanje ličnog odnosa sa Bogom – da Ga vidi u vizijama, razgovara s Njim i slično. Ponekad se ove želje ispunjavaju i tada obožavalac zaista biva ponesen tim iskustvima. Međutim, kada vizije nestanu, on postaje duboko potišten. Mudrac sa Arunačale nas uči da su oblici Boga u ovim vizijama isključivo mentalne prirode i da su kratkotrajni jer nisu stvarni. Objasnio je da sve dok opstaje i najmanji trag egoizma, Bog se ne može videti onakav kakav zaista jeste. Videti Boga u Njegovom pravom obličju znači boraviti u Stanju bez ega, do kojeg obožavalac, na kraju, dolazi Božjom Milošću. Konačni cilj obožavaoca i tragaoca za stvarnim Sopstvom je zapravo isti. Zov istinskog Sopstva tragaocu za Istinom dolazi u jednom obliku, a onom ko je predan Bogu - u drugom. U tome leži jedina razlika. Filozofi, koji žele da zauvek održe svoju individualnost, ovo obično poriču. Citat Mudraca sa Arunačale o istinskoj predaji sebe Bogu otkriva njihovu zabludu.

Cilj koji tragalac dostiže Samoispitivanjem, obožavalac postiže samopredajom. Do ovoga dolazi kroz razumevanje koje se javlja pod delovanjem onoga što se naziva Milost – moći kojom Bog privlači duše ka Sebi. Obožavalac sve više shvata da je „duša“ puko ništa i da jedino Bog postoji. Spoznaje da je vredno izgubiti ceo svet zarad Boga; i to ga vodi do samopredaje.

„Milost“, naravno, deluje kao netipičan filozofski pojam, ali je to naziv za nešto što je istinski stvarno i delotvorno. Ona se ogleda u istini da je Bog i sada stvarno Sopstvo. Ova istina se ostvaruje na neki misteriozan način, ali obožavalac ne može drugačije da je nazove osim „milost“.

Milost, kako saznajemo, ima tri stupnja: na prvom se najviša Istina javlja kao Bog Koji se nalazi daleko i nedostupan je. Putem predanosti Bogu dostiže se drugi stupanj. Tada se Bog približava kao Guru, odnosno Mudrac koji govori o stvarnom Sopstvu, i tada predanost njemu zauzima mesto predanosti Bogu. Ova predanost vodi do manifestacije najviše Milosti, Iskustva stvarnog Sopstva u Stanju bez ega – trećeg, poslednjeg stupnja.

Samopredaja je uslov za savršen protok Milosti. Može da bude delimična ili potpuna, ali u svakom slučaju teži ka oslobađanju od ega i u određenoj meri anticipira sve najviše dobrobiti koje postoje u takvom stanju. Onaj ko se predao, kaže Mudrac, ne treba da brine o posledicama svojih prošlih dobrih i loših dela. One neće imati štetan uticaj, jer će Milost sve na kraju preokrenuti u njegovu korist. Zadatak Milosti je da ukloni omotače ega, ostavljajući za sobom samo stvarno Sopstvo.

Milost nije nešto posebno, ona je u stvari sveprisutna. To je jedina sila koja deluje za dobro, i svi su podjednako obdareni njenom dobrotom, ali ego se upliće i umanjuje njeno delovanje. Kroz samopredaju, ovo uplitanje se postepeno smanjuje, čineći Milost sve efikasnijom.

U praksi prirodnog isceljenja, čovek polazi od pretpostavke da um, život i telo potpuno zavise od Božje milosti i da je za

očuvanje zdravlja najbolje potpuno se predati. Upotreba lekova ili drugih sredstava se osuđuje, smatra se preprekom prirodnom procesu samoisceljenja. Efikasnost ovog metoda lečenja je očigledan dokaz postojanja neke impersonalne, ali milostive sile koja deluje iznutra.

Jednom je neko pitao Mudraca šta da učini da bi zaslužio Milost, a Mudrac je odgovorio: „Da li postavljaš ovo pitanje bez Milosti? Milost je prisutna na početku, u sredini i na kraju, jer je Milost Sopstvo. Ali, zbog neznanja o Sopstvu, očekuješ da dođe odnekud izvan tebe.“

Mudrac je pojasnio šta znači istinska samopredaja: „Jedino što čovek treba da učini jeste da se preda sopstvenom Izvoru. Ne treba da se zbunjuje imenovanjem tog Izvora kao Boga, niti da pretpostavlja da se On nalazi negde spolja. Izvor je unutar njega samog. Tom Izvoru se treba predati. Drugim rečima, čovek treba da traga za tim Izvorom i snagom samog traganja uroni u Njega. Pitanje „Gde je Izvor?“ može da se javi samo ako postoje misli da Sopstvo i Izvor nisu isto. Kada ego uroni u svoj Izvor, tada prestaje da postoji i on i individualna duša, tragalac postaje jedno sa Izvorom. Šta će se tada dogoditi? Ko se predaje i kome? I, šta treba da se preda? Ovaj gubitak individualnosti, koja zapravo ni sada ne postoji – jeste suština predanje, mudrost i Samoispitivanje.“

„Vaišnavski Svetac Namalvar pevao je ovako: „Ne znajući istinu o sebi, zaludivale su me ideje o „ja“ i „moje“. Dakle, istinska predanost podrazumeva dobro poznavanje sebe, što se poklapa sa verskim ubeđenjem Vaišnava. Međutim, njihovo tradicionalno

verovanje glasi: „Duše su Božja tela; one moraju da postanu čiste da bi se predale Njemu. Zatim odlaze u Njegov raj, u kojem Ga uživaju!“ Njihova tvrdnja da ako duša postane Bog, onda neće biti uživanja, slična je tvrdnji da čovek ne može da proba šećer ako sam ne postane šećer. Dakle, oni žele da budu odvojeni od Boga i da uživaju u Njemu. Ali, ono što oni smatraju pročišćenjem zapravo je uništenje egoizma. Zar je Bog inertan, poput šećera?⁴¹

„Osim toga, oni veruju da, ostajući odvojeni na Njegovom Nebu, moraju da Ga služe i obožavaju. Ali, zar se Bog može zavarati ovim pričama o služenju? Da li je On zainteresovan za njihovo služenje? Zašto se On, kao Čista Svest, ne bi suprotstavio rečima: „Ko ste vi, odvojeni od Mene?“

„Kažu da kada se individualna duša preda Bogu, postaje neko telo Boga, a Bog postaje Sopstvo te duše-tela. Individualna duša se naziva malim sopstvom, a Bog velikim Sopstvom. Ali, zar može da postoji Sopstvo u sopstvu? Koliko sopstava može da postoji? Šta je, zapravo, Sopstvo? Sopstvo je jedino što preostaje kada se ukloni sve što nije Sopstvo – telo, um, i tako dalje; sve što se uklanja tokom ovog procesa je ne-Sopstvo. Ako se kaže da je preostalo malo sopstvo, a da je Bog Sopstvo tog malog sopstva, to samo znači da proces uklanjanja nije završen do kraja. Kada bi se završio, videlo bi se da malo sopstvo nije istinsko Sopstvo – da je samo veliko Sopstvo ono istinsko. Ono što preostane nakon potpuno dovršenog procesa uklanjanja jeste veliko Sopstvo. Otuda se vidi da su se domogli nečeg drugog, a ne istinskog Sopstva.“

„Sva ova zbrka proizilazi zbog mnogobrojnih značenja reči *Atman*, koja znači „Sopstvo“. Ta reč označava telo, čula, životnu snagu, um, maštu, hipotetičko malo sopstvo i stvarno veliko Sopstvo. Na ovaj način, moguće je opisati malo sopstvo kao telo velikog Sopstva. Ali, stih iz Gite koji kaže: „*Ja sam Sopstvo koje prebiva u srcima svih*“ jasno pokazuje da je Bog stvarno Sopstvo svih. U ovom stihu se ne navodi da je On Sopstvo malog sopstva.“

„Misliti o sebi kao o nečemu odvojenom od Izvora, odnosno Boga, samo je po sebi krađa; jer time uzimaš ono što pripada Bogu. Ako želiš da ostaneš odvojen, čak i nakon pročišćenja, i da uživaš u Bogu, to je još veća krađa. Zar On nije svestan svega toga?“

Iz svega ovoga zaključujemo da onaj ko želi da zadrži svoju odvojenost kao individua ne može istinski da se preda. Predaje se sa velikom rezervom.

Mudrac je jednom mladiću koji je došao u stanju mentalnog rastrojstva dao jedan koristan savet. Mladić je verovao da je imao viziju Boga i da mu je obećano nešto predivno ukoliko se bude predao. Mladić je rekao da je to ispunio, ali da Bog nije ispunio svoje obećanje i zahtevao je od Mudraca: „Pokaži mi Boga, i ja ću mu odrubiti glavu, ili ću dopustiti da On to učini meni.“ Mudrac je zamolio nekoga da pročita deo tamilskog komentara na njegove zapise. Nakon toga je rekao: „Ako je predaja istinska, preostaje li neko ko može da sumnja u dela Boga?“ Mladić je shvatio svoju grešku i otišao smiren. Istinska samopredaja mora biti bezrezervna i bezuslovna. U njoj nema mesta za cenkanje.

Za uobičajenu predstavu o predaji, da čovek pritom samog sebe poklanja Bogu, Mudrac je rekao da je pogrešna. On objašnjava: „Ponuditi sebe Bogu je kao kad bi neko statui Ganeše od žada ponudio komadiće žada sa iste statue. Ne postoji individualno Sopstvo odvojeno od Njega“ (*Guru Vachaka Kovai*, stih 486). Kao što je ranije objašnjeno, to je zapravo krađa. Nadalje, to je krađa koja neprestano traje. Prava predaja zapravo predstavlja prestanak te krađe, kroz poklonikovu spoznaju da ne postoji odvojeno od Boga.

Mudrac je indirektno naglasio praktičan ishod predaje sledećim poređenjem: „Pošto Bog sam nosi teret sveta, nerealna duša koja pokušava da nosi isti teret je poput skulpture karijatide (u osnovi hramskog tornja), koja izgleda kao da upravo ona drži taj toranj (na svojim ramenima). Ako putnik koji se vozi u vozilu sposobnom da nosi težak teret drži svoj prtljag na glavi i zbog toga pati, koga treba kriviti za to?“ (*Ulladu Narpadu Anubandham*, stih 17). Prvo poređenje nas podseća da takozvana individualna duša nema svoju svest i zato ne nosi teret života, koji nosi isključivo Bog. Drugo poređenje nam pokazuje da onaj ko se nije predao milosti Boga mora neprestano da boravi u nemiru, dok je predan, koji neguje svoj odnos samopredanosti, oslobođen briga i stoga srećan, čak i u sadašnjem životu.

DVANAESTO POGLAVLJE: JOŠ NEKE MUDRAČEVE IZREKE

Kako uskladiti protivrečna gledišta različitih religija?

„Pravi cilj svih religija je da dovedu do spoznaje Istinskog Sopstva. Međutim, Istina Sopstva je za većinu ljudi previše jednostavna. Iako ne postoji niko ko nema svest o sebi, mnogi ne žele da im se govori o Sopstvu. Smatraju da Sopstvo ima malu vrednost. Više ih privlače daleke stvari poput raja, pakla, reinkarnacije i slično. Ljudi su privučeni misterijama, a ne očiglednom istinom. Religije im u tome ugađaju, tako da oni, na kraju krajeva, mogu da se vrate Sebi. Ali zašto ne tražiti Sebe, ne pronaći i ne ostati u Sopstvu odmah, bez daljih lutanja? Rajevi ne mogu biti odvojeni od onoga ko ih vidi ili razmišlja o njima. Oni su stvarni koliko i ego koji žudi tamo da ode. Prema tome, oni ne postoje odvojeno od Sopstva, koje je pravi raj.“

„Hrišćanin neće biti zadovoljan dok mu se ne objasni da se Bog nalazi negde na udaljenom nebu, koje ne može da dostigne bez Božje pomoći; kao i da je samo Hristos poznavao Boga, i samo on može ljude da dovede do Njega. Ako mu se kaže:

„Carstvo Božje je u tebi“, on neće shvatiti smisao toga, već će tim rečima pripisati složena i dubokoumna značenja. Samo zreo um može da razume i prihvati ovu jednostavnu i očiglednu istinu.“

„Sukob među učenjima je samo naizgled stvaran i može biti rešen praktikovanjem predaje Bogu, što vodi ka Sopstvu, krajnjem cilju kojem svako na kraju mora da se vrati, jer je Ono Istina. Neslaganja u verskim ubeđenjima ne mogu da se otklone raspravom o njihovoj vrednosti, jer rasprava je mentalni proces. Verska ubeđenja su mentalne tvorevine – postoje samo u umu, dok Istina nadilazi um. Zato, Istina nije u verskim učenjima, pa zbog toga ne bi trebalo da dajemo veliki značaj našim uverenjima.“

Mudrac je drugim prilikom izjavio da Vedantista, čovek koji je shvatio učenje upanišadskog nasleđa, može da razume šta je Hristos mislio pod „Carstvom Božjim“. On shvata ono što ortodoksni hrišćanin ne može, a to je da je Carstvo Božje o kojem govori Mudrac zapravo Stanje bez ega.“

Prema tome, čovek bi trebalo ili da prevaziđe verska učenja kroz Samoispitivanje, ili da se opredeli za jedno od njih i neopterećeno ga sledi, fokusirajući se na praktikovanje metode koje ono uči. Fanatizam u vezi sa uspostavljenim verovanjima govori o praktičnoj slabosti određene metode. Čak i materijalista ili ateista ima neko svoje versko učenje, i gotovo da nema razlike između njega i religiozne osobe, osim što im je um pročišćeniji usled ispravnog načina života. Zato Mudrac kaže: „Kakva je korist od dokazivanja ili poricanja da postoji neko istinito Sopstvo (različito od tela), da ima oblik, da je jedinstveno, i tako dalje?

Takve rasprave pripadaju sferi neznanja.“ (*Ulladu Narpadu*, stih 34).“

Mudrac je drugom prilikom rekao: „Sveto nasleđe je opsežno jer su različiti delovi prilagođeni potrebama različitih duhovnih tragalaca. Svaki tragalac uspešno savladava deo po deo. Ono što transcendira, za njega postaje beskorisno, čak i lažno. Na kraju transcendira celokupno sveto nasleđe.“

Prvobitni greh

Na pitanje o hrišćanskoj doktrini prvobitnog greha – da je svaki čovek rođen u grehu i da se može osloboditi samo verom u Isusa Hrista, Mudrac je odgovorio: „Kaže se da greh prebiva u čoveku. Međutim, u dubokom snu ne postoji čovek. On se pojavljuje nakon buđenja, zajedno sa mišlju „Ja sam ovo telo“. Ova misao je stvarni prvobitni greh. Ona se uklanja smrću ega, nakon čega se više neće pojavljivati.“ Dodatno je objasnio istinu hrišćanstva rekavši: „Telo je krst. Ego je Hristos, „sin čovečji“. Nakon raspeća, vaskrsnuo je kao „Sin Božji“, slavno istinsko Sopstvo. Da bi čovek živeo, treba da izgubi ego.“ Možemo se setiti da, prema svim mudracima, život 'ja', život ega, nije život, već smrt.

Da li postoji znanje o Sopstvu u Stanju bez ega?

Istinu o Stanju bez ega Mudrac izlaže kroz negacije: „*Ono što se naziva Samospoznajom jeste Stanje u kojem ne postoji ni znanje ni neznanje. Jer, znanje koje se obično smatra znanjem, nije istinsko znanje.*“⁴² *Istinsko Znanje je samo Sopstvo, koje samo po sebi sija - nema nekog drugog ko bi mogao da postane objekat Njegovog spoznavanja ili da spozna Njega. Shvatite da Ono nije praznina*“ (Ulladu Narpadu, stih 12). Pošto Stanje bez ega za nas nije opisano pozitivnim terminima, mnogi ljudi su skloni da zaključe da je to obično ništavilo ili uništenje svega. Ovu grešku su pravili mnogi lažni sledbenici Gautama Bude. Šri Ramana sprečava svoje učenike da načine istu grešku, tvrdeći da Sopstvo nije praznina.

Budući da Mudrac boravi na nivou gde ne postoje ni neznanje ni znanje, njemu uopšte nije potrebno da uči bilo šta, čak ni sveto predanje nije zanimljivo za njega, iako može da čita te tekstove bi objasnio pravo značenje Upanišada onima koji pitaju o tome. Stoga je razumljivo njegovo izlaganje: „*Čak i učen čovek mora da se pokloni pred neobrazovanim mudracem. Neobrazovana osoba je prosto neznalica, dok je obrazovana osoba učena neznalica. Gjani je takođe neznalica, jer za njega nije ostalo ništa što treba da spozna.*“

Šta određuje nečiji život - sudbina ili slobodna volja?

Osoba koja postavlja ovo pitanje traži jednoznačan odgovor. Želi da sazna koji je od ova dva faktora odlučujući u njenom životu – sudbina ili slobodna volja. Mudrac u svojim radovima odgovara: „*Rasprava o tome šta ima veću moć, sudbina ili ljudska volja, interesuje samo one koji ne znaju pravu prirodu ega iz kojeg se izdižu ova dva koncepta; onaj ko je po ovom pitanju prosvetljen, prevazišao je i jedno i drugo i više ga to pitanje ne zanima*“.
(*Ulladu Narpadu*, stih 19).

Posetiocu koji je postavio ovo pitanje, Mudrac je odgovorio: „Teško je razumeti odgovor na ovo pitanje, iako se mnogi bar jednom u životu zapitaju o tome. Čovek mora da spozna ko je taj koji je pogođen ili nepogođen sudbinom.“ Očigledno ovde Mudrac misli na ego. Budući da razlikovanje između sudbine i slobodne volje postoji samo za egoistični um, koji deluje kao instrument ega, istina o ovom pitanju je neodvojiva od istine o egu, i može se shvatiti samo kroz Samoispitivanje. Rekavši to, Mudrac je nastavio da objašnjava šta sudbina zaista znači: „Sudbina ima svoj početak, uzrok, a to je delovanje koje ne može da bude izvedeno bez slobodne volje. Dakle, pošto je slobodna volja kao prva uzročnost dominantni faktor, njenim negovanjem čovek može da savlada sudbinu.“ Negovanje slobodne volje podrazumeva proces Samoispitivanja koje Mudrac uči, ili, kao alternativu, potpuno predavanje sebe Bogu, kao Jedinoj Stvarnosti. „Ono što je poznato kao samopouzdanje nije ništa drugo do nada u ego i, stoga, jača okove. Istinsko samopouzdanje je oslanjanje na Boga, jer je On Sopstvo.“

Da li je Guru neophodan?

Uobičajeno je mišljenje među religioznim ljudima da svako ko teži Stanju Oslobođenja mora u odgovarajuće vreme da pronade Gurua i da ga sledi. Na pitanje da li je takvo uverenje ispravno, Mudrac je odgovorio: „Sve dok neko smatra sebe (duhovno) lakim, trebalo bi da se drži onog ko ima (duhovnu) težinu – Gurua. Međutim, ne bi trebalo da posmatra Gurua kao ličnost. *Gjani* je zapravo učenikovo stvarno Sopstvo. Kad se ostvari Sopstvo, ne postoje ni Guru ni učenik.“ Ovo pitanje je postavljeno jer Mudrac sam nije imao Gurua – barem ne spoljašnjeg Gurua. Jednom drugom prilikom, Mudrac je rekao: „*Učitelj bi bio potreban kada bi bilo potrebno naučiti nešto novo. Ali u ovom slučaju treba odbaciti ono što znate*“.

Kako prevazići životne brige?

Jedan posetilac je rekao da ga muče brige uprkos tome što nije imao razloga za nezadovoljstvo. Mudrac ga je upitao: „Da li te brige utiču na tebe u dubokom snu?“ Posetilac je priznao da ne. Šri Ramana ga je ponovo pitao: „Da li si sada isti čovek koji je spavao bez briga, ili si neko drugi?“ „Da, isti sam čovek,“ potvrdio je posetilac. Mudrac je tada rekao: „Onda te brige svakako nisu tvoje. Grešiš ako ih smatraš svojim.“

Meditacija i kontrola uma

„Meditacija (*džana*) je borba, jer pokušava da zadrži jednu misao, isključujući sve ostale. Druge misli se pojavljuju i pokušavaju da potope tu jednu misao. Kada ona ojača, druge se raspršuju. Kontrola disanja (*pranajama*) je za one koji ne mogu direktno da kontrolišu svoje misli. Služi istoj svrsi kao kočnica u automobilu, ali se ne treba zaustaviti samo na kontroli disanja. Kada se postigne njen cilj – stišavanje nemirnog uma – treba preći na praksu koncentracije. Vremenom će postati moguće obavljati meditaciju bez kontrole disanja. Um će se stišati čim se započne s meditacijom. Kada meditacija postane stabilna, više se ne može prekinuti; nastaviće se automatski čak i tokom rada, igre i drugih aktivnosti, pa i u dubokom snu. Sredstvo za postizanje stabilne meditacije je sama meditacija. Nisu potrebni ni *đapa* (mentalno ponavljanje reči ili fraza) ni zavet ćutanja. Ako neko teži svetovnoj sebičnoj aktivnosti, onda nije prikladno da uzima zavet ćutanja. Meditacija gasi sve misli a zatim preostaje samo Istina.“

Mudrac je takođe drugom prilikom rekao: „Kao što kamfor prilikom sagorevanja ne ostavlja pepeo, tako i um treba da nestane i bude potpuno apsorbovan ozbiljnom odlukom da se pronađe istinsko Sopstvo i bude ono. Sa takvom odlučnošću Samoispitivanje „Ko sam ja?“ postaje efikasno. Kada se um na taj način uništi – kada od njega ne ostane ni traga – on se rastvara u Sopstvu.“

Na pitanje kako pronaći svog Gurua, Mudrac je odgovorio: „Kroz intenzivnu meditaciju.“

Mnogi se razočaraju kada ne postignu očekivane rezultate od meditacije i smatraju da od nje nemaju nikakve koristi. Mudrac im poručuje: „Nije uopšte bitno da li su se postigli neki konkretni rezultati. Najvažnije je postići postojanost, što je veliki dobitak. U svakom slučaju, treba se prepustiti Bogu i strpljivo čekati Njegovu Milost. Isto pravilo važi i za *đapu*. Ako se izvede čak i samo jednom, donosi blagodeti, bez obzira da li je čovek toga svestan ili ne.“

Neki ljudi misle da čovek treba da nastavi sa praksom meditacije čak i nakon što postane *gjani*. Sledeći odgovor osvetljava ovo pitanje: „Kada se um ugasi u Stanju bez ega, ne postoji ni koncentracija ni dekoncentracija.“ Povodom istog pitanja, Mudrac je rekao: „Kada se ostvari Sopstvo, ne može se ni ući u *samadi*, niti izaći iz njega.“

O uspehu u meditaciji Mudrac kaže: „Meditaciju ometaju *vasane* (sklonosti i želje uma). Ona postaje efikasnija zahvaljujući postepenom slabljenju *vasana*. Neki umovi su poput baruta koji se odmah zapali, drugi su poput drvenog uglja, a treći poput tečnog goriva.“

Sledeći odgovor rasvetljava tajnu umirivanja uma: „Um ne može da kontroliše onaj koji ga smatra nečim stvarno postojećim. To je kao kad se lopov pretvara da je policajac koji trči za lopovom, tj. samim sobom. Napori uloženi na ovaj način samo jačaju um i ego.“ Ispravna metoda je istraživanje istinitosti uma i ega što postepeno priprema za Samoispitivanje.

Mudrac je jednom rekao o kontroli uma: „Ljudi me često pitaju kako da kontrolišu um. Moj odgovor je: „Pokažite mi um“. Um je samo gomila misli. Da li je moguće kontrolisati um pomoću jedne od tih misli, tj. željom za kontrolom uma? Besmisleno je pokušavati ubiti um samim umom. Jedini način je pronaći Izvor uma i ne napuštati ga. Tada će on nestati sam od sebe. Dok joga preporučuje „*ćita-vriti-nirodu*“ (zaustavljanje misli), ja preporučujem *Atmanvešanu* (Samoispitivanje-Atma Vičara) koje zaista dovodi do cilja. Um se može smiriti tokom dremeža ili posta, ali čim se uzrok otkloni, um ponovo oživljava; misli nastavljaju da teku kao i ranije. Postoje samo dva načina za umirivanje uma: Traganjem za njegovim Izvorom ili predajom Najvišoj Sili, koja će ga uništiti. Predaja je zapravo priznavanje Više Vladajuće Sile. Ako um odbije da pomogne u traganju za Izvorom, pustite ga i sačekajte da se vrati, a zatim ga usmerite unutra. Za uspeh je neophodna strpljiva istrajnost.“

Mudrac upozorava da meditacija sa očima fiksiranim na prostor između obrva može da izazove strah. Um treba usmeriti isključivo na Sopstvo. Tada nema straha.

Takođe, ne možemo meditirati na stvarno Sopstvo u uobičajenom smislu te reči. Meditacija se obično shvata kao razmišljanje o nekom objektu, što podrazumeva razliku između subjekta i objekta. Zbog toga prava meditacija na Sopstvo nije moguća. Ono što se naziva meditacijom je zapravo raspršivanje misli koje zaklanjaju Sopstvo. Kad se sve misli rasprše, Sopstvo se otkriva u svojoj Stvarnoj prirodi. Boravak u ovom stanju je jedina prava meditacija na Sopstvo. *Gjani* je stoga uvek u stanju

meditacije, iako možda izgleda da je često zaokupljen nečim drugim. Ova istina je sadržana u prvom blagoslovenom stihu Ulladu Narpadu.

Kako podneti patnju

„Okretanjem uma ka unutra može se prevazići i najdublja patnja. Tuga nastaje samo kada se identifikujemo s telom. Ako se forma transcendira, shvatiće se da je Sopstvo večno – da ne postoje ni rođenje, ni smrt. Telo se rađa i umire, ne Sopstvo. Telo je tvorevina ega, koji se nikada ne opaža odvojeno od tela; zapravo, ego i telo su nerazdvojni. U dubokom snu nismo svesni tela, što nam pomaže da shvatimo da telo nije stvarno. Nakon buđenja, prvo se pojavljuje ego, a zatim misli. Utvrdite kome pripadaju te misli. Istražite odakle se pojavljuju. One potiču iz Sopstva, koje je Svest. Čak i maglovito razumevanje ove istine pomaže u gašenju ega, nakon čega ostaje samo beskonačno Postojanje. U tom stanju, ne postoje pojedinačna bića, već samo to jedinstveno Biće. Tako neće biti osnova ni za pomisao na smrt.

„Ako čovek misli da se nekad rodio, neće moći da izbegne misao o smrti. Neka zato ispita da li je uopšte i rođen. Tada će otkriti da je stvarno Sopstvo večno postojeće, a da je telo samo jedna misao – prva od svih misli, koren svakog zla.“

Tri stanja uma

Um naizmenično prolazi kroz tri promenljiva stanja. Najniže je *tamas*, koje karakteriše tupost i inercija. Sledeće stanje je *rađas*, nemirna aktivnost. Najviši nivo je *satva*, stanje jasnoće, čistoće i mira. Mudrac nam kaže da učenik ne bi trebalo da žali i jadikuje ako preovlađuju prva dva stanja, već da sačeka dolazak stanja čistoće i tada ga najbolje iskoristi.

Smrt

„Mrtvi su zaista srećni, jer su oslobođeni mučnog tereta - tela. Mrtvi ne tuguju. Da li se ljudi plaše dubokog sna? Naprotiv, oni ga željno iščekuju. Dubok san je privremena smrt, a smrt nije ništa drugo do duži san“. Ako čovek doživi smrt za vreme života, uništivši ego, neće osećati tugu ni zbog čije smrti. Budući da znamo da postojimo u sva tri stanja, s telom ili i bez njega, zašto bismo želeli da i dalje budemo okovani lancima tela, i mi i drugi?

„Kada se približi smrt, javlja se otežano disanje. To ukazuje na to da je čovek postao nesvestan tela koje umire. Um odmah preuzima drugo telo, neko vreme osciluje između starog i novog tela, dok se potpuno ne poveže s novim. Tokom ovog procesa periodično se javljaju spontani burni udisaji, što ukazuje na to da se um vratio nazad, umirućem telu. Ovo prelazno stanje svesti slično je snovima.“

Da li životinje imaju dušu?

Mudrac se odnosi prema životinjama kao i prema ljudskim bićima. Kada govori o nekoj životinji, uvek koristi zamenice „on“ ili „ona“, u skladu sa okolnostima.⁴³ Na pitanje da li su životinje zaista inferiornije od ljudi, odgovorio je: „Upanišade kažu da su ljudi samo životinje sve dok su podložni egu, tj. dok ne postanu svesni čistog Sopstva. Ljudi su možda čak i gori od životinja.“ Takođe se pričalo da je Mudrac rekao o mogućnosti da vrlo napredne duše preuzmu tela životinja kako bi živele u atmosferi njegovog prebivališta (Ašrama). U njegovom okruženju su neko vreme živela četiri psa koji su pokazivali znake velike predanosti. Na primer, kada bi im se ponudila hrana, ne bi je dodirnuli sve dok Mudrac ne bi počeo da jede. Čim bi on započeo obrok, počinjali su i oni da jedu, pokazujući time svoju odanost.

Prakse predanosti

„Mnogi se okreću *đapi* i sličnim praksama, smatrajući ih konkretnijim (od Vičare). Međutim, postoji li nešto konkretnije od Sopstva? Sopstvo je u direktnom iskustvu svakog od nas i doživljava se svakog trenutka. To je jedina nesporna istina koju svako od nas zna. Stoga, zašto tragati za nečim nepoznatim – Bogom ili svetom – čovek bi trebalo da teži otkrivanju i pronalaženju samog Sopstva.”

Samadi i njegova interpretacija

„Iskustvo koje je Sveti Pavle doživeo, a koje ga je preobratiilo u hrišćanstvo, zapravo je bilo bezoblično, ali ga je kasnije nazvao vizijom Hrista.“ Odgovarajući na primedbu o tome da je Sveti Pavle pre toga bio protivnik Hrista, Mudrac je objasnio: „Bilo da je prevladavala ljubav ili mržnja, postojala je misao o Hristu. Slično je bilo i u slučajevima sa Ravanom i drugim demonima.

Kako treba da delujemo u ovom svetu?

„U svetu bi trebalo da se ponašamo kao glumci na pozornici. Iza svih naših akcija, u pozadini postoji istinsko Sopstvo. Sećajte se toga i delujte.“

Srce

„Nema potrebe znati šta je Srce i gde se nalazi. Ono će obaviti svoj posao ako ste zauzeti Samoispitivanjem, *Atma-vičarom*.“

Intelekt

„Intelekt ne može da izbegne a da ne zamišlja Sopstvo kao biće koje ima veličinu i telesni oblik.“

Um

„Um je poput Meseca, koji svetlost svesti dobija od Sopstva i zato može da se uporedi sa Suncem. Zbog toga, kada Sopstvo zasija, um, poput Meseca, postaje beskoristan.“

Pomoć drugima

„*Gjani* pomaže svetu samim svojim postojanjem kao stvarno Sopstvo. Najbolji način da čovek služi svetu je da dostigne Stanje bez ega.“ Takođe i ovo: „Ako želiš da pomogneš svetu, ali misliš da to ne možeš postići dostizanjem Stanja bez ega, tada sve probleme sveta zajedno sa sopstvenim – predaj Bogu.“

Arđunino viđenje kosmičkog oblika Boga

„Šri Krišna je rekao Arđuni: „Ja sam bezobličan i transcendiram sve svetove.“ Ipak, Krišna je Arđuni prikazao svoje „kosmičko obličje“, u kome je Arđuna ugledao sebe, bogove i sve svetove. Krišna je takođe rekao: „Ni bogovi, ni ljudi ne mogu me videti.“ Ali Arđuna ipak vidi Njegovo obličje. Krišna kaže: „Ja sam

Vreme“, a vreme nema oblik. Ako je celokupni univerzum Njegov oblik, onda bi morao da bude jedan i nepromenljiv. Zašto onda Krišna kaže Arđuni: „Vidi u Meni sve što poželiš“? Odgovor je da je ta vizija bila mentalna, prilagođena željama posmatrača. Zato je ne treba bukvalno shvatati. To nije bilo viđenje koje odgovara Istini o Bogu. Iako je nazivaju „Božanskim viđenjem“, svako je tumači na svoj način. Važno je napomenuti da je u toj viziji prisutan i posmatrač! Kada hipnotizer nešto izvede, to smatrate trikom, dok ovo nazivate Božanskim! Zašto pravite razliku? Krišna je Arđuni dao *divja čakšuš* – Božanske oči, a ne *gjana čakšuš* – Oko Čiste Svesti, koje ne doživljava vizije. Ništa od onog što se vidi nije stvarno.“

Jogičko delovanje i odricanje od delovanja (karma-joga i karma-sanjasa)

Na ovo pitanje Mudrac nije odmah odgovorio, već je odveo onog koji je postavio pitanje u šumu na planini. Tamo je odsekao dve grane sa drveta i napravio štapove za hodanje. Jedan je dao sagovorniku, a drugi nekom drugom. Tada je objasnio: „Pravljenje štapova predstavlja *karma-jogu*, a njihovo darivanje je *karma-sanjasa*.“ Mudrac ih nije napravio za sebe.

Duhovni centar

„Duhovni Centar se ne može pronaći na geografskoj karti. On obuhvata sve ljude, uključujući i sile stvaranja i razaranja.“

Usklađivanje (ideja) Šankare i Ramanuđe

Ramanuđa tvrdi da je svet stvaran i negira postojanje *maje*. Šankara nas poziva da pronađemo Stvarnost koja leži u osnovi neprestano promenljivog sveta. Ono što Ramanuđa opisuje kao promenljivost, Šankara smatra iluzijom. Razlika je samo u rečima, ali oba puta vode ka istom cilju.“

Da li je Bog objekat meditacije za gjanija?

„Meditacija je razmišljanje, a razmišljanje je srodno zaboravljanju. Oni koji zaboravljaju na Boga, moraju da razmišljaju o Njemu. *Gjani* nikada ne zaboravlja Boga, baš kao što mi nikada ne zaboravljamo na sebe. Znači, on ne razmišlja o Bogu. Međutim, budući da nikada ne zaboravlja Boga, može se reći da on uvek razmišlja o Bogu.“

O viđenju Boga

Neko, ko nije proučavao ni učenje Mudraca, niti drevno predanje, postavio mu je niz pitanja, uključujući: „Da li si video

Boga?“ Mudrac mu je blago se osmehnuvši odgovorio: „Da se neko pojavio preda mnom i rekao „Ja sam Šiva“, „Ja sam Rama“, ili „Ja sam Krišna“, tada bih znao da sam video Boga. Ali niko se nije pojavio preda mnom govoreći tako nešto.“ Ovaj odgovor je bio prilagođen ograničenom razumevanju sagovornika. Bog, koji predstavlja istinsko Sopstvo, bezobličan je i ne može biti viđen kao neki objekat.

Drugom prilikom, odgovarajući na pitanje o „viđenju Boga u svemu“, što je koncept koji propoveda sveto nasleđe, Mudrac je objasnio: „Viđenje objekata i zamišljanje Boga u njima su mentalni procesi (aktivnost uma), a to nije viđenje Boga jer je On unutra.“ Ovaj izraz „viđenje Boga u svemu“ znači razumevanje da je Bog Stvarnost na koju se nadovezuje pojavni svet. Ovaj pristup, poznat kao *pravilapa drišti* – sećanje na Istinu koja leži u osnovi raznolikosti – je metoda koju Mudrac preporučuje za pročišćenje i jačanje uma.

Zašto nam Otkrovenje ne govori šta je Sopstvo?

„Sve što je potrebno uraditi da bi se otkrilo Sopstvo, jeste odbaciti ne-Sopstvo, odnosno, sve omotače. Slično je kao kad neko sumnja da li je čovek. Odlazi do drugog i postavlja mu pitanje o tome, a ovaj mu odgovara da on nije ni drvo, ni krava, i tako dalje, pokazujući mu da je ništa drugo do čovek. Ako on nije zadovoljan i nakon toga kaže: „Nisi mi rekao šta jesam?“, odgovor

bi bio: „Nije ti rečeno da nisi čovek“. Ako ni tada ne shvati da je čovek, beskorisno je ukazivati mu na to. Tako se i nama govori šta nismo, kako bismo eliminacijom svega ne-ja pronašli ostatak, istinsko Ja.

Kako sprovesti Samoispitivanje „Ko sam ja?“

„Ispitivanje „Ko sam ja?“ je subjektivna, a ne objektivna metoda. Zbog toga nije neophodno, niti ima potrebe, da ga neko drugi pokazuje. Da li je potrebno da vam neko pokazuje kako da uđete u svoju kuću? Ako tragalac održava svoj um u miru, to će biti sasvim dovoljno.

Odgovor na pitanje „Ko sam ja?“

Odgovor koji dolazi na um i posredstvom uma, nije nikakav odgovor. Odgovor je Stanje bez ega.

Šta je Direktno znanje?

Često se misli da Svest ne postoji nezavisno od misli, što navodi ljude da veruju da je jedino čulno opažanje direktno znanje. Međutim, stvar je u tome što objekti čula nisu sposobni da se pojavljuju sami od sebe. Stoga, čulno opažanje nije direktno

znanje. Sopstvo se samo od sebe manifestuje, i zato je znanje Sopstva direktno. Ali ako ljudima postavimo pitanje: „Zar se Sopstvo ne opaža neposredno, bez ikakvih posrednika?“, oni na to samo trepću (ne znajući šta da kažu), jer im se čisto „Ja“ ne pojavljuje u obliku neke (razumljive) forme.

O Večnom Životu

Zaboravljanje Sopstva je smrt, dok je stalno sećanje na Sopstvo Život. Ti žudiš za večnim životom. Zašto? Zato što ti je sadašnji život (u relativnosti) nepodnošljiv. Ali zašto je to tako? Zato što to nije tvoja stvarna priroda. Zapravo si čisti Duh. Međutim, greška se dešava zato što ga identifikuješ s telom, koje je projekcija uma, materijalizovana misao, dok sam um izvire iz čistog Duha. Promena tela ne donosi ništa, jer je to samo premeštanje ega u novo telo. Ali šta je Život? To je Postojanje u obliku Svesti, a to si Ti sam. To je istinski život, večan po svojoj prirodi. Život u telu je uslovljen. Ti si Neuslovljen Život. Svoju istinsku prirodu Neuslovljenog Života zadobićeš kada nestane ideja „ja sam telo“.

Postoje li stepenovi Stvarnosti?

Moguće je da postoje različiti stepenovi iskustva Stvarnosti uslovljeni različitim stepenom slobode od misli. Međutim, ne postoje stepenovi same Stvarnosti.“

Može li Sopstvo da se izgubi?

Na postavljeno pitanje: „Biblija kaže da duša može da se izgubi“, Mudrac je odgovorio: „Ego može (i treba) da se izgubi, ali Sopstvo nikada.“

Patnja

Patnja proizilazi iz mnoštva neusklađenih misli koje dominiraju umom. Ako se sve te misli zamene jednom jedinom mišlju, patnje neće biti. Tada nestaje i osećaj delanja, kao i neprekidno očekivanje rezultata akcija.

Odakle potiče zadovoljstvo?

Kada jedna misao potpuno zaokupi um, ona ne dozvoljava ulazak svim ostalim mislima. Zatim se ta jedna misao smiruje u Sopstvu i Blaženstvo Sopstva se manifestuje kao „zadovoljstvo“. Ipak, ova manifestacije se nalazi u *anandamaja* omotaču. Savršeno blaženstvo se postiže samo kada svi omotači otpadnu.

Istovetnost Boga i Sopstva

„Ako bi Bog bio nešto drugo osim Sopstva, tada bi On bio Bog lišen Sopstva, što je apsurdno.“

Istinsko Stanje

„Tvoja jedina dužnost je da jednostavno BUDEŠ, a ne da budeš ovo ili ono. Kada se „Ja“ identifikuje s nečim drugim, tj. skrene od Sopstva i kaže „Ja sam to i to“, to je egoizam, neznanje. Ali kada sija kao čisto „Ja“, to je istinsko Sopstvo.“

Da li treba osuđivati dvaitu (dualnost)?

„*Dvaita* se sastoji iz pogrešnog poistovećivanja tela sa nesopstvom. *Advaita* je prestanak tog poistovećivanja.“

Herojstvo

„Kada se pojavi „Ja“, ono postaje i subjekt i objekat. Kada se „Ja“ ne pojavljuje (kao ego), tada nema ni subjekta ni objekta. Zrelom čoveku nije potrebno više objašnjenja. Znajući ovo, on usmerava um ka unutra, daleko od spoljašnjeg sveta. Da bi to postigao, čovek mora da bude Heroj, *dira*. Ali, kakvo je herojstvo potrebno za pronalaženje Sebe? „*Di*“ znači um, a „*ra*“ očuvanje

njegove energije od rasipanja u mislima. *Dira* je onaj ko uspeva da zaustavi tok misli i okrene um unutra.“

Uvećavanje relativnog znanja

Kada je neko želeo da sazna o svojim prošlim životima, Mudrac je rekao: „Nesrećni ste čak i sa znanjem o sadašnjem životu. Znanje o prošlim životima samo će povećati vaše patnje. Svako takvo znanje je samo teret za um.“

Da li je Sopstvo Svedok?

„Ideja da je Sopstvo Svedok nalazi se samo u umu. Može da bude korisna za smirenje nemirnog uma, ali to nije apsolutna Istina Sopstva. Svedočenje implicira objekte o kojima se svedoči. Pri tome su i svedok i objekat tvorevine uma.“

Stanje bez ega, Ljubav, Sveti Duh i Duh

„Sve su to različiti nazivi za isto, za Sopstvo.“

Sreća

„Tražiti sreću, istovremeno se poistovećujući s telom, slično je pokušaju da pređete reku sedeći na leđima krokodila. Pojavom ega, um se odvaja od svog Izvora, Sopstva, postaje nemiran poput kamena bačenog u vazduh ili rečnih voda koje teku. Kada kamen ili reka dostignu svoju početnu tačku - zemlju ili okean, tada se zaustavljaju. Slično tome, um se zaustavlja i pronalazi mir i sreću kada se vrati i odmara u svom Izvoru. Baš kao što se kamen ili reka neizbežno vraćaju na početnu tačku, tako će se i um nakon nekog vremena, vratiti svom Izvoru.“ Na taj način Mudrac obećava da će svi dostići Cilj.

„Sreća je tvoja prava priroda. Zato nije pogrešno žudeti za njom. Greška je (samo) tražiti sreću spolja, jer ona prebiva unutra.“

Samadi i ekstaza

„U *samadiju* postoji samo savršeni mir. Ekstaza dolazi kada se um probudi nakon *samadija*, prisećajući se Mira *samadija*. Na (putu) predanosti, ekstaza se javlja na samom početku. Ona se manifestuje kroz suze radosti, naježenu kosu i drhtav glas. Kada ego konačno nestane i kada se dostigne stanje *samadija*, ovi simptomi i radost prestaju. Nakon buđenja iz dubokog sna nema ekstaze, a *samadi* je Duboki San u stanju budnosti.“

„Ono što je Budu jedino interesovalo je kako da uputi svoje učenike na put trajne Sreće. Odbijao je da odgovara na pitanja zasnovana na neznanju onoga ko postavlja pitanje – o Bogu i sličnim temama. Zbog toga su ga predstavljali kao nihilistu, *šunjavadu!*“

Mudrac koji je vladao kraljevstvom

Pitanje: „Kako je Džanaka, budući da je bio *gjani*, mogao da vlada kraljevstvom?“ Odgovor: „Da li je Džanaka postavljao ovo pitanje? U stanju Pravog Znanja ono se ne pojavljuje. Može se pojaviti samo u neznanju.“ Sagovornik: „Možda je na svoje aktivnosti gledao kao na san.“ Mudrac: „Ovo objašnjenje takođe pripada svetu neznanja.“

Otklanjanje nečistoća uma

„Iskustvo Sopstva (*gjana*) samo će oprati sve nečistoće uma.“

O poništenju karme

„Što više orežete drvo, to ono jače raste. Isto tako, što se više trudite da uništite Karmu, ona samo jača. Treba tražiti koren Karme, ego, i uništiti ga.“

O Brahmačariji

„*Brahmačarja* (uzdržavanje) se ne može postići samo snagom volje. Istinska *Brahmačarja* nije spoljašnja. Ona je život u

Brahmanu, Stvarnosti. Ako se postigne to stanje, uslediće i uzdržavanje.“

Zdrav um u zdravom telu

„Ukoliko i dalje budete verovali da je za zdravlje tela neophodno da um bude zdrav, onda nikada neće biti kraja brigama o telu“.

Hata Joga

Ideja *hata joge*, da je potrebno pripremiti telo za postizanje Oslobođenja kroz beskrajno produženje života je smešna. Ovu ideju opravdavaju tako što telo porede s platnom koje mora da se pripremi za slikanje. Mudrac je objasnio: „Tačno, ali gde je ovde platno a gde je proces slikanja? Sopstvo je platno, dok su telo i svet slike. Ono što čovek treba da uradi da bi spoznao Sopstvo je da izbriše te slike.“ Zbog toga *hata-joga* nije namenjena mudrim učenicima.

Kontrola uma

„Slično kao što gonič slonova na surlu slonu stavlja težak lanac da bi umirio pokrete njegove surle, čovek treba da pronađe najbolje zanimanje da bi se suzbio lutanje uma. U suprotnom, on

će se baviti nepoželjnim aktivnostima. Najefikasniji način za okupiranje uma je dati mu zadatak da traži svoj Izvor. Nakon toga, meditacija i *đapa* su najefikasnije metode.“

Post (gladovanje) u cilju duhovnog napretka

„Post treba da bude pre svega mentalni. Obično fizičko uzdržavanje od hrane neće dovesti ni do čega, čak će samo uzrujati um. Do duhovnog razvoja će pre doći kroz regulisanje ishrane. Međutim, ako se tokom mesečnog posta bude održavalo duhovno posmatranje (u potrazi za Izvorom uma), tada će, desetak dana nakon prestanka posta (pod uslovom da je pravilno prekinut, s kasnije pažljivo odabranom ishranom) um postati čist i stabilan, i takav će ostati.“

Odgovor pragmatistima

Pitanje: „Ako se svi ljudi odreknu sveta, ko će tada obavljati poslove poput oranja i žetve?“

Odgovor: „Prvo ostvarite Istinsko Sopstvo, a onda ćete sami sve videti.“ Ovo je uobičajen odgovor na sva slična pitanja.

Osećaj teškoće

„Svaka metoda će se činiti čoveku lakom ili teškom u zavisnosti od toga da li ju je već praktikovao ili ne.“

Pristalicama načela socijalne ravnopravnosti

„Najpouzdaniji način da se postigne savršena ravnopravnost je otići na spavanje.“

Moralnost i kontrola rađanja

Pitanje: „Da li je kontrola rađanja suprotna moralnosti?“
Odgovor: „Mahabharata nas uči da što se čovek više podaje željama, one postaju nezasićive.“

O kretanju napred i nazad

Neko je izjavio da je lako ići napred, ali kretati se unazad je nemoguće. Mudrac je rekao: „Koliko god čovek odmakao, on je uvek tamo gde je uvek i bio. Postoji li stvarno kretanje unapred ili unazad? Iša Upanišad (stih 5) kaže: „Ono se kreće — Ono se ne kreće“, „Ono je daleko - Ono je i blizu!“

Božanska energija kao sredstvo isceljenja

„Nema potrebe skladištiti Božansku energiju za bilo koju svrhu. Ona je već u vama. Ona - to ste Vi“.

Poređenje budnog stanja sa snovima

„Spavača zanima svet snova jer ga smatra objektivnom stvarnošću, odvojenom i različitom od njega samog. Budan čovek se interesuje za svoj budni svet iz istih razloga. Kada čovek kroz Iskustvo Istinskog Sopstva spozna da je svet samo misaona forma, više ga neće zanimati.“

Postoji li svet?

„Postoji razlika između tvrdnje da svet postoji i da je svet stvaran,“ kaže Mudrac. Čini se da poslednja nije u protivrečnosti sa suprotnom izjavom da je svet nestvaran, dok prva jeste. Čovek koji je u potpunom neznanju, brka Supstancu – Stvarnost koja leži u osnovi prividnosti ovog sveta i samu pojavu sveta i veruje da je to stvarnost. Učenici Mudraca znaju da moraju da razlikuju privid od Suštine i shvataju da je samo poslednja stvarna, dok je sve ostalo iluzija.

Imena Boga

„Kao što se ti odazivaš na svoje ime, iako ti nije bilo ispisano na čelu od rođenja, tako se i Bog odaziva kada Mu se predani obraća po imenu, iako je On zapravo bezimen.“

Odricanje od porodičnih veza

„U dubokom snu nisi bio svestan svoje „porodice“. I sada si isto to biće, ali je primećuješ i osećaš da te vezuje (obavezama), razmišljaš o napuštanju. Da li tebe članovi „tvoje“ porodice vezuju za sebe, ili si ti taj koji se vezuješ za njih? Dovoljno je napustiti misao „Ovo je moja porodica“. Misli se menjaju, a ne ti. Drži se čvrsto svoje nepromenljive Suštine, Sopstva. Da bi to postigao, nije nužno da zaustavljaš misli uma. Samo se seti Izvora misli i budi uporan u tome da ga pronađeš.“

Predaja

„Što se više čovek predaje, njegovo okruženje postaje sve bolje i on više snage pronalazi za rad.“ Ovo je rečeno jednom borcu za političku nezavisnost.

Sveto nasleđe

„Sveto nasleđe je korisno samo dok se čovek ne okrene unutra, u Samoistraživanju. Čim to učini, sve što je naučio (o svetom nasleđu) biće zaboravljeno i izgubljeno.“ (*Guru Vachaka Kovai*, stih 147.)

Dosezanje sveta

„Pošto je ovaj svet samo senka istinskog Sopstva, nemoguće ga je pravilno spoznati ili dostići. Kao što dete pokušava da dodirne glavu sopstvene senke, ali to ne uspeva jer se glava senke pomera kako se ono kreće. Tada majka stavi svoju ruku na njegovu glavu i pokaže mu da se može dodirnuti glava senke. Na sličan način, svet se može dostići ili pravilno shvatiti jedino kroz dosezanje Sopstva.“

O postojanosti i nevezanosti

„Kritikujući gledište koje kaže: „Ja sam poput pene na Okeanu Svesti“, Mudrac je rekao: „Takav način razmišljanja je koren svih briga i treba ga odbaciti. Sopstvo je Okean, a svet i duše su pena na njemu. Ako čovek ovo zna i stalno se toga seća, biće postojan i oslobođen od svih sumnji i briga. Ova istina se proverava uranjanjem u dubinu Srca kroz Samoispitivanje. Ali, čak i bez uranjanja unutra, čovek jeste TO i ništa drugo do TO. Ideje o 'unutrašnjem' i 'spoljašnjem' mogu da se pojave dok se ne prihvati

i čvrsto ne zadrži taj ispravan pogled. Onima koji teže Oslobođenju savetuje se da zarone unutra, jer pogrešno zamenjuju nepostojeću individualnu dušu za Sopstvo, koje je beskrajno i uključuje sve vidljivo. Zato, onaj ko je spoznao na taj način, neće želiti ništa, budući da je uvek potpuno zadovoljan. Čak i pre nego što zaroni unutra, Sopstvo se već doživljava. Niko ne može da negira svoje postojanje. Postojanje je Svest o Sopstvu. Samo ako postojiš, možeš da postavljaš pitanja. Dakle, svestan si sebe. Plod tvojih napora da shvatiš Istinu Sopstva je upravo oslobađanje od tvojih sadašnjih grešaka. Ne postoji drugo 'Ostvarenje'."

Sopstvo je svetlost

„Da bi se neki objekat spoznao, potrebno je obično svetlo koje rasteruje tamu. Da bi se videlo Sopstvo, potrebno je Svetlo koje obasjava i svetlost i tamu. Ovo Svetlo nije ni svetlo ni tama. Ali naziva se Svetlošću, jer su svetlost i tama postali poznati zahvaljujući Njemu. Ovo Svetlo je Sopstvo, Beskrajna Svest i ne postoji niko ko ga ne opaža i ko ga nije svestan. Nema nikoga ko je *agjani*, ko ne zna za Sebe. Ne shvatajući ovo, ljudi žele da postanu *gjaniji!*“

DODATAK

Sledeći pasusi su odlomci iz pisma Svamija Tapasjanande iz Šri Ramakrišnine Misije, koje je objavljeno u časopisu „Vedanta Kesara“:

„Maharši je na mene ostavio snažan utisak kao čovek kakav se retko sreće. Ne mogu sa sigurnošću da tvrdim da li je *gjan*i ili nešto drugo, jer prema Vedanti, samo *gjan*i može da prepozna drugog *gjan*ija, a ja to sigurno nisam. Međutim, Maharši sigurno nije običan čovek, što se može osetiti. U današnjem svetu, gde mnogi ljudi imaju ambiciju da reformišu svet, Maharši deluje kao neko ko je čovek prepun znanja, bez ikakve potrebe da doprinosi ukupnoj sreći čovečanstva. On ne deluje kao neko ko ima ambicije ili brige. Njegovo postojanje, bez očekivanja ili zabrinutosti, podseća me na odlomak iz *Bagavad-gite* koji počinje rečima „*Udanisavad*“ (Kao neko ko je nezainteresovan).⁴⁴ Čini se da Maharši pokazuje sličnu nezainteresovanost čak i za Ašram koji je nastao oko njega, gde se on samo nalazi dok se aktivnosti odvijaju oko njega. Stvari se odvijaju kao događaji oblikovani od strane drugih ljudi. Jedina aktivnost u Ašramu kojoj se Maharši čini da posvećuje pažnju je pripremu hrane insistirajući da se začinjavanje i ostali kulinarski procesi izvode prema njegovim uputstvima.“

Drugo što je na mene ostavilo snažan utisak bila je njegova tišina. Često smo se šalili pitajući se zašto ugledni profesori koji su preplavili svet svojim znanjem ne drže predavanja o Vedanti tišinom. Međutim, preda mnom je bio čovek koji je upravo to činio. Kada sam ga zamolio da mi nešto kaže o duhovnosti, prvo što mi je odgovorio bilo je da je tišina najveće učenje! Njegova lepota je u tome što ostaje veran ovoj ideji do krajnjih granica. On vidi da Advaitista nema poziciju koju treba da obrazlaže, niti Sidantu o kojoj treba da diskutuje. Žalosno je što je danas čak i Advaita postala Sidanta, iako to nije bio prvobitni cilj. Mnogo literature iz Vedante postoji iz razloga što, kada u našim umovima nastanu sumnje zbog našeg uzbuđenog intelekta, takva literatura postaje korisna u raspršivanju tih sumnji. Drugim rečima, Advaitista govori samo kako bi raspršio sumnju koja se možda pojavila u njemu ili u drugom. Naš Maharši ostaje veran ovoj ideji. Pretežno je u tišini i govori samo malo ako odgovara na neko pitanje. Naravno, on se šali i povremeno govori o drugim stvarima, ali dogmatski, u kategoričkoj formi, ne govori o Vedanti. Kada sam ga pitao o verodostojnosti ideja iznetih u jednoj knjizi koju sam kupio u knjižari Ašrama, ukazao je da je vrlo teško govoriti o tome, jer on nije imao određenu doktrinu.⁴⁵ Kako su ljudi shvatali, tako su i zapisivali, i mogu biti u pravu sa određene tačke gledišta. Rekao mi je da sam nema nameru ili sklonost da napiše knjigu, ali je ipak napisao nekoliko stihova odgovarajući na molbe nekih ljudi. Rekao mi je da ga često uznemiravaju ljudi koji se bave prevođenjem njihovih stihova na ovaj ili onaj jezik i pitaju ga o tačnosti prevoda.

Maharši tako uglavnom ostaje u tišini, a ljudi dolaze, padaju ničice, sede pred njim nekoliko minuta ili sati, a zatim odlaze, možda čak i ne razmenivši ni jednu jedinu reč! Lično sam sumnjao da li ljudi imaju koristi od ovih pouka kroz tišinu. Ali ljudi ipak dolaze izdaleka da čuju ovaj nemi govor, i odlaze zadovoljni.

Iako Maharši govori malo, njegovo lice i oči su veoma izražajni. Nema ništa posebno privlačno u njegovoj pojavi, ali njegove oči odražavaju sjaj, inteligenciju i mir koji su jedinstveni. Njegovo telo je gotovo nepomično, osim kada povremeno promeni položaj ili briše znoj. Pažljivo sam posmatrao njegovo lice; primetio sam da retko trepće i nikada ne zeva što ukazuje na to da njegov mir ne proističe iz inertnosti.

Treće što je na mene ostavilo dubok utisak bilo je apsolutno odsustvo taštine ili samozadovoljstva u njemu. Da njegova odeća nije ograničena samo na pojas oko struka, posetilac možda ne bi ni mogao da razlikuje Ramanu Maharšija. Jede istu hranu kao i svi drugi u Ašramu, čak ni jedna dodatna stavka ili posebno jelo nije predviđeno za njega. Naročito sam obratio pažnju na to da u razgovoru ne pokazuje odbojnost prema korišćenju zamenice prvog lica, za razliku od nekih drugih Vedantista koji koriste treće lice "on" i slične izraze. Naglašavam ovo da bih pokazao kako je nenametljiv i skroman. Ubeđen sam da njegova tišina nije znak ozbiljnosti njegove naravi koja namerno drži ljude na pristojnoj udaljenosti. Kada prekine tu tišinu, što se događa ako ga pitaju, ostavlja utisak najljubaznijeg i najuslužnijeg čoveka.

On ne pravi razliku među ljudima na osnovu njihovog bogatstva ili društvenog položaja. Video sam seljake i gospodu u

automobilima koji su dolazili i bili dočekani istom tišinom. Svi sede na podu i uživaju isto gostoprimstvo. Maharši se, izgleda, potpuno ravnodušno odnosi prema bilo kakvim finansijskim koristima koje Ašram može da ima kroz poseban tretman koji se pruža bogatim ljudima.

Ostao sam u Ašramu tri dana. Maharši je sa mnom razgovarao veoma ljubazno i otvoreno o nekoliko pitanja koja sam mu postavio. Iako njegov način odgovaranja nije bio toliko impresivan kako sam očekivao, njegove misli su uvek bile jasne, koncizne i oslobođene svih uskih predstava. Iako nije mnogo čitao, kako mi je sam rekao u određenom kontekstu, lako shvata sve teške teme u Vedanti. Moj utisak je sledeći: definitivno ne znam da li je on *gjadi* ili nešto drugo, ali sam uveren da je ljubazan i drag čovek, ravnodušan prema svemu oko sebe, bez sopstvenih ciljeva, uvek budan čak i kada izgleda da je najdublje apsorbovan, potpuno oslobođen pohlepe i taštine. Nakon susreta s njim, zaista verujem da sam video jedinstvenu ličnost. [46](#)

FUSNOTE

¹Kompletan sanskritski tekst Sri Ramana Hridayam, zajedno sa engleskim prevodom, objavljen je u knjizi Otkrovenje, a engleski prevod zbirke Guru Ramana Vachana Mala u zasebnoj knjizi.

²Bhagavad Gita, 4. 34

**तद्विद्धि प्रणिपातेन परिश्रमेन सेवया ।
उपदेक्ष्यन्ति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥**

³„Buda“ znači „mudrac“. Ovog Mudraca su takođe zvali Sugata, što znači: onaj koji je dostigao Stanje Oslobođenja.

⁴Kaže se da se jednom od Mudraca iz davnina, naime, Šuki, sinu Vjase, desio veliki Događaj bez ikakvog napora, ali da se u njegovom umu kasnije pojavila sumnja da li je to Stanje koje mu je na taj način došlo konačni Cilj. Pitao je oca, a ovaj je potvrdio da jeste. Međutim, videvši da dečak nije siguran, Vjasa mu je savetovao da ode kod Džanake, kako bi mu otklonio sumnje. Dečak je saznao od Džanake da za njega više ne postoji ništa za čim bi trebalo da teži. Vredno je pomena da se u slučaju Ramane ova sumnja nije pojavila.

⁵„Arunachala“ je sanskritsko ime za breg, kojeg samog po sebi smatraju Božanskim obličjem. Tamiški oblik imena je „Annamalai“; imenu se daje prefiks „Tiru“, da bi se pokazalo da je mesto sveto. Tako se mesto na tamiškom zove Tiru-Annamalai, što se izgovara Tiruvannamalai.

⁶Skoro je nemoguće izbeći greške u nastojanju da se shvati istinska priroda ovog Stanja. Opisi koji su dati u knjigama su uglavnom probni, uključujući i neznanje učenika, te su podložni ispravkama drugih opisa. Istina o ovom Stanju može se delimično razumeti putem njegovog razmatranja u poglavlju VIII.

⁷Bhagavad Gita, 6.22.

मन्स्थितो न दुःखेन गुरुणापि विचाल्य

⁸Razlozi za to su detaljno razmotreni u poglavlju o Autoritetu.

⁹Mahabharatam

न जातु कामः कामानामुपभोगेन शम्यति ।
हविषा कृष्णवर्मेव भूय एवाभिवर्धते ॥

¹⁰Ovo ukazuje na nedostatak potpunosti hrišćanskih Jevanđelja. U njima se skoro ništa ne govori o slobodi i putu do nje. Postoji samo jedna zalutala rečenica koja pokazuje da je Hristos sigurno dao takvo učenje barem jednom učeniku. U odgovoru na pitanje kako čovek može da se oslobodi, rekao je: „Spoznaj Istinu, i neka te Ona oslobodi.“ Međutim, u sva četiri Jevanđelja i u drugim delovima Novog Zaveta nema ništa što bi bilo od neke pomoći tragaocu za Oslobođenjem. Očigledno je da oni učenici koje je Hristos podučavao nisu učestvovali u pisanju Jevanđelja.

¹¹Tradicija nam priča o situaciji kada je i Gautama Buda dao odgovor koji je uzdrmao veru učenika, koji je bio suviše nezreo da ispravno shvati odgovor na svoje pitanje. Sledeći put kada mu je drugi nezreli posetilac postavio pitanje, Buda

je ostao u tišini. Kasnije je objasnio jednom učeniku da je to učinio zato što bi bilo koji odgovor koji bi mogao dati bio sigurno pogrešno shvaćen.

¹² “Ako čovek postane svestan Sopstva iskustvom 'Ja sam Ono', zbog koga bi, i zbog kakve želje, prolazio kroz telesne patnje?” - *Brihadaranyaka Upanishad*, 4.4.12.

आत्मानं चेद्विजानीयादयमस्मीति पूरुषः ।
किमिच्छन् कस्य कामाय शरीरमनुसंज्वरेत् ॥

¹³Gita, 4.39

श्रद्धावाँल्लमते ज्ञानं तत्परः संयतेन्द्रियः ॥

¹⁴

निर्विकल्पममाधिना स्फुटं ब्रह्मतत्त्वमवगम्यते ध्रुवम् ।
नान्यथा चलतया मनोगतेः प्रत्ययान्तरविमिश्रतं भवेत् ॥

¹⁵Npr. Maharšijevo Jevanđelje, knjige I & II i Razgovori sa Ramanom Maharšijem, itd.

¹⁶Važno je zapamtiti da analogije nisu dokaz, i da nijedan Mudrac ne misli da bilo šta dokazuje pomoću analogija. Učenja Mudraca su autoritativna jer su oni Mudraci. Analogije koriste da bi pomogle u razumevanju učenja.

¹⁷Istina kakvu podučavaju Mudraci naziva se *paramartika*, dok je istina kakvu shvatamo u neznanju *vjavaharika*. Naravno, ovo drugo je, sa stajališta stroge filozofije, neistina.

[18](#)Ovo učenje će biti objašnjeno kasnije u ovom poglavlju, gde će se pokazati da su oblici nestvarni.

[19](#)Za Kanta se može reći da je pružio logički dokaz filozofskog principa relativnosti. Ovaj princip nije nešto novo; on je polazna tačka filozofije Vedante.

[20](#)Ovo je poznato kao teorija relativnosti. Ovaj termin, ako uopšte ima neko značenje, prenosi ideju da ni vreme ni prostor ne postoje sami po sebi, već svaki postoji – ili izgleda da postoji – samo u neprekidnom odnosu i vezi s drugim. Ova teorija podržava učenje Advaita da su vreme i prostor mentalne prirode.

[21](#)Reč „Bogovi“ koristi se u množini jer označava raznolike božanske forme koje su predmet obožavanja različitih sekta. Sve ove forme su mentalni idoli Jednog, koji je bezobličan. Kada reč koristimo s malim „b“, misli se na stanovnike nebeskih carstava koji odgovaraju „anđelima“ u hrišćanskoj teologiji. Nebesko carstvo ovih bića je drugačije od nebeskih carstava „Bogova“.

[22](#)Kena Upanishad, 1.6.

यन्मनसा न मनुते येनाहुर्मनो मतम् ।
तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते ॥

[23](#)Sutra-Bhashya, II poglavlje, Pada III, Sutra 30.

*यावदेव चायं बुध्युपाधिसंबन्धः, तावदेवास्य जीवत्वं
संसारित्वं च । परमार्थस्तु, न जीवो नाम, बुध्युपाधिपरि-
कल्पितस्वरूपव्यतिरेकेण, अस्ति । न हि नित्यमुक्तस्वभावात्
सर्वज्ञादीश्वरादन्यश्चेतनो धातुद्वितीयो वेदान्तार्थनिरूपणायामुप-
लभ्यते, 'नान्योऽतोस्ति द्रष्टा, श्रोता, मन्ता, विज्ञाता',
'तत्त्वमसि', 'अहं ब्रह्मास्मि' 'तत् सृष्ट्वा तदेवानुप्राविशत्'
इत्यादिश्रुतिशतेभ्यः ॥

[24](#) Reč „Buda“ znači „Mudrac“.

[25](#) Mudrac nam kaže da „prvobitni greh“ o kojem se govori u hrišćanskoj doktrini, nije ništa drugo do ego-osećaj.

[26](#) Mundaka Upanishad, 3.2.8.

यथा नद्यः स्यन्दमानाः समुद्रेऽस्तं गच्छन्ति नामरूपे विहाय ।
तथा विद्वान् नामरूपाद्विमुक्तः परात्परं पुरुषमुपैति दिव्यम् ॥

[27](#) „Nirbiḍa“ znači „bez semena“; „Sabiḍa“, „sa semenom“; „Nirguna“, „bez atributa“; „Saguna“, „sa atributima“.

[28](#) Ovo upućuje na osmu Anuvaku Bramananda Valija iz Taitirija Upanišade.

[29](#) Nastavak ovog poučnog dijaloga izgleda ovako: Mudrac je rekao: „Ako je svet, kako kažeš, postojao u tvom snu, da li ti je to tada rekao?“ „Nije, ali mi sada govori“. Dokaz o postojanju sveta dobijam kada na putu udarim nogom u neki kamen. Bol dokazuje postojanje kamena i sveta, čiji je on deo“. „Da li stopalo kaže da postoji kamen?“ „Ne, ja to kažem“. „Ko je to Ja? To ne može da bude telo; niti može da bude um. To je samo svedok ovih tri stanja – budnosti, spavanja i

dubokog sna. Ova stanja ne utiču na to Ja. Ta tri stanja dolaze i odlaze, ali ovo Ja ostaje postojano i nepromenljivo. Ono je stvarno Sopstvo, večno, srećno i savršeno. Iskustvo ovog Sopstva je lek za sva nezadovoljstva i za ostvarenje sreće i savršenstva“. „Bilo bi sebično da neko boravi u tom stanju, uživajući u sreći, naročito ako ne čini ništa da doprinese sreći sveta“. „Tebi se govori o ovom Stanju da bi znala kako da ga zadobiješ i tako spoznaš istinu da svet ne postoji odvojeno od tvog Sopstva. Kada ovo spoznaš, reč „sebičnost“ neće ništa značiti, jer će svet biti uronjen u Sopstvo“. „Da li Mudrac zna da u svetu postoje ratovi i patnje? Ako zna, kako može da bude srećan?“ „Ako scene poplave prelaze preko bioskopskog platna, da li one utiču na njega? Stvarno Sopstvo je isto kao i ovo platno. Na njega ne utiču događaji u svetu. Patnja je moguća samo dok postoji razlikovanje subjekta i objekta. Tog razlikovanja nema u Stanju bez ega, gde postoji jedino Sopstvo. Mudrac u tom Stanju jeste to Sopstvo – čisti Duh, Sveti Duh. Za njega je ovaj svet Carstvo Božje, a to Carstvo je u tebi“. Mudrac se poziva na Hristovo učenje, gde Carstvo Božje predstavlja Stanje bez ega, u kojem je Sopstvo sve što postoji; pitanja o tome kako svet može da postane bolji – u tom stanju se ne pojavljuju.

[30](#) „Only one Consciousness, equally distributed everywhere. You through illusion give It unequal distribution. No distribution, no everywhere.“

[31](#) Mahabharatam

अहन्यहनि भूतानि प्रविशन्ति यमालयम् ।
शेषाः स्थावरमिच्छन्ति किमाश्चर्यमितः परम् ॥

[32](#) pogl. II 69.

या निशा सर्वभूतानां तस्यां जाग्रति संयमी ।
यस्यां जाग्रतिं भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥

[33](#) Mudrac Gautama ispričao je jednom prilikom priču, s namerom da odvrati učenike od postavljanja pitanja o poreklu ropstva: „Vezane su vam ruke i noge željama i strahovima, a pored vas je direktan Put do Oslobođenja. Postavljate pitanja o tome kako ste zapali u ropstvo. To nije suštinsko pitanje. Trebalo bi da se zadovoljite znanjem o tome kako možete da se oslobodite. Ne budite poput čoveka koji je umro zbog toga što je postavljao pitanja u nezgodno vreme i zahtevao odgovore. Prolazeći kroz šumu, neprijatelj ga je iz zasede pogodio otrovnom strelom. Ranjenika je slučajno uočio jedan prijatelj, koji je odmah otišao da obavesti rođake o događaju. Brzo su stigli s neophodnim sredstvima za lečenje. Želeli su da izvade strelu i upotrebe protivotrove kako bi mu spasili život. Međutim, ranjenik ih je zaustavio, insistirajući: „Prvo morate saznati sve detalje o neprijatelju – da li pripada višoj ili nižoj kasti, da li je visok ili nizak, svetle ili tamne kose, i ko je napravio strelu.“ Rođaci su se trudili da ga ubede da su ta pitanja manje važna i da je hitno potrebno da mu prvo spasu život. Ali, čovek je bio uporan i izgubljeno je dragoceno vreme. Tako je umro. Ne budite kao on. Prestanite s ispitivanjima. Saznajte o Putu Oslobođenja i sledite ga.“

[34](#) Površni istraživači Advaita Vedante, koji nisu proveli vreme sa Mudracem ili drugim učiteljem, često nisu svesni ovog upozoravajućeg pravila i stoga pogrešno misle da je ispravno primeniti ovo učenje na delima. Oni ga obično primenjuju samo delimično. Najveća greška koju prave je u tumačenju jednakosti, zbog pogrešnog shvatanja učenja. Ovo će se detaljnije razmotriti u sledećem poglavlju, gde će se pokazati da istinsku jednakost može da praktikuje samo Mudrac.

[35](#) Postoje tri glavna svojstva ili modusa uma: Satva, Rađas i Tamas. Od njih, satva predstavlja stanje bistrine i spokoja, Rađas je stanje nemira i aktivnosti, dok je tamas stanje tame i lenjosti. Prvo svojstvo je poželjno negovati, dok preostala dva treba iskoreniti.

[36](#) Mudrac je više puta otvoreno potvrdio ovu istinu. Na primer, reagovao je na tvrdnju iz jedne knjige da je Istina potpuna samo ako se svet smatra stvarnim samim po sebi – u svoj svojoj raznolikosti. Kada je to pročitano, Mudrac je uzviknuo: „Kao da bi Istina bila osakaćena ako bi bilo drugačije!“

[37](#) Ovo važi i za svaku intelektualnu procenu, jer je intelekt, kome neki kritičari pridaju veliki značaj, takođe deo svetovne iluzije, baš kao i *sidiji*. Zapravo, sama ideja procenjivanja nečega podrazumeva relativnost i suprotna je čistoj Advaiti.

[38](#) Ovo je sanskritski prevod pomenutog odgovora Mudraca:

भृंगदंशसहनं बभूव यत् भृंगनीडनिचयेखिलीकृते ।
तत्कृतं न तदिति स्थिते सति कीदृशं भवति तन्मनो वद ॥

[39](#) Moramo da razlikujemo takvog čoveka od dogmatičara koji ima čvrsto izgrađen sistem verovanja o Bogu, insistirajući da je On večno odvojen od Sopstva.

[40](#) Pomenuti stih na sanskritu izgleda ovako:

मुक्तास्था इह जीवने बत वपुस्त्यागाय सज्जा नराः
अस्त्येकं भुवि भेषजं निरुपमं यद् ध्यानमात्रात्सकृत् ।
प्राणानामवियोजनेन नियतं हन्यान्मृषाजीवकं
तज्जानीह्यरुणाचलाख्यममृतं सच्चित्स्वरूपं शिवम् ॥

⁴¹Ovo ukazuje na to da je vaišnavsko poređenje sa šećerom potpuno neprimereno. (Videti takođe Guru Vachaka Kovai, stih 978) Ako je predaja istinska i potpuna, kako može da postoji bilo kakva odvojenost?“

⁴²Znanje koje se stiče kroz um i čula podrazumeva razlikovanje subjekta i objekta. Iskustvo Mudraca pokazuje da je to razlikovanje iluzorno.

⁴³U tamilskom jeziku, zamenica „to“ je uobičajena kada se obraćaju životinji.

⁴⁴„Ove akcije me ne dotiču, o Danandžaja. Kao neko nezainteresovan, ja ostajem nedotaknut ovim akcijama“ (*Bagavad-gita*, 9.9). “Kao neko ko je nezainteresovan; on ostaje nedotaknut gunama. Znajući da gune deluju, on obitava postojan i nepomičan”. (*Bagavad-gita*, 1.23.)

⁴⁵Videti knjigu „Razgovori sa Šri Ramanom Maharšijem (br. 107), gde Šri Bagavan kaže da učenja i uputstva moraju da se „razlikuju u zavisnosti od temperamenta pojedinca i duhovne zrelosti njegovog uma. Ne može da postoji nijedno uputstvo en masse.“

⁴⁶Ovo su, prema drevnom nasleđu, karakteristike koje odlikuju *gjanija*, savršenog Mudraca. – Autor.

Knjige iz Advaita Vedante

1. Ramana Maharši: Ko sam ja? (Kako spoznati sebe?)
2. U zagrljaju crvenog brega - Ramana Maharši (odlomci iz knjige Pol Brantona - "U potrazi za tajnom Indijom")
3. Mudrosti Advaita Vedante - Ramana Maharši
4. Pet himni Šri Arunačali - Ramana Maharši
5. Joga Vašišta Sara - odabrani stihovi
6. Učenje Ramane Maharšija - Artur Ozborn
7. Maha Joga - upanišadsko nasleđe u svetlu učenja Bagavana Šri Ramane - Lakšmana Šarma
8. Atma Vičara - put samoispitivanja po učenju Šri Ramane Maharšija

<https://aruna.rs/edicija/ramana-maharsi-advaita-vedanta.html>

Distribucija i plasman knjiga

A R U N A

064 15 77 045

www.aruna.rs

aruna@aruna.rs

Fejsbuk stranica:
/IzdavacAruna/

Prodajno mesto:
Prodavnica Maslina
Beograd, ul. Katanićeva 2
(kod Hrama Svetog Save)

Dobro nam došli!